SISMANOGLIO
MEGARO

2125.

ΠΑΡΑΛΛΗΛΟΝ

ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΚΑΙ᾽
ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ

᾽ΑΘΕΙ᾽ΣΜΟΥ ΚΑΙ᾽ ΔΕΙΣΙΔΑΙΜΟΝΙ᾽ΑΣ.

ΗΤΟΙ,

᾽Εγκώμιον τοῦ ἀληθινοῦ Φιλοσόφου,
Μακαρισμὸς τοῦ ὀρθοδόξου Χριστιανοῦ·
Ψόγος τοῦ ᾽Αθέου, Ταλανισμὸς τοῦ Δεισιδαίμονος·

Ὡ προσετέθη καὶ τις ᾽Επιστολὴ ἀνέκδοτος εἰσέτι, τοῦ Σοφωτάτου Εὐγενίου· καὶ τι Σκολιὸν, εἴτουν Ὠδὴ ἐν ᾽Ηθικὸν Ν. τοῦ Λογάδου· ἅπερ συνεξεδόθησαν χάριν τῶν ὁμογενῶν ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ

ΛΟΓΑ᾽ΔΟΥ, ΔΙΚΑΙΟΦΥ᾽ΛΑΚΟΣ ΤΗΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΜΕΓΑ᾽ΛΗΣ ᾽ΕΚΚΛΗΣΙ᾽ΑΣ.

Λ᾽ξιαγάστῳ ζήλῳ, καὶ Φιλοτίμῳ δαπάνῃ τῶ Εὐγενεῖ καὶ ἐντιμοτάτῳ ἐν πραγματευταῖς

ΚΥΡΙ᾽ΟΥ Ε᾽ΥΣΤΑΘΙ᾽ΟΥ ΚΑΤΑΚΟΥΖΗΝΟΥ

᾽Εν τῷ τοῦ Πατριαρχείου τῆς Κωνσταντινουπόλεως
Τυπογραφείῳ
Παρὰ Παναγιώτῃ Δημητρίου τῷ ἐξ ᾽Αργυροκάστρου.
᾽Εν ἔτει 1830

„ Ἡ Εὐσέβεια πρὸς πάντα ὠφέλιμός ἐςιν, ἐπαγγελίαν ἔχουσα ζωῆς τῆς νῦν καὶ τῆς μελλούσης. „ Πρὸς Τιμόθ. Α'. κεφ. δ'. 8.

„ Ἰδοὺ ἡ Θεοσέβειά ἐςι Σοφία, τὸ δὲ ἀπέχεσθαι ἀπὸ κακῶν ἐςὶν Ἐπιςήμη. „ Ἰὼβ κφ. κή. 28.

„ Δόξαν σοφοὶ κληρονομήσουσιν, οἱ δὲ ἀσεβεῖς ὕψωσαν ἀτιμίαν. „ Σολομ. Παροιμ. κφ. γ'. 35.

" Μεῖζον μὲν Ἀρετῆς μηδεὶς ἡμᾶς ποτε πείθῃ, τῆς Εὐσεβείας, εἶναι τῷ θνητῷ γένει· τοῦτο δὲ δι' ἀμαθίαν τὴν μεγίςην ἐν ταῖς ἄλλαις φύσεσιν οὐ γέγονε. „ Πλάτ. Ἐπινομ.

ΦΩΤΙΟΣ ΤΟΥ ΣΜΥΡΝΑΙΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΤΡΙΑΚΟΝΤΑ ΕΚΔΟΘΕΙΣΑΙ ΥΠΟ ΤΟΥ ΑΡΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΤΟΥ ΚΑΙ ΜΑΚΕΔΟΝΟΣ ΕΝ ΤΗ ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΤΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΑΥΤΟΥ ΜΙΧΑΗΛ ΤΟΥ ΤΟΥ

" Χαμηλὰ πνέον, ἀραντον βρέμον ·,,

Αὐτὸς δὲ ὑποχωρῶν αὖθις καὶ ὑποσυρόμενος, κατέρχομαί τε καὶ ὑποδύομαι τὴν ἐμὴν χειὰν, πεφρικὼς, τὴν ἐμὴν περισκοπούμενος χθαμαλότητα · Ἐξαιτούμενος δὲ τὴν πρὸς ἐμέ Σου ἀνωτάτην κηδεμονίαν, καὶ ζωηφόρον εὐμένειαν, ἀνένδοτόν τε καὶ ἀναλλοίωτον · καὶ εὐχόμενος βίοτον ἄριστον, ἀπαθῆ κακῶν καὶ εὐδαιμονέστατον, τῇ τε ὑμετέρᾳ θειοτάτῃ Παναγιότητι, καὶ τῇ περὶ αὐτὴν γεραρᾷ ὁμηγύρει τῶν ἁγίων Ἱεραρχῶν, διατελῶ διὰ βίου,

Της ὑμετέρας Πανσεβάστου Παναγιότητος
φωκθ'. Κατὰ Νοέμβρ ὑπουργὸς εὐπειθέστατος
Ν. Λογάδης.

Ν. ΛΟΓΑΔΗΣ

Τοῖς ἀναγινώσκουσι τῶν ὁμογενῶν εὖ πράττειν!

Εἰ δέ γε κἀμὲ δεῖ τὸν ἐλάχιστον περὶ τοῦ ἔργου δοῦναι λόγον τοῦ προκειμένου, ὡς δὴ καὶ τούτου ἀναφερομένου εἰς τὸ κοινὸν, ἴσως δὴ πᾶς τις τῶν ὁμογενῶν, ὅς ἂν λόγοις ἐντυγχάνειν ἐφίηται, ὅτι κατὰ τὸ αψμδ'. ἔτος περίπου, τὴν τῶν μειρακίων ἤδη ἀνύοντι ἡλικίαν, ἐνέπεσέ μοι εἰς χεῖρας χειρόγραφόν τι φυλλάδιον, τοιαύτην ἔχον τὴν ἐπιγραφὴν· Ἐγκώμιο τοῦ Φιλόσοφου, Μακαρισμὸς τοῦ Ὀρθόδοξου· Ψόγος τοῦ Ἄθεου, Ταλάνισμα τοῦ Δεισιδαίμωνος· καὶ οὐδὲν πλέον ἕτερον.

Ἦν μὲν οὖν ἀνώνυμον τὸ φυλλάδιον, ἀλλὰ καὶ χρόνῳ ἀνεπισήμαντον· ἐπιδοὺς δ' ἐμαυτὸν τῷ τότε τῇ ἀναγνώσει, οὐδὲν μὲν μᾶλλον συνῆκα ἐκ τῶν ἐννοιῶν, ἢ τῆς φράσεως, εἰπεῖν τἀληθές· τὸ μέν, ὅτι μοι ἀχλὺς ἔτ' ἐπεκέχυτο ἐξ ἀπαιδευσίας πολλὴ· τὸδ ὅτι μοι ἀτεχνῶς ἐῴκει τὴν παρ' Ὁμήρῳ Ἀΐδου περιβεβλημένῳ κυνέην· ἀφῆκα δὲ τοῖς ἐμοῖς βιβλιαρίοις συμφέρεσθαι, ὡς χρόνῳ ποτὲ ὕστερον ἀναληψόμενος αὐτὸ καὶ σκεψόμενος.

Ἤδη δέ ποτέ τινι τύχῃ ἀνειληφὼς αὐτὸ, καὶ μετελθὼν ἐπισατικῶς, εὗρον θησαυρὸν τῷ ὄντι τιμαλφεσάτων ἐννοιῶν τὸ φυλλάδιον· Κρατῆρα, τὰ μὲν ἔξωθεν ἐξηχρειωμένον καὶ ἀκαλλέστατον, τὰ δ' ἔσωθεν αὐτόχρημα νέκταρος θειοτάτων νοημάτων κατάπλεων· Χιτῶνα, ἀντικρυς χρυσοειδὲς ἐναστράπτοντα, τὴν δὲ τοῦ λόγου ὑφὴν εἰδεχθέστατον θέαμα· καὶ κατὰ τὸ Ὁμηρικὸν μῶλυ,

" Ῥίζῃ

"Ῥίζη μὲν μέλαν ἔσκε, γάλακτι δ' εἴκελον ἄνθος." τὴν μὲν γὰρ Φιλοσοφίαν γεραίρει ταῖς ἀνωτάτω τιμαῖς, καὶ τὴν Εὐσέβειαν θαυμαστὸν ὅσον ἐξυμνεῖ τε καὶ ἐκθειάζει, οἷα εἰκὸς τὸν εὐσεβῆ καὶ φιλόθεον, καὶ τὰς παροπηδούσας ἑκατέροις ἀρετάς· τὴν δ' αὖ Ἀσέβειαν εὖ μάλα καταῤῥίπτει, καὶ κατευτελίζει λόγοις γενναιοτάτοις· ὡς δ' αὕτως καὶ τὴν ἀγενῆ Δεισιδαιμονίαν ποιεῖ, ςηλιτεῦον καὶ καταμυκτηρίζον, καὶ ἀναπολόγητον αὐτὴν καθιςάν· καὶ τὰς τῶν ἀρετῶν ἀντιθέτους κακίας, ὡς ἄριςα καταψέγει, συνωδὰ τοῖς τε θύραθεν Φιλοσόφοις, καὶ τῇς ἔνδον τῆς ἱερᾶς αὐλῆς τοῦ Χριςοῦ.

Ὁ μὲν γὰρ Ἰσοκράτης ἐν Νικοκλεῖ, καὶ ἐν τῷ κατὰ Σοφιςῶν, (1) θαυμάζει τῶν κακῶς τὴν Φιλοσοφίαν λεγόντων, διὰ τοὺς καταχρησαμένους κακοδαίμονας Σοφιςὰς, βιωφελεςάτην ἀποδεικνύων αὐτὴν· Μάξιμος δ' ὁ Πλατωνικὸς, λόγον ὅλον ἐκπονῶν, ὅσον ὄφελος ἐκ Φιλοσοφίας περιγίγνεται δείκνυσι τοῖς ἀνθρώποις, μάλις' ἐξ Ἀριθμητικῆς καὶ Γεωμετρίας, ἃ τὰ δεσποσυνά εἰσιν ἁπασῶν τῶν Ἐπιςημῶν. Καὶ Ξενοφῶν δ' ἐν τῷ Συμποσίῳ, καὶν τῷ Κυνηγετικῷ συνίςησιν αὐτὴν λέγων· "Τὰ μὲν

(1) Σοφιςαὶ τὸ πάλαι ἐλέγοντο οἱ Σοφοὶ, οἱ τὴν Πολιτικὴν μάλιςα ἢ Ἠθικὴν Φιλοσοφίαν ἐπαγγελλόμενοι, τῆς Πρακτικῆς Φιλοσοφίας εὐγενεςάτους ὄρπηκας· οἱ δὲ μετὰ ταῦτα μίξαντες αὐτὴν τῇ Ῥητορικῇ, ὅση περὶ τὰ δικαςήρια γρᾶφεται πλημμελῶς, ἢ περὶ τὸ Ἐπιδεικτικὸν ὑπούλως βωμολοχεῖ· ὅ ἐςι, κατασπάσαντες τὴν Σοφίαν ἀπὸ τοῦ βιωφελοῦς πρακτικοῦ εἰς τὸ ἀνεμώλιον λεκτικὸν, τήν τε ἀληθινὴν εὐδαιμονίαν διδάξειν τὰ μειράκια ἐπ' ἀργυρίῳ κατεπαγγελλόμενοι, Σοφιςαὶ εἰκότως ἐκλήθησαν, οἷον σοφιζόμενοι, σοφίαν ἑαυτοῖς προσποιούμενοι, οὐκ ὄντες κυρίως Σοφοί· ὅθεν ψευδοφιλόσοφοι· ὁ γὰρ κυρίως Σοφὸς περὶ πράγματα, ὁ δὲ Σοφιςὴς περὶ λόγους ἐςὶ δεινός. (Ὅρ. Πλούταρ. ἐν Σόλ. ἢ Θεμιςοκλ. περὶ τὰς ἀρχὰς.) Ἐξ οὗ πάλιν ἔπειτα ἐξευφημίσθη τὸ ὄνομα, ἀντὶ τοῦ Ῥήτωρ περὶ λόγους δεινὸς, ἐκλήφθέν· ὅθεν ὁ μέγας Βασίλ. Ἐπιςολῇ πρὸς Λιβάν. "Τί οὐκ εἴποι σοφιςὴς, ἢ σοφιςὴς τοιοῦτος;" ἐπ' ἀγαθῷ πάντως γέγραφε.

μὲν οὖν τῶν Σοφιςῶν παραγγέλματα παραινῶ φυλάττεσθαι, τὰ δὲ τῶν Φιλοσόφων ἐνθυμήματα μὴ ἀτιμαζειν· οἱ μὲν γὰρ Σοφιςαὶ πλουσίους καὶ νέους θηρῶνται· οἱ δὲ Φιλόσοφοι πᾶσι κοινοὶ καὶ φίλοι, τύχας δ' ἀνδρῶν οὔτε τιμῶσιν, οὔτ' ἀτιμάζουσι." Μετιτέον δὲ καὶ Πολύβιον βιβλ. θ'. πρὸ δὲ πάντων Πλάτωνα καὶ Ἀριςοτέλην αὐτὸν, πολλαχοῦ τοὺς ἀναιδεῖς ἀποῤῥαπίζοντας Σοφιςάς.

Ἐκ δὲ τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, ὁ ἱερὸς Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς, ἐν τῷ ά. τῶν Στρωματέων, ἑρμηνεύων τὸ τοῦ Ἀποςόλου, "Ἀπολῶ τὴν σοφίαν τῶν σοφῶν·" καὶ τἆλλα πάντα τὰ Γραφικὰ· οἷς δοκοῦσί τινες τῶν ἐφυῶν καταβαλεῖν ἂν καὶ τροπώσασθαι τὸ θεόσδοτον χρῆμα τὸ τῆς Σοφίας· ἀνωτέραν τε πάσης διαβολῆς ἵςησι τὴν Φιλοσοφίαν, καὶ ὅλως ἱεράν τε καὶ θείαν, καὶ τῷ παντὶ μετιτέαν ἐπ' ἀδείας διακελεύεται, ἐντὸς τῶν ὁρίων αὐτῆς μένουσαν. Μάλιςα δ' ὁ Θεολόγ. Γρηγόρ. Ἐπιταφ. εἰς τὸν Μέγ. Βασίλ. οὕτω φησὶν ἐπιλέξεως.

"Οἶμαι δὲ πᾶσιν ἀνωμολογῆσθαι (1) τῶν νοῦν ἐχόντων, παίδευσιν τῶν παρ' ἡμῖν ἀγαθῶν εἶναι τὸ πρῶτον, οὐ ταύτην μόνον τὴν εὐγενεςέραν καὶ ἡμετέραν, ἢ πᾶν τὸ ἐν λόγοις κομψὸν καὶ φιλότιμον ἀτιμάζουσα, μόνης ἔχεται σωτηρίας, καὶ τοῦ κάλλους τῶν νοουμένων· ἀλλὰ καὶ τὴν ἔξωθεν, ἣν οἱ πολλοὶ Χριςιανῶν διαπτύουσιν, ὡς ἐπίβουλον καὶ σφαλερὰν, καὶ Θεοῦ πόῤῥω βαλλουσαν, κακῶς εἰδότες." κτλ. Καὶ κατωτ. "Οὐκοῦν ἀτιμαςέον τὴν παίδευσιν, ὅτι τοῦτο δοκεῖ τισιν, ἀλλὰ σκαιοὺς καὶ ἀπαιδεύτους ὑπολητέον τοὺς οὕτως ἔχοντας, (2) οἳ βούλοιντ' ἂν ἅπαντας εἶναι καθ' ἑαυτοὺς, ἵν'

2

(1) Γράφεται ἢ, ἂν ὁμολογεῖσθαι.
(2) Γνώμης δηλ.

ἴν' ἐν τῷ κοινῷ τὸ κατ' αὐτοὺς κρύπτηται, (1) καὶ τοὺς τῆς ἀπαιδευσίας ἐλέγχους διαδιδράσκωσι. „ Ἀνάγνωθι καὶ τὸν μέγαν Βασίλ. ἐν τῷ πρὸς τοὺς νέους Παραινετικῷ, καὶ εἴσῃ ὅ, τι δέοι φρονεῖν περὶ τῆς ἔξω μαθήσεως. Καὶ ἁπλῶς δὲ εἰπεῖν, ἅπαντες εἰ θειότατοι τῆς Ἐκκλησίας διδάσκαλοι, τὴν φιλοσοφίαν ὑμνοῦσι, τῇ μεγαλωνύμῳ καὶ οὐρανίῳ Θεολογίᾳ, ὥσπερ τιν' Ἄγαρ θεραπαινίδα, τῇ δεσποίνῃ Σάρρᾳ ὑπείκουσαν.

Περὶ δὲ τῶν Γενικῶν ἀρετῶν, φρονήσεως πέρι καὶ σωφροσύνης, δικαιοσύνης τε καὶ ἀνδρίας, τί χρὴ καὶ λέγειν, ὅσον συμφώνως οἱ θεῖοι Πατέρες τοῖς ἐξωτικοῖς τῶν διδασκάλων διδάσκουσιν, ὅτι μὴ ἐν πάνυ ὀλιγίστοις διαφερόμενοι; ὅρα γὰρ τὴν ἀνακεφαλαίωσιν τῶν Ἠθικῶν Εὐδημίων τοῦ Ἀριστοτέλους, καὶ Διογένη τὸν Λαέρτ. ἐν βίῳ τοῦ Πλάτωνος· μέτιθι δὲ καὶ τὸν πρὸς τοὺς Ν. Παραινετ. τοῦ μεγάλου Βασιλείου· ὅς που ἀνακεφαλαιούμενος, τάδε φησί· „ Καὶ σχεδὸν ἅπαντες (οἱ παλαιοὶ ποιηταὶ, συγγραφεῖς, καὶ φιλόσοφοι·) ὧν δὴ καὶ λόγος τίς ἐστιν ἐπὶ σοφίᾳ, ἢ μικρὸν ἢ μεῖζον, εἰς δύναμιν ἕκαστος, ἐν τοῖς ἑαυτῶν συγγράμμασιν, ἔπαινον ἀρετῆς διεξῆλθον· οἷς πειστέον, καὶ πειρατέον ἐπὶ τοῦ βίου δεικνύναι τοὺς λόγους. „ Καὶ ταῦτα μὲν ταύτῃ.

Κατὰ δὲ Ἀσεβείας καὶ Δεισιδαιμονίας Πλάτων γράφει ἀλλαχοῦ τε καὶ ἐν Φαίδωνι, καὶ Ἀριστοτέλης σποράδην ἀπανταχοῦ· ὁδέ τοι σοφώτατος Πλούταρχος Περὶ Δεισιδαιμονίας λόγον ὅλον ἐξύφηνε. Οὕτω καὶ οἱ θεῖοι Πατέρες οὐ διαλείπουσιν, ὁπῃ παρείκοι, ἀναιροῦντες ἐν τοῖς σφῶν αὐτῶν λόγοις τὴν Δεισιδαιμονίαν, καὶ κατὰ Ἀθέων, ὅτε δέοι, ἐξοπλιζόμενοι. Ὅρ. εἰς τὴν Δογ-

μα-

(1) Αἴσχος δηλ. ἡ πάθος.

ματικ. Πανοπλίαν ἐν τῷ Προλόγῳ, καὶ Τίτλῳ ά.

Ἀλλὰ ταῦτα μέν, ἵν' εἰδείη ἕκαστος, ὅτι ὁ τοῦ φυλλαδίου πατὴρ, ὁ ἀνώνυμος οὗτος, συμφώνως τοῖς ἀξιαγάστοις τῶν Φιλοσόφων, καὶ τῇ καθόλου γνώμῃ τῶν θείων Πατέρων, ἐνδίκως μὲν τὴν Ἀσέβειαν κατατρέχει καὶ Δεισιδαιμονίαν, δικαίως δ' ὑπεράγεται καὶ ἀσπάζεται τὴν Φιλοσυφίαν καὶ τὴν Εὐσέβειαν· ἡμεῖς δὲ ἐχώμεθα τῶν ἑξῆς.

Κατὰ μὲν οὖν τὰ νοούμενα τοιοῦτον ἦν ἡμῖν τὸ φυλλάδιον· τὴν δὲ φράσιν, τί ἄν τις εἴποι; ἦν γὰρ, ὡς ἔοικεν, ἐκ προνοίας οὕτως ἐξειργασμένον εἰς τὸ ἀκοσμότατον, ὥς' οὐδ' ἂν τοὺς ἐκ τριόδου ἀνθρώπους ἀνέχεσθαι ἀναγινωσκόμενον· χάσμαι τε γὰρ πολλαὶ ἐν τῷ λόγῳ, καὶ συμπλοκισμοὶ καὶ συγκρούσεις, ἀμουσότατα ἀπηχήματα, οὐκ ἀνεκτὰ Ἑλληνικῇ ἀκοῇ· ἀποκοπαί τε καὶ συγκοπαὶ καὶ ἀφαιρέσεις παράλογοι, τὴν αἴσθησίν τε ἐνέκοπτον ἀεὶ καὶ ἀεὶ, ὡς εἴπερ ἀγκυλόγλωσσον ἔχοι, μὴ δυναμένου πρόσω ἰέναι τοῦ ἀναγινώσκοντος, καὶ ἐκθλίψεσι δυσπροφόροις πεπύκνωτο· ἀνωμαλίαις δέ τε γλωσσικαῖς δυσοικονομήτοις ἐλέγρητο, καὶ φράσετιν ἀκατανοήτοις καὶ ζοφεραῖς, πολύτι τάσφες καὶ συγκεχυμένον τῆς νοήμασιν ἐνδιδούσαις, πολὺ δὲ τὸ ἀμφιρρεπές, Λοξοῦ δεόμενον πρὸς διορισμὸν, κατὰ τοὺς Σκότους τοῦ Ἡρακλείτου. ἐνιαχοῦ δὲ τοσοῦτον περινενοημένα ἦν τὰ λεγόμενα, ὥσε μοι καὶ ἐπέρχεσθαι λέγειν·

" Ταυτί δ' ὅτ' ἐστὶν, οὐδ' ἂν Ἀπόλλων μάθοι „

καὶ νὴ Δί' ἐπῆει μελαγχολᾶν, ἐπιβάλλοντι τὰς ὄψεις ὡ ἄλλως λαμπρῷ τὰς ἐννοίας, καὶ ὅλας χάριτας οὐρανίους ἀποπνέοντι φυλλαδίῳ.

Ἦν δὲ αὐτῷ καὶ πολὺ τὸ γλωσσηματικὸν· (ἄλλο τοῦ κακὸν ἀποφώλιον, καὶ τερατείας μεστὸν·) οὐδὲ γὰρ

οὐ-

οὐδὲ λέξεων καὶ φράσεων καὶ ἰδιωτισμῶν ἦν καθαρεῦον τὸ γράμμα, ὀθνείων καὶ τρισβαρβάρων καὶ καταπτύστων ἐκείνων, μεμίαντο δὲ καὶ ὀδώδει κακοσμίας ἀτόπου λεκτικῆς, καὶ ναυτίας τοῖς εὐαισθήτοις ἦν ἀγωγὸν καὶ ἐμέτου αὐτοῦ· καὶ, ἵν' οἰκειοτέρῳ χρήσωμαι παραδείγματι, κάκοσμος ἦν οὐράνη, κατὰ τὸν Κωμικὸν, μύρον πολυτίμητον ἐμπεπισευμένη.

Τοιοῦτον οὖν ὡς ἐπίπαν, τὸ συγγραμμάτιον· ἔξι δὲ εἰπεῖν πιθανῶς, ὅτι ἔξι πόνος τοῦ ἤδη μακαρίτου Δημητρίου τοῦ Καταρτζῆ, ἀνδρὸς τάτε ἄλλα μεγαλοφυοῦς, καὶ τὰ θεῖά τε καὶ θύραθεν μαθήματα ἐκπεπαιδευμένου. οὗτος γὰρ ἐκεχήνει μάλιστα, εἴπερ τις ἄλλος, περὶ τὴν βάρβαρον Χυδαιολογίαν, καὶ ὅλως ἐπτόητο πρὸς τὴν ἀγρονόμον διάλεκτον, κρεῖττω τῆς ἀξυκῆς ἀποδεῖξαι φιλοτιμούμενος· ἦν δ' ἄρα οἱ σύσημα σφόδρα κατὰ θυμὸν, ἀντεισαγαγεῖν τὸν ἐξώλη βαρβαρισμὸν, ἀντὶ τῆς σπουδαιολογίας, ἢ δηλονότι χρῶνται οἱ τῶν ὁμογενῶν λογιμώτεροι. Ἀλλὰ πρὸς μὲν ἐκεῖνον, ἔτι περιόντα ἐν Βουκουρεστίοις, ἱκανὰ ἀπήντηκε Λάμπρος ὁ Φωτιάδης, ὁ ἐν τοῖς ἀοιδίμοις τελῶν, ἐν ἐπιστολῇ, ἣν ὁ σορὸς Νεόφυτος ὁ Δούκας ἐν τοῖς Προλεγομένοις τῆς Τερψιθέας ἐξέδοτο.

Ἐμοὶ δὲ δόξαν βέλτιστον εἶναι τὸ σύγγραμμα, ὥστε καὶ κοινὸν γενέσθαι τοῖς ἡμετέροις διὰ τῶν τύπων, ἐδάκει μοι αὖ οὐκ ἂν ἄλλως γενέσθαι τοιοῦτον, ἢ μεταμφιασθὲν εἰς τὸ εὐσχημονέστερον ἢ σεμνότερον τοῦ λόγου, καὶ εἴπερ εὐσταλέστερον καταστείλῃ τῇ ἐκ τῆς καλλιλογίας πυκνῇ, καὶ τὰς ἐννοίας οὕτω, λαμπροτέρας ἑαυτῶν προφαίνοι, καὶ προσηνεστέρας ταῖς ἐπιβολαῖς τοῦ νοός. Ἐποίουν δὴ τοῦτο, καὶ τετέλεσταί μοι, ἐρρωμένῳ, ὥς γ' ἐμαυτὸν πείθω, τῇ θείᾳ ξυναρωγῇ.

Μετέβαλον οὖν ἁπανταχοῦ, ἢ ἐξετόπισα καὶ μετεθέμην

μην γε τὰς λέξεις, τὰς φράσεις· ἀντικατέστησα ἄλλας, καὶ ἰδιωτισμοὺς εἰσηγαγόμην ἐγνωσμένους τοῖς πᾶσιν, ἢ τοῖς γε πλείοσι τῶν ἡμετέρων· προσέθηκα, ὅπου δέοι, ἰδέας τινὰς βελτίους, καὶ λόγους ὁλοκλήρους, ἢ ἀφειλόμην τὰ μή μοι δοκοῦντα εὖ ἔχειν· καὶ εἰ λόγῳ, Μετεσκευασάμην ὅλως τὸ πόνημα. Ὑπεσημειωσάμην δὲ καὶ ὀλίγ' ἅττα ὡς πρὸς τὴν ὕλην, ἅπερ ἄλλοις ἴσως πολλὰ εἶναι δόξουσιν· ἅπερ ἅπαντα προσήκοι ἂν τῷ κειμένῳ, ἢ πλείονος ἕνεκα εὐπορίας τῶν λεγομένων, ἢ διορθώσεως, ὅσα δηλονότι οὐκ ἦν τῷ κειμένῳ ξυνυφανθῆναι.

Ἐγὼ μὲν οὖν οὕτω πεποίηκα, ὦ ἄνδρες καλοὶ κἀγαθοὶ, (πρὸς ὑμᾶς γὰρ τὰ τοῦ λόγου μου τείνει·) ὅσοι τὴν Χριστοῦ καλῶς ἀγιστεύετε θέμιν, τῶν τῷδε τῷ Λογγίνῳ ἐντευξομένων. Τοιοῦτος ὁ ἐμὸς λόγος, ὃν ὑμῖν ἤδη δέδωκα, ἐκ τῆς ἱερᾶς συνειδήσεως πραΰς, τὸν ἐπιτομώτατον· εἴη δὲ κἀμοὶ τοῦ λοιποῦ, λόγον λαβεῖν παρ' ὑμῶν τὸν πρυσήκοντα. Ἐρρῶσθε, ϛωκθ'. Νοεμβρίῳ μηνί.

Ν. τοῦ Λογάδου Ἐλεγεῖον.

„ Τείρεα λαμπετόωντα, κατ' οὐρανὸν ἀερόεντα,
νήριθμα, ἆτ' ἄμμος, χῦται ὅση παρ' ἅλα·
αὐτὰρ τοῖσι Σελαναία μετὰ μὲν πρέπει ὄρφνῃ,
τῆς δ' αὖτ' Ἥλιος παμπρότερος Φαέθων.
Σελάνα μὲν δὴ, Σοφίη· Φαέθωνδέ τε, Πίστις·
ἀμφοτέρων δὲ φάει λάμπεο, καί τε σάου.

Ἰωάννου Λογάδου.

„ Πολλοὶ μὲν ῥ' ἀτραπητοὶ ἔασι βίοιο πλανήτου,

ἄλ-

ἀλλά γε ἰθεῖά ἐστιν μία, Εὐσεβίη.
Τῇ νυ δὴ ἑσπόμενος, μοῖραν βιότου ἐνιπλήσεις,
παντοίοις ἀγαθοῖς ἔμπεδον εὖ κομόων.

Ἀλεξάνδρου Λογάδου.

„ Οἶμος ἀνυσὸς ἔην σοφίης τε εὐσεβίης τε,
ἀμφὶς κρημνώδης, ῥιγαλέος τ' ἰδέειν.
Τῇ μέν τ' ἄρσις Θειοῖο πρότ' ἐόντος ἰδ' ὄντος,
τῇ δ' αὖ δεῖσις ἔην, οὐ κατὰ μέτρον ἄρα.
Τάμνειν μεσσατίην, διαπρήθων τήν δε μάλ' ὦκα,
πεπνυμένος λιγέως, ἐς Μαλάων ὄφρ' ἵκῃ.

Σαράντου Ἀρχιγένους Ἐπιβατηνοῦ.

Ἦτοι μὲν Σκύλλα ὀλοόφρων, ἡ δὲ Χάρυβδις,
δύσδηπτον λάβρως χρῶτα θαλαττοπόρων·
αὐτὰρ δυστεβίη ψυχοφθόρος, ἡ δὲ προλήψεις
προὔπεμψαν ψυχὰς εἰν Ἀΐδαο πύλῃς·
θνατοὺς δ' αὖθ' ἱρὰ Σοφίη, καὶ Πίστις ἀμύμων,
Οὔλυμπόν δ' ὑψοῖ τ' ἀθανάτους τελέει.
Τῷ τοι ταῖδε σοφᾷ δέλτῳ πρόσχες οὐ ἑταῖρε,
ὄφρα τὰ μὲν φεύγῃς, τῶν δὲ ἔχῃ προφρόνως.

Ἰωάννου Μουσούρου.

„ Τοὺς πρὶν ἐριδμαίνοντας ἀσύμβατα, τοὺς πρὶν ἀπεχθεῖς,
μυσιπόλους Σοφίης, Εὐσεβίης τε λάτρεις,
ἐνθάδε νῦν μειλίξατ' Ἀληθείσυνη ἐρατεινή,

προ-

προτροπάδην φεύγειν μέτρου ὑπερβασίην·
Ἐξ ἧς δεισίθεοί τ' ἄθεοί τε πέφανται, ἄνειδος
Πίστιος οὐρανίης, καὶ βροτέης Σοφίης.
Τοίην δεχνύμενοι βίβλον ἐκ χειρὸς Λογάδαο,
χαίρετε εὐσεβέες, χαίρετε εὐμαθέες.

Μιλτιάδου Ἀριστάρχου.

„ Εἰμὴ ἔην Λογάδης, οὔκεν φάος εἶδε τὸ τεῦχος,
ἀκλειὲς λέλαθεν δ' ἠέρι ἀπρεῖτω·
νῦν δ' ὑπὸ δαδούχῳ πινυτῷ, καὶ τ' εὐσαλὲς εἶδος,
εὐπάρυφόν θ' ἥκει πρὸς φάος ἰμερόεν.
Ὄλβιος, ὅς κάμες ἐν πρώτοις, ὅς κοσμοδότειραν
τοίην χεῖρα λάχες Νικόλεω Λογαδου.

Ἀλκιβιάδου Ἀριστάρχου.

„ Ὄνθ' ἱερῆς Σοφίης, καί τ' εὐσεβίης πόθος αἱρεῖ,
τήν δε βίβλον μετίτω, δυσφροσύνης ὀλέτιν·
Ἔστι δὲ Ἀθάνας γόνος, ἣν νοῦς γείνατο δῖος,
ἣν τιν' ἀκούῃς σὺν, Νικόλεω Λογάδου.

Ἀναστασίου Σκλυμβριανοῦ.

„ Πλούταρχος γράψεν γε Παραλλήλους, μερόπεσσιν
ἐμπνείων ἀρετῆς ζῆλον ἐπιφθιμένης·
Νικόλεως Λογάδης δὲ Παράλληλον κάμεν· ᾧ δὴ
ἀθανάτους τελέει φῶτας ἀποφθιμένους.
Τίς τ' ἄρ σφῶε βροτῶν θέμενος πάρα, οὔκεν ἔλοιτο
τῶν Χαιρωνῆος ταυτ. τὰ τοῦ Λογάδου;

ΕΓΚΩΜΙΟΝ ΤΟΥ ΑΛΗΘΙΝΟΥ ΦΙΛΟΣΟΦΟΥ ΜΑΚΑΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΚΑΛΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΥ, ΨΟΓΟΣ ΤΟΥ ΑΘΕΟΥ ΤΑΛΑΝΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΔΕΙΣΙΔΑΙΜΟΝΟΣ.

(1)

α. Δύσκολον εἶναι βέβαια τὸ νὰ διακρίνῃ τις δύο παρόμοια πράγματα, καὶ νὰ συνάπτῃ εἰς ἕν τὰ ἀσύμφωνα· ἀλλὰ δυσκολώτερον νομίζω τὸ νὰ διακρίνῃ τις τὰ παρόμοια, καὶ ὅμως μὴ ὄντα ὅμοια· καὶ νὰ συνάπτῃ τὰ ἀσύμφωνα μέν, μὴ φαινόμενα δὲ τοιαῦτα. τούτων δὲ πάλιν τῶν δύο, δὲν δύναμαι νὰ διακρίνω, ποῖον, τὸ πρῶτον ἢ τὸ δεύτερον, εἶναι τὸ δυσκολώτερον.

β.

---

(1) Ἐγκώμιον, ἢ ἔπαινος κοινότερόν ἐστι, Λόγος ἐμφανίζων τὰ καλὰ ἔργα τινός, ᾗ τὸ μέγεθος αὐτῶν· ἐξ οὗ ἀποφαίνεται ὁ ἄνθρωπος καλὸς καὶ ἀγαθός· τοὐναντίον δὲ ὁ Ψόγος· διότι εἶναι Λόγος ἀποφαίνων φαῦλα ᾗ οὐτιδανὰ τὰ ἔργα τινός· Μακαρισμὸς δὲ ἢ Εὐδαιμονισμός ἐστιν ἔπαινος ᾗ ἐγκώμιον τῶν ἀρίστων ᾗ θειοτάτων ἀνδρῶν· δὲ Ταλανισμὸς, τοὐναντίον· Ὅρ. Λαέρτ. εἰς Πλάτωνα, ᾗ Ἀριστοτέλ. Ἠθικ. Νικομ. Α. κφ. ιβ'· ᾗ Ῥητ. Α. κφ. θ'. — Χριστιανὸς δὲ ᾗ Εὐσεβὴς, ᾗ Πιστὸς, ᾗ Ὀρθόδοξος, ἐπὶ τοῦ παρόντος, λόγῳ συνωνυμίας ταυτά· ὥσπερ ᾗ Ἄθεος, ᾗ Ἄπιστος, ᾗ Ἀσεβὴς, κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον, ταυτά. Ἄθεος δὲ νοεῖται ἐνταῦθα ὁ λεγόμενος Θετικὸς, ὅς τις δηλ· ἀρνεῖται τὸν Θεὸν ἀναιδῶς, καὶ τοι εἰδὼς ὅτι ἔστι Θεός· οἷος ἐκ τῶν παλαιῶν, Πρωταγόρας ὁ Ἀβδηρίτης, Διαγόρας Μήλιος, Θεόδωρος ὁ Κυρηναῖος, ᾗ Εὐήμερος ὁ Τεγεάτης, ᾗ ἄλλοι· ἐκ δὲ τῶν νεωτέρων, ὁ Σπινόζας, ᾗ ἕτεροι· περὶ ὧν εἶπεν ὁ Προφήτανάξ· "Εἶπεν ἄφρων ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ, οὐκ ἔστι Θεός·" Ψαλμ. ιγ'. Ἀλλ' Ἄθεος, ᾗ ὁ Θεὸν μὲν φρονῶν, φρονῶν δὲ αὐτὸν ὑπ' ἄλλο τι, οἷον ὑπὸ τὴν Φύσιν, ὑπὸ τὴν Ὕλην, ὑπὸ τὴν Ἡδονὴν, ὑπὸ τὸ Πᾶν, ὑπὸ τὸ Αὐτόματον κτλ. οἷον ὁ Ἐπίκουρος, ὁ Ἀναξίμανδρος, οἱ Στωϊκοὶ, ὁ Ῥουσσὼ, ὁ Βολταὶρ, ὁ Μαρκὴ δ'Ἀργὰν, ὁ Βολναῖος,

ᾗ

Ε'. Τί πρᾶγμα προχωρεῖ ἢ πολιτεύεται εἰς τὸν Κόσμον, ὅτι μᾶλλον εἶναι παρόμοιον, ὡς ἡ Φιλοσοφία μὲ τὴν Ἀθεΐαν, ἢ ὁ Χριστιανισμὸς μὲ τὴν Δεισιδαιμονίαν, καὶ ὅμως εἶναι ὅλως διόλου διάφορα; ἢ τί πρᾶγμα πάλιν φαίνεται περισσότερον, ὅτι διαφέρει, ὡς ἡ Φιλοσοφία ἀπὸ τὸν Χριστιανισμὸν, καὶ μ' ὅλον τοῦτο εἶναι σχεδὸν τὰ αὐτὰ; (1) Διότι κατὰ τὸ κοινότερον, ὁ μὲν Χριστιανὸς βλέπων ἀπὸ μακρόθεν τὸν Ἄθεον καὶ Φιλόσοφον, ἐπίσης ἀποστρέφεται καὶ τοὺς δύο· ὁ δὲ Φιλόσοφος βλέπων καὶ αὐτὸς τὸν Χριστιανὸν, καὶ τὸν Δεισιδαίμονα, ἔχει καὶ τοὺς δύο ἐξίσου εἰς τὸ αὐτὸ παράλληλον, εἴτε εἰς τὴν αὐτὴν πλάγιγγα· ταυτὸν εἰπεῖν, τοὺς ἐκλαμβάνει ἓν ἀνθ' ἑνὸς καὶ τοὺς δύο.

γ. Ἂν ὅμως δυνηθῇ τις νὰ δώσῃ τὸν ὅρον, ἢ τὴν ὑπογραφὴν ἑκάστης τούτων τῶν ἕξεων, (2) καὶ νὰ τὰς

ᾗ ἄλλοι· Περὶ τῶν τοιούτων φησὶ ὁ Ἀπόστ. πρὸς Ῥωμ. κφ. α. 21. „Ὅτι γνόντες τὸν Θεὸν, οὐχ ὡς Θεὸν ἐδόξασαν, ἢ εὐχαρίστησαν, ἀλλ' ἐματαιώθησαν ἐν τοῖς διαλογισμοῖς αὐτῶν, ᾗ ἐσκοτίσθη ἡ ἀσύνετος αὐτῶν καρδία· φάσκοντες εἶναι σοφοὶ ἐμωράνθησαν." κτλ. Στερητικὸς δὲ Ἄθεος εἶναι ὁ ἐξ ἀγνοίας μὴ πιστεύων εἰς Θεὸν ὥς τινες τῶν Ἀγριανθρώπων τῆς Ἀμερικῆς.

(1) Τουτ· ἡ Φιλοσοφία ᾗ Ἀθεΐα, ὁ Χριστιανισμὸς ᾗ ἡ Δεισιδαιμονία, εἰ ᾗ δοκοῦσιν ὅτι εἶναι παρόμοια, ὅμως εἶναι κυρίως διάφορα. Πάλιν ἡ Φιλοσοφ. ᾗ ὁ Χριστιανισμὸς, ἡ Δεισιδαιμον. ᾗ ἡ Ἀθεΐα δοκοῦσι μὲν ὅτι εἶναι διάφορα, ὅμως εἶναι σχεδὸν τὰ αὐτά· ἅπερ ἐγὼ θέλω ἀποδείξῃ τοιαῦτα, εἰ ᾗ τὰ δύο ἐπίσης ἦναι τὰ μάλιστα δυστυχέστατα.

(2) Δηλ. τῆς Φιλοσοφ. τοῦ Χριστιανισμοῦ, τῆς Ἀθεΐας ᾗ Δεισιδαιμονίας. Τὸ δὲ, ἕξεων, λεπτέον κοινότερον, ἀντὶ τούτων τῶν πραγμάτων, ἅπερ οὐκ ἔχει μὲν ὁ ἄνθρωπος ἔμφυτα ἢ ἐγγέννητα, ἔχει δὲ αὐτὰ ᾗ κτᾶται μετέπειτα· μ' ὅλον ὅτι πολλοὶ τῶν Μεταφυσικῶν ἀποδεικνύουσιν ὅτι ἡ Θρησκεία εἶναι ἔμφυτος εἰς τὸν ἄνθρωπον, ᾗ ἡ Φιλοσοφία ὡσαύτως· ἐπειδὴ "Φύσει ὁ ἄνθρωπος τοῦ ἐδάφους ὀρέ-

διακρίνη καλῶς ἀπ' ἀλλήλων μὲ τὰ οἰκεῖά των χρώματα, καὶ τἀληθινὰ χαρακτηρισικά των γνωρίσματα, ὁ τοιοῦτος βέβαια θέλει ἀποδείξη, ὅτι ἡ μὲν Φιλοσοφία διαφέρουσα εἰς ἄκρον ἀπὸ τὴν Ἀθεΐαν, καὶ ὁ Χριστιανισμὸς, ὅλως διάφορος ἀπὸ τὴν Δεισιδαιμονίαν, εἶναι σχεδὸν τὰ αὐτὰ, ὡς μεσότητές τινες καὶ τὰ δύο μεταξὺ Ἀθεΐας καὶ Δεισιδαιμονίας· ἡ δὲ Δεισιδαιμονία, οὖσα ἑτερεῖον τοῦ Χριστιανισμοῦ, καὶ ἡ Ἀθεΐα διάφορος τῆς Φιλοσοφίας, εἶναι σχεδὸν τὰ αὐτὰ καὶ αὐτὰ, ὡς ἀκροτητές τινες καὶ τὰ δύο τῆς Φιλοσοφίας καὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ. ἦγουν, ἡ μὲν Δεισιδαιμονία, ὑπερβολὴ περὶ τὰ θεῖα εἰς τὸ ὅτε, καὶ ὅπου καὶ ὡς δὲν πρέπει ἡ δὲ Ἀθεΐα, ἔλλειψις περὶ τὰ αὐτὰ κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως.(1)

δ'. Τοῦ-

ὑρέγεται· „ κατὰ τὸν Φιλόσοφον, Ὁρ. τὸν Γενουκήσιον εἰς τὴν Θεοσοφίαν του, ϗ Τρόπαιον τῆς Ὀρθοδόξου Πίστεως σελ. 108.

(1) Οὕτω πως ἂν σχηματισθείη, ὡς ἐν διαγράμματι τὰ λεγόμενα

Ἀκρότητες,	Ἔλλειψις,	Ὑπερβολή.
	Ἀθεΐα.	Δεισιδαιμονία.
Μεσότητες,	Φιλοσοφία,	Χριστιανισμός.
	ὥσπερ καὶ	
Ἀκρότ.	Ἀνελευθερία,	Ἀσωτία.
Μεσότ.	Ἐλευθεριότης,	Οἰκονομία.

Κατὰ τὰς τρεῖς περιςάσεις θεωρεῖται ἡ Δεισιδαιμονία, κατὰ Χρόνον, κατὰ Τόπον, ϗ κατὰ Τρόπον. ϗ τοῦτό ἐςι τὸ Ὅτε, Ὅπου ϗ Ὡς δὲν πρέπει· Εἰς τὸ, Ὅτε, φέρ' εἰπεῖν ἐδεισιδαιμόνουν οἱ Φαρισαῖοι τῶν Ἰουδαίων· διότι τῷ σαββάτῳ δὲν ἤθελον νὰ ἐνεργῶσι μήτε τὸ ἁπλῶς ἀναγκαῖον· οὓς ἐλέγχει ὁ Κύριος, Ματθ. κφ ιβ'. 3 - 8. Μάρκ. κεφ. β. 24· ϗ γ. 2- 5. Λουκ. κεφ. ιδ. ς. 6. Εἰς τὸ, Ὅπου λ. χ. δεισιδαιμονοῦσιν οἱ θέλοντες ἐνταφιάζεσθαι ἐν τοῖς ναοῖς· ϗ οἱ μὴ θέλοντες ὑμνεῖν τὸν Θεὸν ϗ ᾄλλειν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, διὰ τὸ, " Ἐν ἐκκλησίαις εὐλογεῖτε τὸν Θεόν. „ Εἰς τὸ, Ὡς, ἐδεισιδαιμόνουν πάλιν οἱ Ἰουδαῖοι, οἵτινες ἔψεγον τοὺς μαθητὰς τοῦ Χριστοῦ, ὡς τρώγοντας ἀνίπτοις χερσίν· οὓς ϗ ἀποκομοῖ ὁ Κύριος Ματθ. κεφ. ιέ. 3. Μάρκ. κεφ: ζ'. 2 - 15. Εἰς οὓς ἀναχθείησαν, ἂν

δ. Τοῦτο δὴ κατ εὐθυβολίαν εἶναι, τὸ ὁποῖον καὶ ἐγὼ τολμῶ νὰ ἐπιχειρισθῶ εἰς τὸν παρόντα μου λόγον· εἰς τὸν ὁποῖον, διευκρινήσας τὰ τῶν εἰρημένων χαρακτηρισικὰ γνωρίσματα, νὰ ἀποδώσω εἰς μὲν τὴν ὑγιεινὴν Φιλοσοφίαν, τὸν ἀνήκοντα ἔπαινον· εἰς δὲ τὸν ὀρθόδοξον Χριστιανὸν, τὸν καθήκοντα μακαρισμὸν· καὶ ἀπ' ἐναντίας τὸν πρέποντα ψόγον καὶ ἐλεεινολογίαν, εἰς τὰς δύο αὐτῶν παρεκτροπὰς, εἴτουν ἀκρότητας ἑφ' ἑκάτερα, λέγω τὴν Ἀθεΐαν καὶ Δεισιδαιμονίαν· διὰ νὰ ᾖξεύρουν οἱ ὄντες, ἢ θέλοντες νὰ ἦναι λόγῳ καὶ ἔργῳ Ὀρθόδοξοι, μέχρι τίνος νὰ ἐνασμενίζωνται τῇ Φιλοσοφίᾳ, καὶ ὡς πόσον νὰ ἀποτροπιάζωνται τὰ δύο ἀργαλέα θηρία τὴν Σκύλλαν καὶ τὴν Χάρυβδιν, τὴν Ἀθεΐαν λέγω καὶ Δεισιδαιμονίαν. (1)

ε. Ἀλλὰ πόθεν ἄρά γε νὰ ἀρχίσω μᾶλλον τὸν ἀγῶνά μου τοῦτον; πόθεν ἄλλοθεν, παρὰ ἀπὸ τὴν συσατικὴν διαφο-

---

ἂν ϗ ὅσοι τῶν Χριστιανῶν δὲν θέλησι νὰ μεταλαμβάνουν ἀπὸ χειρῶν ἀναξίου ἱερέως. Ὁ Συνῖδ. ὁρίζεται τὴν Δεισιδαιμονίαν, " Ἄκαιρον θεοσέβειαν „ Ἕτεροι δὲ. " Ἄλογον φόβον περὶ τὰ δαιμόνια, εἴτουν θεῖα· „ Ὁρ. ϗ ἔμπροσθεν παραγράφῳ ί. ἐν τῇ ὑποσημειώσει (ο) σελ. 24.

(1) Σκύλλα ϗ Χάρυβδις, μυθολογούμενα τερατώδη θηρία εἰς τὸν Σικελικὸν πορθμὸν, ἔνθεν μὲν τὸ ἕν, ἔνθεν δὲ τὸ ἄλλο· ἅτινα ἁφὴν παζον τοὺς ἐκεῖθεν διαπλέοντας, ϗ τοὺς ἔτρωγον. Ἡ Σκύλλα ἔχε φωνὴν νεογνοῦ σκυλακίου, ϗ δώδεκα πόδας, τοὺς αὐτοὺς ϗ χεῖρας· ἐξ δὲ τραχήλους μακροὺς μὲ ἓξ κεφαλὰς τρομερὰς. εἰς τὸ κάθε σόμα εἶχε τρεῖς σειρὰς ὀδοντίων, ϗ κατῴκει μέσα εἰς ἓν σπήλαιον πετρώδες, ἔχουσα τὰς κεφαλὰς ἔξω, διὰ νὰ ἀγρεύῃ ἅπαν τὸ προσυχὸν, διαβαῖνον ἐκεῖθεν, εἴτε ἄνθρωπον, εἴτε δελφῖνα, εἴτε ἄλλο θαλάσσιον ζῷον. Οὕτω τὴν περιγράφει ὁ Ὅμηρος εἰς τὸ Μ τῆς Ὀδυσσείας σίχ. 85. ϗ ἑξ· Τὴν δὲ Χάρυβδιν δὲν τὴν περιγράφει μὲν, λέγει δὲ, ὅτι τρὶς τῆς ἡμέρας εἰς τὰ ἄνω ἐξηκόντιζε ϗ ἐξέρα, ϗ τρὶς ἀνερρόφα ϗ κατέπινε τὸ θαλάσσιον ὕδωρ, πρὸς ὄλεθρον τῶν διαπλοϊζομένων ἐκεῖθεν. Κάλλισα ϗ τὰ δύο παρὰ τῷ συγγραφεῖ μιᾶς εἰκονίσματα τῆς Ἀθεΐας ϗ Δεισιδαιμονίας.

Λ, συ-

διαφοράν, ἣν περ ἔχουσιν αἱ δύο αὗται συζυγίαι, (1) ἤτις εἶναι ἡ αὐτὴ μὲ τὴν διαχωρίζουσαν τὸν Φρόνιμον καὶ τὸν Ἄφρονα;

Συζατικὴ διαφορὰ τοῦ φρονίμου, τοῦ φιλοσόφου, τοῦ Χριστιανοῦ ἢ αὐτὴ καὶ πάλιν ἢ τοῦ ἄφρονος, τοῦ ἀθέου, καὶ δεισιδαίμονος, ὡ αὐτή.

ς'. Λέγω λοιπὸν, ὅτι καθὼς ὁ Ἔμφρων, συλλαμβάνων ἐν ἑαυτῷ καθαρὰς καὶ διακεκριμένας ἰδέας, τὰς συγκρίνει ὀρθῶς καὶ τὰς κρίνει· συνάγει καὶ συνθέτει ἀληθεῖς προτάσεις, καὶ οὕτω συνιζᾷ τὰς ἀρχάς του· ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐπερειδόμενος, ὅσας ἄλλας ἤθελε συμπεράνῃ, εἶναι ἐπίσης ὀρθαὶ καὶ ἐκεῖναι· οὕτως ἐνεργεῖ καὶ ὁ φιλόσορος καὶ ὁ Χριστιανός. Ἐξ ἐναντίας δὲ, καθὼς ὁ Ἄφρων, λαμβάνων ἀμυδρὰς καὶ συγκεχυμένας ἰδέας, καὶ κακῶς συνάπτων αὐτὰς, συνιζᾷ ἐσφαλμένας προτάσεις, καὶ τὰς κάμνει ἀρχάς του· ἐξ ὧν ὁσαδήποτε συμπεράσματα ἤθελεν ἐπιφέρει, φαίνονται μὲν, ὅτι εἶναι ἀκόλουθα, εἶναι δὲ τῷ ὄντι ψευδῆ, ὡς ἐπὶ σαθρῶν θεμελίων καὶ ἀρχῶν ἐποικοδομούμενα, καὶ ἐκ ψευδῶν προτάσεων συγκροτούμενα· τὰ αὐτὰ ὡσαύτως πάσχει καὶ ὁ Ἄθεος καὶ ὁ Δεισιδαίμων. Ἰδοὺ τὸ παράλληλον.

Χαρακτῆρες τῶ Φιλοσόφω.

ζ' Ὁ μὲν Φιλόσοφος, ἀντιλαμβάνεται μὲν διὰ τῶν αἰσθήσεων τὰς ἰδέας του, ἀλλὰ δὲν ἵσταται μόνον ἕως αὐτοῦ,, προχωρεῖ δὲ καὶ περαιτέρω· συμπορίζεται δηλ. καὶ ἰδέας ἐξ ἰδίων διανοημάτων καὶ συλλογισμῶν. Ὅθεν φρονεῖ περὶ Θεοῦ καὶ περὶ Ψυχῆς, καθὼς ὁ Σωκράτης, ὁ Πλάτων, ὁ Ἀριστοτέλης, ὁ Καρτέσιος. καὶ ἄλλοι· (2) διότι

(1) Α'. σιζυγία, ἡ Φιλοσοφία ἢ Χριστιανισύνη· Β'. σιζυγία, ἡ Ἀθεΐα ἢ Δεισιδαιμονία.

(2) Ἰδὲ τὰ τῶν κορυφαίων τῆς ἀρχαιότητος φιλοσόφων φρονήματα περὶ τούτων. παρὰ Στοβ. Ἐκλογ. βιβ. ά. κεφ. γ'. 28. "Σωκράτης ἐρωτηθεὶς, Τί Θεός; εἶπε. Τὸ ἀθάνατον ἢ ἀΐδιον. „ ἢ παρὰ Πλάτ. ἐν Φαίδων. 56. „Ὅδέγε Θεὸς, ἔφη, οἶμαι, ὁ Σωκράτης, ἢ αὐτὸ τὸ τῆς ζωῆς εἶδος, (ἡ ψυχὴ δηλ.) ἢ εἴτι ἄλλο ἀθάνατόν ἐστι, παρὰ

διότι ἐκ μὲν τῶν ἐνεργειῶν τῆς ψυχῆς, τὰς ὁποίας συνορᾷ καὶ ἐν ἑαυτῷ συναισθάνεται, συνάγει τὴν ὕπαρξιν τῆς ψυχῆς· ἀπὸ δὲ τὰ τελικὰ αἴτια, (1) τὰ ὁποῖα ἐποπτεύει εἰς τὸ Πᾶν, συμπεραίνει ὅτι εἶναι ἓν Ὄν, ὅπερ τὰ

παρὰ πάντων ἂν ὁμολογηθείη μηδέποτε ἀπόλλυσθαι. ἢ Ξενοφῶν δὲ Ἀπομν. ά. διηγεῖται περὶ Σωκράτους, πόσον τρανῶς περὶ Θεοῦ, τῶν ἁπάντων δημιουργοῦ, ἢ περὶ θείας Προνοίας φιλοσοφεῖ. Ἀνάγνωθι ἢ Πλάτωνα ἐν Φαίδ. ἢ Περὶ ψυχ. εὖ μάλα περὶ ἀθανασίας ψυχῆς διαλεγόμενον ὡς ἐκ τοῦ Σωκράτους, ἢ συμπεραίνοντα ἀναγκαίως, "Ἀθάνατον ἄρα ἡ ψυχή „ ὅθεν ὁ Πλούταρ. ὁ καταφαγὼν ὅλον τὸν Πλάτωνα, ἐν τῷ Πρὸς Ἀπολλὼν Παραμύθ. ἔτω φησίν. "Ὁ δὲ θεῖος Πλάτων πολλὰ μὲν ἐν τῷ περὶ ψυχῆς, περὶ ἀθανασίας αὐτῆς εἴρηκεν, οὐκ ὀλίγα δὲ ἐν τῇ Πολιτείᾳ, ἢ τῷ Μένωνι, ἢ τῷ Γοργίᾳ, ἢ σποραδὴν ἐν τοῖς ἄλλοις διαλόγοις. „ Ἐπὶ παρὰ Στοβ. ἔνθ. ἀνωτ. περὶ Πλάτων. ἢ Ἀριστοτέλ. ταῦτα εὑρίσκεται· "Νοῦς ὁ Θεὸς, χωριστὸν εἶδος· τὸ δὲ χωριστὸν ἀκουέσθω τὸ ἀμιγὲς πάσης ὕλης, ἢ μηδενὶ τῶν σωματικῶν συμπεπλεγμένον, μὴ δὲ τῷ παθητῷ τῆς φύσεως συμπαθές. .Ἀριστοτέλης, τὸν μὲν ἀνωτάτω Θεὸν, χωριστὸν εἶδος, ὁμοίως Πλάτωνι· ἐπιβεβικότα τῇ σφαίρᾳ τὸ παντὸς, ἥτις ἐστὶν αἰθέριον σῶμα, τὸ πέμπτον ὑπ' αὐτοῦ καλούμενον. „Ὅρ. ἢ Πλούταρ. Ἀρεσκ. βιβ. Α'. ζ. ἢ Δ. β- ζ'. ὅς τις ἢ Συμποσ. ή. Ζητήμ ά. λέγει ὅτι! "Πλάτων τὸν ἀγέννητον ἢ ἀΐδιον Θεὸν, πατέρα ἢ ποιητὴν τοῦ τε κόσμου ἢ τῶν ἄλλων γεννητῶν ὀνομάζει „

Ὁ δὲ Καρτεσιος ὁ Γάλλος, ἀκμάσας περὶ τὰ μέσα τοῦ ιζ'. αἰῶνος, νεοευρέτῳ ἐπεχειρήματι τὴν τοῦ Θεοῦ ἀπεδείκνυεν ὑποξιν. Ἡ τοῦ Ἀποφατικοῦ ἰδέα ἐξὶν ἐκ τῆς ἰδέας τοῦ Θετικοῦ· ἄρα ἡ τῆς ἀτελειότητος ἰδέα ἐξὶν ἐκ τῆς παρισώσης τὴν τελειότητα. Ἀλλαμὴν ἅπαντα τὰ ἐν τῷ δε τῷ παντὶ ἀτελῆ οἶδα· ἔχω τοιγαροῦν τὴν ἰδέαν τῆς τελειότητος· ἡ δὲ τελειότης τὶ ἄλλο ἂν εἴη, ἢ Θεός; ὅ ἐστιν ὁ Θεός ἐστιν ὂν τελειότατον. τοῦτο δὲ οὐκ ἂν εἴη· εἰ μὴ αἰωνίως ὑπάρχει ἄρα κτλ. Τὴν δὲ ψυχὴν ἔλεγεν οὐσίαν νοητικὴν κατὰ Πλάτωνα. Ὅρ. Αἰνεσ. Ἴς Φιλοσοφ. ιεβ'. ἢ Μεταφυσ. Εὐγεν. Μέρ. α. κεφ. εβ'.

(1) Τελικὰ αἴτιά εἰσιν, ἐκεῖνοι οἱ διοξισμοὶ, τοὺς ὁποίους ἔκαστον τῶν ὄντων ὀφείλει νὰ ἐκτελῇ διηνεκῶς ἢ ἀπαραβάτως, καθὰ ἐτάχθη παρὰ τοῦ δημιουργοῦ εἶον ὁ Ἥλιος νὰ κυκλοφορῇ, ὡς πρὸς τὴν αἴθησιν λέγω, ὁσημέραι ἀπ' ἀνατολῶν εἰς δυσμὰς ἢ, συγχρόνως εὐθὺς ἀπὸ δυσμῶν εἰς ἀνατολὰς ἐπὶ τοῦ Ζῳδιακοῦ, διὰ νὰ ἀπαρτίζεται εὐτάκτως ὁ ἡμέ-

τὰ πάντα ἐδημιούργησε· καὶ ἀπὸ τὴν ψυχήν του, ἥτις ἐν χρόνῳ νοεῖ, ἐξάγει συμπέρασμα πῶς εἶναι ἓν Ὄν, ὅπερ ἐνόει πρὸ αὐτοῦ ἀνάρχως καὶ πρὸ αἰώνων, βέβαια διὰ τὴν δημιουργίαν τῶν ἰδίων ἑαυτοῦ ποιημάτων· (1) καὶ πῶς θέλει νοεῖ ἀϊδίως, καὶ τοῦτο πάλιν βέβαια, διὰ τὴν συντήρησιν τῶν αὐτῶν καὶ διάρκειαν· ταυτὸν εἰπεῖν ὅτι θέλει τὰ προνοεῖ διὰ παντός, (2) καὶ πείθεται εἰς αὐτὰ, διότι εἶναι ἐναργῆ καὶ σαφῆ. λέγων αὐτὰ, πλη. ρέστατα τὰ καταλαμβάνει, καὶ βλέπει πῶς δὲν ἐπιφέρουν καμμίαν ἀντίφασιν. (3) Ἠξεύρει αὐτὸς νὰ μὴ καταδα-

---

ἡμερονύκτιον, οἱ τέσσαρες καιροὶ τοῦ ἐνιαυτοῦ, καὶ τὰ ἐπακόλουθα. Τὰ δένδρα καὶ τὰ φυτὰ καθ' ἕν ἔτος ν' ἀναβλαστάνωσι· τὰ ζῶα νὰ γεννοβολῶσι κτλ.

(1) Οὕτως ὁ Θεολόγ. Γρηγ. εἰς τὰ Γενέθλ. τοῦ Χρις. "Πρῶτον μὲν ἐννοεῖ τὰς ἀγγελικὰς δυνάμεις καὶ οὐρανίους, καὶ νὰ ἐννόημα ἔργον ἦν, Λόγῳ συμπληρούμενον, καὶ Πνεύματι τελειούμενον. Ἐπεὶ δὲ τὰ πρῶτα καλῶς εἶχεν αὐτῷ, δεύτερον ἐννοεῖ Κόσμον ὑλικὸν καὶ ὁρώμενον, καὶ οὗτός ἐστι τὸ ἐξ οὐρανοῦ καὶ γῆς καὶ τῶν ἐν μέσῳ σύγκριμά τε καὶ σύγκριμα." κτλ. Ὁ αὐτ. καὶ ἐν τῇ Καινῇ Κυριακῇ λέγει, "Τὰ γινόμενα . . . ἀναδιδόμενα τῷ πάντα δυναμένῳ Λόγῳ, καὶ ᾧ τὸ νοῆσαι μόνον ἢ εἰπεῖν, ἔργον ἐστὶ, παιζόμενον." Σύμφωνα ταῦτα τοῖς ἔξω σοφοῖς.

(2) Θέλει νοεῖ ἀϊδίως, ταυτίζεται μὲ τὸ Θέλει προνοεῖ διὰ παντὸς· ἐπειδὴ Πρόνοιά ἐστιν ἡ νόησις τοῦ Θεοῦ, ἡ συνεκτικὴ καὶ συντηρητικὴ τῶν ὄντων ἢ ἐσομένων· καὶ κατὰ τοὺς Μεταφυσικοὺς, Συνεχής τις δημιουργία· κατὰ τὸ, "Ὁ Πατήρ μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται." παρ' Ἰωάνν. κεφ. ε. 17. δημιουργεῖ γάρ, εἴτουν ἀνακαινίζει τὰς ἀεὶ καὶ ἀεὶ ἀπολλυμένας καὶ φθειρομένας τῶν ὄντων δυνάμεις, καὶ παρὰ μικρὸν οἰχομένας εἰς τὸ μὴ ὄν καὶ εἰς διάρκειαν διατίθησι· τοιαύτη γὰρ ἡ φύσις τῶν δευτέρων αἰτίων, εἰς φθορὰν ὑποκειμένη παντοιοτρόπως, καὶ ὅμως ἡ γένεσις ὑπὸ τῆς πρώτης ἐνδυναμουμένη αἰτίας, ἀντιστρατεύεται κατ' αὐτῆς, καὶ εἰς ἰσορροπίαν κατέχει αὐτὰ καὶ διάρκειαν.

(3) Ἀντίφασις λέγεται παρὰ Φιλοσόφοις, ὅταν τὰ ἀδύνατα νὰ συνέλθωσιν ἐπὶ τὸ αὐτὸ κατὰ τὸ αὐτὸ καὶ συγχρόνως, ἐγὼ λέγω ὅτι συνέρχοντας. οἷον, τὸ αὐτὸ κατὰ τὸ αὐτὸ νὰ ἦναι καὶ νὰ μὴν ἦναι· Τὸ αὐτὸ

κατὰ

δαπανᾷ ἐπὶ ματαίῳ τὸν καιρόν του ποσῶς, ζητῶν ἀρχὰς τῶν ἀρχῶν, καὶ ἀποδείξεις εἰς ὅλα τὰ πράγματα· τῶν ὁποίων ἡ κατάληψις ὑπερβαίνει τὴν ἀτμοσφαῖραν τῶν νοερῶν του δυνάμεων. Δὲν θέλει νὰ σεμνύνεται ἐπὶ τῇ Σχολαστικῇ (1) τερθρεία καὶ ἀπεραντολογίᾳ, ὡς ἐπὶ μοναδικῇ αὐτοῦ σοφίᾳ διότι ἔχει ἀρκετὰ τὴν ὕλην νὰ καταγίνεται εἰς τόσα ἐπιστητὰ, νὰ ἐντρυφᾷ εἰς τόσα ὑποκείμενα τῶν θεωριῶν του, καὶ νὰ διασκεδάζῃ εἰς τόσας τέχνας καὶ ἐπιστήμας, τὰς ὁποίας καὶ πεῖρα ἀσφαλὴς, καὶ ἀπόδειξις ἰσχυρὰ, καθιστῶσι λίαν τερπνὰς καὶ ἐπωφελεῖς· τὸ πᾶν ὅμως τῆς τρυφῆς του εἶναι, τὸ νὰ περιστέλλῃ καὶ περιορίζῃ τὴν Φιλοσοφίαν, ὡς ὁ Σωκράτης, εἰς τὸν ἑαυτόν του, καὶ νὰ προσηλοῦται καὶ νὰ ἐπιμένῃ εἰς τὰ Ἠθικὰ, οὐχὶ μόνον κατὰ τὴν θεωρίαν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν πρᾶξιν, τὸ ὁποῖον μάλιστα εἶναι ὁ πρώτιστός του σκοπός. (2) Ἔχει λοιπὸν στοιχεῖα καὶ ἀρχὰς

τὸ κατὰ τὸ αὐτὸ νὰ φέγγῃ καὶ μή· Τὸ αὐτὸ κατὰ τὸ αὐτὸ καὶ ἀπολύτως νὰ ἦναι ἄπειρον, καὶ πεπερασμένον. καὶ, Δίκαιος, καὶ ἄδικος ὁ αὐτὸς κατὰ τὸ αὐτό. κτλ.

(1) Σχολαστικοὶ ἐρρέθησαν οἱ ἑρμηνευταὶ, οἱ ὑπομνηματισταὶ, οἱ σχολιασταὶ τοῦ Ἀριστοτέλους, οἱ τὰ πάντα αὐτοῦ, καὶ τὰ λεξείδια πολλάκις τὰ γνωριμώτατα πολυπραγμονοῦντες, διαιρέσεις καὶ ἐπιδιαιρέσεις ποιοῦντες, τὰ αἴτια ζητοῦντες, διὰ τί τοῦτο πρῶτον, καὶ τοῦτο δεύτερον τέθειται, ἀπορίας ἀπαντάχοῦ κινοῦντες καὶ λύοντες κατὰ τὸ δοκοῦν, τὰς πλείους τούτων ἀνωφελεῖς, καὶ τοῦ πολυτίμου καιροῦ δαπανητικάς. Καὶ ἐπειδὴ τῷ τότε καιρῷ, (ἀρχομένῳ μὲν ἀπὸ τῆς ιβ'. ἑκατονταετηρίδος ἀπὸ Χριστοῦ, προϊόντι δὲ μέχρι τῆς ιζ'. καὶ περαιτέρω·) εἰς πάσας τὰς σχολὰς, εἴτε σχολεῖα· τοῦτο τὸ εἶδος τοῦ φιλοσοφεῖν ἦν ἐν χρήσει διὰ τοῦτο ὠνομάσθη Σχολαστικὴ φιλοσοφία· καὶ οἱ τοῦτο τὸ εἶδος μετερχόμενοι, Σχολαστικοί. ὅθεν τὴν σήμερον Σχολαστικὸς συνωνυμεῖ μὲ τὸ, Μάταιος, ματαιοπόνος· μικροπερίεργος· μικρολόγος· ἀδόλεσχος· μωρολόγος· κακομέθοδος, δοκησίσοφος· κτλ.

(2) Ἀνάγνωθι Ξενοφῶντ. Ἀπομνημ. α.

χὰς τῶν πράξεων τοῦ ἀνθρώπου, καὶ πρεσβεύει καλὰς πράξεις καὶ μοχθηρὰς· πράττει τὸ καλὸν; διότι εἶναι καλὸν, καὶ ἀποφεύγει τὸ κακὸν, διότι εἶναι τοιοῦτον. Ἡ μόνη αὐτοῦ χαρὰ εἶναι, τὸ νὰ εὑρίσκη τὴν εἰς τὰ ὄντα ἀλήθειαν, καὶ νὰ μὴν ἐμπεριβάλλεται εἰς τὸ ψεῦδος. Καὶ ἄλλη δὲ πολὺ μεγαλητέρα εἰς αὐτὸν εἶναι τρυφὴ καὶ ἀπόλαυσις, τὸ νὰ ἀκολουθῇ προαιρετικῶς εἰς τὸ ὅτε, καὶ ὅπου, καὶ ὡς, τὸν πράξεων καὶ τῶν λόγων του· (1) Ἐνὶ λόγῳ, ἔχει παντοχοῦ τὴν πεπαιδευμένην συνείδησιν τοῦ ἀδεκάστου ἐτάστου ἥτις εἶναι ὁ ἀθλοθέτης, ὁ στεφανωτής του εἰς τὰ καλὰ, καὶ ὁ δήμιος, ὁ βασανιστής του εἰς τὰ φαῦλα τῶν ἔργων. Εἶναι δὲ τοσοῦτον εἰς τὰς ἀληθείας προσπεφυκὼς, καὶ τοσοῦτον ἀποφεύγει τὰ ψεύδη, τὰ ὁποῖα ἐνδεχόμενον νὰ ὑπάρχουν εἰς τὰς μαθήσεις, ὥστε, κάτοχος ὅλος ἐκ τῶν ἀληθειῶν καὶ τῶν ἀρετῶν, σοὶ δίδει νὰ ὑπολαμβάνῃς, ὅτι τὰ ἐναντία αὐτῶν, τὰ ψεύδη καὶ τὰς κακίας, διόλου δὲν τὰ γνωρίζει. Ἐνθουσιωδῶς ἔχει πρὸ ὀφθαλμῶν του, διὰ τύπον καὶ ὑπογραμμὸν, τὰς Τελειότητας τοῦ Θεοῦ, (2) ὡς δυνατὸν ἀνθρώπῳ· τοῦτον εἰπεῖν, ὀργᾷ καὶ ὑπερεπιθυμεῖ νὰ ἤξεύρῃ ὅλα τὰ πράγματα κολῶς ἔχουν ἐνδέχεται, νὰ ἦναι ἄμεμπτος ὅσον δύναται, καὶ νὰ εὐεργετῇ τοὺς ἄλλους ὅπως ἠμπορεῖ. Καὶ ταῦτα μὲν ὁ Φιλόσοφος.

Ὁ δὲ Ὀρθόδοξος, προηγουμένως μὲν ἔχει τὰς ἀρ-

χὰς του

(1) Τουτ. νὰ πράττῃ καὶ νὰ ὁμιλῇ ὅταν πρέπῃ, ὅπου πρέπει, καὶ καθὼς πρέπει.

(2) Τελειότητες τοῦ Θεοῦ λέγονται τὰ θεῖα αὐτοῦ Προσόντα, ὡς παντελείου τε καὶ ὑπερτελείου ὄντος· οἷον, ἡ σοφία, ἡ ἀγαθότης, ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ. κτλ. ἐπὶ δὲ ἀνθρώπων, Τελειότητες, αἱ ἀρεταὶ, ἅς τελειοποιοῦσαι αὐτὸν ἀείποτε ὄντα ἀτελῆ.

χὰς του ἐκ τῆς Ἀποκαλύψεως, (1) ἐκ τῆς αὐθεντείας τῶν θείων Γραφῶν, τῆς παλαιᾶς καὶ τῆς νέας, καὶ ἐκ τῶν βιβλίων τῶν ἁγίων Πατέρων· ἐπομένως δὲ, ἐκ τοῦ ἐμφύτου αὐτῷ φωτὸς, δηλονότι τοῦ Λογικοῦ. Καὶ ἔχει μὲν τὰς αὐτὰς μὲ τὸν Φιλόσοφον ἀρετὰς, ἀλλ' ἐν λόγῳ τελειοτέρῳ· ἔχει ὅμως ὑπὲρ αὐτὸν καὶ τὰς τρεῖς Θεολογικὰς ἀρετὰς, τὴν Πίστιν, τὴν Ἐλπίδα, καὶ τὴν Ἀγάπην. (2) Ὅθεν ἀφ' οὗ συλλάβει καθάπαξ ἐν ἑαυτῷ τὰ κεφαλαιωδέστερα δόγματα, ἐξ ὧν καὶ δι' ὧν συναπαρτίζονται τὰ τῆς σωτηρίας του· ἀφ' οὗ βαθέως τὰ ἐγχαράξῃ εἰς τὰς πλάκας τῆς καρδίας του, τότε πλέον δίδετιι ὅλος καὶ προσηλοῦται εἰς τὰς ἐντολὰς, εἰς τὸ πρακτικὸν, εἰς τὴν ἀρετὴν, καὶ τὴν πολειτίαν τὴν Χριστιανικὴν, ἥτις εἶναι καὶ περιεκτικωτέρα, ὡς συμπεριλαμβάνουσα καὶ ἕνα μέλλοντα βίον. (3) Διὸ δὲν εἶναι περιωρισμέ-

Χαρακτῆρες τῶ καλῶ Χριστιανῶ, ἤτοι τῶ Ὀρθοδόξω.

4

(1) Ἀποκάλυψις λέγεται παρὰ τοῖς Θεολόγοις, ἡ θεόθεν γενομένη ἔμφασις, εἴτε ἔμπνευσις ἰδεῶν ἢ νάσεων ἐν τοῖς Προφήταις ἢ Ἀποστόλοις· οἵτινες ἐγγράφως τὰς παρέδωκαν ἡμῖν εἰς τὰς θείας Γραφὰς, τὴν παλαιὰν ἢ τὴν νέαν· πρὸς διαζολὴν ἢ διάκρισιν τῶν ἰδεῶν ἢ γνώσεων, τῶν ἐκ τοῦ φυσικοῦ φωτὸς, ἢ τῶν λογικῶν δυνάμεων τοῦ ἀνθρώπου, ἀνακεκαλυμμένων, εἴτε περιζομένων.

(2) Διότι τὰς τέσσαρας Γενικὰς, φρόνησιν, σωφροσύνην, δικαιοσύνην ἢ ἀνδρείαν, τὰς ἔχει ἢ ὁ Φιλόσοφος, ἀγκαλὰ μ' ἄλλον ἢ ἄλλον λόγον.

(3) Ἀλλὰ μέλλοντα βίον ἐφρόνουν ἢ οἱ Φιλόσοφοι· ὁ Πυθαγόρας, ὁ Σωκράτης, ὁ Πλάτων, ἢ σχεδὸν οἱ πλείους τῶν Φιλοσόφων ἢ οἱ ἐπισημότεροι· τὸν δὲ παρόντα ἐθεώρουν ἐπίκηρον καὶ ἐφήμερον· διὸ καὶ καταφρονητέον. (Ὁρ. Λαέρτ. εἰς τοὺς βίους αὐτῶν, καὶ Στοβ. ἐκλογ. βιβλ. ά.)· Εἶχον καὶ Ἠλύσια πεδία, καὶ Τάρταρον ἠρόεντα· Ὁ Χριστιανὸς ὅμως (ἰδὲ ἡ διαφορά·) ἦταν πνευματικώτερος· ὁ Φιλόσοφος, ψυχικώτερος, ὑλικώτερος· "ψυχικὸς δὲ ἄνθρωπος οὐ δέχεται τὰ τοῦ πνεύματος·" φησὶν ὁ Ἀπός· πρὸς Κορινθ· κφ' γ' 14· τουτ. μᾶλλον πιστεύει εἰς τὰ τῆς ψυχῆς του διανοήματα, εἰς τὸ Λογικὸν φῶς, καὶ ὑλομόρφως τὰ θεωρεῖ, καὶ οὐχὶ εἰς τὰς Πνευματικὰς ἀληθείας, τὰς αὐλωτέρας, τὰς ἐκ τοῦ Πνεύματος·

SISMANOGLIO NEGARO

περιωρισμένος εἰς τὸν παρόντα Κόσμον, τὸν ὁποῖον θεωρεῖ ὡς ξένον διὰ τὸν ἑαυτόν του, ἀλλα τείνων κατ' εὐθυωρίαν τὸν νοῦν του πρὸς τὸν Θεὸν, καὶ τρέφων τὴν ἐλπίδα τοῦ ὅτι θέλει ἰδεῖ ἐκεῖ ἀμέσως τὸ θεῖόν του πρόσωπον, (1) μελετᾷ καὶ γυμνάζει ἐντεῦθεν τὴν διάνοιάν του εἰς τοῦτο. Πράττει λοιπὸν τὰ καλὰ, διὰ νὰ γένῃ ἄξιος τῶν ἐλπίδων του· καὶ δὲν ἐνεργεῖ τὰ κακὰ, διὰ νὰ μὴ τὰς ὑςερηθῇ, διὰ νὰ μὴν ἀποτύχῃ. Ἀκολούθως ἔχει τὸν νοῦν του πρυσηλωμένον εἰς ἐκεῖνον, μεθ' οὗ ἐπιθυμεῖ νὰ συνενωθῇ τὴν θεοπρεπῆ καὶ ἀνέκφραςον ἕνωσιν, καὶ αἰωνίως νὰ ζήσῃ ἐν αὐτῷ βίον ὑπὲρ νοῦν καὶ ὑπὲρ κατάληψιν· ταυτὸν εἰπεῖν ἄλλαις λέξεσιν, ἔχει φωσιωμένον τὸν νοῦν εἰς τὴν ἀΐδιον μακαριότητα καὶ εὐδαιμονίαν του· τῆς ὁποίας ὅμως τὸ ἐναντίον, τὴν κακοδαιμονίαν καὶ ἀθλιότητα, τρόπον τινὰ ἀγνοεῖ, διότι δὲν τὴν φρονεῖ ὡρισμένην διὰ τὸν ἑαυτόν του. Ὅθεν, ὢν εὐχάριςος διὰ τὴν ὀλίγην μὲν, ἀλλὰ μεγάλην σοφίαν, τὴν ὀρθὴν θεοσέβειαν, τὴν ὁποίαν αὐτὸς ὁ ἴδιος Θεὸς εὐδόκησε νὰ τῷ δώσῃ δι' ἀνθρωπίνης γλώσσης, (2) τἄλλα, ἂν δὲν ἦναι πεπαι-

(1) Δηλ. τὴν θείαν του δόξαν, τὸ θεῖον φῶς τῆς ἀῤῥήτου του δόξης· κατὰ τὴν Συμβολικὴν Θεολογίαν.

(2) Πλάτ. ἐν τῷ, Ἐπινομὶς, ἢ Φιλόσοφος, ἀποδεικνύων σοφῶς, ὅτι ἡ ὀρθὴ θεοσέβεια εἶναι θεοδίδακτον μάθημα, λέγει· "Τόδε δὲ μηδεὶς ποτε φοβηθῇ τῶν Ἑλλήνων, ὡς οὐ χρὴ περὶ τὰ θεῖα πραγματεύεσθαι θνητὸς ὄντας· πᾶν δὲ τοἰναντίον τούτου διανοηθῆναι, ὡς οὔτε ἄφρον ἐςί ποτε τὸ θεῖον, οὔτε ἀγνοεῖ που τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν· ἀλλ' εἰδέναι, ὅτι διδάσκοντος αὐτοῦ ξυνακολουθήσει καὶ μαθήσεται τὰ διδασκόμενα. Ὅτι δὲ διδάσκει (μὲν) τοῦτ' αὐτὸ ἡμᾶς, μανθάνομεν δὲ ἡμεῖς ἀριθμόν τε καὶ ἀριθμεῖν, οἶδε δή που· πάντων γὰρ ἀφρονέςατον ἂν εἴη, τοῦτ' ἀγνοοῦν· τὸ λεγόμενον γὰρ ὄντως αὐτὸ αὑτὸ ἀγνοεῖ, χαλεπαῖνον τῷ δυναμένῳ μανθάνειν, ἀλλ' οὐ συγχαῖρον, ἄνευ φθόνου, διὰ Θεὸν ἀγαθῷ γενομένῳ . . . μεῖζον μὲν γὰρ ἀρετῆς μη-

πεπαιδευμένος καὶ λόγιος, τ' ἀφίνει εἰς τοὺς Θεολόγους, καὶ διδασκάλους τῆς Ἐκκλησίας· ἐκδίδεται ὅμως νὰ γένῃ θεοειδὴς, μιμούμενος αὐτὸν ὅσον δύναται, ὥςε νὰ γένῃ ἅγιος ὡς ἐκεῖνος. Εἰδέ ποτε καὶ ἐκπέσῃ εἴς τι ἁμάρτημα ἐκ συναρπαγῆς. καὶ μολύνῃ τὸ ἀκραιφνὲς τῆς ψυχῆς καὶ καθάρειον, ἀμέσως ἀνίσαται, καὶ ἐξαλείφει τὴν κηλῖδα τῆς ἁμαρτίας, μὲ τὸ λουτρὸν τῶν δακρύων· καὶ μὲ τὴν συντριβὴν, εἴτε κατάνυξιν τῆς καρδίας διορθώνει τὸ σφάλμα του, καὶ προσέτι μὲ τὴν ἱκανοποίησιν τοῦ πνευ-

μηδεὶς ἡμᾶς ποτε πείθῃ, τῆς εὐσεβείας, εἶναι τῷ θνητῷ γένει· τοῦτο δὲ, ὅτι δι' ἀμαθίαν τὴν μεγίςην ἐν ταῖς ἀρίςαις φύσεσιν οὐ γέγονε λεκτέον· καὶ λέγει καθεξῆς· "Τοῦτο δὴ οὖν τὸ μέρος (τῆς ἀρετῆς δηλ. ὅ ἐςι τὴν Εὐσέβειαν.) φαμὲν φύσει καὶ κυριώτατον καὶ δυνατὸν ὥςε ὡς οἷόν τε μάλιςα καὶ ἄριςα μαθεῖν, ἐὰν διδάσκοι τις· ἀλλ' ἆρ' ἂν διδάξειεν, εἰμὴ Θεὸς ὑφηγοῖτο·" Τί τοῦτο; δὲν εἶναι τάχα μία λαμπρὰ ἀπόδειξις ἐκ τῆς Πλατωνικῆς σοφίας, ὅτι ἡ παλαιὰ Γραφὴ, εἶναι μία διδασκαλία, δι' ἀνθρωπίνης γλώσσης δοθεῖσα τοῖς Προφήταις, ἡ διδάσκουσα τὴν ἀληθινὴν θεοσέβειαν; καὶ ποῖος τῶν ψευδοθέων ἐδίδαξέ ποτε ταύτην; Ἀλλὰ τί; δὲν εἶναι ταῦτα ἓν εἶδος προφητείας περὶ τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἰησοῦ Χριςοῦ καὶ Θεοῦ, τῆς διδαξάσης τὴν ἐντελεςάτην ἀληθινὴν θεοσέβειαν; ἢ γὰρ· "Εἰ μὴ Θεὸς ὑφηγοῖτο, οὐκ ἂν τις διδάξειε τὴν εὐσέβειαν·" λέγει. "Ἆρα, κατὰ Πλάτωνα, Θεόπνευςόν ἐςιν ἡ εὐσέβεια, καὶ Θεοδίδακτον χρῆμα· καὶ τοιαύτη ἐςὶν ἡ ἡμετέρα εὐσέβεια, ἡ πίςις ἡμῶν, ὡς τῶν παλαιῶν σεβασμάτων ἀνθρωπίνων ὄντων πλασμάτων, καὶ Κοσμικῶν παραδόσεων· ἢ μᾶλλον, παρεκτροπῶν ὁμολογουμένως τῆς ἀληθοῦς Θεογνωσίας, τῆς ἀμέσως ἐμπνευσθείσης παρὰ τοῦ ἰδίου Θεοῦ εἰς τοὺς πρώτους γενάρχας τῆς ἀνθρωπότητος. Εἰς δὲ τὸν β'. Ἀλκιβιάδ. ἢ περὶ Προσευχ. ἐναργέςατα φιλοσοφεῖ, οἰονεὶ Θεόπνευςος ὢν περὶ τῆς προσδοκίας τῶν ἐθνῶν, τῆς τοῦ Σωτῆρος ἐλεύσεως, ὡς ἐκ προσώπου τοῦ Σωκράτους διαλεγόμενος· ὃς τις ἀποδειχνύων πρὸς τὸν Ἀλκιβιάδην, ὅτι οὐκ οἶδε τὸν τρόπον τοῦ προσεύχεσθαι τότε νῦν ἔχον, μήτε τὰ ἀληθινὰ χρέη, τὰ πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὸν ἄνθρωπον· καὶ διὰ τοῦτο ὅτι πρέπει νὰ περιμένῃ, ὥςε νὰ ἐλθῇ ὁ τούτων διδάσκαλος, λέγει· "Ἢ ὁρᾷς οὖν ὡς οὐκ ἀσφαλές σοι ἐςιν ἐλ-

πνευματικοῦ του πατρὸς, καὶ μὲ τὴν χρυσῆν κορωνίδα, τὴν ἀποχήν. Εἶναι δὲ εὐεργετικὸς τοῦ πλησίον του, καὶ μὲ τὸ εἰκεῖον παράδειγμα διορθοῖ καὶ ἐκεῖνον, ἀλλὰ δὲν ἰτὸν θεατρίζει ποσῶς· διότι ἠξεύρει πῶς μὲ τοῦτο περισσότερον τὸν σκληρύνει, ὅ ἐστι τὸν κακοποιεῖ. Ἰδοὺ καὶ τοῦ ἀληθινοῦ Χριστιανοῦ τὰ χαρακτηρίσματα.

Χαρακτῆρες τῶν Ἀθέων, ἤτοι Ἀπίστων.

θ. Ὁ δὲ ἄπιστος, εἴτουν Ἄθεος, οὐδεμίαν ἔχει ἀρχὴν, παρ' ἐκείνας, τὰς ὁποίας τὸν δίδουν τὰ πέντε του αἰσθητήρια· ἤγουν, ὅσα βλέπει, καὶ ἀκούει, καὶ ὀσφραίνεται, καὶ γεύεται, καὶ πιάνει, ταῦτα γνωρίζει διὰ

Θεῖν πρὸς τὸν Θεὸν εὐξομένῳ, ἵνα μήδ', ἂν οὕτω τύχῃ, βλασφημοῦντός σε ἀκούων, εὐθὲν ἀποδέξηται τῆς θυσίας ταύτης, τυχὸν δὲ καὶ ἕτερον προσαπολαύσῃς. ἐμοὶ μὲν οὖν δοκεῖ κράτιστον εἶναι ἡσυχίαν ἔχειν . . . Ἀναγκαῖον οὖν ἐστι περιμένειν, ἕως ἂν τις μάθῃ, ὡς δεῖ πρὸς Θεοὺς καὶ πρὸς ἀνθρώπους διακεῖσθαι. Ἀλλὰ πότε οὖν παρέξει ὁ χρόνος οὗτος, ὦ Σώκρατες; καὶ τίς ὁ παιδεύσων; ἤδιστα γὰρ ἂν μοι δοκῶ ἰδεῖν τοῦτον τὸν ἄνθρωπον τίς ἐστι. Σωκρ. Οὗτός ἐστιν, ᾧ μέλει περὶ σοῦ. Ἀλλὰ δοκεῖ μοι . . . καὶ σοῦ δεῖν ἀπὸ τῆς ψυχῆς πρῶτον ἀφελόντα τὴν ἀχλὺν, ἣ νῦν παροῦσα τυγχάνει, τετυφλωκέναι· ἤδη προσφέρειν. δι' ὧν μέλλεις γνώσεσθαι ἡμὲν κακὸν, ἡδὲ καὶ ἐσθλόν· νῦν μὲν γὰρ οὐκ ἂν μοι δοκεῖς δυνηθῆναι. Ἀλκ. Ἀφαιρεῖτε, εἴτε βούλεται τὴν ἀχλὺν, εἴτε ἄλλο τι· ὡς ἐγὼ παρεσκεύασμαι μηδὲν ἂν φεύγειν τῶν ὑπ' ἐκείνου προσαττομένων, ὅς τίς πόθ' ἐστὶν ὁ ἄνθρωπος. εἴγε μέλλει μοι βελτίων γενέσθαι . . . Ἐς τότε τοίνυν καὶ τὴν θυσίαν ἀναβάλλεσθαι κράτιστον εἶναι μοι δοκεῖ. . . Σωκρ. . . . ἀσφαλέστερον γάρ ἐστιν, ἢ παρακινδυνεύειν τοσοῦτον κίνδυνον. Ἀλκ. Ἀλλὰ πῶς, ὦ Σώκρατες; καὶ μὴν τουτονὶ τὸν σίφωνα, ἐπειδή μοι δοκεῖς καλῶς συμβεβουλευκέναι, σοὶ περιθήσω, τὰς Θεοῖς δὲ καὶ στεφάνους, καὶ τἄλλα πάντα τὰ νομιζόμενα τότε δώσομεν, ὅταν ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἐλθοῦσαν ἴδω· ἧξε δὲ οὐ διὰ μακροῦ, τούτων θελόντων. „ Δὲν νομίζεις ὅτι ἀκούεις τὴν προφητείαν τοῦ Ἰακὼβ, ὅς τις λέγει· Οὐκ ἐκλείψει ἄρχων ἐξ Ἰούδα . . . ἕως ἂν ἔλθῃ ᾧ ἀπόκειται, καὶ αὐτὸς προσδοκία ἐθνῶν; „ (Γενέσ. κφ. μθ'. 10.) Καὶ τὴν ἄλλην τοῦ Σοφονίου, Εὐλαβεῖσθε ἀπὸ προσώπου Κυρίου τοῦ Θεοῦ· διότι ἐγγὺς ἡ ἡμέρα τοῦ

διὰ ὄντα καὶ ὑπάρχοντα· ταυτὸν εἰπεῖν, τὰ ὁρατὰ, ἀκουστὰ, ὀσφραντὰ, γευστὰ, καὶ ἁπτὰ, τὰ ἀντικείμενα τῶν πέντε αἰσθήσεων, ταῦτα φρονεῖ ὅτι εἰσὶν ὄντα, ὅτι ὑπάρχουσι· τὰ δὲ παρὰ ταῦτα, ὅτι εἶναι ἀνύπαρκτα, ἀνυπόστατα. Ἆρα δὲν θέλει νὰ ἠξεύρῃ ὅ, τι δὲν εἶναι ἀντικεί-

---

Κυρίου, ὅτι ἠτοίμακε Κύριος τὴν θυσίαν αὐτοῦ, καὶ ἡγίακε τοὺς κλητοὺς αὐτοῦ; „ (κφ. ά. 7.) Καὶ ἔτι ταύτης τοῦ Ἀββακοὺμ. “ Ἔτι ὅρασις εἰς καιρὸν, καὶ ἀνατελεῖ εἰς πέρας, καὶ οὐκ εἰς κενόν. ἐὰν ὑστερήσῃ ὑπόμεινον αὐτὸν, ὅτι ἐρχόμενος ἥξει, καὶ οὐ χρονίσῃ; „ (κφ. β'. 3.) Ἂν παραλληλίσῃς τὰς λέξεις καὶ τὰς ἐννοίας τοῦ Πλάτωνος ταύτας μὲ ἐκείνας τῶν Προφητῶν, καὶ ἑτέρων ἀκόμη, ἂν δὲν βαρύνεσαι, θέλεις εὕρει, ὅτι σχεδὸν εἶναι ἀπεξεσμένα ταῦτα ἀπὸ ἐκεῖνα. Περιπλέον, δὲν εἶναι ταῦτα τὰ περὶ Προσευχῆς τοῦ Σωκράτους φιλοσοφούμενα παξεμφερῆ τρόπον τινὰ μὲ τὰ ὑπὸ τοῦ Παύλου θεολογούμενα; “ Τὸ γὰρ τί προσευξόμεθα καθὸ δεῖ, οὐκ οἴδαμεν, ἀλλ' αὐτὸ τὸ Πνεῦμα ὑπερεντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν στεναγμοῖς ἀλαλήτοις; „ (Πρὸς Ῥωμ. κφ. ή. 26.) καὶ μὲ ἐκεῖνα, ἅπερ ὁ Κύριος λαλεῖ πρὸς τὴν Σαμαρείτιδα; “Ἀλλ' ἔρχεται ὥρα, καὶ νῦν ἐστιν, ὅτε οἱ ἀληθινοὶ προσκυνηταὶ προσκυνήσουσι τῷ Πατρὶ ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ . . . Οἶδα ὅτι Μεσσίας ἔρχεται . . . ὅταν ἔλθῃ ἐκεῖνος, ἀναγγελεῖ ἡμῖν πάντα . . . Ἐγώ εἰμι ὁ λαλῶν σοι; „ (Ἰωάν. κφ. δ'. 23-26.) Τί γοῦν πρὸς ταῦτα; Εὐδόκησεν ὁ Θεὸς, ἵνα ἐμπνεύσῃ αὐτὰ καὶ εἰς τοὺς ὑπολοιπωτέρους τῶν ἐθνῶν. Φιλοσόφους, οἱονεὶ ὡς προδιαθέσεις τῆς μετὰ ταῦτα Ἀποκαλύψεως, ἵνα διδασκόμενοι αὐτὰ οἱ ἄνθρωποι πρότερον ἐν τοῖς συγγράμμασιν ἐκείνων, παρασκευάσωσι τὰ πνεύματα των εἰς ὑποδοχὴν τοῦ ὑψηλοτάτου τοῦ Εὐαγγελίου κηρύγματος· ἀγκλὰ εἶναι ἢ γνώμη τινῶν ἑτέρα, ἢ παντελῶς ἀπαράδεκτος, ὅτι τὰς τοιαύτας ἰδέας παρέλαβον ἐκ τῶν Ἰουδαίων, διὰ τὰς πρὸς ἐκείνους ἐν Αἰγύπτῳ ἢ Συρίᾳ ἐπιμιξίας, πρὸ τῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου ἀκόμη εἰς τὴν Ἀσίαν ἐπιστρατείας. (ὅρ. Ἤθη Ἰσραηλιτῶν μέρ. γ'. κφ. β'. σελ. 178. ἢ μάλιστα Κλήμεντα Στρωματ. ά. σελ. 342. ἔνθα φαίνεται ὅτι Πλάτων (ἐγὶ Μωϋσῆς Ἀττικίζων) Ἀλλ' αἱ Σιβύλλαι, ἢ ἐξόχως ἡ Ἐρυθραία πόθεν παρέλαβον τοὺς χρησμούς των; Ἡ ἀπορία λύεται μὲ τὴν πρώτην μᾶλλον ἢ τὴν δευτέραν γνώμην. Ἀλλ' ὅπως ἢ ἂν ἔχῃ τὰ περὶ τούτου, ἡμεῖς ἐνταῦθα παρεκβατικώτερον ὡμιλήσαμεν· κατ' εὐθεῖαν δὲ συνάγομεν τὰ ἐν τῷ κειμένῳ τοῦ συγγραφέως μας ἢ ἐκ τῶν τοῦ θείου Πλάτωνος, ὅτι

SISMANOGLIO MEGARO

τικείμενον τῶν αἰσθήσεων· τὰ ὑπέρ αἴσθησιν, τὰς ἄλλους οὐσίας καὶ νοερὰς, τὰς ἀποβάλλει, καί τὰς περιφρονεῖ. Μήτε εἰς τὰς πράξεις τὰς ἀνθρωπίνας δὲν δέχεται ἀρχὰς, δι' ὧν κανονίζεται εἰς τὰ πρακτέα καὶ μὴ, τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος, ἀλλ' ὅλα εἰς αὐτὸν εἶναι θεμιτὰ, ὅλα συγχωρημένα· ὅλα τὰ πράττει ἀσυνειδήτως, ἂν τὸν ἀφήσωσι. Ἀφ' οὗ δὲν ἀποδέχεται ἰδέαν ἐκ νοημάτων, ἢ κατ' ἀφαίρεσιν, ἢ κατὰ συνείδησιν· (1) μὲ νοήματα πάλιν πάσχει νὰ ἀναιρῇ τὰς ἰδέας τῶν ἄλλων· (οὕτω σαφῶς αὐτὸς ἑαυτῷ ἀντιπεριπίπτει·) καὶ ὅλη του ἡ ἐργασία εἶναι, ὅλη ἡ φροντιδοκοπία του ἴσαται εἰς αὐτὸ, εἰς τὸ νὰ ἀναιρῇ τὰς ἰδέας τῶν ἄλλων, ἢ τὸ νὰ φέρῃ εἰς δισταγμὸν, νὰ ἐνάγῃ εἰς ἀμφιβολίαν, ἢ μὲ τὴν γλῶσσαν, ἢ μὲ τὸν κάλαμον, ὅ,τι εἰς αὐτὸν δὲν ἀρέσκει, ὅ ἐστιν, ἀπάσας τὰς γνώμας τῶν ἄλλων· Λοιπὸν δὲν ἔχει ὄρεξιν, μήτε καιρὸν, νὰ μανθάνῃ τὰς μαθήσεις, καθὸ μαθήσεις, (2) ἀλλὰ μόνον κατ' αὐτὸν τὸν σκοπόν του, ὅς τις εἰς μὲν τὸν ἑαυτόν του εἶναι ἀνωφελὴς, εἰς δὲ τοὺς ἄλλους, τοὺς ἁπλουστέρους δηλονότι, ὀλε-

---

τι ὁ Θεὸς εὐδόκησε τῷ ἰδίῳ αὐτοῦ στόματι νὰ διδάξῃ τὸν μῦθον του, τῆς ἀπείρου του σοφίας τὰς ὅσον ἀβρήτους, τόσον βεβαιοτάτας ἀληθείας, ἂν ἡ ἀνθρωπίνη σοφία εἶναι καθόλου τυφλὴ, καφὴ ἀναίσθητος·

(1) Ὅτι δὲ τοιαῦταί εἰσι, δείκνυται ἐξηκριβωμένως εἰς τὸ περὶ Ἰδεῶν τῆς Λογικομεταφυσικῆς, καὶ δὲν ἀμφιβάλλουσιν, εἰμὴ οἱ πλυγῶν δεόμενοι· κατὰ τὸν Φιλόσοφον.

(2) Διὰ τοῦτο, "Πολυμαθημοσύνης, τῆς οὐ κενεώτερον ἄλλο· „Ἵππων ὁ ἀθεος ἔλεγε, παρ' Ἀθην. βιβ. ιγ'. σελ. 610. Διὰ τοῦτο πολλὰ παχυλὰ σφάλματα παρὰ τῷ ἀθέῳ, Φυσικὰ, Ἰατρικὰ, Χρονολογικὰ, φιλολογικὰ, Ἀστρονομικὰ, Γεωγραφικὰ, Λογικὰ, Μεταφυσικά. κτλ. διότι ἁπλῶς συνάγει πολυμάθειαν χωρὶς τυμάθειαν ὁ ἀνιθεος· ἂ ὅρα τὸν Πίνακα τῆς τελευταίου διεξμηνευθείσης Διαθήκης, ἐν Λεξ. Βολταίρ.

ὁλεθριώτατος. (1) Δὲν τὸν τύπτει εἰς καμμίαν πρᾶξιν τὸ συνειδός του· ἡ ἱερὰ ἠχὼ ταύτης διόλου, ἢ ὀλίγον τι εἰς αὐτὸν ἐνεργεῖ· διότι δὲν πρεσβεύει κανὲν κακὸν, μήτε ἁμαρτίαν. (2) καὶ τοῦτο μετὰ πληροφορίας, ἂν δύναται νὰ ἦναι πληροφορία, ὅπου τὸ ἐναντίον της δὲν εὑρίσκεται. (3) Εὐφραίνεται πῶς εἶναι ἓν ζῶον ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπερ ἔβοσκέ ποτε τετραποδιτὶ, καὶ βωβὸν, μὴ ἔχον διάλεκτον, ταυτὸν εἰπεῖν καὶ μὴ ἐννοοῦν. μ' ὅλον τοῦτο διηγεῖται, ὅτι, προσπεσόντος ἑτέρῳ ἑνὸς δένδρου εἰς τὸ πυκνόδενδρον δάσος, καὶ ἐκ τῆς πρὸς αὐτὸ παρατριβῆς ἀνάψαντος καὶ ἐκείνου, αὐτὸς φοβηθεὶς, ἔκρινεν ἐκ τούτου, ὅτι εἶχε χρείαν συμβοηθοῦ· διὸ καὶ προσέδραμεν εἰς τὸν σύννομόν του, παρομοίως ἄγλωσσον καὶ βωβὸν ἀγριάνθρωπον· καὶ οὕτως ἔκτοτε συνέζησε τὴν Πολιτικὴν κοινωνίαν, καὶ ἐσυμφώνησε νὰ λαλῇ.

---

(1) Δὲν νοιμεύεται ὁ τοιοῦτος ν' ἀκούῃ τὸ, "Ἡμὴ ποίει τὸ κακὸν, ἢ μόνος ποίει· „ τὸ σύγημά του φρονεῖ διὰ καλὸν, ἂ ἀγωνίζεται ὡς τοιοῦτον νὰ τὸ μεταδώσῃ ὁ γεννάδας ἂ εἰς τοὺς ἄλλους, ὡς δῆθεν ὑπὸ φιλανθρωπίας κινούμενος. Ἀλλ' αὐτὸ ἀληθέστατον αἴτιον εἶναι, ὅπερ ὁ Αἴσωπος λέγει περὶ τῆς ἀλώπεκος, ἥτις ἤθελε νὰ δικαιολογήσῃ τὸ αἴσχός της μὲ τὴν ἀποκοπὴν τῆς οὐρᾶς ἂ τῶν ἄλλων.

(2) Τὸ σέμνωμα τῆς ποτὲ Γαλλικῆς ἐχλεκτρατίας, ὁ Μιραμβὼ, λέγουσιν οἱ εἰδότες, ὅτι ὤχευε τὴν ἰδίαν μητέρα του ἀνυποσόλως, ὡς φυσικὸν ὅλως ἂ ζωϊκὸν τὸ πρᾶγμα βουλόμενος νὰ δείξῃ ἂ ἐννομώτατον. Τοιοῦτος ἦν ἐν τοῖς πάλαι ἂ Θεόδωρος ὁ ἄθεος, ὅς τις πᾶν ὅ,τι καλὸν ἂ ὅσιον κρίνεται εἰς τὸν βίον, ἀνασκευάζων ἂ ἀναιρῶν, εἰς κτῆνος μενονουχὶ τὸν λογικόψυχον ἄνθρωπον κατευτέλιζε.

(3) Πληροφορία γὰρ λέγεται, ὅταν τις προθέμενος τὰ ἐναντία πρὸς ἄλληλα, ἂ καλὰ ἂ κακὰ, διακρίνῃ ἀκριβῶς ἀπ' ἀλλήλων αὐτὰ, ἂ φρονῇ τοῦ λοιποῦ τὰ μὲν, ὡς καλὰ· τὰ δὲ, ὡς κακά· τὸ παρὰ μέρος μόνον, ἄνευ τῆς τῶν ἐναντίων παραθέσεως, Πληροφορία δὲν λέγεται. Ἡ λέγω φερ' εἰπεῖν, Οὐδέν ἐστι κακόν. ταύτην τὴν πρότασιν τότε μετὰ πληροφορίας πρεσβεύω ὡς ἀληθῆς ὅταν τὴν ἐναντίαν της, "Εστι κακὸν, διόλου δύναμαι νὰ τὴν ἀρνηθῶ.

SISMANOGLIO MEGARO

λαλῇ, ἐκ συνθήκης ποιησάμενος τὰ σημεῖα τῶν ἰδεῶν· καὶ ἰδού, φησιν, ἡ τῆς διαλέκτου ἀρχή· πλὴν ποτνιώμενος καὶ δεινοπαθῶν, μετὰ πόνου ἐπικαλεῖται τὴν πρώτην του βιοτείαν, τὴν ὁποίαν λέγει ἀθῳάν, ἄκακον, καὶ Χρυσοῦν αἰῶνα· καὶ γίνεται αὐτῆς δημιήρυξ. (1) Ἐν συντόμῳ, ὁ Ἄπις δὲν εἶχε τὸ νοεῖν πολλὰ ἀναγκαῖον εἰς ἕνα τοιοῦτον εὐδαίμονα καὶ αὐτοσχέδιων βίον, ὅπου τὸ λαλεῖν, ἴσως ἴσως ἀχώρισον ἀπ' αὐτὸν, τὸ νομίζει πρᾶγμα ἐπείσακτον, καὶ ἴσως καὶ περιττόν. Ὅθεν δὲν ἔχει καμμίαν φιλοτιμίαν, παρὰ νὰ καταπείσῃ μ' εὐφράδειαν καὶ εὐμορφολογίαν, καὶ δοκοῦσάν τινα πολυμάθειαν, ὅλον τὸν κόσμον, ὥστε ἐκδραμόντες νὰ πιάσωσι τὰ ὄρη καὶ τὰ βουνὰ, καὶ νὰ γένωσιν αὖθις ἀνόητοί τε καὶ ἄλαλοι· καὶ φθάσαντες εἰς τὴν εὐδαιμονίαν ταύτην, νὰ σβύσωσι τὸ πῦρ, ὅπερ ἔ-

φερεν

(1) Ὁ Ῥουσσὼ εἶναι οὗτος ὁ γράφων ἐκ φρονῶν τὰ τοιαῦτα, καὶ φαίνεται. διότι αὐτὸς εἰς τὸν Ἀγρικόν του, ἀγωνίζεται ν' ἀναχαλέσῃ τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν πρώτην του, λέγει, ἁπλότητα, τὴν φυσικήν του κατάσασιν· ὅ ἐστιν, ἐξ ἡμέρου ἀγριάνθρωπον αὖθις νὰ κατασήσῃ. Λέγουσιν, ὅτι τὸ ἐνδόσιμον ἔλαβεν αὐτὸς ἀπὸ τὸν Βιτρούβιον εἰς τὸ περὶ Ἀρχιτεκτονικῆς σύγγραμμά του. Τοῦ δὲ Ῥουσσὼ τὸ τοιοῦτον ἀσεῖον ἐκ ἀγχίνοον σύγγραμμα, φιλογενής τις τῶν ἡμετέρων ἀναλαβὼν τὸν ζῆλον, ἐκ τὸ μετέφρασεν εἰς τὴν περιλάλητον γλῶσσάν μας, ἐκ εἰς τύπους νὰ τὸ ἐκδώσῃ δὲν ὤκνησε. Ἀλλ' εἰς τὸν Χρυσοῦν αἰῶνα τῶν παλαιῶν οἱ ἄνθρωποι "Ὡς τε θεοὶ ἔζων, ἀκηδέα θυμὸν ἔχοντες, Νόσφιν ἄτερ πόνων ἐκ οἰζύος· οὐδέ τι δειλὸν Γῆρας ἐπῆν· αἰεὶ δὲ πόδας ἐκ χεῖρας ὁμοῖοι, Τέρπον τ' ἐνθαλίῃσι κακῶν ἔκτοσθεν ἁπάντων, Ἀφνειοὶ μήλοισι, φίλοι μακάρεσσι Θεοῖσι. Θνῆσκον δ' ὡς ὕπνῳ δεδμημένοι· ἐσθλὰ δὲ πάντα Τοῖσιν ἔην· καρπὸς δ' ἔφερε ζείδωρος ἄρουρα Αὐτομάτη πολλόν τε καὶ ἄφθονον· οἱ δ' ἐθελήμοι Ἥσυχοι ἔργα νέμοντο σὺν ἐσθλοῖσιν πολέσσι· „ (Ἡσίοδ. Ἔργ. 112—120.) Ἔχει τι κοινὸν ἐκεῖνος ὁ Χρυσοῦς αἰὼν μὲ τὴν Χρυσοῦν τῶν Ἀγρίων; Ἐκεῖνος ἀνήκει μόνον εἰς τοὺς πρωτοπλάστους· οὗτος εἶναι ὅλος Σιδηροῦς, χάριν τοῦ ἡμετέρου.

φερεν, ἢ ἐφεῦρεν εἰς τὸν Κόσμον ὁ σοφὸς Προμηθεὺς, καὶ νὰ συντρίψωσι τὸ ἄροτρον τοῦ θαυμασοῦ Τριπτολέμου. (1) Εἰς ἓν λοιπὸν τοιοῦτον δίπουν καὶ ἄπτερον ζῷον, (2) τί ἄλλο πρᾶγμα τάχα εἶναι, ὡς πρὸς τὴν διαγωγήν του, τύπος ἢ εἰκὼν ἁρμοδιωτέρα, παρὰ μόνον καὶ μόνον ὁ Θεὸς ὁ Ἄπις τῶν Αἰγυπτίων; (3) Ἀπορῶ τῇ ἀληθείᾳ, διατὶ τὸν τοιοῦτον ὠνόμασαν Ἄθεον μᾶλλον, ἢ Ἀπάνθρωπον. Οὕτως οὖν χαρακτηρίζεται καὶ ὁ Ἄθεος.

Χαρακτῆρες τοῦ δεισιδαίμονος.

ί. Ὁ δὲ Δεισιδαίμων, ὁρμᾷ ναί, καὶ αὐτὸς ἀπὸ τὰς αὐτὰς ἀρχὰς τῆς Πίστεως καὶ τῆς Ἠθικῆς, μὲ τὸν ἁπλῶς Χριστιανόν, καὶ τὸ οὗ ἕνεκα εἶν' εἰς αὐτὸν τὸ αὐτὸ μὲ τὸ τέλος ἐκείνου· ἀλλ' ὡς νὰ μὴν εἶχε δύναμιν νοητικὴν, καὶ ἡλικίαν ἀκόμη τοῦ νὰ κρίνῃ, καθὼς εἶναι, τὰ πράγματα.

5

(1) Μυθολογεῖται ὁ Προμηθεὺς, ὅτι κλέψας τὸ πῦρ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ἐν ξύλῳ τινὶ, νάρθηκι λεγομένῳ, τὸ μετεκόμισεν εἰς τὴν γῆν τοῖς θνητοῖς, δι' οὗ τέχνας παντοίας οἱ ἄνθρωποι εὕραντο. Τὸ δ' ἀληθὲς, ὅτι ἦν ἄνθρωπος σοφὸς, ἐφευρετὴς πολλῶν βιωφελῶν πραγμάτων τῇ ἀνθρωπότητι, ὧν τὰ πλεῖστα διὰ πυρὸς ἐξεργάζονται. (Ὅρ. Αἰσχύλ. Προμηθ.) Ὡσαύτως ἐκ ὁ Τριπτόλεμος ἐφευρετὴς ἐγένετο τῆς πολυτίμου Γεωργικῆς, ἐκ τῶν εὐχρήστων ὀργάνων αὐτῆ, ἐκ μάλιστα τοῦ ἀρότρου, ἐκ τῆς τοῦ σίτου σπορᾶς, ἐκ ὅλων τῶν Δημητριακῶν λεγομένων καρπῶν, ἐκ ἔτι τῆς ἀρτοποιΐας. Καὶ οἱ δύο πρὸ 1500 ἐτῶν ἐγένοντο τῆς τοῦ Σωτῆρος ἐλεύσεως ἐκ ἐτέκειναι. (Ὅρ. Παυσαν. Ἀττικ. Ἀρκαδικ. ἐκ Ἀχαϊκοῖς.)

(2) Δηλ. ἀνθρωπον ὀρνεώδη ἐκ πτερινόμυαλον. Ὁρισμός ποτε τοῦ Πλάτωνος, οὕτως ἔχων· "Ἄνθρωπος ἐστι ζῷον δίπουν, ἄπτερον.„ τὸν ὁποῖον ὁ Κυνικὸς Διογένης ἀπέδειξεν ὡς κακόζηλον, διὰ τῆς παφούσης μικτῆς Χρείας. Ἀλεκτρυόνα γὰρ λαβών, ἐκ τὰ πτερὰ αὐτοῦ ἐκτίλας, ἀφῆκεν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τοῦ Πλάτωνος, ἐπειπών· "Οὗτός ἐστιν ὁ Πλάτωνος ἄνθρωπος.„ (Ὅρ. Λαέρτ. εἰς Πλάτ. ἐκ Διογέν.

(3) Βοῦς ἦν ὁ Ἄπις, ὡς θεὸς παρ' Αἰγυπτίοις τιμώμενος, ἐκ πολυτελῶς ἐν Μέμφει ἐν ἐπισήμῳ ναῷ ἐντρεφόμενος. (Ὅρ. τὴν περιγραφὴν αὐτοῦ παρ' Ἡροδότ. βιβ. γ'.)

τα, ἢ ὡς νὰ εἶχε ζυγίον Λογικοῦ κακοτέχνητον, (1) ζυγίζει βαρὺ τὸ ὂν ἐλαφρὸν, καὶ δείκνυσιν ἐλαφρὸν τὸ βαρύ. Ὅθεν ἀναστρέφων τὴν ἣν ἔχουσι τάξιν ὅλα τὰ πράγματα, τὰ μικρὰ ἐκλαμβάνει μεγάλα· τὰ περιττὰ ἀναγκαῖα· τὰ ἀνεπιβλαβῆ, ἐπιζήμια, καὶ ἐναλλὰξ καὶ ἀνάπαλιν. Λοιπὸν ὅλα τὰ μεγάλα, τὰ ἀναγκαῖα, τά ἐπωφελῆ, τὰ ὀλιγωρεῖ, ἀμελεῖ, ἢ ἀπροθύμως διάκειται πρὸς αὐτὰ, καὶ οἷον τὰ ὑποπαραιτεῖται· καταγίνεται δὲ εἰς τὰ μικρὰ, εἰς τὰ περιττὰ, καὶ εἰς τὰ ἐπιζήμια. Δὲν μανθάνει καλῶς τὰ ἡμέτερα δόγματα, τὰ θεῖά τε καὶ ἁπλᾶ, καὶ ἱκανοῦντα πρὸς σωτηρίαν τοῦ· ἐγκύπτει δὲ καὶ προσπαθεῖ νὰ μάθῃ καταλεπτῶς τὰς ἀπείρους καὶ πολυκεφάλους Ὕδρας τὰς τῶν αἱρέσεων. (2) Δὲν φροντίζει νὰ ἔχῃ γνῶσιν καὶ εἴδησιν τῶν ἐντολῶν καὶ τῶν ἀρετῶν, καὶ ὁποῖά εἰσι τὰ βραβεῖά των, ἀλλὰ λεπτομερῶς μανθάνει τὰς παρανομίας καὶ τὰς κακίας, μὲ τάς διωρισμένας κατ' αὐτῶν τιμωρίας· Ὅσα μὲν εἶναι τῶν πρὸς ἀρετὴν, τὰ μετέρχεται, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τὴν ἀρετὴν αὐτήν· ὅσα δὲ εἶναι τῶν πρὸς κακίαν, δὲν τὰ μετέρχεται μὲν, ὅμως ἐργάζεται καὶ ἐνεργεῖ αὐτὴν τὴν ἰδίαν κακίαν. (1) Ἡ συνείδησίς του εἶναι πεπλανημένη, καὶ

(1) Κακοτέχνητο, ζυγίον, δολία ζυγαρία, εἶναι, ὅταν τὰ ἀπὸ τοῦ κέντρου ᾖ ἀπὸ τῆς γλώσσης ἐφ' ἑκάτερα διαςήματα ὦσιν ἀνισομήκη, ἢ ἀνισοβαρῆ. (ὅρ. Φυσ. Θεοτ. Τόμ. ά. 226.) Ἡ μεταφορὰ εἶναι λίαν εὐάρμοστος.

(2) Ὕδρα, πολυκέφαλον θηρίον, ἐν τῇ Λερναίᾳ λίμνῃ τῆς Πελοποννήσου· ἧς τίνος ἐν ᾧ ἔκοπτεν Ἡρακλῆς τὴν μίαν κεφαλὴν, δύο ἕτεραι ἀνεφύοντο. κτλ. ὅρ. Ἀπολλοδώρ. Βιβλιοθ. βιβλ. β'. ιγ'. Ἐνταῦθα δὲ μεταφορικῶς λαμβάνεται εὐεπιβόλως ἐπὶ τῶν ποικίλων ᾖ δυσκαταγωνίςων κακῶν, τῶν αἱρέσεων.

(1) Τουτ. Ὅσα ἔργα εἶναι ἐξ ἐκείνων, ἅτινα ἔχουσι μίμησίν τινα πρὸς

καὶ τὸ δὴ χεῖρον καὶ ἀδιόρθωτος. Εἶν' ὅλος ὀργὴ, καὶ παντοτεινὴ χολὴ κατ' ἐκείνου, ὅπερ ἰδισγνώμως αὐτὸς ὁ ἴδιος διώρισεν ὡς κακὸν, ὡς αἵρεσιν, ὡς παρανομίαν· καὶ κατ' ἐκείνου, ὅνπερ ὡσαύτως ὁ αὐτὸς οὗτος ἐψήφισεν αἱρετικὸν, ἄθεσον καὶ κακοῦργον· καὶ τοῦτο ὀνομάζει Ἔνθεον ζῆλον. Δὲν θέλει εἰς οὐδὲν νὰ ἔχῃ παράδειγμα καὶ ὑπογραμμὸν τὸν Θεόν· ἂν ὅμως ἠδύνατο, τὸν ἐμιμεῖτο βέβαια εἰς ἓν μόνον πρᾶγμα· δηλ. εἰς τὸ νὰ ἐ ντώσῃ καὶ

ὧν ἀρετὴν, παρομοιάζουσιν ὀπωσοῦν μὲ τὰς ἀρετάς... Ὅσα δέ... ἔχουσιν ὁμοιότητά τινα μὲ τὴν κακίαν κτλ. Παραδ. χ. Φαίνεται τρόπον τινὰ ὅτι εἶναι ἀρετὴ, τὸ νὰ καταδιώκῃ τοὺς ἑτεροδιδάσκους· δὲν εἶναι ὅμως κυρίως ἀρετὴ τοῦτο· εἶναι Ἄλογος ζῆλος, χωρὶς ἀνάγκης τινὸς ἐνεργούμενος· διότι „ Αἱρετικὸν ἄνθρωπον μετὰ μίαν ᾖ δευτέραν νουθεσίαν παραιτοῦ· „ φησὶν ὁ Ἀπός. πρὸς Τίτ. κφ. γ'. 10. Φαίνεται πάλιν ὅτι εἶναι κακία, τὸ νὰ ἀνακαλύπτῃ τὰς παρανομίας τινὸς εἰς τὴν δικαιοσύνην, εἰς τὸ ἱερὸν κριτήριον· ὅμως κυρίως κακία δὲν εἶναι· διότι λέγει ὁ Κύριος, „ Ἐὰν δὲ ἁμαρτήσῃ εἰς σὲ ὁ ἀδελφός σου, ἔλεγξον αὐτὸν μεταξὺ σοῦ ᾖ αὐτοῦ μόνου... ἐὰν δὲ παρακούσῃ αὐτῶν· εἰπὲ τῇ Ἐκκλησίᾳ. “ (Ματθ. κφ. ιη. 15. — 17.) Ὅθεν ὁ θεῖος Χρυσόστομ. “ Προδοσία τῆς ἀληθείας, ᾖ ἐπιβουλὴ τοῦ κοινοῦ, ᾖ ἐθισμὸς πρὸς ἀδιαφορίαν κακῶν, ἢ πρὸς τοὺς πονηροὺς ἐσχηματισμένη χρηςότης, ἐςί. „ Ἄλλως, “ Ὅσα εἶναι τῶν φερόντων πρὸς ἀρετὴν, τὰ μετέρχεται, ἀλλ' οὐχὶ ᾖ τὴν ἀρετὴν αὐτὴν· ὅσα δὲ εἶναι τῶν φερόντων πρὸς τὴν κακίαν, δὲν τὰ μετέρχεται μὲν, ὅμως ἐναργεῖ τὴν ἰδίαν κακίαν· „ θέλει νὰ εἰπῇ, παραδ. χάρ. Τὴν νηςείαν μὲν ᾖ τὴν γαστριμαργίαν, ᾖ τὰ γυναικῶν συνουσίας, ᾖ ἀπὸ τὴν εἰνοφλυγίαν. ἀκολαζαίνει λοιπόν. Τὴν φιλοξενίαν μετέρχεται, τοὺς νοσηλευομένους θεραπεύει, δίδει ἐλεημοσύνην, προσεύχεται· εἰς τὰς δοσοληψία ὅμως ἁρπάζει τὸ περιπλέον, δὲν ἐκτιμᾷ ἀξίως τοὺς κόπους τῶν ὑπαλλήλων του, φονεύει τὸν πλησίον, ὑποσκελίζει τὴν τιμιώτερόν του, ἀκούει διαβολὰς κατὰ τοῦ φίλου του, κτλ. ἀδεικτὶ λοιπόν. Ἀποφεύγει τοὺς κινδύλους, προσέχει τὴν ὑγείαν του· δὲν ἀνδρίζεται ὅμως εἰς τοὺς ἐπαινετοὺς κινδύνους, ᾖ εἰς τὰς βιοτικὰς συμφορὰς καταπίπτει· κτλ. ἀνανδρος λοιπόν. Προτιμᾷ τὸ μὴ χεῖρον δύο κακῶν προκειμένων, ἀλλ' ἀρίστως

SISMANOGLIO MEGARO

καὶ ὑφανίσῃ ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς, τὸν παρ' αὐτοῦ λεγόμενον Σενναχηρείμ, καὶ εἰς τὸ νὰ καταρρέψῃ τὴν παρ' αὐτῷ λεγομένην Πεντάπολιν. (1) Τέλος, Δεισιδαίμων λέγεται, ὡς δείδων καὶ φοβούμενος μὴ πάθῃ τι ὁ δαίμων, ὁ Θεός,

(1)

ὢν, ᾗ ὑπὸ ἰατροῦ ᾗ πνευματικοῦ παρὸς συγχωρούμενος, προτιμᾷ νὰ ἀποθάνῃ, παρὰ νὰ καταλύσῃ, ἢ νὰ συγχωρήσῃ τὸν ἐχθρόν του, κτλ. ἀφραίνει λοιπόν.

(1) Σενναχηρείμ, βασιλεὺς Ἀσσυρίων, ὑπερόπτης ᾗ φρονῶν ὑπὲρ ἑαυτὸν, ᾗ δεινὸς ἁρπακτὴρ, ἐκστρατεύσας ἐπὶ τὴν Παλαισίνην, ᾗ λαβὼν πᾶς στόλεις τῆς Ἰουδαίας πλὴν τὰς ὀχυρὰς, ὥρμησε ᾗ κατὰ τῆς Ἁγίας πόλεως τῷ 715 ἔτει πρὸ Χριστοῦ, ἐπὶ Ἐζεκίου τοῦ βασιλέως, ᾗ πολλὰ βλάσφημα ἀποστείλας αὐτῷ, χωρὶς νὰ κατορθώσῃ τὸν σκοπόν του, ἀπῆλθε καταπτοηχυμμένος, ἀφ' ὧν ἀπέβαλε δι' ἀοράτου θείας δυνάμεως τὸ πλεῖστον μέρος τῶν στρατευμάτων του (Ἡσαΐας κφ. λς'. λζ'.) Μεταφορικῶς δὲ ἐνταῦθα Σενναχηρείμ ἐννοεῖται ὁ Πάπας ὑπὸ τοῦ δεισιδαίμονος, ὡς στρατεύσας ποτὲ ᾗ αὐτὸς κατὰ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, μηδὲν ὅμως διαπραξάμενος· ὃν ἐθέλει νὰ ἐξοντώσῃ ὁ δεισιδαίμων, ἀπ' ἐναντίας τῆς βυλῆς τοῦ μεγάλου βασιλέως Θεοῦ, ὃς τις ἀνεχόμενος πᾶσαν θρησκείαν, οὐδένα καταναγκάζει εἰς τὸ ἱερόν του βασίλειον, ἀλλὰ πραεία τῇ φωνῇ λέγει· "Ὅστις θέλει ὀπίσω μου ἀκολουθεῖν..." (Μάρκ. κφ. ἰ. 34.) ᾗ ὁ Ἀπόστολός του· "Δοῦλον Κυρίου οὐ δεῖ μάχεσθαι, ἀλλ' ἤπιον εἶναι πρὸς πάντας, διδακτικὸν, ἀνεξίκακον, ἐν πραότητι παιδεύοντα τοὺς ἀντιδιατιθεμένους· μήποτε δῷ αὐτοῖς ὁ Θεὸς μετάνοιαν εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας, ᾗ ἀνανήψωσιν ἐκ τῆς τοῦ Διαβόλου παγίδος..." κτλ. (πρὸς Τιμόθ. β'. 24—26.) — Περὶ δὲ Πενταπόλεως, ἰσχύον ὅτι πέντε πόλεις ἦσαν ἐν τῇ Παλαισίνῃ, ὧν αἱ πρώτισαι, τὰ Σόδομα ᾗ τὰ Γόμορρα. τῶν ἐποίαν οἱ κάτοικοι, ὄντες διόλου ἀτάσθαλοι ᾗ ἐφάμαρτοι, τοσοῦτον παρώργισαν τὸν Θεὸν, ὥστε πῦρ ᾗ θεῖον βρέξας ἀπ' οὐρανοῦ ἠφάντωσε τὰς πόλεις ἐκείνας αὐτανδρους, ᾗ ὅλην αὐτῶν τῶν περίχωρον, χωρὶς νὰ μένῃ ἴχνος ὑδὲν, ᾗ ἀντ' τούτων τώρα εἶναι ἡ Ἀσφαλτῖτις λίμνη· (Γενέσ. κφ. ιθ'.) Τίνας δὲ ἆρα ἐννοεῖ ὁ Δεισιδαίμων διὰ τῆς Πενταπόλεως; Πιθανῶς τὴν Λατινικὴν Ἐκκλησίαν, τὴν Καλβινικὴν, τὴν Λουθηρικὴν, τὴν Κοπτικὴν, τὴν Ἀρμενικὴν, ᾗ, ἂν ὄχι, τί ἄλλο; Τὸν Ἐθνικισμὸν, ἴσως εἰπεῖ τινας, τὸν Ἰουδαϊσμὸν· τὸν Μωαμεθισμὸν, τὸν Λατινισμὸν, ᾗ τὸν Λουθηρο-Καλβινισμόν· πιθανόν·

(1) ὡς νὰ μὴν ἦτον ἀπαθὴς καὶ ἀκήρατος, καὶ ἡ Ἐκκλησία του ἀκατάβλητος καὶ ἀπὸ αὐτὰς τὰς πύλας τοῦ Ἅδου. (2) ἐφ' ᾧ, δῆθεν προπηδᾷ εἰς τὸ μέσον, ὡς φοβερός τις πρόμαχος καὶ τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας· καὶ ἐν τοῖς μετὰ τῶν ἄλλων ἀναφοραῖς, ζητεῖ πάντοτε ὕλην, ἵνα δεικνύῃ τὴν προσασίαντου, ἤτις τῷ ὄντι εἶναι συκίνη τις βακτηρία, εὔθραυστος καὶ ἀδύνατος· καὶ πρὸς ἀμοιβὴν καὶ ἀντιμισθίαν του ἀντὶ τούτου, ἀξιοῖ καὶ προσποιεῖται τὴν θείαν σύναρσιν καὶ βοήθειαν, εἰς τὰ ἀδικώτατα κέρδη του, εἰς τὰς ψυχροτάτας φιλονεικίαστου, καὶ εἰς τὰ μέγιστα ἁμαρτήματά του· κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν λόγον, ἔχει καὶ τὸ μέγιστον θάρρος, ὅτι εἶναι τῆς μερίδος τῶν τοῦ Θεοῦ Ἐκλεκτῶν. Τοιοῦτος οὖν καὶ ὁ καθ' ἡμᾶς ἐστὶ Δεισιδαίμων· ἤδη δὲ ἂς θεωρήσωμεν τὰς κοινωνίας αὐτῶν καὶ διαφοράς.

Κοινωνίαι Φιλοσόφου, ᾗ Χριστιανοῦ, ᾗ διαφοραὶ αὐτῶν.

ιά. Ὁ μὲν οὖν Φιλόσοφος κοινωνεῖ μετὰ τοῦ Χριστιανοῦ, καθότι καὶ οἱ δύο ἔχουσιν ἀρχὰς εἰς τὴν Ἠθικὴν καὶ Σοφίαν των· ἡ Σοφία ὅμως τοῦ Χριστιανοῦ εἶναι πολλαπλασίως

---

(1) Εἰς τὴν παλαιὰν Ἑλληνικὴν πρὸς τοῖς ἄλλοις, Δαίμων ᾗ Δαιμόνιον λέγεται ὁ Θεὸς, καθ' ἡμᾶς δὲ ὁ Διάβολος. Ἀλλ' ἡ λέξις Δεισιδαιμονία εἶναι σύνθετος ἐκ λέξεων τῆς παλαιᾶς διαλέκτου, Δεῖσις, φόβος· ᾗ Δαίμων, Θεὸς ὅθεν δύναται λέγειν, Δειλία πρὸς τὸ Δαιμόνιον, φοβοθεΐα· ᾗ Δεισιδαίμων, ὁ φοβόθεος, ᾗ θεοφοβούμενος· ὁ εὐλαβὴς εἰς τὰ θεῖα· καθ' ἣν σημασίαν Παῦλος ἔλεγεν ἐν Πράξ. κεφ. ιζ'. 22. "Ἀνδρες Ἀθηναῖοι κατὰ πάντα ὡς δεισιδαιμονεστέρους ὑμᾶς θεωρῶ·" ναὶ· ὅμως ἐξεκυλίσθη ἡ λέξις, ἵνα σημαίνῃ τὴν ἀκαιρον θεοσέβειαν, τὸν ἄλογον φόβον περὶ τὰ θεῖα· ᾗ Δεισιδαίμων, ὁ ἀλόγως φοβούμενος τὸν Θεὸν· ὁ τὰ περὶ τὸ θεῖον πάνυ νοσῶν, ᾗ ἀλλόκοτα περὶ αὐτοῦ πεπιστευκὼς· (Ὅρ. Θεόφρ. Ἠθ. χαρ. κζ'.) Περὶ οὗ ἴσως ἔλεγε ᾗ ὁ Σολομὼν, "Μὴ γίνου ἐπὶ πολὺ δίκαιος, ἵνα μὴ ἀσεβήσῃς." "Ἐνταῦθα δὲ ὁ συγγραφεύς μας, ἐμπαικτικώτερον κατὰ τοῦ Δεισιδαίμονος, ἐξέλαβε τὴν σημασίαν εἰς τὸ, φοβούμενος μή τι πάθῃ ὁ Θεὸς, διότι γίνεται ψευδοπρόμαχος τοῦ Θεοῦ. — (2) Ματθ. κφ. ιθ'. 18.

σίως ἀναγκαιοτέρα, ὡς περιέχουσα καὶ τὴν ψυχικὴν σωτηρίαν του· καὶ ἡ Ἠθικὴ του, πολλῷ ἐντελεσέρα τοῦ Φιλοσόφου, κατὰ πολλά τινα· καθότι μετρεῖ διὰ μοιχείαν, καὶ τὴν ἐγκάρδιον ἐπιθυμίαν τῆς γυναικὸς, καὶ τὴν ἀργολεγίαν, διὰ πρᾶγμα ὑπεύθυνον· (1) καὶ δίδει τὰ ὑπάρχοντά του εἰς τοὺς πτωχοὺς, πιστεύων ὅτι τὰ δανείζει Θεῷ, οὗτινός εἰσιν ἀδελφοί· (2) Καὶ οἱ δύο ἔχουσι τύπον εἰς ἑαυτοὺς τὰς τοῦ Θεοῦ τελειότητας. καὶ οἱ δύο ζῶσιν ὁπωσοῦν μεμακρυσμένοι ἀπὸ τοῦ Κόσμου τὰς προσπαθείας· καὶ οἱ δύο δὲν πράττουσι πρᾶγμα, χωρὶς νὰ ἔχῃ τὸν λόγον του· καὶ δὲν προφέρουσι λόγον, χωρὶς νὰ ἐπερείδεται εἰς πρᾶγμα· ὅ ἐστιν, ἔχουσι τοὺς λόγους των συμφώνους μὲ τὰ ἔργα· ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, εἶναι μᾶλλον πράγματα, παρὰ λόγοι. Ναὶ· διαφέρουσιν ὅμως, καθὸ ὁ μὲν Χριστιανὸς ἔχει ἐλπίδα περὶ μιᾶς ἄλλης μελλούσης ζωῆς· ὁ δὲ Φιλόσοφος, περαίνει τὴν εὐδαιμονίαν του εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν, χωρὶς ν' ἀνασκευάζῃ τὴν ἄλλην. (3) Ὁ εἰς ἀκολουθεῖ εἰς τῆς Σοφίας τὸν δρόμον τὸ

(1) Ματθ. κφ. 28 καὶ κφ. ιβ'. 36.

(2) „ Ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἑνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε·„ ὁ ἴδιος λέγει Θεὸς ἐν Ματθ. κφ. κς'. 40. Ὁ Κράτης ὅμως, ὁ Κυνικὸς Φιλόσοφος, ἐξέθηκε τὰ ὑπάρχοντά του εἰς διαρπαγὴν τῶν πτωχῶν, εἰπὼν "Κράτης Κράτητος Κράτητα ἀφίησιν ἐλεύθερον„ ἀλλ' εἶπεν ἀμέσως καὶ τὴν αἰτίαν. „Ἵνα μὴ τὰ Κράτητος κρατήσῃ τὸν Κράτητα·„ ὥςε τὸ τέλος του ἦτον τὸ ἐλεύθερον ἀπὸ τῶν πολλῶν κτημάτων καὶ ἀπροσπαθητον. Πόσον ἀπέχει τὸ ὑράνιον ζενίθ, τὸ ὕψιςον τέλος τῶ Χριστιανῶ, ἀπὸ τὸ ἐπίγειον τῶ Φιλοσόφω ναδίρ, τὸ χθαμαλώτατον τέλος του. Τὸ πρῶτον ἐπισπᾷ τὴν ἀγάπην τῶ ὐρανίῳ Θεῶ· τὸ δεύτερον κινεῖ εἰς θαυμασμὸν τοὺς ἀνθρώπους.

(3) Ἡ κοινοτέρα γνώμη τῶν Φιλοσόφων εἶναι αὐτή. ὁ Πλάτων ὅμως ῥητῶς δέχεται καὶ ἄλλην ζωὴν, καὶ ῥητῶς λέγει ἀθάνατον τὴν ψυχήν· εἰς μὲν τὴν Ἐπινομίδα του περὶ τῆς μελλούσης ζωῆς οὕτω· "Ξυναποτε-

λῶν

τὸ σύμφυτόν του φῶς· ὁ ἄλλος πρὸς τοῦτο περιπλέον ἔχει καὶ τὸ λαμπρότερον φῶς τὸ κατ' Ἀποκάλυψιν. Ὅ, τι λοιπὸν δὲν ἐναντιώνεται εἰς αὐτὸ, ἐκεῖνο καὶ τὸ μεταχειρίζεται· καὶ ὅ, τι ἀπ' ἐναντίας ἴσαται εἰς αὐτὸ, ἐκεῖνο καὶ τ' ἀτιμάζει. Ὁ Χριστιανὸς δὲν ἔχει χρείαν ἐκ τῆς Φιλοσοφίας πρὸς σωτηρίαν του, ἀλλὰ ὡσὰν ἕναν ἁπλοῦν τὴν ἔχει καλλωπισμόν· (1) καὶ μήτε τὴν χρειάζεται ἁπλῶς καὶ καθόλου, παρὰ μόνον ἢ Διδάσκαλος ὢν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἢ Σχολάρχης, ἢ Ἄρχων λαοῦ.

ιδ'. Ὁ δὲ Φιλόσοφος καθ' ὅλα διαφέρει ἀπὸ τὸν Ἄθεον διότι, ἐκτὸς τῶν αἰσθήσεων, τῶν Φυσικῶν του ἀρχῶν εἰς τὸ σύστημα τῆς Σοφίας του, ἀποδέχεται αὐτὸς καὶ τὰς Μεταφυσικὰς ἀρχὰς, τὴν Ἐνάργειαν, τὴν Ἀντίφασιν, τὸν Ἀποχρῶντα λόγον, (2) καὶ ἄλλας πολλὰς, ἐξ ὧν ἁπάντων τελειοποιεῖται καὶ ἀπαρτίζεται εἰς τὸ νοερὸν σύστημά του. Δοξάζει ἀρετὰς καὶ κακίας· καὶ προσέτι καὶ

Διαφορὰ Φιλοσόφου καὶ Ἀθέου.

μὲ

λῶν Κόσμον, ὃν ἔταξε Λόγος, ὁ πάντων θειότατος, ὁρατόν· (τὶ διαφέρει τοῦτο, παρακαλῶ, ἐκείνου τῦ ψαλμικῦ. "Τῷ λόγῳ Κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν;") ὃν ὁ μὲν εὐδαίμων πρῶτον μὲν ἐθαύμασεν, ἔπειτα δὲ ἔρωτα ἔσχε τοῦ καταμαθεῖν, ὁπόσα θνητῇ φύσει δυνατὰ, ἡγούμενος ἀρίστ' οὕτως εὐτυχέστατά τε διάξειν τὸν βίον, τελευτήσας τε εἰς τόπους ἥξειν προσήκοντας ἀρετῇ. „Περὶ δὲ ἀθανασίας ψυχῆς καὶ ἐνταῦθα διαλέγεται, καὶ εἰς τὸ ί. βιβλ. τῶν Πολιτ. καὶ εἰς τὸν Φαίδωνά του λαμπρότερον, καὶ ὅρ. τὴν ὑποσημ. (1) παράγρ. ζ'. σελ. 6 Περὶ δὲ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν καὶ κακῶν, τῶν ἀποκειμένων τοῖς δικαίοις καὶ ἀδίκοις τῶν ἀνθρώπων, ἰδοὺ πῶς φιλοσοφεῖ εἰς τὸ ί. βιβλ. τῶν Πολιτ. "Ταῦτα τοίνυν (ἦν δ' ἐγὼ.) οὐδέν ἐσι πλήθει, οὐ δὲ μεγέθει πρὸς ἐκεῖνα, ἃ τελευτήσαντα ἑκάτερον, (τὸν δίκ. καὶ τὸν ἄδικ.) περιμένει „ συμφώνως δηλ. τοῖς Χριστιανικοῖς δόγμασι.

(1) "Ὡς φύλλα δένδρα, σκέπην τε τῷ καρπῷ, καὶ ὄψιν οὐκ ἄωρον παρεχόμενα. „ Βασίλ. πρὸς τοὺς Ν.

(2) Ἐνάργεια, ἀρχή τις Φιλοσοφική, καθ' ἣν ἐκεῖνα μόνα δέχεται διὰ βέβαια, τὰ ὁποῖα διὰ καθαρᾶς ἐποπτείας, ἢ σαφοῦς ἀποδείξεως, ὁ

μὲ τὰς δύο ταύτας ἀρχὰς, τὰς Φυσικὰς τε καὶ Μεταφυσικὰς, τῆς θεωρίας του, πολλαπλασιάζει ἐπ' ἄπειρον τὰς μαθήσεις του. καὶ εἰς τὰ Πρακτικά του διαιρέλλει Ἰδιωτικὰς καὶ Ἡγεμονικὰς ἀρετὰς· καὶ ἐξ ἁπάντων τούτων κατασκευάζει οὐρανίαν εἰκόνα Θεοῦ, τὸν ἐπίγειον ἄνθρωπον. Ἐξ ἐναντίας ὁ Ἄθεος, ἔνθεν μὲν περιαιρῶν καὶ ἀπορρίπτων ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς ἀνθρωπίνης Σοφίας, τὰς Μεταφυσικὰς, αἵτινες ἔχουσί τι θεῖον καὶ θεοπρεπὲς· ἔνθεν δὲ ἀφαιρῶν καὶ ἐκβάλλων ἐκ τῶν πράξεων τοῦ ἀνθρώπου, (αἵτινές εἰσι τὸ ἐνδόσιμον τῆς ἀρετῆς, τῆς ἀληθινῆς του εὐδαιμονίας·) τὸ καλὸν καὶ τὸ κακὸν· καὶ ἐπιγράφων φυσικὰς καὶ ἀδιαβλήτους ἀρχὰς, τὰ παράλογα σκιρτήματα καὶ ὁρμάγματα τῆς ἐπιθυμίας καὶ τοῦ θυμοῦ· τῶν ὁποίων ἀφεῖλε τὸν χαλινὸν· ἀναγκάζεται νὰ κατασκευάσῃ ἓν βόσκημα περισσότερον ἐπὶ τῆς γῆς νης κατοικίας ἡμῶν. Πλὴν μὴ ἐπιτυγχάνων αὐτοῦ τοῦ σκοποῦ, δημιουργεῖ κατὰ δυσυχίαν ἕνα Διάβολον αἰσθητόν. Ὁ Ἄθεος δὲν ἀρέσκει τὸν Φιλόσοφον· καὶ αὐτὸν μὲν ἐκλαμβάνει διὰ εὐήθη, ἑαυτὸν δὲ νοήμονα καὶ εὐαίσθητον· ἀλλ' ὁ φιλόσοφος ἐν δικαιοτέρῳ λόγῳ σοχάζεται ἐκεῖνον σραβὸν, εἴτε σρεβλὸν, ἢ διάσροφον. Αὐτὸς (ὁ φιλόσοφος,) περὶ τῆς Φιλοσοφίας δὲν ὁμιλεῖ, παρὰ, λόγου

ὁ νοῦς τὰ ἀντιλαμβάνεται ᾗ τὰ κατανοεῖ. Περὶ δὲ τῆς Ἀντιφάσεως ὅρ. τὴν ὑπόσημ. ἐν παραγρ. ζ'. σελ. 9. (1) — Ἀποκρῶν δὲ λόγος ἐξίν, ὅς τις εἶναι ἀρκετὸς νὰ ἀναπαύσῃ τὸν νοῦν, ὅταν ἐννοῇ τι ὅτι εἶναι τοιοῦτον μᾶλλον, ἢ ἄλλο τι παρ' ὅ εἶναι. οἷον· λίθος μᾶλλον ἢ χρυσὸς· ξύλον μᾶλλον ἢ χάρτης· ἄλας μᾶλλον ἢ σάκχαρ κτλ. Ἀνεύ τῶν τοιούτων ἀρχῶν, ἡ Φιλοσοφία ἤθελεν ὑποπέσῃ εἰς τὴν ἀνοιατὴν Ἀκαταληπτούντων· εἵτινες τὸ ἀπὸ μέρους αὐτῶν, ἀπατεῶνα τὸν δημιουργὸν Θεὸν ἀπεδείκνυον, ὡς εἰς τὸ ἀπατᾶσθαι ἀεὶ διὰ τῶν αἰσθήσεων ἐν τῷ βίῳ, ᾗ μηδὲν ἀληθὲς εἰδέναι ᾗ βέβαιον, δημιουργήσαντα τὸ ἀνθρώπινον.

γου παρεμπεσόντος, καὶ μὲ ἀνθρώπους τοὺς πρέποντας, (1) οὐχὶ φιλονεικῶν καὶ ἐρίζων καὶ λογομαχῶν, ἀλλ' ἐκθέτων τὰ νοήματά του μετὰ πολλῆς ἡδονῆς τε καὶ χάριτος τοῖς ἀκροαταῖς του, τοὺς ὁποίους παντελῶς δὲν σοχάζεται μαθητάς του· καὶ οὐχὶ ἐπὶ μιᾶς ὕλης μόνης, ἀλλ' ἐπὶ πολλῶν καὶ διαφόρων, ἀκούων ἐν ταυτῷ καὶ ἅπερ δὲν ἔφθασε νὰ ἀκούσῃ καὶ νὰ μάθῃ ὡς τότε. Τοῦ δὲ Ἀθέου ὅμως ἡ διηνεκὴς ὁμιλία μὲ τὸν τυχόντα εἶναι μία, μονοειδὴς, εἴτε μιᾶς λογῆς καὶ λόγου μὴ ὄντος πυσῶς, αὐτὸς ἀνοίγει, καὶ προσπαθεῖ μὲ πνεῦμα ἀντιλογίας, νὰ ἀναιρέσῃ τὴν Φιλοσοφίαν, τὴν Πολιτικὴν, καὶ τὰς θρησκείας ὅλας (2)

ιγ'. Οὕτω καθ' ὅλα διαφέρει καὶ ὁ καλὸς καὶ ὑγιὴς Χριστιανὸς ἀπὸ τὸν Δεισιδαίμονα· διότι ἐκεῖνος μὲν, ἂν μὲν ἦναι πεπαιδευμένος, γνωρίζει τὰ δόγματά του, καὶ τἀναντία τούτοις, τὰ πολυσχιδῆ τῶν αἱρετικῶν συσήματα· γνωρίζει δὲ καὶ τὰς ἐντολὰς, καὶ τἀναντία, τὰς παραβάσεις των· δίδεται ὅμως ὅλως δι' ὅλου εἰς τὴν θεωρίαν τῆς Θεολογίας του, καὶ τὰ ἀντιβαίνοντα εἰς αὐτὴν ὑπὲν νὰ τὰ παρατρέχῃ καθόλου· καὶ καταγίνεται εἰς τὸν ἐκβιβασμὸν τῶν θείων ἐντολῶν, ἀγνοῶν εἰσαεὶ παντελῶς

Διαφορὰ τῆ καλῆ Χριστιανῆ ᾗ τῆ Δεισιδαίμονος.

---

(1) Ὅθεν Ἰσοκράτ. ἔλεγεν, ἐρωτώμενος, Διατὶ δὲν ὁμιλεῖ ἐν τῷ Συμποσίῳ; "Οἷς μὲν ἐγὼ σοφὸς, οὐχ ὁ νῦν καιρὸς· οἷς δ' ὁ νῦν καιρὸς, οὐκ ἐγὼ σοφός." (Ἐν Ἀποφθ. Πλουτάρ.) Καὶ Εὐριπ. Ἱππολύτ. 986. "Ἐγὼ δ' ἀκόμψος εἰς ὄχλον δοῦναι λόγον. Ἐς ἥλικας δὲ κἀλίγους σοφώτερος."

(2) Εἰς τὸν Ἄθεον ἁρμόζει τουτὶ τὸ Σοφόκλειον·

"Νοῦς φρενῶδος, ὥστ' ἀχρεῖα, φροντίδες κεναί."

ἐπειδὴ ὁ νοῦς του εἶν' ἀντιλογικὸς, ᾗ μαθήσεως ἀκατάδεκτος· τὰ ὠτά του κεκλεισμένα εἰς τὰς ἀληθείας τῶν ἄλλων, ᾗ ἡ φροντίς του, τὸ νὰ ἀναιρῇ τὰ καλῶς καθεζῶτα.

τὰς παρανομίας· Ἂν δὲ πάλιν ἦναι ἀπαίδευτος, ἀφίνει τοῖς διδασκάλοις τὰ ἄλλα, καὶ αὐτὸς μυεῖται, ὅ ἐστι κατηχεῖται, τὰ δόγματά του, καὶ πολιτεύεται κατὰ τὰς ἐντολὰς τῆς Ἐκκλησίας του. Ἀλλὰ καὶ οὕτω καὶ ἄλλως, τουτέστι κατ' ἄμφω τοὺς τρόπους, ἀφιεροῦται ὁλοψύχως εἰς ἣν ἔχει ἐλπίδα τοῦ νὰ γένῃ ἓν μετὰ τοῦ Θεοῦ· καὶ δὲν ἀποτολμᾷ ἡ γλῶσσα καὶ ἡ καρδία του νὰ λέγῃ πολλὰ πολλὰ περὶ τῆς σεφήσεως καὶ ἀποτυχίας του. Ὅθεν δὲν γίνεται Θεολόγος, παρὰ καθόσον χρῄζει, ἢ καὶ ὅσον ἠμπορεῖ· (1) γίνεται δὲ ἐνάρετος, περιμένων μὲ μίαν ἐπαινετὴν τῷ ὄντι δειλίαν, τὴν σωτηρίαν του. Οὗτος δὲ ὁ Δεισιδαίμων, εἶναι ἢ δὲν εἶναι κατά τι πεπαιδευμένος, παραβλέπει μὲν τὸ Δογματικὸν, καταγίνεται δὲ νὰ ἠξεύρῃ, καὶ νὰ πολεμῇ τάχα τὰς περὶ τὸ Δογματικὸν πλάνας τῶν ἄλλων. Ἀμελεῖ τὴν πραγματικὴν ἄσκησιν τῆς ἀρετῆς, καὶ ἐπιμελεῖται μὲ λόγους νὰ πολεμῇ τὴν κακίαν· ὅθεν δὲν λαμβάνει τῆς Ὀρθοδοξίας ἰδέαν, μήτε ἀποκτᾷ τὴν ἕξιν τῆς ἀρετῆς, τὴν ὁποίαν δὲν κυνηγεῖ· ἀλλὰ λαμβάνει μόνον τὴν ἰδέαν τῆς τῶν αἱρετικῶν κακοδοξίας, (2) καὶ κατακτᾶται τὴν ἕξιν τοῦ νὰ καταῤῥητορεύῃ ἐναντίον τῆς μοχθηρίας. Καὶ κόμνων τὴν τοιαύ-

(1) Θεολογεῖ Πατέρα, Υἱὸν, καὶ Ἅγιον Πνεῦμα, Τριάδα ὁμοούσιον καὶ ἀχώριστον· καὶ Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ τοῦτον ἐσταυρωμένον· καὶ Παναγίαν παρθένον· καὶ ὅσα τοιαῦτα γενικὰ, χρησιμεύοντα εἰς τὴν σωτηρίαν του, καὶ περιέχονται εἰς τῆς Ἐκκλησίας τὸ σύμβολον.

(2) Κατὰ μίμησιν δηλ. τῶν ἀχρείων μιγάδων, οἵτινες δὲν ἐπικάθηνται νὰ μυζήσωσιν ἀπὸ τὸ ὑγιὲς καὶ ἀδιάφθορον μέρος τῆ πωρικῆ, ἀλλὰ μᾶλλον ἀπὸ τὸ σεσηπὸς καὶ διεφθαρμένον, διὰ νὰ λάβωσι τὸν ἀνάλογον χυμὸν μὲ τὴν καχεξίαντων. Ἐὰν δέ ποτε κάθηνται καὶ εἰς τὸ γλυκύτατον μέλι, ὑπάγουσι διὰ νὰ πνιγῶσιν, οὐχὶ δὲ νὰ ἀποκομίσωνται δύναμιν ζωοφόρον ἐκ τοῦ βαλσάμου τοῦ μέλιτος.

τοιαύτην ἕξιν ἓν εἶδος ἐπιστήμης ξεχωριστὸν, ἓν ἴδιον φιλοτέχνημα, καὶ δίδων εἰς αὐτὸ, τὸ ὅτε καὶ ὅπου καὶ ὡς δεῖ, δικαιολογεῖ παραλόγως εἰς πολλὰ τὰ μέρη τὴν διενέργειαν καὶ τὴν ἐξάσκησιν τοῦ φιλοτεχνήματός του· καὶ μ' ὅλα ταῦτα ἀνενδοιάστως προσδοκᾷ νὰ φοινέσῃ τὸν ἐκ τῆς ἀρετῆς καὶ εὐσεβείας ἐπαγγελλόμενον στέφανον. Ὁ μὲν καλὸς Χριστιανὸς φωτίζει τοὺς ἄλλους μὲ τῆς ἀληθείας τὸ φῶς, καὶ μὲ τὸ πῦρ τῆς Χριστιανικῆς ἀγάπης τοὺς ὑποθάλπει· ὁ δὲ Δεισιδαίμων, ὡσὰν κακόζηλος αὐτοῦ μιμητὴς, μὲ παρόμοιον δῆθεν φῶς καὶ πῦρ καὶ αὐτὸς, ὅμως σκοτίζει, ἢ τήκει καὶ καταφλέγει τοὺς ἄλλους. Ἐνὶ λόγῳ, ὁ Εὐσεβὴς εἶναι φιλόθεος καὶ φιλάνθρωπος ἐν εἰλικρινείᾳ καὶ καθαρότητι· ὁ Δεισιδαίμων, κόλαξ τοῦ Θεοῦ, καὶ διώκτης ἀπάνθρωπος τῶν ἀνθρώπων μετὰ πικρίας καὶ δολιότητος· ὅς τις καὶ βλέπων τὸν εὐσεβῆ Χριστιανὸν ὅτι ἢ μανθάνει παρ' ἄλλων ὅπερ ἀγνοεῖ, ἢ διδάσκει τοὺς ἄλλους ὅ,τι γινώσκει· καὶ τοῦτο, μὲ λόγους εἰρηνικοὺς μὲ τὸ παράδειγμά του ὅμως καὶ μὲ τοὺς τρόπους του μᾶλλον τοὺς διδάσκει τὴν πρᾶξιν τῶν ἀρετῶν· (1) αὐτὸς ἐπαηδιάζει αὐτῷ, καὶ τὸν μέμφεται, ὀνομάζωντάς τον τουλάχιστον Εἰς τὰ Θεῖα ψυχρόν. Ἀλλ' ὁ κατ' ὀνόματι καὶ πράγματι Χριστιανὸς, βλέπων τὸν Δεισιδαίμονα, τὸν κατελεεῖ καὶ λυπεῖται διὰ τὴν πλάνην του καὶ τοσούτῳ μᾶλλον, ὅσον δὲν ἔχει μήτε διὰ λόγων, μήτε δι' ὑποδείγματος, νὰ προξενήσῃ εἰς αὐτὸν τὴν διόρθωσιν.

ιδ'. Ὁ Δεισιδαίμων δὲ καὶ ὁ Ἄθεος, διαφωνοῦσι μόνον καὶ διαφέρουσι, κατὰ τὸ ὅτι, ὁ μὲν εἶναι πιστὸς, ὁ δὲ, ἄπ-

(1) " Ἢ μὴ διδάσκειν, ἢ διδάσκειν τῷ τρόπῳ ". Γρηγορ. Τεττραστίχ.

Διαφορὰ Δεισιδαίμονος καὶ Ἀθέου καὶ τίνι διαφέρουσιν αὐτῶν.

ἄπιστος· κατὰ δὲ τὰ ἄλλα συμφωνοῦσι θαυμασιώτατα· μὲ τὸ νὰ φαίνωνται ἀμφότεροι, ὅτι κυριεύονται ἀπὸ τὰ κινοῦντα αὐτοὺς πάθη, καὶ συγχροτοῦσι τὸ ἴδιον ἑαυτῶν σύγημα, ὥσπερ ἐπὶ τῆς δόξης καὶ τοῦ φρονήματος, οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς πολιτείας καὶ βιοτείας των· (1) Λοιπὸν ὁ Ἄθεος θέλων ν' ἀκολουθήσῃ ἐπ' ἀδείας τὰ ἴδια πάθη του, διὰ νὰ μὴν ἔχῃ ἐλέγχουσαν τὴν συνείδησιν, αἴρει ἐκ μέσου ἀπὸ τὰς πράξεις του τὸ καλὸν καὶ κακὸν, καὶ ὀνομάζει αὐτὰς Φυσικὰς, καὶ ἑπομένως νοεῖ αὐτὰς θεμιτὰς, (ἂν δίδεται τὸ τοιοῦτον·) ἀντὶ ἀθεμίτων καὶ ἀσυγγνώστων. Ὁ Δεισδιαίμων πάλιν, ἀφ' οὗ ἐντυπώσῃ εἰς τὸν νοῦν του μίαν ψευδῆ πρότασιν, ὅτι, ἂν δείξῃ εἰς τὸ φανερὸν μεγάλην πίστιν καὶ ζῆλον· ἂν ὑπερασπισθῇ ἐμπροσθεν ἅλλων ἐντόνως τά τε θεῖα, καὶ αὐτὸν τὸν Θεὸν· ἂν σηλιτεύσῃ παῤῥησίᾳ τὴν κακίαν· ἔπειτα, ὅσον πολὺ καὶ ἂν σφάλῃ εἰς τὴν πρᾶξιν τῶν ἐντολῶν, ὅτι βέβαια ἔχει ἵλεων τὸν Θεὸν, (2) εἰς ὃν δῆθεν ποιεῖ μεγάλην τὴν διακονίαν, καὶ

---

(1) Ἀρείως λέγει ὁ Πλούταρχ. περὶ τῆς συμφωνίας καὶ διαφορᾶς τοῦ Ἀθέου καὶ Δεισιδαίμονος· "Ὁ μὲν Ἄθεος οὐκ οἴεται εἶναι Θεόν· ὁ δὲ Δεισιδαίμων, οὐ βούλεται, πιστεύει δὲ ἄκων· ἀποθανεῖν γὰρ οὐ βούλεται κτλ." Λώκιος δὲ ὁ Ἄγγλος φησίν· "Ἡ Δεισιδαιμονία ὀλιγοστεύει τὸ πνεῦμα· ὁ δὲ Ἀθεϊσμὸς ξηραίνει τὴν ψυχήν." (Ὀρ. Μελίσσης τετράδ. Β'. σελ. 128.) Διαφορὰ ἀξιοπερίεργος ὡς ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων μόνον αὐτῶν.

(2) Ἁπλῶς, ἡ πρότασις αὕτη δὲν εἶναι ψευδὴς· εἶναι ἀληθεστάτη, ὅτι "Ἂν παῤῥησία ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας τις ἀγωνίσηται, ἔχει ἵλεων τὸν Θεόν." Ἀλλ' ἐπειδὴ προσυποτίθεται, ὅτι μὲ τοιοῦτον πνεῦμα ὁ τοιοῦτος δεικνύει τὸν ζῆλόν του, ὥστε νὰ ἐξαλείφῃ μὲ τοῦτον τὰ ἐπιγινόμενα ὑπ' αὐτοῦ ἁμαρτήματα· εἶναι δὲ ὅλου ψευδὴς, καὶ μόνον εἰς τὸ στόμα ἐνὸς Δεισιδαίμονος ἐπανήκουσα. Ἀλλὰ, "Πᾶς ὅστις ὁμολογήσει ἐν ἐμοὶ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὁμολογήσω κἀγὼ ἔμπροσθεν τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς" (Ματθ. κφ. ιπ. 32.) ἀντιπροβάλλει ὁ Δεισι-

καὶ κατὰ πρόσωπιν τὴν ἐκδούλευσιν· γίνεται ἔτι μᾶλλον ὁσημέραι ἀκάθεκτος εἰς τὸν μὴ κατ' ἐπίγνωσιν ζῆλόν του, καὶ ἀναλόγως μὲ αὐτὸν, γιγαντιαίοις βήμασι προχωρεῖ εἰς Ἰλιάδα κακῶν, καὶ ἀσυγχωρήτων ἁμαρτημάτων. ὅθεν προμελετημένος καὶ ἐκ προνοίας ἐνεργῶν τὸ κακὸν, συμμελετᾷ ἐνταυτῷ καὶ ὅτι τὸ ἐξαλείφει· διὸ καὶ ἡ μετάνοιά του οὐδέποτε εἶναι καθαρὰ, ὡς οὖσα πάντοτε δολωμένη μὲ τὴν μελέτην τοῦ νὰ πράξῃ καὶ πάλιν τὸ αὐτὸ ἢ ἄλλο τι τῶν κακῶν. λοιπὸν τὸν λείπει καὶ ἡ ἄφεσις, ἀφ' οὗ ἐκλείπει ἡ ἀποχή. Ὁ Ἄθεος σφάλλει τὰ μέγιστα, σηκώνων ὁλοτελῶς τὴν συνείδησιν, τὸν ἱερόν του κριτὴν· ἀλλὰ καὶ ὁ Δεισιδαίμων τάχα δὲν ἁμαρτάνει ἐαίσης, μὲ τὸ νὰ θαῤῥῇ ὅτι, διαμαχόμενος μὲ ὅλον τὸν Κόσμον περὶ τῶν θείων πραγμάτων, καὶ τῶν θείων ἐντολῶν, ὅτι δεκάζει τὸν κριτήν του, τὸν ὁποῖον φρονεῖ μόνον καὶ μόνον Θεὸν ἐκδικήσεων, εἰς τὰς ἁμαρτίας του τὰς ἐκ προνοίας καὶ προσοχάσεως; Ὁ δείλαιος Ἄθεος, φοβούμενος μήπως ἀνατρέψῃ τὸ σύγημά του, τὸ ὁποῖον δῆθεν δὲν ἔχει τοσοῦτον ἀσφαλές τε καὶ βέβαιον· δὲν λείπει ἀπὸ τοῦ νὰ συγγράφῃ βιβλία πολέμια μὲ τὴν Λογικὴν, (1) τὴν ὁποίαν δὲν θέλει νὰ ἔχῃ· μήτε ἀπαυδᾷ ἀπὸ τοῦ

νὰ

δαίμων. Ναί· ἀλλ' ὅμως δὲν πρέπει νὰ μολύνῃ τὴν ὁμολογίαν του ταύτην μὲ τὰς καθημερινάς του φαυλοβιότητας, καὶ ἐπαγελημμένας ἀτασθαλίας του· διότι τότε ἡ τιμωρία του εἶναι ἀφευκτος, ὡς εἰκὸς, οἷα παρανασώτου καὶ θεοπαίγμονος. Ἆρα ἡ τοιαύτη ὁμολογία δὲν συνεισφέρει παντελῶς εἰς ἐξιλέωσιν τοῦ Θεοῦ. "Συμβέβηκε γὰρ αὐτῷ τὸ τῆς ἀληθοῦς παροιμίας· Κύων ἐπιστρέψας ἐπὶ τὸ ἴδιον ἐξέρεμα· καὶ, Ὡς λουσαμένη εἰς κύλισμα βορβόρου" κατὰ τὸν Ἀπόστ. Πέτρ. Β'. κεφ. β'. 22.

(1) Καὶ βέβαια, τί ἄλλο δηλοῖ ὁ τοσοῦτος ἀγὼν τῶν Ἀπίστων, τὸ ἄνευ τινὸς ἐπιχειρεμαμένης ἀνάγκης καὶ διαγμοῦ, οἷος ἦν τὸ πάλαι ἐπὶ τῶν πρώ-

νὰ ἔχῃ πάντοτε τῆς ὁμιλίας του ὑποκείμενον, τὸ νὰ ἀφ-
αιρῇ ὅλα, διὰ νὰ μὴ συνισᾷ ποτὲ οὐδετίποτε· καὶ ὁ ἐ-
λεεινὸς Δεισιδαίμων, ἐπίσης μὲ ἐκεῖνον δειλὸς, εἶναι συσ-
ταλτικῶς διάπυρος ζηλωτής. Ὅθεν, μ' ὅλον ὅτι ὡς ἐπὶ τὸ
πλεῖστον δὲν ἔχει ἰδέας πολλὰς Θεολογικὰς, καὶ Ἠθικὰς
ὄχι περισσοτέρας, διὰ νὰ ἀξιωθῇ ὅμως τῆς ἀφέσεως, καὶ
νὰ ἀπολαύῃ τῆς συγχωρήσεως τῶν ἀπὸ διανοίας καὶ γνώ-
μης παρανομημάτων του, προσκαθεῖ, μὲ τὴν ἀνάστροφον
καὶ διάστροφον Λογικήν του, νὰ ὑπερασπίζεται τὸ Κρεῖτ-
τον, (1) καὶ τὰς θείας παραγγελίας του. ἐρ' ᾧ μήτε ὁ-
μιλίαν ἄλλην ἔχει καὶ μιᾶαν, εἰμὴ περὶ αἱρέσεων, περὶ
κακιῶν, καὶ παραβάσεων· καὶ ἂν δὲν πρόκηται λόγος
περὶ τοιούτων, ἐν ταῖς μετὰ τῶν ἄλλων συντυχίαις καὶ
συναναστροφαῖς, αὐτὸς τὸν φέρει εἰς τὸ μέσον, διὰ νὰ
ἀνοίξῃ εὐκαιρίαν διαλέξεως· καὶ μεγάλως λυπεῖται ἐν ἑαυ-
τῷ, ἐὰν τις δὲν τὸν κάμῃ ἀντίρρησιν, ὥστε νὰ ἠμπορέσῃ
παρρησίᾳ νὰ γυμνάσῃ τὴν γλῶσσάν του, καὶ νὰ μετα-
δώσῃ τὸ τάλαντόν του.

ιέ. Ἂν πρέπῃ λοιπὸν νὰ συμφωνῶσι τὰ ὀνόματα τού-
των

των Χριστιανῶν, νὰ γράφωσι σωροὺς σωροὺς βιβλίων ἀποδεικτικῶν καὶ συ-
στατικῶν τοῦ Ἀθεϊσμοῦ των; τί ἄλλο, ἢ ὅτι σαθρὸς ὢν καὶ εὐκατάπτωτος,
αὐτὸς ἑαυτῷ, ἐπαπειλεῖ τὴν τελείαν ἐξόντωσίν του; ἢ δὲν βλέπεις; ὁλό-
κληρα ἔθνη, ὁλόκληρα βασίλεια εἶναι ἄθεα, ὁλόκληροι ἐπαρχίαι, πόλεις
κωμοπόλεις, καὶ κάμαι. Ἡ πρόοδος τοῦ Ἀθεϊσμοῦ, δύο χιλιάδας χρό-
νων τώρα, εἶναι τῆς χελώνης ἢ τοῦ καρκίνου ἡ πρόοδος. Τοσοῦτον ἀρ-
κεῖ τοῖς φρονίμοις φασὶν, ὀλίγα.

(1) Κρεῖττον παρὰ τοῖς πάλαι ἐλέγετο ὁ τῶν λοιπῶν ἀνώτερος ἄνθρωπος,
μεγιστᾶν ὁ βασιλὺς, εἶτα καὶ οἱ τούτων ἀνώτεροι, οἱ ἥρωες, οἱ ἡ-
μίθεοι· καὶ τέλος πάντων, αὐτοὶ οἱ Θεοὶ ἐλέγοντο κρείττονες· οἷον,
Τῶν Κρειττόνων ἁπάντων ὕπατός ἐστιν ὁ Ζεύς. παρὰ δὲ τοῖς νεωτέροις
τῆς πολυθεΐας σβεσθείσης, Τὸ Κρεῖττον, κατ' οὐδέτ. γένος λαμβάνε-
ται ἀντὶ τοῦ, ὁ Θεός.

των τῶν ἕξεων μὲ τοὺς χαρακτῆράς των, καὶ νὰ τοὺς
ἐκφράζουν σαφέστατα, τὸν μὲν Φιλόσοφον πρέπει νὰ τὸν
ὀνομάζωμεν Σοφὸν φρόνιμον· τὸν δὲ Ἄθεον, Σο-
φὸν σραβὸν, ἢ διάστροφον· καὶ τὸν ἡμέτερον πάλιν
Χριστιανὸν, νὰ τὸν ὀνομάζωμεν Πιστὸν φρόνιμον·
τὸν δὲ Δεισιδαίμονά του, Πιστὸν σραβὸν, ἢ διάστρο-
φον. ὅθεν καὶ ῥίπτων τις εἰς ἕνα ἕκαστον αὐτῶν μίαν βο-
λὴν ὀμμάτων περίεργον καὶ κατὰ τὸ ὅλον, τέλει τοὺς
γνωρίσῃ ὡς τοιούτους βεβαίως.

ις. Βλέπεις λοιπὸν τὸν Σοφὸν φρόνιμον, ἕνα ἄνθρωπον
ὅς τις εἶναι ὅλος διόλου ἔκδοτος εἰς τὸ ἔργον του ἢ ὅτι γρά-
φει, ἢ ἀναγινώσκει, ἢ θεωρεῖ τι, εἰς τὴν μελέτην του ἀνα-
γόμενον· ἡ δὲ λοιπὴ διαγωγή του εἶναι ὅλη ἀρετὴ, καὶ
ἡ σύναναστροφή του, κῆπος χαρίτων καὶ ἐπωφελέστατος.
Ὅλους τοὺς ὁμογενεῖς του τοὺς ἔχει ὡς φίλους του, τοὺς
δὲ λοιποὺς τῶν ἀνθρώπων, τοὺς βλέπει αὐτὸ τοῦτο ἀν-
θρώπους, ὅπερ ὑπάρχει καὶ αὐτός. Δὲν πράττει οὐδὲν
κακὸν, οὐδὲ τὸ παραμικρότερον, ἀλλὰ προσέχει ἀπὸ
τοῦ νὰ μὴ θλίβῃ κανένα μέχρι καὶ λόγου ἁπλοῦ. Πράτ-
τει εἰς ὅλους ὅ,τι καλὸν ἠμπορεῖ, καὶ ὅσον δὲν ἠμπο-
ρεῖ νὰ τοὺς ὠφελήσῃ, τοὺς παρηγορεῖ διὰ λόγων, ἢ τοὺς
νουθετεῖ καὶ τοὺς συμβουλεύει. Δὲν ἔχει νὰ κάμῃ ποτὲ
μὲ κανένα· δὲν θέλει νὰ μάχεται μὲ κανένα· καὶ μᾶλ-
λον σέργει νὰ ζημιοῦται, παρὰ νὰ λογομαχῇ· (1) καὶ

πῶς

Ἐπιτηδεύματα τῶν Φιλοσόφων ἀνδρῶν.

---

(1) Ἴσως διότι φρονεῖ, "Ἀδικεῖται μὲν οὐδείς, ἀδικοῦσι δὲ πάντες·" τὸ Σωκρατικὸν τοῦτο δόγμα. τουτ. Οὐδεὶς ἀποβάλλει τὸ ἴδιον ἀγα-
θὸν· οὐδὲ γὰρ ἔχει· ὅτι γυμνὸς ἐξῆλθεν ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ· ἃ
δὲ ἔχει, τὰ σχάζεται ὡς ἀλλότρια, ἄλλοτε ἄλλου ὄντα. Διὸ καὶ Στίλ-
πων ὁ Μεγαρεὺς, ἐν τῇ καταστροφῇ τῆς πατρίδος του ὑπὸ Δημητρίου

τοῦ

καὶ εἰς τὸν ἅγ. Νικόλαν· τὸν μέν, ὡς φιλόσοφον καὶ θεσπέσιον· τὸν δὲ, ὡς μόνον θεσπέσιον.

Ἐπισημειώματα ΙΘ' Δέκα ἐκ ἀκῶν αὐτῆ.

ιή. Ἐξ ἐναντίας τὸν Ἄθεον, βλέπεις ἐνασχολούμενον εἰς τὸ νὰ συγγράφῃ, νὰ μελετᾶ ὄχι καθ' αὐτὸ, ὡς εἰκὸς, περὶ τῶν μαθήσεων, ἀλλὰ διὰ νὰ εὕρῃ ὕλην καὶ ἐπιχειρήματα ἢ ἀπὸ βιβλίων, ἢ ἀφ' ἑαυτοῦ του, ὥστε νὰ εἰπῇ τίποτε κατὰ τῶν καθεςώτων καὶ ὡρισμένων. Ὁ βίος του εἶναι ἐπίμωμος, ἀλλ' αὐτὸς δὲν τὸν λογίζεται ὡς τοιοῦτον· διότι δὲν φρονεῖ ἄλλην καὶνένα ζηλωτότερον καὶ ἐπαινετώτερον τοῦ ἰδίου του βίου. Καὶ ἂν δὲν ἀδικῇ, ἂν δὲν ἀσελγαίνῃ, ἂν δὲν τὰ κάμνῃ ὅλα, (1) ὅμως ὑπερβαίνει τὸν μεγαλήτερον ἄδικον, τὸν χειρότερον λάσαυρον καὶ ἀκόλασον, καὶ τὸν ἐξωλέσερον κακεργάτην· καθότι διδάσκει μεθοδικῶς μίαν ἀπέραντον ἄδειαν καὶ ἐλευθερίαν εἰς ὅλους, ἵνα ἀδικῶσι, νὰ λαγ-

νεύωσι-

τῆς ἀληθείας. ἐφ' ᾧ ⁊ ἔλεγε· "Φίλος μὲν Πλάτων ⁊ Σωκράτης, φιλτάτη δὲ ἡ ἀλήθεια,, "Ισως λοιπὸ ὁ Συγγραφεύς μας ἤθελε νὰ εἰπῇ· "Καὶ πῶς λοιπὸν θέλει φιλονεικεῖ ματαίως, ἢ ἐμπαθῶς, ἢ ἰσχυρογνωμόνως· ἢ διαπληκτιζόμενος ⁊ διαμαχόμενος ἐμπαθῶς, πρὸς σύρασιν τῶν λόγων ⁊ φρονημάτων του, ⁊ τῶν ἐναντίων ἀνατροπήν;,, "Αλλὰ πάλιν δὲν συμφονεῖ ἀκριβῶς μὲ τὰ ἀνωτέρω· διότι θέλει νὰ εἰπῇ, πῶς ὁ Φιλόσοφος δὲν λογομαχεῖ περὶ κέρδους ⁊ συμφερόντων· τὰ καταφρονεῖ, ⁊ προτιμᾷ μᾶλλον νὰ ζημιοῦται, παρὰ νὰ φιλονεικῇ (γενναιοψυχίας τὸ ἀποτέλεσμα·) πολλῶ δὴ μᾶλλον δὲν θέλει φιλονεικεῖ περὶ λόγων ⁊ δοξασμάτων. "Αλλὰ τοῦτο δοκεῖ ὅτι εἶναι ψευδὲς· διότ[ε] καθεὶς τὰ φρονήματά του τὰ ἔχει τιμιώτερα ⁊ τῶν ἀργυρίων, ⁊ μᾶλλον συγχύζεται, ἂν τὸν πειράξῃς εἰς τὸν ἐγκέφαλον, τῶν ἰδεῶν τὸ γλωσσόκομον, ὑπερ εἰς τὸ γλωσσοκόμον τῶν χρημάτων του; Τί λοιπόν· ἄλλος εἰπάτω. "Αλλὰ τάχα μόνον Ἀριστοτέλης οὕτως ἐπραγματεύσατοῖ εὐχὶ, ἀλλὰ ⁊ οἱ ὅμοιοι αὐτῷ, οἷον ὁ Ξενοφῶν, ⁊ μάλιστα εἰς τοὺς μετα- γενεσέρους ὁ Πολύβιος ⁊ ὁ Πλούταρχος.

(1) Πάντως ἀπὸ ἀδυναμίαν του ἢ σωματικὴν, ἢ πολιτικὴν, ὄχι ποτὲ ὅμως ⁊ ἠθικήν. διότι, ποῦ ἤθη εἰς ἄθεον, εἰς ἀσυνείδητον ἄνθρωπον. "Τί κρεμὸν κυνὶ ⁊ βαλανείῳ;,, ἡ παροιμία φησί.

πῶς λοιπὸν θέλει φιλονεικεῖ περὶ λόγων, ἢ περὶ δοξασμάτων καὶ φρονημάτων; Ὅλον αὐτὸ εὑρίσκεται εἰς τὸν Ἀριστοτέλην, καὶ εἰς τοιούτους ἄλλους, οἷος εἶναι ἐκεῖνος. (1)

Ἐπισημειώματα ΙΖ' Χριστιανῆ ⁊ ἀκῶν αὐτῆ.

ιζ'. Ὁμοίως ἂν θεωρήσῃς καὶ ἕνα τέλειον Χριστιανὸν, τὸν Πιςὸν φρόνιμον, εὑρίσκεις καὶ εἰς αὐτὸν τὰ αὐτὰ καὶ καλλίτερα· διότι, ἂν μὲν αὐτὸς ἦναι σοφὸς καὶ πεπαιδευμένος, ἔχει ἄρα ὅσα καὶ ὁ φιλόσοφος· ἂν δὲ δὲν ἦναι τοιοῦτος, τὸν λείπεται μόνον ἡ σπουδή. Εἴτε οὕτως, εἴτε ἄλλως ὅμως, δὲν διαφέρει ὁ Χριστιανὸς τοῦ φιλοσόφου κατ' ἄλλο, εἰμὴ καθ' ὃ οὗτος εἶναι τοῦ Φιλοσόφου σοφώτερος εἰς τὰ θεῖα, καὶ τελεώτερος εἰς τὴν ἀρετήν. Ἡ συνδιατριβή του εἶναι θεία, ὅλη μία πανδαισία πνευματική. Τὸν ὁμόπιστόν του θεωρεῖ ὡς ἀδελφόν του, καὶ τοὺς ἄλλους ὡς πλάσματα τοῦ Θεοῦ. Ὅλην αὐτὴν τὴν μακαρίαν εἰκόνα ἐφάρμοσαί την εἰς τὸν ἅγιον Βασίλειον, καὶ

τοῦ Πολιοχήτου, ἐρωτηθεὶς ὑπ' αὐτοῦ. "Μήτι ἀπολωλεκὰς εἶη;,, ⁊ ἀπεκρίνατο· "Οὐχί· πόλεμος γὰρ οὐ λαφυραγωγεῖ ἀρετήν.,, ἤτις ἦν ἴδιόν του ἀπόκτημα δηλαδὴ, ⁊ ἑπομένως ἀναφαίρετον ὑπὸ μηδενός. "Αλλως· Ἀδικεῖται μὲν οὐδείς· διότι ἀποβάλλει τὰ ἀγαθὰ, ὡς ἀνάξιος τοῦ νὰ ἔχῃ αὐτὰ· ⁊ ἑπομένως, δὲν ἀναξιοπαθεῖ εἰς τὴν σέρησίν των· Ἀδικοῦσι δὲ πάντες, διότι ὡς πλεονέκται τὴν γνώμην, δὲν ἀρκοῦνται εἰς ὅσα ἔχουσιν ἀγαθὰ ἐπαξίως, ἀλλὰ τὴν ἰσορροπίαν διαφθείφουσι τῶν πραγμάτων. "Αλλως· Ἀδικεῖται μὲν οὐδεὶς ὑφ' ἑτέρου· (διὰ τὰ ἀνωτέρ.) ἀδικοῦσι δὲ πάντες ἑαυτοὺς, αὐτοδημιουργοὶ τῆς κακίας γινόμενοι. Ὅρ. Θεοφυλάκ. Σιμεκάτ. Ἐπιςολ. ἧς ἡ ἀρχὴ, Ἀδικεῖται μὲν οὐδεὶς κτλ.

(1) Καὶ ὅμως Ἀριστοτέλ. πανταχοῦ τῶν συγγραμμάτων του, φαίνεται, ὅτι περὶ δοξασμάτων, ἂν ὄχι περὶ λόγων ⁊ λέξεων, ἐφιλονείκει μὲ τοὺς προγενεσέρους ⁊ συγχρόνους του Φιλοσόφους. ἀντιθέσεις ⁊ ἐξάσεις προβαλλόμενος, ⁊ λύων αὐτὰς, ⁊ τὰ συσήματά των εἰς τὸ ἀκριβὲς ἐξετάζων, ⁊ ἀνασκευάζων αὐτὰ· ⁊ ταῦτα βέβαια πρὸς ἀνεύρεσιν ⁊ θήραν

τῆς

γνεύωσι, καὶ νὰ τὰ ἐνεργῶσιν ὅλα, ὡς νὰ μὴν ἦσαν ὅλα, λαμβανόμενα καθ' ὁμάδα, τίποτε, μὲ τὸ νὰ σηκώνῃ τὴν κρίσιν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ἀνταπόδοσιν· Ἡ ὁμιλία του εἶναι Κωμικὴ, ἢ Σατυρικὴ· ἀδιακόπως γελᾷ, εἰρωνεύεται, βωμολοχεῖ, αἰσχρολογεῖ. Τοὺς ἀλλοεθνεῖς, ὅσον εἶναι ἀπωχισμένοι ἢ μεμακρυσμένοι τοῦ ἑαυτοῦ του, τόσον ὀλιγώτερον τοὺς περιγελᾷ, καὶ πολλοὺς τοὺς ἐγκωμιάζει, ἂς ἦναι καὶ ἀνάξιοι τῶν ἐπαίνων του· τοὺς ὁμοφύλους του ὅμως ἔχει καθ' αὐτὸ πεπλανημένους τε καὶ καταγελάσους. (1) πῶς λοιπὸν νὰ μὴν εἰπῇ τινὰς ἀνεπαισχύντως, ὅτι εἶναι καὶ αὐτὸς οὗτος τοιοῦτος; Ὅλην αὐτὴν τὴν ἰδέαν καμάρωσαί την εἰς τὸν διαβεβυημένον Βολταίρ, (2) καὶ εἰς τοὺς προπόμπους καὶ ὀπαδούς του, οἵ-

(1) Διότι βέβαια, βλέποντες ἕνα τοιοῦτον φωστῆρα εἰς τῆς πατρίδος των τοὺς κόλπους, δὲν φωτίζωνται ἀπὸ τὰς διδασκαλίας του τὰς λογικὰς καὶ πραγματικὰς, ὡς ὄντες ἐσκοτισμένοι ἀπὸ τὴν θεογνωσίαν αὐτῶν τὴν πατροπαράδοτον· οἱ πολλοὶ καὶ σοφώτεροι, τοῦ ἑνὸς καὶ ἀσοφωτέρου. ὦ τοῦ πολλοῦ ἀτοπήματος· ὦ τοῦ παραλογωτάτου συλλογισμοῦ.

(2) Καμάρωσαί την , τουτ. Μετὰ χάριτος καὶ ἡδονῆς θέασαί την· ἀντιφρασικῶς καὶ εἰρωνικῶς, ἀντὶ τοῦ, Μετὰ ἀηδίας ἰδέτην· καίτοι λαμβάνεται καὶ ἀντὶ τοῦ Ἐντίμως καὶ εὐφήμως ἀπόδοσαι την· καὶ κατὰ ἀντίφρασιν, ψογερῶς καὶ ἀτίμως ἀπόδοσαί την. Ἔξι δὲ τῆς περιλαλήτου γλώσσης ἡμῶν τὸ λεξείδιον· ἥτις μεταχειρίζεται αὐτὸ ἐπὶ ἵππων γαύρων, τὸν αὐχένα καμαροειδῶς κυρτούντων· μεταφορικῶς ἀπὸ τῶν καμαρωτῶν κτιρίων. οἷον, Καμαρώνει τὸ ἄλογον· ἀντὶ τοῦ, κατὰ τὴν παλαιὰν Ἑλληνίδα, Κυδροῦται ὁ ἵππος. Ὡσαύτως καὶ, Καμαρώνει ἡ νύμφη, ὁ γαμβρὸς· ἀντὶ τοῦ, Σοβαρῶς κινεῖται, ἠέρα ἀνανεύων καὶ κατανεύων τὴν κεφαλήν. Καὶ ἄλλως, Καμαρώνει ἀντὶ τοῦ, Κυδροῦται, σεμνύνεται, βρυθύεται σοβαρεύεται, ἀβρύνεται, ἐπαγάλλεται. Ἐντεῦθεν Καμαρόνειν, καὶ ἀντὶ τοῦ, Ἐν χαρᾷ καὶ ἀγαλλιάσει βλέπειν τι. οἷον, Καμαρώνει τὸν υἱόν του. Καὶ κατὰ ἀντίφρασιν, Καμάρωσαί τον· ἀντὶ τοῦ, Ἐπαινδίασον αὐτῷ, ἐπιγέλασον. ὅθεν καὶ καμαρωμένος, κυρίως καὶ κατ' ἀντίφρασιν.

Ὅτι δὲ τοιοῦτός ἐστιν ὁ Βολταίρ, καὶ ἡ ζωγραφία τοῦ συγγραφέως προσ-

οἵτινες ἐν προσχήματι τῆς θείας φιλοσοφίας, ἐνέπλησαν τοὺς ἁπλουστέρους καὶ ἀστηρίκτους τῶν νέων, κακοηθείας καὶ ἀχρειότητος.

Ἐπιτηδεύματα τοῦ δισσιδάμονος, ἔχοντος αὐτοῦ.

ιθ'. Ὁ Πιζός μας διάστροφος εἶν' ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀμαθὴς, ἢ ὀλιγομαθὴς, ἢ ἡμιμαθὴς, τὸ δὴ χείριστον. ὅθεν δὲν ἔχει πολλὴν εἰς τὰ βιβλία τριβὴν καὶ ὑπόληψιν, ἀλλὰ μόνον ἐδῶθεν καὶ ἐκεῖθεν προσπαθεῖ νὰ μανθάνῃ, τί ποᾶγμα ἄδεται ἐναντίον τῆς Πίστεως καὶ τῶν ἐν τολῷ· καὶ μὲ τόσον μόνον παρασκευάζει τὸν φόρτον του, ὅσι τὴν ποσότητα τῆς μαθήσεώς του. Ἡ πολιτεία του εἶναι τερατόμορφος, καὶ συρφετὸς ἢ μισγάγκεια ἀπὸ ἀυστηροτάτας μικρὰς ἀρετὰς, καὶ ἀπὸ μεγίστας κακίας· Τοὺς ἀλλοπίστους, ναὶ, τοὺς ἔχει τῆς ἀπωλείας, πλὴν ὅσον μεμακρυσμένη εἶναι ἡ πίστις ἐκείνων ἀπὸ τὴν ἐδικήν του, τόσον κατ' αὐτῶν ἔχει καὶ ὀλιγώτερον πάθος, μάλιστα καὶ τοὺς εὐλογεῖ· τοὺς δὲ ἐν τῇ αὐτῇ κολυμβήθρᾳ βεβαπτισμένους, ἐχθρεύεται ἔχθραν ἄσπονδον, καὶ μεγαλοφωνότερον τοὺς ἀνακηρύττει αἱρετικοὺς, ἀθέους, χωὶς ἐκεῖνοι νὰ τὸ ὁμολογῶσιν, ἢ κατακεκριμένους καὶ κολασμένους, χωρὶς ἐκεῖνοι νὰ τὸ δείχνωσιν εἰς τὰ ἔργα των. (1) καὶ μὲ τοῦτο τί; ἀγωνίζε-

προσφυεςάτη ἐνταῦθα, ἀναγνωθῇ φίλε ἀναγνῶσα, πρὸς πληροφορίαν σου, εἰς τὸν Πίνακα τῆς Ἀνασκευῆς τῆς Τελευταίου διερμηνευθείσης Διαθήκης αὐτῷ, μεταφρασθείσης καὶ ἐκδοθείσης, καὶ δὴ καὶ πλουτισθείσης πολλοῖς καὶ σοφοῖς ὑποσημειώμασι παρὰ τῷ ἱεροσόφου Θεοτόκη, ἐν Βιέννῃ τῆς Ἀουστρίας, ᾳψιδ', τὰ ἀξιάγαστα προσόντα τοῦ καμαρωμένου Βολταίρ, ἐν ὁλοκλήροις τέσσαρσι φύλλοις εἰς δ'. ἐμπεριλαμβανόμενα, ἀπὸ σελ. 33 ἄχρι τῆς 41. καὶ ἀκολουθήσας ταῖς παραπομπαῖς, καὶ ἀναγνοὺς τοὺς τόπους, ἐν οἷς ἀνακαλύπτονται ταῦτα, καταλαμβάνεις τὸ τί πρέπει νὰ φρονῇς εἰς τ ἐξῆς περὶ τούτου.

(1) Φθάνει μόνον κ' ἔνεις ἐξ αὐτῶν νὰ ἀποφῇ περί τι τῶν μυστηρίων τῆς

Πί-

νίζεται νὰ αὐξήσῃ τῶν ἀνταγωνισῶν του τὸν ἀριθμὸν, καὶ ἑπομένως νὰ αὐξήσῃ τὰς νίκας του, καὶ νὰ πολλαπλασιάσῃ τὰς δάφνας του· ὅ ἐστι, δείχνει πῶς θέλει νὰ ᾖ ἐὐσεβέστερος ἁπάντων, ἁπάντων ἐναρετώτερος, καὶ τὸ δὴ μέγιστον, καὶ καρδιογνώστης ἁπάντων. Ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ ἔμπλεως τῆς τοιαύτης του πλάνης, δύναται λοιπὸν εὐσυνειδότως νὰ τοὺς κακοποιῇ ὡς ἐχθροὺς τοῦ Θεοῦ, καθὼς ἀναμφιβόλως τοὺς ὑποτίθησι. Ἡ ἔντευξις καὶ ἡ συντυχία του, εἶναι παντοτινὸς διαπληκτισμὸς, ἢ μονομαχία, κἀθ' ἣν μάχεται μανικώτερον, μὲ ὅν τινα πρὸ τῶν ἄλλων ἤθελεν ἀπαντηθῇ. Ἡ εἰκὼν αὐτοῦ εὑρίσκεται εἰς τὸν Ναυάτον, τὸν ἀντίπαλον τοῦ θείου Κυπριανοῦ. (1) καὶ εἰς τόσους ἄλλους φαυλοβίους καὶ ἀμαθεῖς, οἵτινες ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ τῆς εἰρήνης, ὅλον τὸν

Πίστεως, ᾗ παρευδὺς κηρύττεται ἄθεος ᾗ ἀσεβὴς κατὰ πάντα. Αὐτὸς ὁ δυσχὴς εἶναι ἀσθενὴς ᾗ ἀζήμιστος κατὰ τοῦτο, ᾗ χαίζει διδασκαλίας ᾗ ςηριγμῷ, ᾗ ἐκεῖνος, ἀντὶ νὰ τὸν βοηθήσῃ, τὸν καταπεμπνίζει ἐλεεινῶς εἰς τῆς ἀπωλείας τὰ βάραθρα, ἐκφαυλίζων ᾗ θεατρίζων αὐτὸν εἰς τὰ τιμιώτατα, χωρὶς νὰ ςοχασθῇ, ὅτι ᾗ αὐτὸς ὁ ἴδιος ἔχει μυρίας ἀπορίας εἰς τὴν θείαν Γραφὴν, οὐ μόνον δογματικὰς, ἀλλὰ ᾗ Γεωγραφικὰς, Χρονολογικὰς, Γενεαλογικὰς, Φιλολογικὰς, ᾗ ὅμως δὲν ἀνέχεται νὰ ὀνομάζεται ἄθεος, ἢ ἀμαθὴς εἰς τὰ θεῖα·

(1) Ναυάτος ἦν πρεσβύτερος τῆς Ῥώμης, ἄνθρωπος μανικὸς ᾗ παράφορος, ὄργανον Σατανικὸν, ᾗ πρῶτον ἐλατήριον τοῦ συμβάντος τότε σχίσματος εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. ἐδίδασκε γὰρ κατὰ τοῦ ἁγίου Κυπριανοῦ, ἐπισκόπου τῆς Καρχηδόνος, κινῶν ᾗ τοὺς Μάρτυρας ᾗ Ὁμολογητὰς εἰς ἔχθραν κατ' αὐτοῦ, ὅτι τῶν ἐν τῷ διωγμῷ εἰδωλοθυσάντων Χριςιανῶν, ᾗ ἔπειτα μετανοούντων, ἡ μετάνοια ἦν ἀπρόσδεκτος, ἐὰν ἐξ ὑπερβολῆς αὖθις δὲν ἐβαπτίζοντο. Ἀλλὰ κατεχρίθη παρὰ τῆς ἐν Καρχηδόνι συνόδου, συγκροτηθείσης ἐν ἔτει 255, ᾗ ἔπειτα ᾗ παρ' ἄλλων. ὅθεν αὐτὸς ὑπὸ πείσματος ἀπιςεύτου, ἐκουσίως προσῆλθεν εἰς τὸ μαρτύριον· Ὅρ. Δοσίθ. Ἱεροσολύμ. σελ. 53. τοῖς Δωδεκαβίβλ.

τὸν κύσμον ἄνω κάτω τὸν ἔκαμαν. (1)

κ'. Ὅθεν δὲν εἶναι χρεία λόγων πολλῶν, ὥςε νὰ πιςεύσῃ τις τὸν Θεολόγον Γρηγόριον, ὅτι ὑπάρχει Θεὸς τρισυπόςατος, καὶ ἡ ψυχὴ ὅτι εἶναι ἀθάνατος· μήτε τὸν Ἀριςοτέλην, πῶς εἶναι Θεὸς καὶ ψυχή· (2) ἀρκεῖ μόνον νὰ ἰδῇς αὐτοὺς, τὸν μὲν, φιλοσοφοῦντα ἐν τῇ θεωρίᾳ τῶν φυσικῶν ὄντων, καὶ ζῶντα κατ' ἄνθρωπον Φιλοσυφικῶς· τὸν δὲ Γρηγόριον, θεολογοῦντα ἐν τοῖς ὑπερφυσικοῖς, καὶ ζῶντα ὑπὲρ ἄνθρωπον Χριςιανικῶς, καὶ εὐθὺς θέλεις εἰπεῖ· "Ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ νοοῦσι.... τὰ τ' ὄντα, τάτ' ἐσσόμενα, πρότ' ἐόντα· (3) ὥςε δύναται ἑκάτερος νὰ εἰπῇ ἀπροκριματίςως τὸ, Θεός εἰμι καὶ ἐγὼ κατὰ τοῦτο· ἄρα οὗτοι οἱ οὕτω νοοῦντες, ὑπάρχουσί. (4) Καὶ ἐπειδὴ αὐτοὶ εἶναι τοιοῦτοι, ἄρα ὑπῆρχε πρὸ αὐτῶν ἕτερόν τι, ὅπερ ἐννόει ὑπερφυέςερον, καὶ οὕτω θέλει νοεῖ αἰωνίως." Καὶ τότε δὴ θαυμάζων τὸν Ἀριςοτέλην

Κρίττων ὁ Χριςιανὸς τῇ Φιλοσόφῳ.

---

(1) Πόσα ἱερὰ σφάγια, ἐλεγκαντέρατα λογικὰ τῆς δημιώδους Δεισιδαιμονίας ἔγιναν κατὰ καιροὺς εἰς τὴν γῆν, τὸ φανάζει ᾗ ἡ Κοσμικὴ ᾗ Ἐκκλησιαςικὴ ἱςορία. Ἡ Ἀσία, ἡ Ἀφρικὴ, ᾗ ἡ Εὐρώπη ἐχρημάτισαν τὰ μακελλεῖα τῆς Δεισιδαιμονίας, κατὰ τὸ παλαιότερον· ἀλλ ἔπειτα μέχρι τῆς σήμερον ἀναζενάζει ἡ Σκελία διὰ τὴν Ἐσπερινὴν θυσίαν. Φρίττει ἡ Ἀγγλία, ἡ Γαλλία, ἡ Γερμανία, ᾗ συλλήβδην ὅλη ἡ Εὐρώπη, διὰ τὴν αἱμοβορίαν της. Ὡς ᾗ ἡ Ἀτλαντὶς νῆσος τοῦ Πλάτωνος περιεπάρη εἰς τῆς Δεισιδαιμονίας τὰ καρχαρόδοντα ςόματα· Χείμαρροι αἱματοχυσίαι ἐχύθησαν ᾗ ἐκεῖ ὑπὸ τῶν φατνιώντων Δεισιδαιμόνων. Ὅρ. τὸ Περὶ Διχονοιῶν τῆς Πολυνδεκίμ. τοῦ Βολτ. μεταφρασμένον ὑπὸ τοῦ σοφοῦ Εὐγενίου, ᾗ τὴν Ἱςορίαν τῆς Ἀμερικῆς, ὑπὸ τοῦ Βενδότου. κτλ.

(2) Εἰς τὸ περὶ Κόσμ. πρὸς Ἀλέξανδρ.

(3) Καθ' Ὅμηρον εἰπεῖν Ἰλ. Α. 70.

(4) Κατ' ἐκεῖνο τοῦ Καρτεσίου· "Νοῶ, ἐν κἂν ὑπάρχω." Τοῦτο γὰρ πρώτην τε ᾗ βεβαιοτάτην τῶν Φιλοσοφικῶν γνώσεων, οὗτος ὑπέθετο. ἐν τῷ περὶ ἀρχ. Φιλοσοφ. μέρ. ά. τμήμ. ζ'. παρ' Εὐγεν. Λογ. Προδιατριβ. Γ'. παραγρ. β'. σελ. 114. ἐν τῇ ὑποσημ. (2)

λην, πῶς δυνάμει μόνη τοῦ ἐμφύτου φωτὸς, ηὗρε τόσα πολλὰ, θέλεις παραδοθῆ ἀμέσως εἰς τὸν Γρηγόριον, ὅς τις, ἀφ' οὗ ηὗρε ὅλα τὰ τοῦ Αριστοτέλους αὐτὰ, ηὗρε διὰ θείου φωτισμοῦ ἐκ περιουσίας ἀκόμη καὶ ἄλλα· περὶ ὧν καὶ ἂν λέγῃς, ὅτι τὸ Διότι αὐτῶν πληρέστατα δὲν γνωρίζει, δὲν ἔχεις δίκαιον παντελῶς· διότι ἔπρεπε νὰ ἦναι κατ' οὐσίαν Θεὸς καὶ αὐτὸς, διὰ νὰ συνδικλέγεται μετ' αὐτοῦ, καὶ νὰ ἐμβαθύνῃ εἰς τὴν ἄπειρόν του περίνοιαν, εἰς τὴν ὁποίαν τὸ Διατί εἶναι γυμνά. Ὅθεν ἐκ σώματός του σὲ ἀρκεῖ καὶ μόνον τὸ Ὅτι, ὥστε μανθάνων αὐτὸ, νὰ ζῇς ὡς ἐκεῖνος, ἢ ἀναλόγως τῇ καταστάσει σου ὡς ἐκεῖνος.

Ὁ Φιλόσοφος πάμπολλα ἀγνοεῖ, ἅπερ ὅμως ὁ Χριστιανὸς γινώσκει.

κά. Ὁ φρόνιμος λοιπὸν Σοφὸς λέγει ὅτι τὰ ηὑρημένα ὅλα, πλὴν αὐτὸς ὁ ἴδιος πάλιν μᾶς λέγει ἀλληγορικῶς, εἴτουν μεταφορικῶς, ὅτι " Αἱ μὲν ἰδέαι του παρομοιάζουν μὲ κρίνους, ἡ δὲ συνέχεια αὐτῶν καὶ συνέχεια παρομοιάζεται μὲ ἄλυσον, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ὅμως λείπουσιν ἐν τῷ μεταξὺ πολλοὶ κρίκοι. ,, Ὥστε ἡ ἄλυσος αὕτη δὲν εἶναι ὁλοσχερὴς, καὶ ἡ συνέχειά της εἶναι συγκεκομμένη. ὅθεν ὁμολογεῖ πῶς, ,, Πολλὰ ἐπιστητὰ δὲν εἶναι εἰς αὐτὸν ὅλως γνωστὰ, διότι τὸν λείπουσιν αἱ ἰδέαι αὐτῶν, ποῦ μὲν ὀλίγαι, ποῦ δὲ πολλαί. ,, (1) Ἐξ αὐτῶν λοιπὸν τῶν ἐκλειπουσῶν ἰδεῶν ἀπὸ τὸν Φιλόσοφον, δὲν εἶναι τάχα δυνατὸν, μερικάς τινας νὰ ηὑρῃ εἷς ἄλλος, χωρὶς νὰ τὰς ηὑρῃ αὐτὸς, τὰς ὁποίας μάλιστα καὶ δὲν παραδέχεται, διότι τὸν λείπει καὶ νοῦς αὐτῶν μέσος ὅρος, ὅς τις

(1) Ἰδοὺ πῶς ὁ μέγας Εὐγένιος ἐξομολογεῖται εἰς τὴν Λογικήν του.
" Παῦρ' ἔσθ' ἃ ξυνορῶν, ἀτρεκεῖ νοὸς ὄμματι λεύσσω·
ἀλλ' ἃ μὲν ἀμβλυωπῶ, ἔσθ' ἃ δ' ἀομματέω. ,,

τις νὰ τὰς συνάπτῃ μὲ τὰς ἰδέας, ἃς ἤδη ἔχει; Δὲν πρέπει τάχα περὶ τοῦτο νὰ δείξῃ ἕνα σοφὸν Πυῤῥωνισμὸν, (2) τὸν ὁποῖον αὐτὸς συνειθίζει νὰ κάμνῃ ὅπου πρέπει, ὅταν πρέπῃ, καὶ καθὼς πρέπει; (1)

κβ'. Ἆρα εἰς ἕνα τοιοῦτον δισταγμὸν, τί πρέπει ἡ φρόνησίς του νὰ τὸν ὁδηγήσῃ εἰς τὸ νὰ κάμῃ; προφανέστατον· δηλαδὴ νὰ δεχθῇ τὸ κατ' Ἀποκάλυψιν ἐκ σώματος ἡμῶν καὶ τὴν μέλλουσαν ζωὴν, τὴν ὁποίαν οὐδεὶς τῶν συμφιλοσόφων του ἀναιρεῖ, κἂν μὴ συνισῶσιν αὐτήν. Καὶ ἂν μὲν ἦναι ταῦτ' ἀληθῆ. κερδαίνει τὸ πᾶν· εἰδὲ καὶ δὲν εἶναι, δὲν ἔχασε τίποτε· (3) διότι οὕτω καὶ τὴν Φιλοσοφίαν του δὲν ζημιοῦται ὁλοτελῶς, ἀλλὰ τὴν ἔχει ὁλόκληρον, ὅση δὲν ἀντιφάσκει εἰς τὸ κατ' ἀποκάλυψιν· καὶ τὴν Ἠθικήν του διατηρεῖ τὴν αὐτὴν, μάλιστα καὶ τὴν τελειοποιεῖ εἰς πολλότατα.

Συμβουλὴ εἰς τὸν Φιλόσοφον νὰ δεχθῇ τὰ κατ' Ἀποκάλυψιν.

κγ'.

(1) Πυῤῥωνισμὸς, αἵρεσίς τις ἀρχαία Φιλοσοφικὴ, ἀπὸ Πύῤῥωνες τὸν Ἠλήου, τῷ Αριστοτέλει συγχρόνου, καθ' ἣν ἔλεγον ὅτι Οὐδὲν οἴδασι· ᾗ ἠρνοῦντο ᾗ τὰ πλέον προφανῆ, βέβαια, ᾗ ἀληθῆ τῶν πραγμάτων, ὡς ᾗ αὐτὴν τελευταῖον τὴν ὕπαρξίν των· περὶ ἧς, ἀφ' οὗ ἐζήτουν πεισθανάγκας Γεωμετρικὰς πρὸς ἀπόδειξιν, ἀνῄρουν ᾗ αὐτὴν τὴν ἰδίαν Γεωμετρίαν. Ὅρ. Διογ. Λαέρτ. θ'. ᾗ Σέξτ. Ἐμπειρικ. τὸν ὅλα βιβλία συγγράψαντα κατὰ πασῶν τῶν ἐπιστημῶν, πρὸς ἐμπέδωσιν τῆς μὴ ἐμπέδου αἱρέσεώς του· ἥτις ᾗ Σκεπτισμὸς ὀνομάζεται. Ἐνταῦθα ἦν Πυῤῥωνισμὸς, ἀντὶ τοῦ Σκέψις, ἐποχὴ, ἐπαπόρησις.

(2) " Οὐ μόνον (γὰρ) οἱ Ἐφεκτικοὶ, ἀλλὰ ᾗ πᾶς Δογματικὸς (ἤτοι Καταληπτικὸς) ἔν τισιν ἐπέχειν εἴωθεν, ἤτοι παρὰ γνώμης ἀσθένειαν, ἢ παρὰ πραγμάτων ἀσάφειαν, ἢ παρὰ τῶν λόγων ἰσοσθένειαν· ,, Κλήμ. Στρωματ. ή. σελ. 77. " Καὶ τὸ μὲν Δόγμα ἐστὶ κατάληψίς τις λογική· Κατάληψις δὲ ἕξις ᾗ συγκατάθεσις τῆς διανοίας. ,, αὐτόθ.

(3) Τὸ διλημματῶδες τοῦτ' ἐπιχείρημα τὸ σφοδρότατον, εἶναι τοῦ σοφωτάτου γεροΣωκράτους· περὶ οὗ ὅρ, εἰς τὸν Φαίδωνα, ἢ περὶ ψυχῆς τοῦ θείου Πλάτωνος.

MEMORIAL ARCHIVO HISTÓRICO DE LA ARQUIDIÓCESIS DE MANOGOTO

Συμβουλὴ ἀὶς τὸν Πιςὸν φρόνιμον, ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἀποςρέφεται τὴν Φιλοσοφίαν.

κγ'. Τοῦ φρονίμου πιςοῦ ἡ σοφία εἶναι ὀλίγη, πλὴν ἀναγκαία διὰ τὴν σωτηρίαν του. καὶ τὰ Ἠθικά του δὲ, συντομώτερα μὲν, ἀλλὰ τελεώτερα· μ' ὅλον τοῦτο, τὸ ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἀποςρέφεται τὴν φιλοσοφίαν, καὶ ἂν τυχὸν δὲν ἤθελε τὴν ἡξεύρει, δῆλον ἐντεῦθεν· ἐκ τοῦ ὅτι δηλαδὴ πολλότατοι τῶν ἁγίων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν τὴν ἐσπούδασαν, καὶ ἕνεκα ταύτης πολλοὶ ἐταξίδευσαν ἐκ πολλὰ μεμακρυσμένων ἐπαρχιῶν, εἰς τὰς Ἀθήνας, εἰς Ἀλεξάνδρειαν, καὶ εἰς τὴν Κωνσαντινούπολιν. (1) Οὕτως ὁ μέγας Βασίλειος, καὶ αὐτὸς λέγει ὅτι τὴν ἐσπούδασε, καὶ ἄλλοι πολλοὶ πολλῷ πρότερον αὐτοῦ, θειότατοι ἄνδρες, τὴν ἐπαιδεύθησαν· καὶ τούτου ἕνεκα καὶ τὴν ὑπερεπαινεῖ, καὶ ἑτέρους ἐπισυνίςᾳ Καππαδόκας· (2) Ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς ἠμποροῦμεν, ἀναλύοντες τὴν αὐτὴν Φιλοσοφίαν εἰς τὰ μέρη της, νὰ εὕρωμεν, καὶ νὰ ἀποδείξωμεν ἐν συντόμῳ, ὅσον μὲν καλὸν, ὅσον δὲ χρειῶδες εἶναι τῆς Φιλοσοφίας τὸ χρῆμα, εἰς τὸν Πιςόφρονα τὸν φρόνιμον. Ἴδωμεν οὖν.

Ἀναγκαιοτάτη ἡ Φιλοσοφία τῷ πιςῷ κάθ' ἕλα τὰ μέρη της.

κδ'. Ἀράγε καὶ πρὶν τῆς φιλοσοφίας, δὲν πρέπει, ὅς τις μέλλει νὰ ὀνομασθῇ Πεπαιδευμένος (3) Χριςιανὸς, δὲν

(1) Γρηγ. Ἐπιτάφ. εἰς Βασίλ. ω Ἐντεῦθεν (δηλ. ἐκ τῆς Καισαρείας) ἐπὶ τὸ Βυζάντιον, τὴν προκαθεζομένην τῆς Ἑώας πόλιν (ἐπείγεται ὁ Βασίλειος·) ἢ γὰρ ἠδοκίμει σοφιςῶν τε ἢ φιλοσόφων τοῖς τελεωτάτοις· οὗ ἐν βραχεῖ χρόνῳ τὰ κράτιςα συνελέξατο τάχει τε ἢ μεγέθει φύσεως. Ἐντεῦθεν ἐπὶ τὸ τῶν λόγων ἕδαφος, τὰς Ἀθήνας, ὑπὸ τοῦ Θεοῦ (πρόσχες) πέμπεται, ἢ τῆς καλῆς πρὸς τὴν παίδευσιν ἁπλησίας· Ἀθήνας, τὰς χρυσᾶς ὄντως ἐμοὶ, ἢ τῶν καλῶν προξένους εἴπερ τινί· ἐκεῖναι γάρ μοι τὸν ἄνδρα τοῦτον ἐγνώρισαν τελεώτερον ,, κτλ.

(2) Ἐν ταῖς πρὸς Λιβάνιον Ἐπιςολαῖς. ,, Ἴδού σοι ἢ ἕτερος Καππαδόκης· ,, γράφων πρὸς αὐτόν.

(3) Ἄξιος δηλονότι ἢ εἰς τὰ Ἐκκλησιαςικὰ ὑπουργήματα, ὅς ἐπεῖν καὶ

δὲν πρέπει νὰ ἡξεύρῃ ἀπαραιτήτως τὰ Γραμματικὰ, τὰ Ποιητικὰ, τὰ Ρητορικὰ, τὰ ἀπ' ἀλλήλων ἀχώριςα; (1) Εἰδὲ καὶ δὲν θέλει νὰ ἰδῇ παντελῶς τὴν Ἑλληνικὴν μυθολογίαν, ἂς μὴ τὴν μετέλθῃ· (2) διότι ἔχει ἀντ' αὐτῆς ἀληθείας αἰωνίας, μὲ τὸ Ποιητικὸν κάλλος ἐκπεφρασμένας, παρὰ τῷ Θεολόγῳ Γρηγορίῳ, Ἀπολλιναρίῳ, καὶ Νόννῳ· οἵτινες ἐςιχούργησαν πολλὰ τῆς θείας Γραφῆς, ἰδίᾳ δὲ ὁ Ἀπολλινάριος τὸν Ψαλτῆρα, καὶ ὁ Νόννος τὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον, καὶ ὁ Γρηγόριος, ἄλλα τε καὶ ἄλλα πολλὰ, καὶ Τραγῳδίαν εἰς τὸ πάθος τοῦ Κυρίου· (3) Ἡ Μεταφυσικὴ, ἡ Λογικὴ, καὶ ἡ Ἠθικὴ, δὲν εἰ-

Θ

ἢ εἰς τὰ Πολιτικά· ἢ εἰς τὰ τῆς βιωτείας τοῦ πλέον εὐτράπελος ἢ εὐοικονόμητος, ἢ ὡς εἰπεῖν, βιομήχανος.

(1) Ὅθεν ἢ ἡ Λατινικὴ παροιμία, ,, Καθαρὸς Γραμματικὸς; καθαρὸς ὄνος. ,, ἤ, ,, Μόνος Γραμματικὸς, ὄνος αὐτόχρημα. ,,

(2) Μ' ὅλον ὅτι ἡ μυθολογία τῶν παλαιῶν εἶναι ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν φιλολογίαν ἀδιαχώριςος. Ὡς ἢ οἱ μεγάλοι πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, μετεχειρίσθησαν ἐγκαίρως τὴν Ἑλληνικὴν μυθολογίαν, εἰς τὰ σοφά των συγγράμματα. Ἐκ τῶ προχείρου, ὁ μέγ. Βασίλ. εἰς τὸν πρὸς τοὺς νέους παραινετικόν του, δὲν μετεχειρίσθη τῶν χρυσοφόρων μυρμήκων τὸ μυθολόγημα; δὲν μετεχειρίσθη τὸ γῆρας τῶ Τιθανῶ ἢ τῶ Ἀργανθωνίου, τῶν παρ' Ἡροδότῳ βιβ. ά. ἢ Ἀριςείδη εἰς τὸ ἐπικήδειον τῶ μαθητῶ του Ἑτεωνέως, ὡς μακροβιωτάτων μυθολογουμένων; Τί πειράζει λοιπὸν τὸν πιςόφρονα τὸν φρόνιμον νὰ μεταχειρίζεται τὴν μυθολογίαν, ἄχι βέβαια πιςεύων αὐτὴν, ἀλλ' ἀλληγορῶν; ἢ ψεύδεται; ἢ καλλωπίζων μὲ αὐτὴν τὰ ἰδιά του συγγράμματα; Ὄρ. ἢ τὴν ἐνταῦθα προσεθεῖσαν Ἐπιςολὴν τῶ σοφῶ, ἢ σοφῶ θεολόγου Εὐγενίου, ὅπου μετεχειρίσθη ὡς ἥδιςα τὴν μυθολογίαν τῶν Ἀλωείδων, ἢ τὴν θαλαμηπολίαν τῶ Ἀχιλλέως κτλ.

(3) Ἀπολιναρίους; Λαοδικεὺς τῆς Συρίας; σύγχρονος Βασιλείου ἢ Γρηγορίου; δι' ἡρῴων ἐπῶν πᾶσαν τὴν τῶν Ἑβραίων Γραφὴν ἐξέφρασε. σώζεται δὲ μόνος ὁ Ψαλτὴρ τετυπωμένος· οὗ τινος ἡ ἐξαίρετος χάρις αὕτη ἐςὶν, ὅτι ἐν παντὶ ςίχῳ συγκλείεται νόημα τέλειον. Ὄρ. τὸν Σουΐδ. ἢ ἐν τῷ τέλει τῶ Προοιμίου τῶ Ψαλτῆρος τῶ Ζυγαδηνοῦ

τῶ

εἶναι τάχα ἀναγκαιότατα μαθήματα καὶ ἐπωφελέσατα; οὐδεὶς ἀντερεῖ, εἰμὴ ὁ τῶν ἀνθρώπων ἀβελτερώτατος, ὁ τὸν καλλωπισμὸν μόνον τῆς ὕλης φρονῶν, καὶ περὶ αὐτὸν ἀσυνειδήτως ἐνασχολούμενος, περὶ δὲ τὰ κυριώτατα ἀφιλόκαλος. Οὐδεὶς ἀμφιβάλλει πόσον τόνον καὶ δύναμιν ἐμποιοῦσι τῷ ἀνθρωπίνῳ νοΐ αἱ ἀναγκαιόταται τῶν Μαθηματικῶν Ἐπιστημῶν, ἡ Ἀριθμητικὴ, καὶ ἡ Γεωμετρία, ἐν γένει καὶ κατὰ μέρος. (1) Μὲ τοιοῦτον ἄρα νοῦν

τῦ ὑπὸ τῦ μακαρίτου Νικοδήμου μεταφρασθέντος εἰς τὸ ἁπλοῦστερον, ϗ ἐκδοθέντος τύποις ἐν Κωνσταντινουπόλει 1819. — Νόννος δὲ ἦν Πανοπολίτης τῆς Αἰγύπτου, 410 ἔτη μετὰ Χριστὸν ἀκμάσας, ὅστις παρέφρασε εἰς Ἡρωϊκοὺς στίχους τὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον μὲ ὑψηγορίαν Ὁμηρικήν. Ἡ δὲ Τραγῳδία τῦ Γρηγορίου εἰς τὸ Σωτήριον πάθος, δὲν εἶναι, παρὰ τοῖς κρίνειν δυναμένοις τὰ δράματα, κατωτέρα τῶν τῦ Εὐριπίδυ Τραγῳδιῶν. Ὡραῖα εἶναι ϗ τῦ Πτωχοπροδρόμυ Θεοδώρυ τὰ Ἰαμβεῖα τετράστιχα, ϗ τὰ Ἡρῳϊάτυ, ὡς Ὁμηρικώτατα καθ ὅλας τὰς χάριτας τῆς Ποιήσεως, πεποιημένα εἰς τὴν παλαιὰν Γραφὴν ϗ τὴν νέαν, εἰς τὸν Θεολόγον Γρηγόριον, εἰς τὸν μέγαν Βασίλειον, ϗ εἰς τὸν Χρυσοστομον· εἰ καί τισι τῶν μισονεωτέρων δεισιδαιμόνων, ϗ προληπτικῶν ἀρχαιολατρῶν, ἄλλως τὰ τοιαῦτα δοκεῖ. Καλλιστα εἶναι ϗ τὰ τῦ Πισσίδυ Ἰαμβικὰ εἰς τὴν Κοσμογραφίαν, ϗ ἄλλα, ϗ ἐπαινέτην ἔλαχον τὸν Ψελλὸν, τὸν Φώτ. Συνῳδ. Γρηγόρ. Κορινθ. περὶ Συντάξ. ϗ Γρηγορᾶν Ἰσορ. βιβ. ἡ. — Ἰσέον, ὅτι ἡ Φιλοσοφία ἑλικῶς διαιρεῖται εἰς Θεωρητικὸν ϗ Πρακτικὸν. τὸ Θεωρητικὸν, εἰς Μαθηματικὸν, Φυσικὸν, ϗ Μεταφυσικὸν· τὸ Πρακτικὸν, εἰς Ἠθικὸν, Πολιτικὸν, ϗ Οἰκονομικὸν· ἕκαστον δὲ τούτων ὑποδιαιρεῖται εἰς πολλότατα μέρη· τῶν ὁποίων τινὰ ἀναφέρονται εἰς τὸ κείμενον, ϗ τὰς ὑποσημειώσεις μυ.

(1) Διὰ τῆς Μεταφυσικῆς μανθάνει τὰς ἐν γένει ἀληθείας τῶν ὄντων. Διὰ τῆς Λογικῆς, τὸν τρόπον πρὸς ἀνεύρεσιν τῦ ἀληθῦς, ϗ μετάδοσιν αὐτῦ ϗ τοῖς ἄλλοις. Διὰ τῆς Ἠθικῆς, πρὸς ἀνεύρεσιν τῦ ὄντως ἀγαθῦ, ϗ τῆς ἀληθινῆς του εὐδαιμονίας. Ἀνάγνωθι τὰ Προλεγόμενα ἐν τῇ Λογικῇ ϗ Μεταφυσικῇ τῦ Γενουνησίου, τῇ μὲν, μεταφρασμένῃ ὑπὸ Δωροθέου Πρωΐου, ϗ ἀνεκδότῳ ἔτι οὔσῃ· τῇ δὲ ὑπὸ Ἀθανασίου τῦ Παρίου, τῇ ϗ ὑπὸ τῦ Εὐγενίου προμεταφρασθείσῃ. Ἔτι ϗ τῆς Ἠθικῆς

νοῦν, ἐποπτεύων τὸν ὑπερμεγέθη ὄγκον τῶν πολυαρίθμων οὐρανίων σωμάτων, καὶ τὰ ἄπειρα ἀποσήματα τῆς ἀπ' ἀλλήλων αὐτῶν ἀποχῆς, ἀδύνατον νὰ μὴ γίνεται ὁ Χριστιανὸς, μέγας λάτρις ἑνὸς τοιούτου μεγαλουργοτάτου Θεοῦ. (1) Ἡ Φυσικὴ Ἱστορία τῶν Ζώων, τῶν Φυτῶν, καὶ τῶν Ὀρυκτῶν, δίδουσιν εἰς αὐτὸν τὴν πλέον χαρίεσσαν καὶ ἀνεπιβλαβεστάτην διατριβήν. Ἄνευ Γεωγραφίας καὶ Χρονολογίας, πῶς ἠμπορεῖ νὰ ἠξεύρῃ ἐν τάξει τὴν Ἱερὰν Ἱστορίαν τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς Νέας, τῆς Προφητικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας; καὶ πῶς θέλει γένει

κῆς τῦ Μοισιόδακος Ἰωαννήτου, ϗ τῦ Αἰνικίου, ϗ τὰ τῦ Ἀριστοτέλ. τῶν μετὰ τὰ Φυσικὰ, ϗ Ἠθικῶν, ϗ θέλεις μάθει τὶ δύνανται αἱ ἐπιστῆμαι αὗται. Ἡ δὲ ἀνάγκη τῆς Ἀριθμητικῆς ἀς ποίας τῶν ἐμπόρων δέν εἶναι γνωστή; πόσον δὲν χρησιμεύει ϗ εἰς τὰς Φυσικομαθηματικὰς ἐπιστήμας; Τὴν δὲ τῆς Γεωμετρίας ἀνάγκην αἰσθάνονται μᾶλλον εἰς τὴν Γεωγραφίαν, Κωνοτομίαν, Τριγωνομετρίαν, Ἀστρονομίαν, Φυσικὴν κτλ. εἰς ἀπόδειξιν μεγάλων ἀληθειῶν, ϗ θεωρημάτων ἀξιολογωτάτων. Εἰς τοὺς Ἕλληνισὰς εἶν' ἐπισημοτέρα ἡ κατανάγκη τῶν ἐπιστημῶν τούτων· διότι τὰ συγγράμματα τῶν παλαιῶν συγγραφέων γέμυσι θεωριῶν μαθηματικῶν. Πῶς, φέρ εἰπεῖν, θέλει τις ἑρμηνεύσῃ τὸ τῦ Πλυτάρ. ἐν Λυκούργ. "Ὁκὴ ἀριθμὸς, τέλειος ὢν μετὰ τὴν ἑξάδα, ἴσος ἐστὶ τοῖς ἑαυτῦ μέρεσιν· „ ἂν δὲν ἦναι ἴσμως τῆς μαθηματικῆς Ἀριθμητικῆς; ἢ τό, " Τὶς ἡ κατὰ πλευρὰν διάμετρον κίνησις; „ τῦ αὐτῦ Περὶ τῦ ἀκούειν, ἂν δὲν τελεσθῇ εἰς τῆς Γεωμετρίας ϗ Φυσικομαθηματικῆς τὰ μυστήρια; Ὅρ. ϗ σελ. ἡ. Τοῖς ἀναγινώσκυσι, τί φησι Μάξιμος ὁ Πλατωνικός.

(1) Ἐκφωνῶν μετὰ θαυμασμῦ ϗ ἐκπλήξεως, " Μέγας εἶ σὺ Κύριε, ϗ θαυμαστὰ τὰ ἔργα συ, ϗ οὐδεὶς λόγος ἐξαρκέσει πρὸς ὕμνον τῶν θαυμασίων συ. „ Λέγυσι περὶ τῦ μεγάλυ Νεύθωνος, τῦ δευτέρυ Ἀρχιμήδυς εἰς τὴν μεγαλόνοιαν, ὅτι ὁσάκις ἤκυε τὸ ὄνομα τῦ Θεῦ, ἢ κατὰ μόνας τυ ἀνελάμβανε, δινιζέτο εἰς τὸν νοῦν τυ μία τοσοῦ μεγάλη ϗ ὑπερφυὴς ἰδέα αὐτῦ, ὥστε τὸν κατελάμβανον φρικώδεις σπασμοί. Τοσοῦτον ἐκτεταμένην ϗ ὑπερέξοχον, ὁ μαθηματικώτατός τυ νοῦς, ἐνεσυνώνετο τὴν ἰδέαν, τῆς παντοδυναμίας ϗ παντοσοφίας τῦ ἀπείρυ Θεῦ·

ψει ἐγκρατὴς ταύτης, χωρὶς ἐκείνης, τῆς θύραθεν, τῆς Κοσμικῆς ἱστορίας, τὴν ὁποίαν κατὰ λάθος ἠμποροῦσε νὰ παρατρέξῃ; (1) Πῶς θέλει γνωρίζει τὸ δίκαιον καὶ τὸ ἄδικον ἐπὶ τῆς Πολιτικῆς κοινωνίας, ἐὰν θεμελιωδῶς δὲν ἐκπαιδευθῇ εἰς τὰ Νομικά; Καὶ τὴν μάθησιν δὲ καὶ γνῶσιν, τὴν ἀπὸ τῆς Χημείας καὶ Βοτανικῆς, καὶ τὴν ἀπὸ τῆς Ἀνατομίας, γίνεται καὶ αὐτὴν νὰ τὴν παραβλέπῃ; (2) Ἢ καὶ τόσας ἄλλας ἑκατοντάδας τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν, λυσιτελεστάτων εἰς τὴν χρηστότητα καὶ εἰς τὸν ἑαυτόν του, καὶ σωτηριωδεστάτων ἐν τῷ μετὰ σώματος βίῳ, εἶναι δυνατὸν ποτὲ νὰ τὰς ἀποξενώσῃ ἀπὸ τὸ πνεῦμά του; (3)

Ταῦ-

(1) Ἀνάγνωθι τὰ Προλεγόμενα εἰς τὴν Ἱστορίαν τῦ Δομαιρῶν μεταφρασμένην ϗ ἐκδεδομένην ὑπὸ τῦ σοφῦ Ἀθανασίε τῦ Σταγειρίτε.

(2) Οὐχὶ βέβαια· διότι μάλιστα ἀπὸ τὴν ἀνάγνωσιν ἢ σπουδὴν τῆς Ἀνατομίας, προσαποκτᾶται, ἢ βάλλεται εἰς πρᾶξιν τὸ, Γνῶθι σαυτόν, τῦτο δὴ τὸ θεῖον παράγγελμα· ϗ εἰκειότερον ἐμπορεῖ νὰ λέγῃ ὁ τοιῦτος πρὸς τὸν Θεόν· "Ἐθαυμαςώθη ἡ γνῶσίς σε ἐξ ἐμῦ ... δηλ. ἐκ τῆς ἀναλύσεως ϗ θεωρίας τῶν σωματικῶν ὀργάνων τε ϗ ἀγγείων, τῶν τόσον λεπτῶν ϗ ἐναρμονίων, ϗ ὅλων αὐτῶν συντρεχόντων εἰς ἓν κοινὸν τῆς ζωῆς ἀποτέλεσμα. "Αν δὲ ἀναλύσῃ ϗ τὰς ψυχικὰς τε δυνάμεις ϗ ἐνεργείας, ϗ ἐπεξεργασθῇ τὴν κοινωνίαν τῶν δύο τούτων ἀντιθέτων οὐσιῶν, τῆς ὑλικῆς ϗ ἀΰλε, τῶν θαυμάτων τὸ θαῦμα, ἐν τῇ Ψυχοτροφίᾳ τῆς Μεταφυσικῆς· τότε δὴ πλέον μάλιστα καταςήσεται λάτρις ὁλοπρόθυμος, ϗ ἐρωτικώτατος ὑμνῳδὸς τῆς τῦ Θεῦ μεγαλειότητος, ϗ σοφίας, ϗ ἀγαθότητος· δι' ἣν ἐξαγαγὼν αὐτὸν ἐκ τῦ χάους τῦ μηδενὸς, τὸν ἐζώωσεν εἰς ὃν ποικιλώτατον, ἁρμονικώτατον, ἐπιτηδειότατον, ἀγγελικώτερον ϗ βραχύτι παρ' Ἀγγέλους ἠλαττωμένον. ἀλλ' Ἀνατομίαν εἰσέτι ϗ Βοτανικὴν δὲν ἀπεκτήσαμεν νεωτέραν· Χημικὰς δὲ ἔχομεν δύο· τὴν μὲν ὑπὸ Μαγασσῆ, Ἡλιάδα μεταφρασμένην, τοῦ Φουρκρουᾶ· τὴν δὲ ὑπὸ τῦ κυρίε Κούμα, τῦ Ἀδήτε.

(3) "Αν ἀφαιρέσῃ τις τὰ ὀλίγιςον τὰ ἁλίνα διοπτήρια, (ὀμματοϋάλια) ϗ τὰ τηλεσκόπια, τῆς Ὀπτικῆς ϗ Ἀναλογίας χρησιμώτατα τεχνουργήματα, συντόμως θέλει αὐτὸς ἀποδείξῃ τῶν ἐπιστημῶν τὴν ἀνώλυτον καλλιέργειαν ἀπὸ τὸν Κόσμον τὸν Χριστιανικόν. "Αν ἀφαιρέσῃ δὲ ϗ τὰ τοῦ

Ταῦτα λοιπὸν καὶ τὰ τοιαῦτα μαθήματα, δὲν ἔχει κατ' οὐδὲν εἰς τι νὰ τὰ φοβῆται καὶ νὰ τὰ ὑποπτεύεται εἰδ' οὖν, ἐγὼ γὰ τὸν εἰπῶ εἰς τὶ νὰ φυλάττεται.

Ἀπὸ τίνων χρὴ φυλάττεσθαι τὸν Πιςόν.

κέ. "Ας προσέχῃ νὰ ἀποφεύγῃ ὅ, τι ἐμπόδισε μέχρι τοῦδε τῆς Φιλοσοφίας τὴν πρόοδον· ὅ, τι δὲν ἐχρειάζετο τόσον εἰς τὴν Θεολογίαν· ὅ, τι προύξένησε τὰς διαφόρους αἱρέσεις· δηλ. τὴν Σχολαστὴν περίνοιαν, τὴν αὐθάδη πολυπραγμοσύνην ἐπὶ τῶν θείων. (1) Ἐπὶ τῆς Θεολογίας, λοιπὸν καὶ Φιλοσοφίας του, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖςον ἂς ἐξαρχῆται εἰς τὸ, Ὅτι ὅπερ ἐςὶν ἱκανώτατον διὰ τὴν μεγαλητέραν ἐπιδοσίν του, καὶ διὰ τὸ μεγαλήτερον καλὸν, τὴν σωτηρίαν του· καὶ ἂς μὴ ζητῇ πολὺ πολὺ τό,

Διότι·

τοὺς Κύκλους ϗ τὰ Θεμέλια τῦ Ἡλίε ϗ τῆς Σελήνης, ϗ τὰς Ἐπακτὰς αὐτῶν, ϗ Ἰσημερίας, ϗ τοιαῦτά τινα ἕτερα, θέλει συζήσῃ πάλιν ἐκ τῦ προχείρε, πόσον ἀναγκαία εἶναι εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἡ ὑψιπετὴς Οὐρανία. Ὁ Ἱπποκράτης εἰς τὸ περὶ Ἀέρ. ϗ Τόπ· λέγει, ὅτι ἡ Οὐρανία τὰ μέγιςα χρησιμεύει ὡς ϗ εἰς τὴν Ἰατρικήν· "Εἰδὲ δοκέει τις ταῦτα μετεωρολόγα εἶναι, εἰ μεταξαίη τῆς γνώμης, μάθοι ἂν ὅτι οὐκ ἐλάχιςον μέρος ξυμβάλλεται Ἀςρονομίη εἰς Ἰητρικήν, ἀλλὰ πάνυ πλεῖςον. ... "Αλλαμὲν ἡ Ἰατρικὴ ἐςὶ βιωφελεςάτη τεχνῶν, ἅρα ϗ ἡ Ἀςρονομία τοιαύτη.

(1) Παραδ. χάρ. Πιςεύομεν, ὅτι ὁ μὲν Υἱὸς ἐγεννήθη ἐκ τῦ Πατρὸς, τὸ δὲ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεται ἐκ τῦ αὐτῦ μόνε· ϗτοσοῦτον ἀρκεῖ. τὸ νὰ πολυπραγμονῇ τις ἔπειτα ϗ τὸν τρόπον τούτων τῶν θείων προόδων, εἶναι αὐθάδεια ἀσυγχώρητος. Καὶ αὖθ. Πιςεύομεν, ὅτι ὁ Θεὸς ἐςὶ Κύριος πάντῃ ἐλεύθερος, ϗ δίκαιος· ὅμως ἔπειτα νὰ πολυπραγμονῇ, ἂν διαιρῆται ἡ τῦ Θεῦ κυριότης ἀπὸ τὴν δικαιοσύνην τε, ϗ ἐκ τούτου νὰ ἐξάγῃ ἄτοπα συμπεράσματα, ἐναντιούμεν εἰς τὰς θείας Γραφὰς, ϗ τῦτο πάλιν εἶναι πλεύσιμον ὑπερΓάδειρον, ϗ διὰ τῦτο πάλιν ἀσύγγνωςον. Καὶ αὖθ. Πιςεύομεν, ὅτι ὁ Θεὸς γινώσκει τὰ ὄντα, γινώσκων ἑαυτόν· τοσοῦτον ἀρκεῖ· τὸ νὰ ζητῇ τις ἔπειτα, ἐν τίνι ἄλλῳ μέσῳ ὁ Θεὸς γινώσκει τὰ ὄντα; τῦτο εἶναι μία περιττὴ Σχολαστικὴ γλωσσαλγία, ϗ τερθρεία ἀδιανόητος· ϗ ἑπομένως πάλιν ἀσύγγνωςος. Ταῦτα πάντα ϗ τὰ τοιαῦτα λεπτεπίλεπτα ϗ αἰθέρια προβλή-

Διότι· ἐπειδὴ πολλάκις ἐν μὲν τῷ, Διότι τοῦ ἑνὸς, ἔνεσιν ἀχωρίσως ἡ βλασφημία, ἐν δὲ τῷ, Διότι τῶν δύο, ἄφυκτος ἡ κενοσπουδία.

Προτέτι ἀναγκαιοτάτη ἡ Φιλοσοφία τῷ Χριστιανισμῷ.

κς'. Ἀλλὰ καὶ πῶς δὲν εἶναι ἡ Φιλοσοφία τῷ Χριστιανισμῷ ἀναγκαιοτάτη, ἐν ᾧ χρήζομεν ἔχειν καὶ διδασκάλους τῆς Ἐκκλησίας, ἄρχοντας λαοῦ, καὶ ποιμένας Πνευματικοὺς, οἵτινες νὰ δύνωνται σχεδὸν νὰ ἐννοῶσι τοσοῦτον ἰδία, ὅσῳ κοινῇ νοοῦσι πάντες συνάμα, οἱ αὐτοῖς ὑποκείμενοι; (1) οὕτω γὰρ δύνανται νὰ τοὺς διευθύνω-

---

Βλήματα ἢ ζητήματα εἶναι ὑπὲρ τὸ, Διότι, ὑπὲρ τὸ Πῶς. τὰ γὰρ ὑπερβαίνοντα τὸν ἀνθρώπινον λογισμὸν, πίστεως δεῖται μόνης· φησὶν ὁ Θεῖος Χρυσός. πρὸς Κοινθ. ὁμιλ. ιδ'." Ὁ δὲ ἀντίχριστος Ῥεϊνὰλ, εἰς τὸ περὶ Χριστιανισμοῦ βιβλ. ιθ'. (ἐν τοῖς Σημειώμασιν ἐκ Γαλλικῶν μεταφράσεων τοῦ μακαρίτου Αὐθέντου Ν. Καρατζᾶ·) λέγων, ὅτι "Ἡ κυρίως δύναμις τῆς θρησκείας, ἡ ὑποτάττουσα τὸν νοῦν, καὶ κρατοῦσα διὰ τῆς πειθοῦς τὴν συνείδησιν. λείπει· ὅθεν οὐ συνεκήσατο αὐτὴν ὁ Θεός·" βαβαὶ, πόσον εἶναι παράξενος. διότι θέλει τὴν θρησκείαν νὰ ἦναι Γεωμετρία, οἷον εἰπεῖν φυσικόν τι· ἢ Ῥητορικὴ, οἷον εἰπεῖν ἐφεύρεμα τῶν ἀνθρώπων· ὑποκρινόμενος, ὅτι δὲν ἠξεύρει πῶς ἡ θρησκεία τοῦ Χριστοῦ εἶναι μία ὑπερφυσικὴ κατ' Ἀποκάλυψιν γνῶσις, ἥτις ἔχει ἀρχηγὸν τὴν Πίστιν, τὴν εὐγνώμονα συγκατάθεσιν τοῦ Χριστιανοῦ εἰς τὴν Ὑψίστου τὰς ἀληθείας· ὃς τις παράγαθος ὢν, καὶ ὅλως δικαιοσύνης, πῶς ἦτον πρέπον νὰ ἀφήσῃ τὸ πλάσμα τοῦ τὸ θεοείκελον τοῦτο, τὸν ἄνθρωπον, κατὰ σκότος ἠλάσκον τῆς ἀγνωσίας καὶ ἀθεότητος; τοῦτ' ἀντιφάσκει κατ' εὐθεῖαν εἰς τὰ θεῖα προσόντα του· καὶ ὁ ἀπαθέστατος Θεὸς καὶ παντέλειος, ὑποβάλλεται ἀσεβέστατα εἰς τὴν ὑπαρὰν ἐνοχὴν τοῦ φθόνου, τῆς μεγίστης ἀδικίας, καὶ τῆς ἀγνοίας, καὶ τῆς πλέον χαμερποῦς μικροπρεπείας καὶ ἀναξιότητος· Ὁ Χρισιανὸς φρονεῖ ὅτι ἡ θρησκεία του παρομοιάζει μὲ ἓν ὡραιότατον δένδρον, τοῦ ὁποίου αἱ ῥίζαι ἐμπεπήγασιν εἰς τὸν οὐρανὸν, ἡ δὲ κορυφὴ καὶ οἱ κλάδοι του ἐφαπλωμένοι εἶναι ἐπὶ τῆς γῆς, οἱ δὲ καρποὶ ἀπολαυστοὶ μὲν καὶ ἐπὶ τῆς γῆς, μάλιστα δ' ἐν τῷ οὐρανῷ· Ὁ ἀντίχριστος ἁρπάττεται, ὁ Χρισιανὸς δὲν ἁρπάττεται· οὐμὴ κατισχύσῃ ποτὲ κακία Σοφίας τῆς ἡμετέρας.

(1) Τοῦτο σχεδὸν ἐνταῦθα εἶναι ἀδύνατον, ὡς πολλὰ τοιαῦτα καὶ εἰς τὴν Πολιτείαν τοῦ Πλάτωνος. Τοῦτο μόλις ἠδύνατο νὰ κατορθωθῇ εἰς τὸν Χρυ-

ευθύνωσι καλῶς εἰς τὴν ἰδίαν αὐτῶν θεωρίαν καὶ πρᾶξιν περὶ τὰ θεῖα, ἢ τὰ ἀνθρώπινα. Χωρὶς δὲ τούτων, ἐὰν δὲν ἔχωσιν τοιούτους διδασκάλους εἰς τὰ σχολεῖά μας, ποῖος θέλει πλάσῃ καὶ μορφώσῃ ἐκείνους; ἢ ποῖος θέλει δώσῃ καλὴν ἀγωγὴν, καὶ ἀπῶς Χριστιανικὴν εἰς τὸ ἔθνος; (1)

Συμβουλὴ πρὸς τὴν καλλιφιλοσόφους σιωπὴν, ταυτὸν ἀπεῖν τοῦ Ἀθέου.

κζ'. Τὸν δὲ σρεβλὸν Σοφὸν δὲν λέγω νὰ γένῃ προσήλυτος, πρὸ τοῦ νὰ γένῃ φιλόσοφος, καὶ ἔτι πρότερον ἄνθρωπος· διότι δὲν ἔχω καινὲν ἐπιχείρημα, ὥσε νὰ καταπείσω τὸν, ὅς τις ἐθελεντὶ παραιτεῖται τὸ Λογικόν του, ἐφ' ᾧ καὶ ἀνδραγαθίζεται, καὶ καυχᾶται καὶ καλλωπίζεται. Ἀλλ' ἐπειδὴ αὐτὸς οὗτος ὁ τρόπος του δὲν γεννᾶται ἀπὸ ἀμυθειαν, ἀφ' οὗ ἄπαξ αὐχεῖ τὴν Σοφίαν, θέλει εἶναι λοιπὸν, (ἄς μοι συγχωρήσῃ·) ἀπὸ τοῦ ἐγκεφάλου του τὸν ὀργανισμὸν· Ὅθεν πρέπει πρῶτον νὰ ἀνθρωπίσῃ τὸν ἐγκέφαλον, ἔπειτα νὰ φιλοσοφήσῃ ὀρθῶς, καὶ μετὰ ταῦτα νὰ γένῃ τῇ Χριστιανωσύνῃ προσήλυτος, καὶ νὰ κατιχηθῇ τὰ μυστήρια. Ἂν ὅμως ἔμεινεν εἰς αὐτὸν καμία ῥανὶς λογικότητος. ἂς μ' ἀκούσῃ εἰς ἓν πρᾶγμα, ὅπερ εἶναι συμφέρον του. Ἂς μιμηθῇ τοὺς Φιλοσόφους, καὶ

Χρυσῶν αἰῶνα τῆς Ἐκκλησίας. Ὅθεν "Ἀρκαδίην μ' αἰτεῖς, μέγα μ' αἰτεῖς, οὔτοι δώσω." Δὲν κινῶ περαιτέρω τὴν κόνισιν, ὦ, ὅς τις ἂν ἦσαι, μακάριε· λέγω λοιπὸν, ὅτι οἱ λόγοι σου καλοὶ μὲν, ἀδύνατοι δὲ. Τὰ σύμβολα τῶν τελείων ἀνδρῶν, οἱ τέλειοι ἀριθμοὶ, εἶναι ὀλίγιστοι· ὀλίγοι οἱ ἐκλεκτοί.

(1) Θετέον, ὅτι ὑπάρχουσι τοιοῦτοι διδάσκαλοι. δὲν ἦτον τοιοῦτος ὁ Εὐγένιος; τί ὠφελεῖ; ὅταν ἀναξιοπαθῶσιν αὐτοὶ, πῶς δύνανται νὰ μορφώσωσιν ἐκείνους, καὶ νὰ ἀγάγωσι τὸ ἔθνος εἰς τὴν Χριστιανικὴν ἀγωγήν; ὧν τοὺς ἐπαίνους οἶδα, τούτων σαφῶς καὶ τὰς ἐπιδόσεις· ἡ ἀτιμία, ἡ περιφρόνησις τῶν ἀληθῶς σπουδαίων, εἶναι τὸ αἴτιον τῆς μὴ προόδου τοῦ ἔθνους εἰς τὰ καλὰ καὶ συμφέροντα. Ἀλλ' οἱ ἠλίθιοι μισογενεῖς λέγουσι· Τί χρεωστοῦμεν;

καὶ τοὺς Χρισιανούς· οἵτινες, καί τοι ἔχοντες Λογικήν, ἀκολουθοῦν τοὺς ζωγράφους, ὥσπερ ἐκεῖνοι, καὶ οὗτοι διδάσκοντες ἐπιπλέον μὲ τὸ παράδειγμα· (1) ἤ; ἂν δοξάζῃ Ἡρακλειτίζων, ὅτι οὐδὲν ἔσιν ἀληθὲς; ἂς μιμηθῇ τὸν Κρατύλον; ὃς τις ἐδόξαζεν, ὅτι διὰ τοῦτο μάλιςα δὲν πρέπει τις καὶ νὰ ὁμιλῇ· διὸ καὶ ἐμέμφετο τὸν Ἡράκλειτον, οὐχὶ λαλῶν, ἀλλὰ κινῶν μόνον τὸν δάκτυλον· (2) Ἂς μιμηθῇ λοιπὸν καὶ αὐτὸς τὸ αὐτό· ἂς σιωπήσῃ δηλ. καὶ διὰ τῆς ἀφασίας του οἰκειοτέρῳ λόγῳ ἂς κηρύξῃ τὴν ἀλογισίαν του, τὴν ἀλογοπρεπῆ ἄγνοιάν του, ὥσε νὰ κατασκευάζῃ Ἄλογα ζῶα καταλληλότερον· πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον ἀκαταλλήλως καὶ ἀτόπως ἐπιχείρει νὰ κατορθώσῃ μὲ σοφίσματα καὶ τερθρείαν, ἢ ἄλλως εὐμορφολογίαν ῥητορικήν. Ἡ συμβουλή μου ἀριμόζει εἰς τὸ κήρυγμάτου θαυμασιώτατα, καὶ δύναμαι νὰ τὸν βεβαιώσω,

(1) Κατὰ γὰρ τὸν Θεολόγ. Γρηγ. Τετρας, "Γραφεὺς διδάσκει τὸ πλέον τοῖς ἐκτύποις. „ Ἂς ἐνεργῇ λοιπὸν ἡ αὐτὸς τὰ τῆς ἀθείας τε διὰ παραδείγματος, ἢ οὐχὶ δηλ. λέγων ἢ γράφων; ἢ τὸν Κόσμον οὕτω πλανῶν. Τοῦτο εἶναι τάχα σόφισμα τῆ συγγραφέως μας ἀναμάρτητον πρὸς τὸν Ἄθεον, ὅτι μᾶλλον εἶναι συμφέρον τε τὸ διὰ παραδείγματος, ὡς οἱ ζωγράφοι, νὰ διδάσκῃ μόνον τὴν Ἀθεΐαν τε· διότι ἠξεύρει πῶς οἱ Χρισιανοὶ δὲν πλανῶνται ποτε ἀπὸ τῆ Ἀθέε τὰ παραδείγματα, ἀλλ' ἀπὸ τοὺς λόγους ἢ διδασκαλίας τε διαφθείρονται· διὸ ἢ ὁ Ἀπος. ἔλεγε· "Βλέπετε μή τις ὑμᾶς ἔσαι ὁ συλαγωγῶν διὰ τῆς φιλοσοφίας; κενῆς ἀπάτης. "πρὸς Κολασσ. κφ. β'. 8. „

(2) Ὑπῆρξε μιᾶ τις φιλοσόφων τὸ παλαι, οἵτινες ἐδόξαζον, ὅτι δὲν ἔσιν ἀληθὲς, ἢ ἡμῖν γε ἄδηλον. Αἴτιον δὲ τῆς τοιαύτης δόξης ἐγένετο εἰς αὐτοὺς, τὸ ὅτι ὑπελάμβανον τὰ αἰσθητὰ μόνα ὄντα εἶναι φύσει, τὰ ὁποῖα εἶναι ἀλλοιωτὰ ἢ μεταβαλλόμενα· ἐπὶ τῶν ὁποίων μὴ βλεποντές τι ἀληθῶς λεγόμενον, (ὃ γὰρ ἤδη καταφάσκει τις τῦτο μετ' ὀλίγον μεταβαλλόμενον, τὸν κάμνει νὰ ἀποφάσκῃ περὶ αὐτῦ·) ἐσυμπέραινον, ὅτι εἶναι ἀδύνατον εἰς τὸ παντῇ πάντως μεταβαλλόμενον

σω, πῶς, ἂν βάλῃ εἰς πρᾶξιν αὐτὸ, μήτε κολάζεται· διότι ὁ Θεὸς ἡμῶν δὲν τιμωρεῖ μήτε τὰ ἀκούσια, μήτε τὰ ἑκούσια θρέμματα, οἷος εἶναι ὁ γρεβλόσοφος οὗτος. (1)

Συμβελὴ ἢ Προτροπὴ τῆ δεισιδαίμονος εἰς σιωπήν.

κή. Ὁ πιςός μας γρεβλὸς, ναὶ μὲν εἶναι πιςὸς, καὶ τὸ φρονεῖ ὑπὲρ πάντα ἄλλον, ἀλλὰ μὲ ποίας ἀρχὰς νὰ τὸν δείξω ἣν ἔχει πλάνην, καὶ κατὰ θεωρίαν καὶ κατὰ πρᾶξιν, καὶ νὰ μεταβάλω τὴν ἀμετάτρεπτον γνώμην

I του;

(1) Περιγενομένων καὶ δυσκατάληπτον τὸ λεγόμενον. Ἀκούσια θρέμματα, ἢ τὰ ἄλογα ζῶα ἐδῶ βέβαια ὁ συγγραφεύς μας νοεῖ ἅπερ ἀκουσίως ἐκ τῶν κόλπων τῆς φύσεως τοιαῦτα ἐξέρχονται· διὸ καὶ κολάσεως ἀνεπίδεκτα· ἢ τοὺς ἐκ γενετῆς μωροὺς, καὶ τὸν ὀργανισμὸν τοῦ ἐγκεφάλε διεφθαρμένους· οἵτινες πάλιν οὐ κολασθήσονται· οὐ γὰρ οἴδασι

νὰ ἐνυπάρχῃ καὶ μία ἀλήθεια· χωρὶς νὰ ἐσχασθῶσι, λέγει ὁ Ἀριςοτέλ. ὅτι εἶναι ἢ ἀΐδιον οὐσία τῶν ὄντων, ἐν ᾗ οὔτε κίνησις ὑπάρχει, οὔτε φθορὰ, οὔτε γένεσις τὸ παράπαν, ἢ ὅλως εἰπεῖν, μεταβολὴ ἢ ἀλλοίωσις. Καὶ ὡς φαίνεται, Ἡράκλειτος ὁ Ἐφέσιος, ὁ ἐπικληθεὶς Σκοτεινὸς, ἦν ὁ ἀρχηγὸς αὐτῦ, τῦ συςήματος οὗτινος οἱ ὀπαδοὶ Ἡρακλειτίζειν ἐλέγοντο, τυτ. τὸν Ἡράκλειτον μιμεῖσθαι, τὰ τῆ Ἡρακλείτε φρονεῖν· ὧν εἷς ἦν ἢ Κρατύλος, ᾧ προσεῖχε ἡ Πλάτων αὐτὸς μετὰ τῆ Σωκράτες τὸν θάνατον. Ἰδοὺ τὰ τῆ Ἀριςοτέλ. τῶν μετὰ τὰ Φυσ. βιβ. γ' κφ. έ. "Ἔτι δὲ πᾶσαν ὁρῶντες ταύτην κινουμένην τὴν φύσιν, κατὰ δὲ τῦ μεταβάλλοντος οὐδὲν ἀληθευόμενον, περί γε τὸ πάντῃ πάντως μεταβάλλον οὐκ ἐνδέχεσθαι ἀληθεύειν· (ὑπέλαβον, ἀπὸ κοινῦ·) ἐκ γὰρ ταύτης τῆς ὑπολήψεως ἐξήνθησεν ἡ ἀκρατάτη δόξα τῶν εἰρημένων, ἡ τῶν φασκόντων Ἡρακλειτίζειν, ἢ οἵαν Κρατύλος εἶχεν, ὃς τὸ τελευταῖον οὐδὲν ᾤετο δεῖν λέγειν, ἀλλὰ τὸν δάκτυλον ἐκίνει μόνον· ἢ Ἡρακλείτῳ ἐτετίμα εἰπόντι. Δὶς τῷ αὐτῷ ποταμῷ οὐκ ἔξιν ἐμβῆναι· αὐτὸς γὰρ ᾤετο οὐδ' ἅπαξ· „ Ὥσε, τούτων οὕτω κειμένων, οὐ καλῶς ἔχειν δοκεῖ τὰ ἐν τῷ κειμένῳ, καὶ διορθωτέον ἄρα τοιγαροῦν τρόπως· "Ἂς μιμηθῇ τὸν Κρατύλον, ὃς τις ἐδόξαζεν, ὅτι διὰ τῦτο δὲν ἔπρεπε νὰ ὁμιλῇ· (διότι δηλ. δὲν εὕρισκέ ποτε τὴν ἀλήθειαν· καὶ ὅ,τι ἂν ἔλεγεν, ὑπέπιπτεν ὕςερον εἰς ἀντίφασιν·) ἀλλὰ τὸν δάκτυλον ἐκίνει μόνον ἐν τῷ καταφάσκειν ἢ ἀποφάσκειν· καὶ τὸν Ἡράκλειτον ἐπέπληττεν ὅτι εἶπε Δὶς κτλ. „

του; Εἰμὲν φιλοσοφικῶς θελήσω τὸ πρᾶγμα νὰ ἐπιχειρισθῶ, ἀποτρέπομαι τοῦ σκοποῦ· διότι αὐτὸς πολεμεῖ τὴν Φιλοσοφίαν, καὶ τὴν ὀνομάζει Κακίαν. (1) λοιπὸν ὁποίαν βοήθειαν ἔχει νὰ μὲ δώσῃ αὐτὴ δι' αὐτόν; Εἰ δὲ καὶ θελήσω νὰ ὁρμήσω ἐκ τοῦ παραδείγματος τοῦ φρονίμου Πιστοῦ, ἢ ἐκ τῶν ἑαυτοῦ ἰδίων ἀρχῶν, ἀναχαιτίζομαι πάλιν καὶ ἀπὸ τούτου· διότι τὸν μὲν φρόνιμον Πιστὸν τὸν ἔχει ὡς Ψυχρὸν εἰς τὰ θεῖα· τὰς δὲ ἀρχάς του, ὅλως διόλου συγχεχυμένας, ἢ μᾶλλον ἀντεστραμμένας· ἐπειδὴ καὶ τὰ μεγάλα τὰ ἔχει μικρὰ, καὶ τὰ μικρὰ μεγάλα· καὶ ἤλλαξεν ὅλας τὰς Λογικὰς, διὰ νὰ συνθέσῃ μίαν ἰδίαν

δασι τὶ πεῖσι. Φησὶ δὲ καὶ Ἀριστοτέλ. Ἠθ. Ζ'. "Οὐ γὰρ ἔχει τὰ ἄλογα ζῷα προαίρεσιν, οὐ δὲ λογισμὸν, ἀλλ' ἐξέστηκε τῆς φύσεως, ὥσπερ οἱ μαινόμενοι τῶν ἀνθρώπων.„ Ἐκούσια δὲ θρέμματα εἶεν ἂν οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι, οἵτινες θεληματικῶς μωραίνεσιν, ὑποκινέμενοι ὑπόκρισιν ἱερὰν, Διὰ Χριστὸν σαλοὶ λεγόμενοι, ἃ ἐργάζονται ταύτην τὴν ἀρετὴν, τό, "Ἡμεῖς μωροὶ διὰ Χριστόν.„ ἢ, "μωρὸς γενέσθω.„ (Παῦλ. Κορινθ. Α'. κφ. γ'. δ'.) ἁπλούστερα ἐκλαμβάνοντες· οἵτινες πάντως οὐ κολασθήσονται, ἢ ὡς ἅγιους τοὺς ἔχει ἡ Ἐκκλησία. Ἀλλ' ὁ καθ' ἡμᾶς Ἄθεος, ἐκουσίως ἂν κηρύξῃ τὴν ἀλογισίαν τε, λέγων ὅτι τίποτε δὲν πιστεύει ὡς ὁ Πρατύλος, σιωπᾷ ὅμως, ἢ τὰ ἐνδόμυχά τε δὲν ἐξερᾷ, ἀποῤῥῶ πῶς οὐ κολασθήσεται. Ἴσως ἤθελε νὰ εἰπῇ· „μήτε κολάζεται αὐσηρῶς.„ διότι ἐκουσίως ἄλογος γενόμενος δὲν θέλει δυνηθῇ νὰ μεταδώσῃ τὸ κακὸν ἢ εἰς ἄλλους. "Ἡ μὴ ποιεῖ τὸ κακὸν, ἢ μόνος ποιεῖ·„ φησὶ τὸ παλαιὸν γνωμικόν· ὁ γὰρ μόνος ποιῶν τὸ κακὸν, ὀλιγώτερον κολασθήσεται τῶ ἢ εἰς ἄλλους αὐτὸ μετοχευτεύοντος ἢ μεταδιδόντος. Ἀλλ' ἠμπορεῖ νὰ ἐκλαβῃ τις ἢ τοῦτο σοφιστικώτερον, ὡς ἢ τὸ ἐν παραγράφ. κζ'. σελ. (54.) ὅτι ἂν κηρύξῃ τὴν ἀλογισίαν τε, βέβαια κἀνένα δὲν θέλει κάμει Ἄλογον ζῷον κατὰ τὸν ἑαυτόν τε· διὰ τοῦτο τάχα οὐ κολασθήσεται. καλόν· ἀλλ' ἂς ἐνθυμηθῶμεν, ὅτι ἡ συμβουλή τε αὕτη δίδεται εἰς ἄνθρωπον ἀρνησίθεον, ὅς τις ἐνδομύχως μήτε κρίσιν δοξάζει μήτ' ἀνταπόδοσιν. Ἀσύμβατα τὰ λεγόμενα. Εἰπάτω ἢ ἕτερος, ἴσως καὶ ἐπιτύχει τὸ πνεῦμα τοῦ συγγραφέως μας.

(1) "Πρὸς τὸν ἀναιροῦντα τὰς ἀρχὰς, οὐδεὶς λόγος.„ Νόμος οὗτος τῆς Διαλεκτικῆς, πρὸς τοὺς μὴ ματαίως φιλογεικεῖν αἱρεμένους.

ἰδίαν παράλογον, τῆς ὁποίας τὰ συμπεράσματα εἶναι παραλογώτερα· ὅθεν δικαιολογεῖ τὴν ἀδικίαν, καὶ προμελετᾷ τὸ κακὸν· τὸ ὁποῖον πράττει μετὰ ἐφέσεως μὲν, δίχα δὲ ἀπεχθῆς, ἐλπίζων ὅτι θέλει ἔχει ἵλεων τὸν Θεὸν, τὸν ὁποῖον ὑπερασπίζεται· ἐκεῖνον, ὅς τις δὲν τὸν βοηθεῖ τόσον πολὺ μὲ τὴν ἰδίαν του ὑπεράσπισιν. Λοιπὸν τὶ νὰ ἐπιχειρισθῶ εἰς τὸ νὰ τὸν μεταπείσω; τίποτε· διότι τὸ σύστημά του ἢ εἶναι ἀπαιδευσία, ἢ ἀπόνοια· ἀνίατα κακὰ σχεδὸν καὶ τὰ δύο. Ἀλλ' ὅπως καὶ ἂν ἦναι, τολμῶ γὰ τὴν συμβουλεύσω μόνον τοσοῦτον, καὶ ἂν τὸ ἐπ' αὐτοῦ βάπτισμα ἐνεργῇ εἰσέτι ποσῶς εἰς αὐτὸν, (1) δὲν θέλει παρακούσῃ τὴν συμβουλήν μου. Πέντε χρόνους ἂς ἐξασκήσῃ τὴν Πυθαγόρειον σιωπήν· (2) καὶ ἐν τούτῳ τῷ διαστήματι, ἢ καὶ ἐν ὅλῃ του τῇ ζωῇ, τ' ἀσφαλέστερον, ἂς κάμῃ ὅ, τι κάμει, σπουδάζων παντοιοτρόπως, ὥστε νὰ ἀκροᾶται ὅ, τι λέγει, καὶ νὰ δοξάζῃ ὅ, τι δοξάζει ὁ καλὸς ὁ Χριστιανὸς, πλὴν νὰ μὴ λαλῇ οὔτε γρύ· καὶ διὰ τούτου μό-

---

(1) Δὲν φρονεῖ ἡ Ἐκκλησία, ὅτι τὸ βάπτισμα ἐνεργεῖ εἰς τὸν Χριστιανὸν, ὥστε νὰ ἀκούῃ τὰ καλὰ, ἢ νὰ ἀποστρέφεται τὰ κακὰ· διότι ἂν οὕτως εἶχεν, ἀνατέτραπται τῷ βαπτισθέντος τὸ αὐτεξούσιον· ὅπερ ἄτοπον. Ἡμεῖς πιστεύομεν, ὅτι τὸ ἅγιον Βάπτισμα ἀποκαθαίρει προπεγυμένως μὲν τὸν κοινὸν ῥύπον τῆς ἀνθρωπάτητος, τὸ Προπατορικὸν ἁμάρτημα· εἶτα δὲ, ὁ βαπτιζόμενος, ἂν τύχῃ νὰ ἦναι ἢ ἡλικιωμένος, δυνάμει ἢ τῆς ἐξομολογήσεως, ἢ τῆς ὁμολογίας τῆς ἀποχῆς ἐξαλείφει ἢ τὰς πρότερον τετολμημένας προαιρετικὰς ἁμαρτίας τε· ἢ ἐκ τούτου βιώσας, ὡς ὡμολόγησε, καθαρὸς, ἢ τὸ βάπτισμά τε τηρήσας ἀῤῥύπωτον, γίνεται κληρονόμος τῆς αἰωνίου ζωῆς· ἧς ἐπιτύχοιμεν ἅπαντες.

(2) Πυθαγόρας ὁ ἐκ Σάμου φιλόσοφος, εἰς πενταετῆ ἐχεμυθίαν ὑπέβαλε τοὺς ἀτελεστέρους τῶν μαθητῶν· οὓς ἢ Ἐξωτερικοὺς ὠνόμαζε, πρὸς διαστολὴν τῶν Ἐσωτερικῶν· εἰς οὓς ἡ ἐπετέτραπτο νὰ ἐρωτῶσι ἢ νὰ λέγωσι παῤῥησίᾳ τὰ παριστάμενα. Ὁ σκοπὸς τῷ Φιλοσόφου ἦτον, νὰ ἐμποδίσῃ τὴν προπέτειαν, ἢ τὴν κακεξίαν τῆς πολυλογίας ἢ ἀκαιρολογί-

μόνου τοῦ μέσου, ἂς ἐλπίζῃ τὴν σωτηρίαν του· διότι καὶ οἱ ἐκ γενετῆς ἔννοοι καὶ βωβοὶ, δὲν ὁμιλοῦσι, καὶ σώζονται. (1)

Παραινεσις πρὸς ἕλκειν τὸς ὁμοεθνεῖς Χριστιανοὺς, ἐν ἰδιωτικῇ θεωρουμένης ἢ μὴ, ὅπως δεῖ φέρεσθαι· ἢ Καρπὸς τῆ Παραλλήλου.

κθ'. Λοιπὸν ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς μου Χριστιανοὺς, ποῖος ἰδὼν κατ' ἀφαίρεσιν αὐτὰς τὰς εἰκόνας, δὲν θέλει περιεργασθῆ τῆς Εὐσεβείας τοὺς χαρακτῆρας, τῆς Ἐξωτερικῆς Σοφίας, τῆς Ἀσεβείας, καὶ Δεισιδαιμονίας, καὶ δὲν θέλει σφαδάξῃ ἡ καρδία του, δὲν θέλει ὑπερεπιθυμήσῃ τὰ καλὰ, ἐφ' οἷς σεμνύνονται καὶ καλλύνονται οἱ καλοὶ τῶν Χριστιανῶν; ἢ δὲν θέλει φρίξῃ διὰ τὰ κακὰ, ἐφ' οἷς ἀσχημονοῦσι καὶ ἀχρειοῦνται οἱ αἴσχιστοι; ἢ ποῖος λαβὼν κατὰ νοῦν τοὺς ποτὲ καὶ ἤδη ὄντας τοιούτους ἀνθρώπους, δὲν θέλει θαυμάσῃ ἁπλῶς τὸν Χριστιανὸν, καὶ ὅσον δεῖ τὸν Φιλόσοφον; ἢ δὲν θέλει βδελυχθῆ καὶ σιγχαθῆ ἐξίσης καὶ τὸν Δεισιδαίμονα καὶ τὸν Ἄθεον; καὶ ἔτι πλέον, ποῖος χρήζων ἰδιαιτέρας προτροπῆς, καὶ χωριστῆς παρακινήσεως, ὥστε ἢ νὰ μιμηθῆ ὅσον δεῖ τὸν καθένα τῶν δύο πρώτων, ἢ ν' ἀποφύγῃ ἐξίσης καὶ τοὺς δύο τοὺς δευτέρους συνάμα· δὲν θέλει ὁρμήσῃ ἀμέσως εἰς τοῦτο; Βέβαια, εὐθὺς ὁπού ἰδεῖ τὰ χαρακτηριστικὰ ἰδιώματα καὶ τούτων καὶ ἐκείνων, παραχρῆμα θέλει ἀποφασίσῃ, χωρίς τινος δισταγμοῦ, ποῖον εἶν' αἱρετὸν, ποῖον καλὸν του, ποῖον συντελεστικὸν εἰς σωτηρίαν του· καὶ πάλιν, ποῖον

λογίας, εἰς τὴν σπαργῶσαν νεότητα· ἢ νὰ ἐμποιήσῃ αὐτοῖς τὴν λογικὴν σωφροσύνην, ἢ συνειθίσῃ αὐτοὺς εἰς τὴν αἰδήμονα διάλεκτον ἢ φράσιν τῶν παρθένων Μουσῶν, αἵτινες τοὺς περιπέρυς τῶν νέων μυσάττονται ἢ σιγχαίνονται.

(1) Ὁ ἐκ γενετῆς βωβάς, ἂν ἦναι ἢ κωφὸς, τῷ ὄντι ἀμφιγνοεῖ τις νὰ εἰπῇ, ὅτι δὲν σῴζεται· ὁ δὲ μόνον βωβὸς, ἀκούων δὲ, πῶς ἆρα σωθήσεται; διότι διὰ τῆς ἀκοῆς αὐτὸς ἀντιλαμβάνεται ὅλων τῶν πρὸς σωτηρίαν τε γνώσεων, ὅμως τὰς παραπέχει.

ποῖον εἶναι φευκτὸν, ποῖον κακόν του, καὶ ποῖον τὸν καταδικάζει εἰς ὄλεθρόν του ἄϊδιον. Ἐδῶ πληροφορεῖταί τις κεφαλαιωδῶς μὲν, ἀποχρώντως δὲ, ποίας ἀρχὰς ἔχει ἡ Ὀρθοδοξία ἐπὶ τῆς θεωρίας καὶ πράξεώς της, καὶ ἀναγκάζεται οἴκοθεν νὰ μὴν ἀφαιρῇ μήτ' ἓν ἰῶτα, ἢ μίαν κεραίαν ἀπὸ αὐτὰς, εἰς τὰ μεριμώτερά του νοητέα ἢ νοούμενα, λεκτέα ἢ λεγόμενα, πρακτέα ἢ πραττόμενα. Ἐκ ταύτης τῆς ὑποτυπώσεως δὲν δύναται ν' ἀγνοῇ τις, τὸ πᾶσιν ἀναγκαιότατον τοῦτο πρᾶγμα, τὸ κατὰ τὶ διαφέρει τῆς Φιλοσοφίας ἡ ἡμετέρα Ὀρθοδοξία, καὶ κατὰ τὶ κοινωνεῖ πρὸς αὐτὴν· καὶ τότε δύναται νὰ κρίνῃ δικαίως δυνάμεσιν εἰς τὶ νὰ συνηγῇ καὶ ἐπιθυμῇ τὴν ἀνθρωπίνην Σοφίαν, ἢ εἰς τὶ νὰ τὴν ἀποστρέφεται, καὶ νὰ μὴ κλίνῃ τὸν αὐχένα, καὶ πῶς νὰ τὴν ἔχῃ μοιράν τινὰ ἔνδοξον καὶ ἐπίσημον. (1) Βλέπει, ὅτι πολλοὶ Πατέρες ἡμῶν ἅγιοι ἠγάπησαν μέχρι τινὸς τὴν Φιλοσοφίαν· τὴν ἐναγκαλίζεται λοιπὸν καὶ αὐτὸς, ὅσον καὶ ἐκεῖνοι τὴν ἐνσερνίσθησαν. (2)

Ὁ σπουδαῖος Χριστιανὸς τὶ πράττει.

Μετρεῖ τὴν ἔκτασίν του, τὸ ἀνάστημά του τὸ νοερὸν, τὰς δυνάμεις του, καὶ εἰ μὲν εἶναι σπουδαῖος, τότε ἁπλώνεται καὶ σπουδάζει τὸ Δογματικὸν τῆς Θεολογίας· εἰς τὸ Σχολαστικὸν ὅμως, καὶ προηγουμένως ἂν ἦναι εἰς τὴν

---

(1) „ Ἡ γὰρ Σοφία τοῦ Κόσμου τούτου, μωρία παρὰ τῷ Θεῷ ἐστί. „ Παῦλ. πρὸς Κορινθ'. Α'. κφ. γ'. 19.

(2) Γρηγόρ. ἐν Ἐπιταφ. περὶ τοῦ μεγάλου Βασιλείου φησίν· „ Ἀστρονομίας δὲ καὶ Γεωμετρίας καὶ Ἀριθμῶν ἀναλογίας, τοσοῦτον λαβὼν, ὅσον μὴ κλονεῖσθαι τοῖς περὶ ταῦτα κομψοῖς, τὸ περιττὸν διέπτυσεν, ὡς ἄχρηστον τοῖς εὐσεβεῖν ἐθέλουσι. „ Τοιαύτης γνώμης ἦν καὶ ὁ Σωκράτης, ὡς ὁρᾷν ἐστι παρὰ Ξενοφ. Ἀπομ. δ'. ζ'. κφ. „ Γεωμετρίαν μέχρι μὲν τούτου ἔφη δεῖν μανθάνειν, ἕως ἱκανός τις γένοιτο, ἅπερ τε δείσειε, Γῆν μέτρῳ, ὀρθῶς ἢ παραλα-

τὴν παιδείαν, δὲν ἀφίνει τόσον τόσον τὸ παραιγιάλιον, δὲν ἀπομακρύνεται τοσοῦτον ἀπὸ τὴν παραθαλασσίαν, ὥστε νὰ ἀνάγεται πολλὰ πολλὰ ἐπὶ Οἶνοπα Πόντον, (1) καὶ νὰ μετεωρίζεται εἰς τὸ πέλαγος τῶν θείων ἀπερινοήτων πραγμάτων· διότι εἶναι πεπεισμένος, ὅτι φθάνει ἀσφαλῶς, καὶ ἄνευ τοῦ τολμήματος τούτου, εἰς τὸν λιμένα τῆς σωτηρίας του, καὶ ἄνευ κινδύνου τοῦ νὰ ναυαγήσῃ ποτέ. Διδάσκεται, πῶς, ὅταν σπουδάσῃ καὶ Θεολογικὰ, τότε μόνον ἐλευθεριάζει, καὶ συγχωρεῖται νὰ λαλῇ περὶ Θεολογικῶν, καὶ περὶ τῆς οὐρανίου ἡμῶν πίστεως· ἀγκαλὰ, μήτε τοῦτο (πῶς γίνεται;) ἁπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν, ἀλλὰ κατὰ τὰς δύο καὶ μόνας τὰς ἐξῆς ἀφορμάς· τὴν μέν, ὅταν ἠξεύρῃ καλῶς τινα ἄλλον, ὅτι εἶναι ἀνώτερός του, καὶ ἐπιθυμῇ νὰ μανθάνῃ τι παρ' ἐκείνου· τὴν δὲ, ὅταν ἄλλος τις ἀνυποκρίτως καὶ εἰλικρινῶς ζητῇ νὰ λαμβάνῃ τι παρ' αὐτοῦ· λογίζεται ὅμως ὅτι εἰς τοιαύτην ὁμιλίαν δὲν πρέπει νὰ ἐπιδεικτιᾷ, δι' ἐπίδειξιν δὲν πρέπει νὰ ἀνοίγῃ τὸ στόμα του· ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἀσείζεται, καὶ νὰ παίζῃ μὲ τὰ θεῖα, καὶ μὲ τὴν θεί-

---

φαλαβεῖν, ἢ παραδῦναι, ἢ διανεῖμαι, ἢ ἔργον ἀποδείξασθαι . . . Ἐκέλευε δὲ καὶ Ἀστρονομίας ἐμπείρως γίνεσθαι, καὶ ταύτης μέντοι, μέχρι τοῦ νυκτός τε ὥραν καὶ μηνὸς καὶ ἑαυτοῦ δύνασθαι γινώσκειν, ὅπως πορείας τε καὶ πλοῦ καὶ φυλακῆς· καὶ ὅσα ἄλλα ἢ νυκτὸς, ἢ μηνὸς, ἢ ἰδιαυτοῦ πράττεται, πρὸς ταῦτ' ἔχειν τεκμηρίοις χρῆσθαι, τὰς ὥρας τῶν ἑρμηνέων διαγιγνώσκοντας. „ Στενὸς ὅμως τῷ ὄντι περιορισμὸς ἔτος διὰ τὰς καιρὰς μας, ὁπότε μάλιστα οἱ θεομάχοι ἐκ τῶν Φυσικῶν ἐπιστημῶν ἐπιχειροῦσι νὰ ἀνατρέψωσι τοῦ Χριστιανισμοῦ τὰ θεμέλια· πρὸς ὃς πολλὴ μὲν ἡ πολυμάθεια ἀπαιτεῖται ἐκ τῆς φιλολογίας, πολλὴ δὲ ἡ δύναμις ἐκ τῆς φιλοσοφικῆς καλλιεργείας τοῦ πνεύματος· ὃ δῆλον γίνεται τοῖς ἀναγινώσκουσι τὰς ἀντιρρήσεις τῶν ἀσεβῶν, καὶ τὰς λύσεις τῶν ὑπερμάχων τῆς Πίστεως.

(1) Κατὰ λέξιν, Εἰς τὸ κρασπὸν πέλαγος. Ἰλ. Α. 35.
„ Θῆν' ἐφ' ἁλὸς πολιῆς, ὀρόων ἐπὶ οἶνοπα πόντον. „
Ἔνθα ὀρ. τὸν Εὐσάθ.

θείαν γραφὴν, γελῶν ἐν οὐ γελασοῖς, καὶ παίζων ἐν οὐ παικτοῖς, κατὰ τὴν Θεολόγον φωνήν. (1) ὅτι δὲν πρέπει νὰ προτείνῃ ἀπορίας εἰς τὰ ἐν αὐτῇ, καὶ ἐκ τοῦ παρισαμένου μόνον νὰ τὰς διαλύῃ ἀμέσως, ἐν ᾧ δεῖται καιροῦ ἱκανοῦ, μεγίστης προσοχῆς, καὶ βοηθείας ἐκ πλείστων βιβλίων Πατερικῶν· ἐπειδὴ βλέπει πῶς οὕτω συνειθίζει καὶ ὁ Φιλόσοφος ἐπὶ τῆς Φιλοσοφίας του, καὶ ὁ σοφὸς Χριστιανὸς ἐπὶ τῆς θεολογίας του, ἑκάτερος δὲ ἐπὶ τῆς σπουδαιολογίας του πάντοτε. Καὶ πῶς λοιπὸν νὰ μὴ παρακινηθῇ κάθε Χριστιανὸς ὁλοψύχως εἰς τοῦτο, ἀφ' οὗ ὀφθαλμοφανῶς εἶδεν εἰς τὸν αἰῶνά του καὶ τοιούτους Φιλοσόφους, καὶ τοιούτους Θεολόγους, καὶ τοιούτους ἐναρέτους Χριστιανούς; οἷον τὸν Ἀλέξανδρον, τὸν Εὐγένιον, τὸν Σωφρόνιον, τὸν Νικόλαον Βελαρᾶν· (1) καὶ ἄλλους πολλούς, τοὺς ὁποίους οὐδέποτε εἶδεν, ὅτι ἐσυνείθιζον οὐ δὲν τῶν

---

(1) Ὅρ. εἰς τὴν Φιλοθ. Ἀδολεσχίαν τοῦ μεγάλου Εὐγενίου, Τόμ. δ. Παραγράφ. ὁ. σελίδ. 361. 362.

(1) Ἀλέξανδρον ἴσως ἐννοεῖ τὸν Μαυροκορδάτον ἐκεῖνον, τὸν ἐξ Ἀπαρήτων χρηματίσαντα, μέγαν καὶ πολιτικὸν καὶ φιλόσοφον, ἀποθανόντα ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ αφϑ'. ἔτει. Εὐγένιον δὲ, τὸν Κερκυραῖον, τὸν Βούλγαριν, τὸν Μέγαν ἐπικληθέντα, ὡς καὶ Θεολογικώτατον καὶ Φιλοσοφώτατον, ἐν Πετρουπόλει ἀποθανόντα τῷ αωϑ'. ἔτει. Σωφρόνιον δὲ, τὸν ἀπὸ Πτολεμαΐδος, διὰ τὴν ἀρετήν του ἐπὶ τὸν Πατριαρχικὸν ἀναβιβασθέντα θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ἀποθανόντα ἐπὶ τοῦ θρόνου τῷ αψπ'. Νικόλαον Βελαρᾶν, τὸν Ἰωαννίτην, τὸν Ἰατροφιλόσοφον καὶ θεοσεβέστατον, τὸν κατὰ τὸ αωί'. ἔτος περίπου ἀποθανόντα. Ἀλλ' εἰς τοὺς παρελθόντας αἰῶνας, λαβόντες μέρος καὶ τοῦ παρόντος ἠνθησαν καὶ Νικηφόρος ὁ Θεοτόκης, ὁ Κερκυραῖος ἀποθανὼν ἐν Μόσχᾳ κατὰ τὸ αω'. ἔτος· καὶ Ἄνθιμος ὁ Ἱεροσολύμων, ἐν Κωνσταντινουπόλει θανὼν τὸ αωϑ'. ἔτει. καὶ Ἀθανάσιος ὁ Πάριος, ἐν Χίῳ τῷ αωιγ'. καὶ Λάμπρος ὁ Φωτιάδης ἐν Βουκουρεστίοις τῷ αωγ'. καὶ Σέργιος ὁ Μακρῆς, ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ αωϑ'. καὶ ἄλλοι πλεῖστοι ὅλοι ἀείμνηστοι ἄνδρες, θεσπέσιοι ἐπὶ σοφίᾳ τῇ τε ἔξωθεν καὶ τῇ θύραθεν κλείζόμενοι. Ἀλλ' ὁ κατάλογος

τῶν τοιούτων, ἀλλ' ἔχοντας συνομιλίαν ἀξίαν διὰ παράδειγμα, πραεῖαν, ἡδεῖάν τε καὶ χαριεσάτην, ὥστε εἶχεν εἰς ὅλα τὸ ὅτε, τὸ ποῦ καὶ τὸ ὡς ἔπρεπε; (1)

Ὁ μὴ σπουδαῖος τίς;

λά. Εἰ δὲ καὶ δὲν εἶναι σπουδαῖος, εἴτουν πεπαιδευμένος, αὐτὸς, τότε περὶ Θεολογίας καὶ θείας Γραφῆς αἰσθάνεται ὁ τοιοῦτος, ὅτι ποτὲ εἰς αὐτὸν δὲν ἁρμόζει νὰ διαλέγεται· διότι δὲν γνωρίζει τὸ πῶς, καὶ πότε, καὶ εἰς τὶ θέλει βλασφημεῖ· ἀλλὰ καὶ οὕτω πάλιν συνορᾷ, ὅτι δὲν πρέπει νὰ λείπῃ ἀπὸ τοῦ νὰ ἐρωτᾷ πάντοτε τοὺς σπουδαίους, ἢ νὰ ἀναγινώσκῃ τὸ κατὰ δύναμιν, πρὸς ἰδιαίτερον φωτισμὸν καὶ κατήχησιν· διότι τὸ γνωρίζει ὡς ἔργον ψυχωφελὲς· καὶ ἕως ἐδῶ μόνον ἴσαται, χωρὶς νὰ προβαίνῃ προπετῶς περαιτέρω, εἰς τὸ νὰ διδάσκῃ καὶ ἄλλους· ἐπειδὴ καὶ βλέπει τὸ ὅπερ εἰς αὐτὸν ἐπαρκεῖ, ὅτι εἶναι εἰς αὐτὸν ἓν καὶ ταυτὸν μὲ τὸ ὅπερ πρέπει νὰ κάμνῃ· (2) ἄλλους ὅμως, ἐπισάμονας τὰ μέτρα του, γνωρίζων τὸ εἶναί του, φρονεῖ ὅτι νὰ τοὺς ὠφελήσῃ δὲν δύναται, ἴσως μάλιστα καὶ τοὺς βλάψῃ, οὐχὶ δὲ καὶ ἄνευ τοῦ ἑαυτοῦ του. (3)

λδ' Χειραγωγεῖται ὅτι ἂν τὰς ἄλλας τέχνας καὶ ἐπιστήμας δὲν τὰς ἠξεύρῃ τις, ἢ ἂν ἀτελῶς τὰς ἠξεύρῃ, δὲν

γος τῶν τοιούτων, ἄλλης ἄλλων εὐχαιρίας ἔργον ἐστὶν, ἐχὶ δὲ τῆς παρούσης ἐμοῦ τε Μετασκευαστοῦ καὶ Ὑποσημειωτοῦ χρέος ἐκτελοῦντος καὶ πιστῶς ἀποδίδοντος.

(1) Τῶν τοιούτων ἀνθρώπων καὶ ἡ παιδιὰ των εἶναι χαριεσάτη· „Τὸ γὰρ πεπαιδευμένα καλῶς ἔργον ἐστὶ τὸ παίζειν ἐμμελῶς καὶ κεχαρισμένως·„ ὁ θεῖος Πλάτ. φησί.

(2) Δηλ. Τὸ νὰ συγχροτῇ, νὰ τελειοποιῇ, νὰ φωτίζῃ τὸν ἑαυτόν του, μελετῶν ἰδιαιτέρως, καὶ ἄλλως ἐρωτῶν, τοῦτο ὂν ἀρκετὸν εἰς αὐτὸν, τὸ φρονεῖ ὅτι εἶναι αὐτὸ τοῦτο καὶ τὸ πρακτέον τε, χωρὶς νὰ προπετεύεται νὰ διδάσκῃ καὶ ἄλλους.

(3) Ἤγουν, Θέλει βλάψῃ μαζὶ μ' ἐκείνους καὶ τὸν ἴδιον ἑαυτόν του.

δὲν ἔπεται νὰ ζημιοῦται ἄλλο τι εἰς αὐτὰς, εἰ μὴ μόνον τὸν ἔπαινον, καὶ νὰ μὴν ὑστερῆται ἐξ αὐτῶν, εἰ μὴ μόνον τὸ συμφέρον, ὅπερ ἔμελλε νὰ ἔχῃ, ἐὰν ὁλοκλήρως ἢ ἐντελέστερον τὰς ἐμάνθανε. (1) Πρὸς τοῖς Θεολογικοῖς, σχάζεται ὅτι εἶναι ἀκόμη καὶ δύο μαθήσεις, αἵτινες δὲν ἀποκτῶνται καὶ αὐταὶ, ὥσπερ καὶ τὰ Θεολογικὰ, χωρὶς νὰ ἔχῃ τις σπουδὴν προϋπάρχουσαν· τὰς ὁποίας ὅμως ἂν δὲν ἠξεύρῃ τις ἐντελῶς, καὶ βουληθῇ τολμηρῶς νὰ τὰς ἐνεργῇ, τὴν Ἰατρικὴν λέγω καὶ Νομικὴν, σχάζεται, ὅτι προσεπισύρει εἰς ἑαυτὸν μέγα πρόκριμα οὐχ ἧττον ἐπὶ τούτων, ἢ ἐπὶ τῶν Θεολογικῶν. Ὅθεν ἡ συνείδησίς του φωτίζεται, πῶς, ἐὰν δὲν ἔχῃ πλήρη γνῶσιν αὐτῶν, δὲν ἁρμόζει διόλου νὰ ἐπιχειρῇ εἰς τὸ νὰ ἰατρεύῃ ἢ νὰ δικάζῃ· διότι ἀναμφιβόλως, πίπτων εἰς σφάλματα, ἐπιφορτίζει τὴν ψυχήν του φορτίον βαρύτατον. (2) Σχάζεται προσεπιτούτοις, ὅτι εἶναι καὶ μία ἐπιστήμη καὶ τέχνη ἐφ' ὅλων τῶν ἐπιστημῶν

Ἰατρικὴ καὶ Νομικὴ μετὰ τέα τῷ ἀκριβῶς ἀδότι αὐτάς.

---

(1) Ὁ ἆρα ζητῶν νὰ τὸν ἐπαινῶσιν ὡς ἐντελῶς πεπαιδευμένον, ἐν ᾧ ἦναι ὀλιγομαθὴς, ἢ ἠμιμαθὴς, ὁ τοιοῦτος ἀντιχριστιανικῶς πλεονεκτεῖ, καὶ ἀντιφιλοσοφικῶς ἀδικεῖ· εἰδὲ καὶ συμφέρον διώκει, καὶ κατὰ ταῦτα, καὶ πολιτικῶς ἀδικεῖ.

(2) Τί ἄλλο φορτίον βαρύτερον, τοῦ ἐξ ἀγνοίας τῶν νόμων νὰ ἀποδίδῃ τις τὸ ἄδικον εἰς τὸν δίκαιον, καὶ τὸ δίκαιον εἰς τὸν ἄδικον, ἀπ' ἐναντίας τῶν ἀϊδίων νόμων τῆς Αὐτοδικαιοσύνης; διὸ καὶ ἔχει τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ κατεπάνω τε· κ γὰρ τούτοις

„. . . Ζεὺς τοῖς ἀνδράσι κοτέσσαμένος χαλεπαίνει,
οἵ βίῃ εἰν ἀγορῇ σκολιὰς κρίνωσι θέμιστας.„ (Ἰλ. Π. 386'.)

Τί δὲ ἄλλο φορτίον ἀπανθρωπότερον, τοῦ ἐξ ἀμαθείας τῶν τῆς φιλανθρωποτάτης Ἰατρικῆς μαθημάτων, νὰ ποτίζῃ τὸ πικρὸν τοῦ θανάτου ποτήριον εἰς τὸν ἄῤῥωστον, ἢ ἀντὶ ὑγιείας νὰ τὸν χαριτώνῃ μὲ πολυχρόνιον ἀῤῥωστίαν; Ἂν ἦναι ἀδικία τὸ νὰ ἀφαιρῇ τις παρὰ τοῦ ἄλλου ἓν πρᾶγμα τὸ ὁποῖον, ἂν θέλῃ, δύναται καὶ νὰ τὸ ἐπιστρέψῃ· πόση ἀδικία, τὸ νὰ ἀφαιρῇ τὴν ζωὴν, τὴν ὁποίαν δὲν δύναται ποτε νὰ τὴν μεταδώσῃ; Οὗτος ἐστὶν ὁ ἔσχατος τῆς ἀδικίας ὅρος. Ὁ Ἱπποκρατικὸς σεβάσμιος ὅρκος

Ἀρχικὴ ἐπιστήμη, ἐπιστήμη ἐπιστημῶν.

καὶ τεχνῶν, ἡ τέχνη καὶ ἐπιστήμη τοῦ ἄρχειν· (1) καὶ ὅτι, ὅταν ἅπαξ ποτὲ περιζωσθῇ τὴν ἀρχὴν, κατέχει πρὸς ὥραν τὸν τόπον τοῦ προαιωνίου καὶ ἀνάρχου καὶ πανσόφου ἐκείνου ἐξουσιαστοῦ, τοῦ Θεοῦ. ὅθεν κρίνει πῶς δὲν λογίζεται ἀντ' ἐκείνου, παρ' ὅταν ἐπαγρυπνῇ διὰ τὴν σύσασιν, τὴν ἀσφάλειαν καὶ εὐδαιμονίαν τῶν ὑπ' αὐτὸν, ὅταν τοὺς εὐεργετῇ, καὶ τοὺς σωφρονίζῃ ὡς τέκνα του· (ἄλλως τε καὶ τέκνα πνευματικά·) ἀλλὰ καὶ δοξάζει ὡς βέβαιον, ὅτι ἐὰν ταῦτα δὲν ἐνεργῇ, ἢ δὲν ἔμαθε νὰ τὰ ἐνεργῇ, εἶναι ἀντάρτης τοῦ Θεοῦ καὶ πολέμιος· διότι ἐσφετέρισε τὴν ἐξουσίαν, διὰ νὰ εὐχαριστήσῃ τὰ ἴδια πάθητου, τὴν φιλοτιμίαν, τὴν πλεονεξίαν, τὴν σάρκα, τὴν γαστέρα του. (2)

Πίστις χ' ἔργα ἀναγκαῖα ἀλλήλοις ἐν ἑνώσει τῷ Χριστιανῷ.

λγ'. Ὁδηγεῖται πῶς εἶν' ἀναγκαῖον νὰ ἐνεργῇ τὰς ἀρετὰς, καὶ τὰς ἐντολὰς μετὰ μεγάλης θερμότητος καὶ χαρᾶς διότι μανθάνει πῶς εἶναι εἰς αὐτὸν ἀναγκαῖα τὰ ἔργα οὐχ ἧττον καὶ ἡ πίστις αὐτή. (3) διότι ὁ αὐτὸς Θεὸς, ὅς

κος λέγει· "Ὀμνυμι... ἐπιτελέα ποιήσειν κατὰ δύναμιν χ' κρίσιν ἐμὴν, ὅρκον τόνδε, χ' ξυγγραφὴν τήνδε· ἡγήσεσθαι μὲν τὸν διδάξαντά με τὴν τέχνην ταύτην ἴσα γενέτῃσιν ἐμοῖσι, χ' βίου κοινώσεσθαι..." κτλ. Ἀλλ' ὅταν τις ἦναι αὐτοδίδακτος ἰατρὸς, πρέπει νὰ ἔχῃ νόμον ἄλλον, μὲ τὸ σύσημά τε ἀνάλογον· διότι οὗτος ὁ νόμος τὸν παραγγέλλει νὰ δεξάζῃ ἑαυτὸν ἴσον μὲ τοὺς γεννήτορας τε, τὴν ἀμάθειαν χ' τὴν αἰσχροκέρδειαν.

(1) Ἀνάγνωθι τὸ Προοίμ. τῆς Παιδ. τοῦ Ξενοφ. χ' τὸν Νικοκλ. τοῦ Ἰσοκράτ. ἔνθα φαίνεται πόσων προτερημάτων χ' φώτων δεῖται ὁ ἀρχικός.

(2) "Νῦν δὲ κινδυνεύει τὸ πάντων ἁγιώτατον τάγμα τῶν παρ' ἡμῖν, πάντων εἶναι καταγελαστότατον· ὁ γὰρ ἐξ ἀρετῶν μᾶλλον ἢ κακουργίας ἡ πρεσβεία· οὐδὲ τῶν ἀξιωτέρων, ἀλλὰ τῶν δυνατωτέρων οἱ θρόνοι·" Γρηγόρ. εἰς Ἐπιτάφ. Βασιλ.

(3) "Τί τὸ ὄφελος ἀδελφοί μου, ἐὰν πίστιν λέγῃ τις ἔχειν, ἔργα δὲ μὴ ἔχῃ; μὴ δύναται ἡ πίστις σῶσαι αὐτὸν;... ἡ πίστις ἐὰν μὴ ἔχῃ ἔργα, νεκρά ἐστι καθ' ἑαυτήν·" Ἰάκωβ. Ἐπιστ. κφ. β'. 14 17.

ὅς τις ἐνομοθέτησεν εἰς αὐτὸν καὶ τὰ δύο, ὁ αὐτὸς καὶ ἀπαιτεῖ παρ' αὐτοῦ ἀπροφασίστως τὴν ἐργασίαν των· ἄλλως γὰρ, ἦν ματαία ἡ νομοθεσία τῶν δύο, ἂν καὶ τῶν δύο χρεία δὲν ἦτον ἀνάρμοστον διόλου εἰς τὸν Θεόν. Συνάγει λοιπὸν, ὅτι οὐ μόνον χωρὶς τοῦ ἑνὸς ἢ τοῦ ἄλλου, ἀλλ' ὅτι καὶ μετὰ τοῦ παραμικροτέρου κολοβώματος ἢ ἐλλείμματος τοῦ ἑνὸς ἢ τοῦ ἄλλου, δὲν ἔχει νὰ ἐλπίζῃ τὴν σωτηρίαν του. Τοῦτο τὸ κολόβωμα, εἴτε ἔλλειμμα, γνωρίζει ὅτι δὲν ἔχει νὰ τὸ θεραπεύσῃ μὲ προφάσεις, πῶς ἐβιάσθη, πῶς ἐμποδίσθη, πῶς ἠπατήθη ὑπό τινος, (1) ὥστε νὰ ὑστερήσῃ κατά τι καὶ νὰ ἐλλείψῃ εἰς τὴν ἱεροπραξίαν τῶν εὐσεβῶν ἔργων, ἢ τῶν ἀγαθῶν πράξεων διότι τὸ χρέος εἶναι πάντοτε χρέος, καὶ μυρίοι λόγοι εὐπρόσωποι, δὲν ἐξοφλοῦνται ποτε κατ' ἕνα ὀβολὸν ἢ λεπτόν. Ὅθεν τὰς κακίας καὶ παρανομίας, ἂς ἐκ συναρπαγῆς ποτε (ὡς μὴ ὄφελε·) πράττει εἰς τὴν ζωήν του, πείθεται πῶς δὲν πρέπει νὰ τὰς ἀναιρῇ ἀνευθυριάστως ὡτὰν τὸν Ἄπιζον, μήτε νὰ τὰς διαπαιδαγῇ ὡς τὸν Δεισιδαίμονα· διότι ἐπίσης μὲ αὐτοὺς ἔπεται τότε νὰ συναναστρεφῇ τὰς ἀρχὰς τῆς ἀρετῆς τοῦ Φιλοσόφου καὶ τοῦ Χριστιανοῦ, καὶ μετ' ἐκείνων νὰ ἀτιμάζῃ τὸν Θεσμοθέτην των.

Ἔλλειψις τῆς ἐνεργείας τῆς πίστεως χ' τῶν ἔργων ἀπροφάσιστος τῷ Χριστιανῷ.

λδ'.

---

(1) Ἡ προφασιολογία δὲν ἔχει χώραν εἰς τὰ χρέη τὰ ἱερὰ τοῦ Χριστιανοῦ μηδαμῆ μηδαμῶς· διότι, ὅσον ἂν δικαιολογῆται, ὡδέποτε δικαιωθήσεται ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ· κατὰ τὸν προφήτην Δαβίδ. Ὡς χ' εἰς τὸν Διάβολον ἀκόμη δὲν πρέπει νὰ προφασίζεται, αὐτεξούσιος παρὰ Θεοῦ δημιουργηθεὶς χ' ἀκαταβίαστος· Τὸ λέγει ὁ Θεολόγ. Γρηγόρ. ἐν τοῖς Τετρασίχοις τε.

"Τί πάντα τὸν δύσκνουν αἰτιώμεθα
ἐχθρόν;...
Τὸ πῦρ παρ' ἡμῶν, ἡ δὲ φλὸξ τοῦ πνεύματος."

Εἰς σπανίας τινὰς περιστάσεις γίνεται συγκατάβασις· διὸ χ' λέγεται,

Ἀδέκαστος ὁ κριτὴς τίς;

λδ'. Ἀκούει συμβουλὴν νὰ μὴν ἀπατᾶται, ὅτι δεκάζει τὸν ἀδέκαστόν του κριτήν, μὲ τὸ ἕν, θηλαδὴ μὲ τὴν Πίστιν, τὸ εὐκολώτερον· διὰ νὰ ἦναι ἀλογοθέτητος εἰς τὸ ἄλλο, τὰ ἔργα, τὸ δυσκολώτερον. (1) Καταπείθεται νὰ ἐξασκῇ καὶ τὰ δύο ἐπίσης, ὡς καὶ τὰ δύο ἀναγκαῖα πρὸς σωτηρίαν του· Ὅθεν καὶ βλέπει πῶς εἰς τὴν πτῶσίν του εἶν' ἀναγκαία ἡ εἰλικρινὴς μετάνοια, ἡ ἱκανοποίησις, καὶ ἡ ἀπόφασις τῆς ἀπὸ τοῦ ὁλοθήματος ἀποχῆς· ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, πληροφορεῖται πῶς εἶναι σαφεσάτη πανοληθρία του, νὰ ὑποπαραιτῆται καὶ νὰ ἀρνῇ ἀνεξαγόρευτον κατὰ μέρος, μίαν καὶ μόνην θανάσιμον ἁμαρτίαν, πολλῷ δὴ μᾶλλον πολλὰς, μὲ σκοπὸν τοῦ νὰ τὴν ἐξαλείψῃ εἰς τὸ ἑξῆς καὶ εἰς αὔριον ἕως ἰσχάτης ἀναπνοῆς. Καὶ εἰς τοιαύτην ἀπαλὴν καὶ παρακινδυνευμένην ὑπόθεσιν, κρίνει πῶς πρέπει, ὡς ἀσφαλέστερον καλὸν ὑπὲρ ἑαυτοῦ, τὸ νὰ ἔχῃ πάντοτε κατὰ νοῦν μᾶλλον τοῦ Θεοῦ τὴν δικαιοσύνην, εἰς ἣν καὶ ἐπρόσκρουσε, καὶ ὄχι τὴν εὐσπλαγχνίαν του, εἰς ἣν ἐλπίζων ἐνίοτε, ἤθελεν ἁμαρτήσῃ. (2) διότι βλέπει πῶς καὶ ὁ ἐνάρετος Χριστιανὸς, ἀφ' οὗ κάμει καὶ τὰ δύο, ἀφ' οὗ δηλ. ἐνεργήσῃ τὴν Πίστιν του, ἀφ' οὗ πράξῃ

Ἀναγκαία ἡ μετάνοια καὶ τὰ συνεπόμενα ταύτῃ.

Οὐχρὴ θαρρεῖν τῇ εὐσπλαγχνίᾳ τοῦ Θεοῦ, ἢ ἁμαρτάνειν, ἀλλὰ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ ἐννοεῖν.

ται· "Ἐξ ἀνάγκης ἢ νόμου μετάθεσις γίνεται." ἢ, "Ἀσθενὴς ἢ ὁδοιπόρος νόμον οὐκ ἔχει."

(1) "Μὴ πλανᾶσθε· Θεὸς οὐ μυκτηρίζεται· ὃ γὰρ ἂν σπείρῃ ἄνθρωπος, τοῦτο καὶ θερίσει." Παῦλ. πρὸς Γαλάτ. κφ· ς'· 7.

(2) "Ὅτι μὲν φιλάνθρωπός ἐστιν ὁ Θεὸς, μάλ' ἀκριβῶς οἶδα· ὅτι δὲ καὶ ἀπαιτεῖ δίκας σφοδροτάτας τοὺς τῆς φιλανθρωπίας καταφρονήσαντας, καὶ ἁμαρτάνουσι γραφαὶ, καὶ τὰ πράγματα μαρτυρεῖ... Μὴ τοίνυν τῇ φιλανθρωπίᾳ μόνῃ θαρροῦντες ἁμαρτάνομεν, ἀλλὰ καὶ τὴν δικαιοσύνην" ἐννοοῦντες γνωσιμαχῶμεν, ἵνα καλέσῃ ἡμῖν ὀρθῇ φιλάνθρωπος." Ἰσιδ. Πηλουσιώτ. Ἐπις.

ξῃ τὰ καλὰ, καὶ ἀποφύγῃ τὰ κακὰ, καὶ ἀφ' οὗ ὑπερεκπερισσοῦ ἐξαλείψῃ τὰ σφάλματά του μὲ τὸν μετάμελον, μὲ τὸν κανόνα, μὲ τὴν ἀποχήν· τότε μόνον ἐπικαλεῖται τὸ θεῖον ἔλεος, πάντοτε δειλιῶν ἐμφρόνως, διὰ τὸν ἀκριβῆ τῆς θείας δικαιοσύνης ζυγόν.

λέ. Συλλογίζεται, πῶς ἡ μεγαλιτέρα ἀγάπη, ἣν ὀφείλει νὰ δεικνύῃ εἰς τὸν Θεὸν, εἶναι τὸ νὰ ἀγαπᾷ τὸν ἀδελφόν του Χριστιανὸν, ὄντερ ὁρᾷ, καὶ ὅντερ βλέπει ὅτι ἔχει χρείαν ἀπὸ τὸν ἑαυτόν του· καὶ ὅτι ἡ μεγαλιτέρα τιμὴ ἐξ ἑαυτοῦ πρὸς Θεὸν εἶναι, τὸ νὰ ἐξομοιοῖ ἑαυτὸν μὲ ἐκεῖνον, μὲ τὸ νὰ ἠξεύρῃ ὅπερ ὁ Θεὸς εἶπεν αὐτῷ νὰ ἠξεύρῃ, καὶ μὲ τὸ νὰ πράττῃ ὅπερ εἶπε νὰ πράττῃ· ὅ ἐστι μὲ τὸ νὰ ἔχῃ Πίστιν ὀρθὴν, καὶ Ἔργα καλὰ, τὴν ἀδιαίρετον συζυγίαν. (1) Βλέπει, πῶς οἱ ἐκ τῆς ἀσκήσεως τῆς θρησκείας του πόνοι εἶναι, τὸ νὰ κάμωσι τὴν ψυχὴν αὐτῷ εὔθυμον, καὶ τὸ σῶμα ὑγιηρὸν, (2) καὶ ἑαυτὸν εἰς τὸν κόσμον ὠφέλιμον, καὶ διὰ τοῦτο ἐράσμιον, ἀλλὰ καὶ εὐέλπιν περὶ τῆς μελλούσης μακαριότητος. Σκέπτεται, ὅτι πρέπει τὰ ἔργα του νὰ ἦναι σύμφωνα μὲ τοὺς λόγους του· (3) ἄλλως, ὅτι εἶναι κατάγελως εἰς τὸν

Κόσ-

Ἀγάπη πρὸς τὸν πλησίον.

Ὁμοίωσις πρὸς τὸν Θεόν.

Συμφωνία ἔργων πρὸς λόγους. ὅ ἐστιν ἀληθεία.

---

(1) Ἀχώρισα ἢ τὰ δύο ἀπ' ἀλλήλων ἢ ἀδιάζευκτα. "Ἡ γὰρ Πίστις χωρὶς τῶν ἔργων νεκρά ἐστι·" κατὰ τὸν Ἰάκωβ. Ἐπις. κφ. β'. 26.

(2) "Τὸ σῶμα ὦ βέλτιστε, τροφῆς δεῖται, ἢ τρυφῆς· ὀλιγοδείας, ἢ πλησμονῆς· αὐταρκείας, ἢ πολυτελείας· ἃ μὲν γὰρ ἢ τὴν ψυχὴν ἢ τὸ σῶμα ὠφελοῦσιν, ὑγιείαν ἢ ῥώμην ἢ εὐεξίαν πίκτουσα... Ἀπόδειξις δὲ σαφὴς τὸ τοὺς τῆς ὀλιγοδείας ἀσκητὰς, τῶν τὸν ἀβροδίαιτον ἑλομένων βίον, ἢ συνετωτέρους, ἢ ὑγιεινοτέρους εἶναι." Ἰσιδ. Πηλουσ. Ἐπις.

(3) Δηλ. καθὼς προσεύχεται εἰς Θεὸν, ἕτω νὰ ποιῇ ἢ ἐμπράκτως· ἢ προσίτι ἡ ἐξωτερικὴ τοῦ λατρεία νὰ ἦναι ἐν ἀληθείᾳ σύμφωνος, νὰ ἀνταποκρίνεται μὲ τὴν ἐσωτερικὴν διάθεσιν τῆς ψυχῆς· ταυτὸν εἰπεῖν, νὰ μὴν ἦναι ἀνάξιος κατ' ἐπιπολὴν, νὰ μὴν ἦναι ὑποκριτής.

SISMANOGLIO

κόσμον, ἐὰν μὲ τοὺς λόγους του προσπαθῇ νὰ ἀποσκεπάζῃ τὰ ἔργα του· καὶ ὅτι, ἂν εὑρίσκωνται, ἄνθρωποι εὐαπάτητοι, εὐήθεις εἰς τὸ νὰ τὸν πιστεύωσιν, εἶναι καὶ πολλοὶ φρόνιμοι, καὶ αὐτὸς ὁ κριτής του, ὃς τις οὐ μυκτηρίζεται.

Φευκτέος ὁ ψόγος τῷ Χρισιανῷ.

λς'. Κυττάζει τὸν Φιλόσοφον, ὅτι ἀπὸ μεγαλοψυχίαν του μόνην δὲν κατηγορεῖ· καὶ τὸ πλέον, διὰ τὴν αὐτὴν ἕξιν του μήτ' ἐπαινεῖ καθένα· (1) αὐτὸς λοιπὸν, ὅς τις τὸ νὰ διαπύρῃ καὶ καταλαλῇ τὸν ἄλλον, ὀφείλει νὰ τὸ ἔχῃ καὶ ἁμαρτίαν, πῶς θέλει ψέγει; πῶς θέλει λέγει διὰ τὰ ψεγάδια, διὰ τὰ ἐλαττώματα τοῦ πλησίον του, τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὰς δόξας, ἢ εἰς τὰς πράξεις του; πόσῳ μᾶλλον θέλει σοχάζεσθαι, ὅτι δὲν τὸν ἀνήκει νὰ καταχρᾶται τὸ μαντικὸν τῆς ψυχῆς του, καὶ νὰ κατεπεμβαίνῃ τῷ ἀδελφῷ του Χρισιανῷ, λέγων ὅτι ἔχει δόξας, τὰς ὁποίας δὲν ὡμολόγησε πρὸς αὐτόν; ἢ ὅτι ποιεῖ ἔργα, τῶν ὁποίων ἰδέαν πλήρη δὲν ἔλαβε; Κρίνει, πῶς, παρὰ νὰ καταχρίνῃ τὴν κακίαν, ἐκ τοῦ ἑνὸς μέρους, καὶ νὰ συναγελάζεται μὲ τοὺς ἐργάτας τῆς ἀνομίας, ἐκ τοῦ ἄλλου· εἶναι κάλλιον νὰ παρατρέχῃ τὸ πρῶτον, ὡς ἀδιάφορον, εἴτουν ἀσύμφορον· ὅπου ὅμως ἰδεῖ τοὺς δύο ὀλεθρίους χαρακτῆρας, τοὺς ὁποίους διαγράφω

Βέλτιον ἀποφεύγειν τοὺς κακεργάτας, ἢ κατακρίνειν τὴν κακίαν.

(1) Τὸς δικαίως ἐπαίνως μήτ' ἡ Φιλοσοφία τὸς ἀποσκέφεται· τὸς ἀναξίως τῶν ἀνθρώπων μόνον δὲν ἐπαινεῖ. Ἂν ἡ μεγαλοψυχία ἦν ἀρετὴ ἐμποδισική τῶν ἐπαίνων ἀπὸ τὸν φιλόσοφον, ἡ δικαιοσύνη τε ὅμως ἐξ ἐναντίας τὸν ὑποχρεοῖ νὰ διανέμῃ ἀναλόγως τὸν ἐπιβάλλοντα ἔπαινον. Τήρησον τὸν Ἀριστοτέλην, ὅτι οὕτω μεταχειρίζεται παντοχῆ τῶν συγγραμμάτων τε τῆς ἐπαίνε τὸ τάλαντον. Ἰδὲ καὶ ὁ Θεολόγ. ἐν τοῖς Τετραστίχοις τε.

" Αἴνει μὲν ἄλλον, μὴ φρόνει δ' ἀνέμμονος·
μηδ' ἄλλον εὐθὺς, πρίν γε τῇ πείρᾳ μάθῃς. "

μὴ-

γράφω ἐνταῦθα, (1) νὰ ἐκκλίνῃ ἀπ' αὐτῶν, ὡς ἀπότινος πάθους κολλητικοῦ ψυχολέθρου. Συμπεραίνει, πῶς, ἂν ἦναι συγκεχωρημένον νὰ διορθώνῃ τὸν ὁμόπιστόν του Ὀρθόδοξον, τόσον εἰς τὰ πλημμελήματά του, ὅσον καὶ εἰς τὰς ἰδίας τοῦ νοὸς πλάνας του, πῶς πρέπει νὰ πράττῃ τοῦτο δακρυρρεῶν, καὶ νὰ ἐπιχειρῇ ἐν ἀγάπῃ Χρισιανικῇ νὰ τὸν φέρῃ εἰς ἐπιστροφὴν καὶ μετάνοιαν. (2)

Διορθῶν τὸν ὁμόπιστον ὠφελίμως ψυχῶς.

λζ'. Τελειοῦται, ὅτι αἰσχρολογῶν, συνειθίζει ἐκ προσαγωγῆς νὰ τὸν φαίνωνται πρακτὰ καὶ τὰ ἔργα, τὰ σημαινόμενα ἐκ τῶν λόγων· (3) ὅθεν εἰς τὴν συναναστροφὴν, τὴν ὁποίαν μόνον μὲ τοὺς ἀγαθοὺς προαιρεῖται νὰ κάμνῃ, ἀσεβεῖ καὶ, πλὴν δὲν λαλεῖ ἐωμολογίας καὶ αἰσχρολογίας· μάλιστα ἐν ᾧ σοχάζεται ὅτι δίδει λαβὴν εἰς κάθε ἐχέφρονα, πῶς ἀνακυκλοῦνται εἰς τὰ αἰσχρὰ αἱ ἰδέαι του, ἂν ἦναι πρᾶγμ' ἀνανσίβρητον, ὅτι ἐκεῖνο, εἰς τὸ ὁποῖόν τις ἐνδομύχως ἐνασμενίζεται, τοῦτο καὶ λαλεῖ συνεχῶς, καὶ ἐκφέρει ἀπὸ τοῦ στόματός του. (4)

Ἀσεβίζεσθαι μὲν, ἀλλὰ μὴ αἰσχρολογεῖν, εὐφημολογεῖν δέ.

λή. Βλέπει, ὅτι δὲν πρέπει νὰ προσέχῃ διόλου εἰς τοῦ Ἀθέου τὰ ἄῤῥατα θέματα (5) καὶ προβλήματα, ἢ εἰς τοῦ Δεισιδαίμονος, τὰ ἀθέμιτα προσκόμματα καὶ σκονδάμ-

Δεῖ τὸν Χρισιανὸν ὑπερκεῖσθαι τῇ Φιλοσόφῳ ἐν πάσαις ταῖς ἀρεταῖς.

μήπως, κακῆ φανέντος, αἰσχύνην ὄφλῃς. "
Καὶ Πλάταρ. Περὶ τῆ ἀκ. " Τοῖς γὰρ ἀληθινῶς καὶ βεβαίως ἀγαθοῖς, τιμᾶτε καλλίση, τὸ τιμᾶσαί τινα τῶν ἀξίων· καὶ κόσμος εὐπρεπέσατος, τὸ ἐπικοσμῆσαι περιουσία δόξης καὶ ἀφθονία τὸ γινόμενον. "
(1) Τὸς τῆ Ἀθέε δηλονότι καὶ Δεισιδαίμονος. τῶν ἐργατῶν τῆς ἀνομίας.
(2) Ἀνάγνωθι τὰς τῆ Παύλε πρὸς Τιμόθ. καὶ Τίτ. ἐπισολάς.
(3) " Ἡ γὰρ πρὸς τὸς φαύλως τῶν λόγων συνήθεια, ὁδός τις ἐσὶν ἐπὶ τὰ πράγματα. " Βασίλ. πρὸς τὸς Νέους.
(4) " Ἀγαθή τις ἐπιθυμεῖ, ταῦτα καὶ ἐκφέρειν φιλεῖ. Δημόσθ.
(5) Τὰ ἄῤῥατα θέματα, εἶναι ἀντὶ τῆ ἀῤῥητα (Δωρικῶς) προβλήματα καὶ προτάσεις. καί τοι οὐκ ἀγνοῶ, ὅτι τοῦτο ἕτεροι γράφουσιν, Ἀῤῥητ' ἀθέμιτα, ὡς διορθωταί.

δάμματα· (1) ἀλλὰ νὰ συνερίζεται πῶς νὰ ὑπερβῇ τὸν Φιλόσοφον, ὅς τις περιπατεῖ διὰ τοῦ φυσικοῦ φωτὸς εἰς τὰς ἕξεις καὶ πράξεις του. (2) Καὶ ἂν αὐτὸς τοιαύτην ὁδὸν ἐξακολουθῇ ὑπὸ φωτὶ ἀμυδρῷ, αὐτὸς ἔπειτα, ὅς τις ὁδηγεῖται ὑπὸ τοῦ αὐτολαμποῦς φωτὸς τῆς Ἀποκαλύψεως, πῶς νὰ μὴ μετέλθῃ κἀν τὸ αὐτὸ, ἀφ' οὗ πρέπει εἰς αὐτὸν νὰ καταντήσῃ εἰς τὴν Χριστιανικὴν τελειότητα;

Φρόνησις. λθ'. Κυττάζει λοιπὸν τὸν φιλόσοφον, ὅτι ἐπιμένει εἰς τὸ νὰ ἐνισχύῃ τὸ λογικόν του, πρὸς παρασκευὴν τῶν συντεινόντων τῇ πρωσκαίρῳ εὐδαιμονίᾳ του· καὶ αὐτὸς ἔπειτα πῶς νὰ μὴ κάμνῃ τὸ αὐτὸ καλὸν κίνημα, καὶ νὰ διάγῃ εἰς τοῦτον τὸν βίον ὡς ἡμπορεῖ· νὰ παρασκευάζεται ὅμως διὰ τὸν μέλλοντα, τὸν μακάριον καὶ αἰώνιον; τοῦτο γὰρ ὑπαγορεύει ἡ γλυκεῖα φωνὴ τῆς φρονήσεως.

Πραότης. μ'. Θεωρεῖ τὸν Σοφὸν, ὅτι γίνεται δυσκίνητος ὑπὸ τῆς ὀργῆς, ὅτι ὑποφέρει μὲ μετριότητα τὰ πρὸς αὐτὸν ὑπὸ τῶν ἄλλων γινόμενα ἀδικήματα, χωρὶς νὰ τὰ ἐκδικῆται· καὶ πῶς αὐτὸς θέλει ὀργίζεσθαι δι' αὐτὰ, καὶ τὰ ἐκδικεῖσθαι; αὐτὸς, ὁ ὀφείλων ἂν τὸν ῥαπίσῃ τις ἐπὶ τῆς μιᾶς σιαγόνος, νὰ ἐπιστρέφῃ καὶ τὴν ἑτέραν τῷ τύψαντι; (3)

(1) Μεταφορικ. ἀντὶ τῶν, πλημμελήματα, σφάλματα, παραλογισμὸς κτλ.
(2) Ἀνάγνωθι τῶν Ἠθικ. Εὐδημ. τῶν Ἀριστοτέλ. τὴν ἀνακεφαλαίωσιν τῶν ἀρετῶν καὶ τῶν κακιῶν, μετὰ τὸ ιέ. κφ. Ἔτι δὲ Διογ. Λαερτ. ἐν Πλάτωνος „ Τῆς τελείας ἀρετῆς εἴδη τέτταρα· ὧν μὲν, Φρόνησις· ὧν δὲ Δικαιοσύνη· τρίτον, Ἀνδρία· τέταρτον, Σωφροσύνη. Τούτων ἡ μὲν Φρόνησις, αἰτία τοῦ πράττειν ὀρθῶς τὰ πράγματα· ἡ δὲ Δικαιοσύνη, τοῦ ἐν ταῖς κοινωνίαις καὶ τοῖς συναλλάγμασι δικαιοπραγεῖν· ἡ δὲ Ἀνδρία, τοῦ ἐν τοῖς κινδύνοις καὶ φοβεροῖς μὴ ἐξίστασθαι ποιεῖν, ἀλλὰ μένειν· ἡ δὲ Σωφροσύνη, τοῦ κρατεῖν τῶν ἐπιθυμιῶν, καὶ ὑπὸ μηδεμιᾶς ἡδονῆς δουλοῦσθαι, ἀλλὰ κοσμίως ζῆν. Ἀνάγν. πλησιέστ. ἐς τὸν Φαίδ. τοῦ Πλατ. περὶ τῶν αὐτῶν.
(3) Ματ. κφ. έ. 39. Λουκ. κφ. ς'. 29.

μά. Περιεργάζεται τὸν τρόπιμον τῆς Σοφίας, ὅτι εἶναι εὐθαρσὴς, δὲν φοβεῖται τὰ δεινὰ, δὲν ἐκπλήττεται καὶ τὸν θάνατον· πῶς λοιπὸν δὲν θέλει ὑπομείνει αὐτὸς εὐθαρσῶς καὶ ἀνδρείως τὰς δυσχίας, καὶ εὐσθενῶς τὸ τέρμα τοῦ βίου του; αὐτὸς, ὅς τις πρέπει νὰ ἔχῃ τὴν συμφορὰν διὰ εὐτυχίαν του· ὅς τις πρέπει νὰ ζῇ ὡς νεκρὸς, καὶ νὰ λογίζεται διὰ ζωήν του τὸν θάνατον; (1) ἢ πῶς δὲν θέλει εἶναι φιλόπονος εἰς τὴν ἀπόκτησιν τῶν καλῶν, τῶν μόχθῳ καὶ πόνῳ ἀποκτωμένων, (2) καὶ καρτερικὸς, ὥστε νὰ ἀντέχῃ εἰς ἅπαν τὸ προσυχὸν, διὰ νὰ τὰ ἀπολαύσῃ;

Ἀνδρία.

μβ'. Παρατηρεῖ τὸν φιλόσοφον, ὅτι δὲν θαυμάζει μήτε τὰς ἀδιαβλήτους καὶ θεμιτὰς ἡδονὰς τῆς ἁφῆς, καὶ τὰς ἀναγκαίας τῆς γεύσεως· καὶ καταφρονεῖ διόλου τὰς φαύλας καὶ αἰσχρὰς ἡδονὰς τῶν αἰσθήσεων, τὴν ἀσέλγειαν, τὴν γαστριμαργίαν, καὶ τὴν οἰνοφλυγίαν· καὶ πῶς αὐτὸς νὰ μὴ συγχέλλεται μὲν ἀπὸ τὰς θεμιτὰς, νὰ ἦναι δ' ἀνόρεκτος τῶν μωμητῶν καὶ ἀθεμίτων ἀπολαύσεων· ἀφ' οὗ καὶ βλέπει, πῶς ὁ Χριστιανισμὸς ἔκαμε καὶ τὴν ἔλλειψιν τῶν ἡδονῶν ἐπὶ τῶν ἁπτῶν, ὡσὰν μεσότητά τινα, μίαν θειοτέραν ἀρετὴν, καὶ τὴν ὠνόμασε Παρθενίαν, καὶ τὴν ἔνδειαν πάλιν αὐτῶν ἐπὶ τῶν γευσῶν, μίαν Ἀγγελικωτέραν, καὶ τὴν ὠνόμασεν Ἀσιτίαν; (3)

Σωφροσύνη, Ἐγκράτεια.

μγ.

Λ

(1) Ταῦτα πάντα, καὶ τὰ ἐν τοῖς ἑφεξῆς παραγράφοις, εἶναι ἀπηντλημένα ἀπὸ τὴν Ν. Διαθήκην τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν. Ὅρ. Ματθ. κ Λουκ. εἰς τὰ πρῶτα κεφάλαια, ἄχρις ς'. κ ζ'.
(2) "Χαλεπὰ τὰ καλά." Παλαιὸς λόγος διαγορεύειν.
(1) Τὸ μήτε οὐδόλως, καὶ τὸ εἰς ἄκρον ἀπολαμβάνειν, καὶ τὰ δύο εἶναι κακίαι· διότι τὸ μὲν εἶναι ἔλλειψις, τὸ δὲ ὑπερβολὴ· τὸ δὲ μετρίως ἀ-

Δικαιοσύνη, Εὐσέβεια, Ὁσιότης, Ὑπακοή, Πίστις, κτλ.

μγ'. Κυττάζει, πῶς ὁ Σοφὸς διανέμει ἑκάστῳ τὸ ἐπιβάλλον· φυλάττει τὰ πάτρια ἔθη, καὶ τὰ νόμιμα, καὶ τὰ καθήκοντα εἰς τὸ Θεῖον, εἰς τοὺς θεσπεσίους, εἰς τὴν πατρίδα, εἰς τοὺς γονεῖς, εἰς τοὺς τεθνεῶτάς του· ὅτι ὑποτάσσεται εἰς τὴν αὐτοκρατῆ ἐξουσίαν· ὅτι διατηρεῖ τὴν πίστιν εἰς τὰς συμφωνίας, εἰς τὰς ἐνοχάς του· ὅτι δὲν πλεονεκτεῖ εἰς τὰς ληψοδοσίας του· πῶς λοιπὸν αὐτὸς δὲν θέλει κτήμνει εἰς τὰ ἐδικά του πράγματα τὸ περιπλέον, ἢ κ'ἂν τὸ αὐτὸ, καθότου μάλιστα εἶν' ἀσφαλέστερος ὅτι εἶναι ταῦτα καὶ θειότερα καὶ πιστότερα; διότι εἶδε τὸν Θεόν του ἀμέσως, καὶ ἐλάλησε μετ' αὐτοῦ· διότι ἤδη τὸν ἔχει μυστικωτέραν τροφὴν, καὶ πνευματικωτέραν του πόσιν, (1) καὶ παρέλαβε παρ' αὐτοῦ τόσα ἄλλα θεῖα μυστήρια, καὶ τὸ πρόπαιον κατὰ τῆς φθορᾶς· διότι πλουτεῖ τὴν ἀειπάρθενον Θεοτόκον Μαρίαν, καὶ τοὺς Ἁγίους, οἵτινές εἰσιν ὅλως ἀρετὴ, οἵτινες μεσιτεύουσιν ὑπὲρ αὐτοῦ, (2) οἵτινες τὸν βοηθοῦσι, τὸν σωτηρεύουσι· τῶν ὁποίων

ἀπολαμβάνειν, οὖσα μεσότης, εἶναι βέβαια ἀρετή. ἡ δὲ παρθενία καὶ ἀσιτία, οὖσαι ἐλλείψεις, εἴτουν ἔνδειαι, εἰσὶν ἄρα κακίαι. Οὕτω φυσικῶς· ἀλλ' ὁ Χριστιανισμὸς τὰς ἐλλείψεις ταύτας ὑπερφυσικώτερον τὰς ἔχει ἀρετὰς, ὡσὰν μεσότητας, καὶ τοὺς ἐξασκοῦντας αὐτὰς τιμῶν, τοὺς ἔχει καὶ ἰσαγγέλους. Τὸν μὲν νόμιμον γάμον τιμᾷ, τὴν δὲ ἀγαμίαν, εἴτουν τὴν παρθενίαν ὡς ὑπερκειμένην ὑπερτιμᾷ καὶ ὑπερασπάζεται· ὅρ. Παύλ. Ἐπις. Κορινθ. Α'. κφ. ζ.

(1) Εἶδε τὸν Θεὸν ὁ Χριστιανὸς ἀμέσως διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν Ἀποστόλων, οἵτινες καὶ ἐλάλησαν μετ' αὐτοῦ, καὶ ἤκουσαν τῶν λόγων αὐτοῦ, καὶ εἰς ἡμᾶς τοὺς μετέδωκαν. "Ὃ ἀκηκόαμεν, ὃ ἑωράκαμεν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡμῶν . . . καὶ αἱ χεῖρες ἡμῶν ἐψηλάφησαν, περὶ τοῦ Λόγου τῆς ζωῆς . . . ἀπαγγέλομεν ὑμῖν." (Ἰωάνν. Ἐπις. ά. κφ. ά.) "Λάβετε, φάγετε· τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου. Καὶ λαβὼν τὸ ποτήριον, εὐχαριστήσας ἔδωκεν αὐτοῖς, καὶ ἔπιον ἐξ αὐτοῦ πάντες. καὶ εἶπεν αὐτοῖς· Τοῦτό ἐστι τὸ αἷμά μου." (Μάρκ. κφ. ιδ'. 22. 23.) "Τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν." (Λουκᾶς κφ. κβ'. 19.)

(2) Ἡ μεσιτεία καὶ πρεσβεία τῶν ἁγίων ὑπὲρ τοῦ Χριστιανικοῦ καὶ παντὸς

ων τὰ λείψανα εἶναι εἰς αὐτὴν ὑπόδειγμα, εἴτε ὑπόμνημα ἐπὶ γῆς, τῆς μεγάλης τῶν ἀρετῆς, καὶ παρακαταθήκης τῆς προσασίας των· καὶ τὰ δι' αὐτῶν γινόμενα θαύματα εἶναι ἀπόδειξις λαμπρὰ τῆς πρὸς Θεὸν παῤῥησίας τῶν

τοῦ Κοσμικοῦ κατασήματος, εἶναι τῆς Ἐκκλησίας παλαιοτάτη παράδοσις, δόγματος οὐσιώδους ἐπέχουσα δύναμιν, ἐντεῦθεν λαβοῦσα τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἀφορμάς· Ἰωάνν. Θεολ. Ἐπις. Α'. κφ. β'. "Ἐάν τις ἁμάρτῃ, παράκλητον ἔχομεν πρὸς τὸν Πατέρα, Ἰησοῦν Χριστὸν δίκαιον· καὶ αὐτὸς ἱλασμός ἐστι περὶ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν· οὐ περὶ τῶν ἡμετέρων δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ παντὸς τοῦ Κόσμου." Παῦλ. πρὸς Ῥωμ. κφ. ή. 34. "Χριστός . . . ὃς καὶ ἔστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ, ὃς καὶ ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν." Καὶ ἀνωτέρω· "Τὸ Πνεῦμα ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν στεναγμοῖς ἀλαλήτοις." Καὶ πρὸς Ἑβρ. κφ. ζ'. 25. "Ὅθεν καὶ σώζειν εἰς τὸ παντελὲς δύναται τοὺς προσερχομένους δι' αὐτοῦ τῷ Θεῷ, πάντοτε ζῶν εἰς τὸ ἐντυγχάνειν ὑπὲρ αὐτῶν." Περιζόμεθα λοιπὸν συλλογιστικῶς· Ὁ Χριστὸς καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ πρεσβεύει πρὸς τὸν Θεὸν· καὶ διατὶ ἡ Θεοτόκος Μαρία, ὁ Πρόδρομος, οἱ ἅγιοι πάντες "νὰ μὴ μεσιτεύσι τάχατε; Τί ἀντιφάσκει τὸ πρᾶγμα; τί ἄτοπον πτηγάζει ἐκ τούτου; Αὐτὸς ὁ Χριστὸς διέθετο τοὺς Ἀποστόλους συμβασιλεύειν αὐτῷ καὶ συνδοξάζεσθαι μετ' αὐτοῦ. (Ματθ. κφ. ιθ'. 28. Λουκ. κβ'. 30. Ἰωάνν. ιζ'. 24.) καὶ τὸ μεσιτεύειν ἐστὶν ἀπηγορευμένον; Τίνα μεσιτείαν ὅμως; ἀνάλογον τῷ νοερῷ διακόσμῳ, θεσπρεπῆ, καὶ οὐχ' οἵαν οἱ πρόσυλοι φαντάζονται τοῖς ἐπὶ γῆς βασιλεῦσι· καὶ τοιαύτην, οἵα ἀνθρωπίνη γλῶσσα ἐστὶν ἀλάλητος. Καὶ χωρὶς δὲ τοῦ συλλογισμοῦ τούτου, διαῤῥήδην χρίσει ὁ Ἰωάννης ἐν τῇ Ἀποκαλύψ. κφ. έ. 8. "Καὶ οἱ εἰκοσιτέσσαρες πρεσβύτεροι ἔπεσον ἐνώπιον τοῦ Ἀρνίου, ἔχοντες ἕκαστος κιθάρας, καὶ φιάλας χρυσᾶς γεμούσας θυμιαμάτων, αἵ εἰσιν αἱ προσευχαὶ τῶν ἁγίων." Καὶ ἐν τῇ Εἰαγγ. κφ. θ'. 31. "Ἐάν τις θεοσεβὴς ᾖ, καὶ τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιῇ, τούτου ἀκούει." (ὁ Θεὸς·) Προσκείσθωσαν ἐνταῦθα καὶ ταῦτα τὰ ἀσμενέστατα ἐκ τῆς παλαιᾶς Γραφῆς· Τωβίτ. κφ. ιβ'. ις'. "Ἐγώ εἰμι Ῥαφαὴλ, εἷς ἐκ τῶν ἑπτὰ Ἀγγέλων τῶν ἁγίων, οἳ προσαναφέρουσι τὰς προσευχὰς τῶν ἁγίων, καὶ εἰσπορεύονται ἐνώπιον τῆς δόξης τοῦ Ἁγίου." Καὶ ἀνωτ. 12. "Καὶ νῦν ὅτε προσήνυζω σὺ καὶ ἡ νύμφη σου Σάῤῥα, ἐγὼ προσήγαγον τὸ μνημόσυνον τῆς προσευχῆς ὑμῶν ἐνώπιον τοῦ Ἁγίου." Ἡ σημείωσις αὕτη ἀποβλέπει εἴς τινας τῶν ἡμετέρων, οἵτινες ἤδη νεωστὶ ἤρξαντο ἐναντιοφρονεῖν, λέγοντες ὅτι ἔστι νεωτέρα ἐφεύρεσις ἡ τῶν ἁγίων πρεσβεία.

των. Πῶς δὲν θέλει θνήσκει καὶ αὐτὸς ὑπὲρ τῆς πατρίδος του, διὰ νὰ σώζωνται τὰ τοιαῦτα πάτρια του κειμήλια; Πῶς δὲν θέλει ὑπερσέβεσθαι καὶ ὑπεραγαπᾶν τοὺς γονεῖς του, οἵτινες τὸν ἀνέθρεψαν εἰς τοὺς κόλπους τῆς εὐσεβείας; Πῶς δὲν θέλει τιμᾷ τοὺς τεθνεῶτάς του, οἵτινες τὸν ἠγάπησαν; Πῶς δὲν θέλει τοὺς βοηθεῖ διὰ μνημοσύγων, ὅσον εὐπορεῖ, (3) οἵτινες καὶ αὐτοὶ ζῶντες τὸν εὐεργέ-

(2) Ἐπειδὴ πολλοὶ ἐκ τῶν ἡμετέρων οὐ πρὸ πολλοῦ ἤρξαντο λέγειν, ὅτι τὰ μνημόσυνα, αἱ εὐποιΐαι, καὶ αἱ εὐχαὶ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, οὐδόλως βοηθοῦσιν οὔτε τοῖς ζῶσιν, οὔτε τοῖς τεθνεῶσι, φέρε δὴ ἐν τῇ παρούσῃ εὐκαιρίᾳ εἴπωμέν τινα καὶ περὶ τούτου. Ἡ παράδοσις παρὰ τῇ Ἀποστολικῇ Ἐκκλησίᾳ λογίζεται ὡς νόμος καὶ κανὼν, ταῖς Ἀποστολικαῖς καὶ Συνοδικαῖς ἀποφάσεσιν ἰσοδύναμος· ὡδηγήθη δὲ καὶ ἐδιδάχθη εἰς τοῦτο ὑπὸ τοῦ θείου Παύλου καὶ Βασιλείου. Ἔλαβε δὲ τὸ ἐνδόμιμον περὶ τῶν μνημοσύνων καὶ τῶν εὐχῶν ἡ Ἐκκλησία ἐντεῦθεν· περὶ μὲν τῶν ζώντων, Μακκαβ. Α'. κφ. ιβ'. 11. "Ἡμεῖς οὖν ἐν παντὶ καιρῷ ἀδιαλείπτως, ἔν τε ταῖς ἑορταῖς καὶ ταῖς λοιπαῖς καθηκούσαις ἡμέραις μιμνῃσκόμεθα ὑμῶν, ἐφ' οἷς προφέρομεν θυσιῶν, καὶ ἐν ταῖς προσευχαῖς, ὡς δέον ἐστὶ καὶ πρέπον μνημονεύειν ἀδελφῶν." Πράξ. Ἀποστ. κφ. ιβ'. 5. "Ὁ μὲν οὖν Πέτρος ἐτηρεῖτο ἐν τῇ φυλακῇ· προσευχὴ δὲ ἦν ἐκτενὴς γινομένη ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὸν Θεὸν ὑπὲρ αὐτοῦ." Καὶ πολλαχοῦ τῶν Ἐπιστολῶν αὐτῶν οἱ Ἀπόστολοι ζητοῦσι τὴν τῶν ἁγίων (τῶν πιστῶν δηλ.) τὴν ὑπὲρ ἑαυτῶν προσευχήν· Περὶ δὲ τεθνεώτων, Μακκαβ. Β. κφ. ιβ'. 43. "Ἀπέστειλε εἰς Ἱεροσόλυμα προσαγαγεῖν περὶ ἁμαρτίας θυσίαν, πάνυ καλῶς καὶ ἀξίως πράττων, ὑπὲρ ἀναστάσεως διαλογιζόμενος· εἰ γὰρ μὴ τοὺς προπεπτωκότας ἀναστῆναι προσεδόκα, περισσὸν ἂν καὶ ληρῶδες ὑπὲρ νεκρῶν προσεύχεσθαι· εἶτ' ἐμβλέπων τοῖς μετ' εὐσεβείας κοιμωμένοις κάλλιστον ἀποκείμενον χαριστήριον· ὁσία καὶ εὐσεβὴς ἡ ἐπίνοια· ὅθεν περὶ τῶν τεθνηκότων τὸν ἐξιλασμὸν ἐποιήσατο, τῆς ἁμαρτίας ἀπολυθῆναι." Εἰς δὲ τὴν Ν. Γραφὴν, ὅσα γε καμὲ εἰδέναι, παρεκτὸς τῶν Διαταγῶν τῶν Ἀποστόλων βιβλ. η'. κφ. μβ'. ἀλλαχοῦ μνεία μνημοσύνων οὐ γίνεται περὶ τεθνεώτων. Περὶ δὲ ἀφέσεως ἁμαρτιῶν τῶν ζώντων, Παῦλ. πρὸς Ἑβρ. κφ. έ. ί. "Πᾶς γὰρ ἀρχιερεὺς ἐξ ἀνθρώπων λαμβανόμενος, ὑπὲρ ἀνθρώπων καθίσταται τὰ πρὸς τὸν Θεὸν, ἵνα προσφέρῃ δῶρά τε καὶ θυσίας ὑπὲρ ἁμαρτιῶν... Καὶ διὰ ταύτην (τὴν ἀσθένειαν) ὀφείλει, καθὼς

γέτησαν; Πῶς δὲν θέλει ὑπείκει καὶ ὑποτάσσεσθαι εἰς τὸν ἐξουσιαστήν του, ἂς ἦναι καὶ σκολιὸς, κατὰ τὸν κορυφαῖον Ἀπόστολον, (1) τοῦ ὁποίου τὴν δυναστείαν λογίζεται ἐκ Θεοῦ; (2) Πῶς δὲν θέλει εἶναι πιστὸς εἰς τὰς συνθήκας καὶ συμφωνίας του; ὅτι "Πιστὸς καὶ ὁ Κύριος ἐν πᾶσι τοῖς λόγοις αὐτοῦ." Πῶς θέλει ἁρπάζει τὰ ξένα πράγματα, αὐτὸς ὅς τις πρέπει νὰ δίδῃ καὶ τὸ ὑποκάμισόν του πρὸς τὸν λαμβάνοντα τὸ ἐπανωφόρι; (3)

μδ'. Παρατηρεῖ τὸν ἐγκρατῆ τῆς ἐξωτέρας παιδείας, ὅτι εἶναι εὐδάπανος εἰς τὰ καλά· ὅτι δίδει δεόντως τὸ ἐδικόν του εἰς ἄλλους, καὶ δὲν ἀπαιτεῖ τὸ ἐδικόν του ἀπὸ τοὺς ἄλλους. (4) πόσῳ μᾶλλον δὲν θέλει εἶναι αὐτὸς βοηθητικὸς τοῦ ἀδελφοῦ του Χριστιανοῦ, εἰς τὴν ἀῤῥωστίαν του, εἰς τὴν ὀρφανίαν του, εἰς τὴν ἀπορίαν καὶ βά-

Ἐλευθερία.

θῶς περὶ τοῦ λαοῦ, οὕτω καὶ περὶ ἑαυτοῦ προσφέρων ὑπὲρ ἁμαρτιῶν." καὶ ἐν τοῖς ἑξῆς κεφαλ. ὡσαύτως. — Τὸ δὲ εὐπορεῖ, ἐν τῷ κειμένῳ, ἐλήφθη ἀντὶ τοῦ, ἐμπορεῖ. ἔστι γὰρ, εὐπορῶ, ἐφπορῶ, ἐβπορῶ, ἐμπορῶ, ἠμπορῶ· ὥσπερ ἐλαύνω, ἐλάβνω, λάμνω (τὸ κωπηλατῶ.) χαῦνος, χαβνὸς, χαμνὸς, ἀχαμνός· τέτυφα, τέτυβα, τέτυβμαι, τέτυμμαι. Πρὸς εἰδότας τὰ περὶ ὁμοφωνίας συγγενείας, εἴτε ἀντισοιχίας, καὶ ἀντικαταχάσεως τῶν γραμμάτων λαλῶ. Τοῦ δὲ εὐπορῶ ἀντὶ τοῦ, ἠμπορῶ, παραδείγματα μὲν καὶ ἄλλα πολλὰ, ἐκ τοῦ προχείρου δὲ τὸ, "Ἄξιος εὐφημῆσαί σε οὐκ εὐπορῶμεν ἡμεῖς." Ἐν τῷ Ἀπολυτικ. τοῦ Προδρόμ. τῇ κδ'. Ἰων.

(1) Τὸν Θεὸν φοβεῖσθε· τὸν βασιλέα τιμᾶτε. Οἱ οἰκέται ὑποτασσόμενοι ἐν παντὶ φόβῳ τοῖς δεσπόταις, οὐ μόνον τοῖς ἀγαθοῖς, ἀλλὰ καὶ τοῖς σκολιοῖς." Πέτρ. Α'. κφ. β'. 17. 18.

(2) "Οὐκ ἔστιν ἐξουσία εἰμὴ ἀπὸ Θεοῦ· αἱ δὲ οὖσαι ἐξουσίαι, ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τεταγμέναι εἰσί." Παῦλ. πρὸς Ρωμαίους κφ. ιγ'. ί.

(3) Ματθ. κφ. έ. 40. Λουκ. κφ. ς'. 29.

(4) Εἰς τοῦτο τείνει καὶ τὸ, "Χάριν λαβὼν μέμνησο, καὶ δὸς ἐπιλάθου." Γνώμ. παλ.

θάσανά του; (1) ἀφ' οὗ ἡ Πίςις ἡμῶν, τὴν ὑπερβολὴν τῆς ληψοδοσίας, ἐποίησεν ὡσὰν τήν μεσότητα, μίαν ὑψηλοτέραν ἀφετὴν, καὶ τὸν προσάζει νὰ διανέμῃ ὅσα ἔχει τοῖς πτωχοῖς διὰ τὸν Θεόν· καὶ δὲν θέλει πλέον εἰς τὸ ἑξῆς νὰ ἔχῃ ἄλλα πλούτη, παρὰ τὸν ἴδιον αὐτὸν Θεόν· καὶ τὴν τοιαύτην ἕξιν ὀνομάζει Ἀκτημοσύνην;

Μεγαλοψυχία.

μέ. Θεωρεῖ τὸν φιλόσοφον, ὅτι τὴν μὲν εὐτυχίαν, τὴν δόξαν καὶ τὴν τιμὴν, τὰ μεταχειρίζεται μὲ μετριότητα· δὲν χαυνοῦται ὅμως καὶ καταπίπτει εἰς τὴν δυσυχίαν, μήτε ἐκπλήττεται εἰς τὴν ἀτιμίαν· πῶς λοιπὸν θέλει ἐπαρθῇ αὐτοῦ ἡ καρδία εἰς τὰ καλὰ καὶ εὐτυχήματά του; αὐτὴ, ἥτις πρέπει νὰ ἦναι ταπεινὴ, ὡς ἡ καρδία τοῦ Κυρίου της (2) ἢ πῶς θέλει ἐκλυθῇ καὶ ἀποκάμει ἡ ψυχή του εἰς τάναντία; αὐτὴ, ἥτις πρέπει νὰ φρονῇ, ὅτι τὸ πολίτευμάτης εἶναι εἰς οὐρανούς; (3)

Εὐλάβεια.

μς'. Βλέπει τὸν Σοφὸν, ὅτι ὑμνεῖ τὸν Θεόν, ἄνευ τινὸς δεισιδαιμονίας πιχυλοῦς καὶ χυδαιώδους ἐθνικῆς· ὅτι τὸν γνωρίζει δημιουργὸν τοῦ Παντὸς, ὄχι ὅμως καὶ τῆς κακίας παραγωγίς· ἥτις καθ' αὐτὸ προῆλθεν ἀπὸ τὴν κακίαν τοῦ μοχθηροῦ· ὅτι ὁμολογεῖ τὴν πρόνοιάν του εἰς πάντα, καὶ τὴν ὑποταγὴν τῶν ὄντων εἰς τὴν τάξιν, ἐν ᾗ ἀπ' ἀρχῆς τὰ συνήρμολόγησε· τὴν ὁποίαν οὐδὲν ἐξ αὐτῶν παραβαίνει, ἀλλ' ἡ ὁ ἄδικος καὶ κακὸς·

ὅτι

(1) "Θρησκεία καθαρὰ καὶ ἀμίαντος παρὰ τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ αὕτη ἐστὶν, ἐπισκέπτεσθαι ὀρφανοὺς καὶ χήρας ἐν τῇ θλίψει αὐτῶν, ἄσπιλον ἑαυτὸν τηρεῖν ἀπὸ τοῦ κόσμου." Ἰάκωβ. Ἐπις. κφ. ά. τ6. κτλ.

(2) "Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πρᾶός εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ." Ματθ. κφ. ιά. 29.

(3) "Ἡμῶν γὰρ τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει." Παῦλ. Φιλιππησ. κφ. γ'. 20.

ὅτι ἐπικαλεῖται τὸ θεῖον ἔλεος, καὶ τὴν θείαν φώτισιν καὶ ὁδηγίαν· ὅτι πρεσβεύει πῶς δὲν εἶναι λειτούργημα ἄλλο ὑπέρτερον εἰς τὰ οὐράνια καὶ ἐπίγεια νοητικὰ ὄντα, παρὰ τὸ νὰ ὑμνῶσι δικαίως τὸν ὑπέρτατον Λόγον δινεκῶς· (1) καὶ πῶς αὐτὸς νὰ μὴ προσεύχεται μὲ τὰς ἀρ-

χὰς

(1) Ἰδούσοι ἡ φιλοσοφικὴ προσευχὴ τοῦ Κλεάνθης, περιφήμου Στωϊκοῦ φιλοσόφου εἰς τὰς Ἀθήνας πρὸ 240. ἐτῶν πρὶν Χριστοῦ, τὸ ὑψηλότερον πρᾶγμα εἰς τὸ εἶδος τῆς ὑμνολογίας παρὰ τοῖς παλαιοῖς, ἐκ Στοβ. Φυσικ. Ἐκλογ. βιβλ. ά. κφ. γ'. ἐκ Κομμητᾶ Τόμ. ιά. σελ. 22.

"Κύδις' ἀθανάτων, πολυώνυμε, παγκρατὲς αἰεὶ
Ζεῦ, φύσεως ἀρχηγὲ, νόμε μέτα πάντα κυβερνῶν,
χαῖρε σὲ. γὰρ πάντεσσι θέμις θνητοῖς προσαυδᾶν.
ἐκ σοῦ γὰρ γένος ἐσμὲν, ἰῆς μίμημα λαχόντες
μοῦνος, ὅσα ζώει τε καὶ ἕρπει θνητ' ἐπὶ γαῖαν·
τῷ σε κὰ θυμνήσω, καὶ σὸν κράτος αἰὲν ἀείσω.
Σοὶ δὴ πᾶς ὅδε Κόσμος, ἑλισσόμενος περὶ γαῖαν,
πείθεται ᾗ κεν ἄγῃς, καὶ ἑκὼν ὑπὸ σεῖο κρατεῖται
τοιοῦτον ἔχεις ὑποεργὸν ἀνικήτοις ἐνὶ χερσὶν
ἀμφήκη, πυρόεντα, ἀεὶ ζώοντα κεραυνόν,
τῷ γὰρ ὑπὸ πληγῆς φύσεως πάντ' ἐρρίγασιν,
ᾧ σὺ κατευθύνεις κοινὸν λόγον ὃς διὰ πάντων
φοιτᾷ, μιγνύμενος μεγάλοις μικροῖς τε φάεσσι·
ὃς τόσσος γεγαὼς, ὕπατος βασιλεὺς διὰ παντός·
οὐδέτι γίγνεται ἔργον ἐπὶ χθονὶ, σοῦ δίχα δαῖμον,
οὔτε κατ' αἰθέριον θεῖον πόλον, οὔτ' ἐνὶ πόντῳ
πλὴν ὁπόσα ῥέζουσι κακοὶ σφετέρῃσιν ἀνοίαις·
Ἀλλὰ σὺ καὶ τὰ περισσὰ ἐπίσασαι ἄρτια θεῖναι,
καὶ κοσμεῖς τὰ ἄκοσμα, καὶ οὐ φίλα σοὶ φίλα ἕσσί·
ὧδε γὰρ εἰς ἓν ἅπαντα συνήρμοσας, ἐσθλὰ κακοῖσιν,
ὥσθ' ἕνα γίγνεσθαι Πάντων λόγον αἰὲν ἐόντα·
ὃν φεύγοντες ἐῶσι ὅσοι θνητῶν κακοί εἰσι·
δύσμοροι οἵτ' ἀγαθῶν μὲν ἀεὶ κτῆσιν ποθέοντες,
οὔτ' ἐσορῶσι Θεοῦ κοινὸν νόμον, οὔτε κλύουσιν,
ᾧ κεν πειθόμενοι σὺν νῷ, βίον ἐσθλὸν ἔχειεν·
αὐτοὶ δ' αὖ ὁρμῶσιν ἀνευ καλοῦ ἄλλος ἐπ' ἄλλα,
οἱ μὲν ὑπὲρ δόξης σπουδὴν δυσέριδον ἔχοντες,
οἱ δ' ἐπὶ κερδοσύνας τετραμμένοι οὐδενὶ κόσμῳ,

κλι-

χὰς, τὰς ὁποίας ὁ ἴδιος πλάσης του ἀμέσως καὶ παν-
σόφως τῷ ὑπηγόρευσε; Ἐκτὸς δὲ τῆς Προνοίας του, πῶς
νὰ μὴν ἔχῃ τὰ θάρρη του εἰς αὐτὸν, ὅς τις τὸν υἱοθέτη-
σε; Πῶς νὰ μὴ τὸν δοξάζῃ ἐν πάσῃ ἀναπνοῇ, ἐν ᾧ αὐ-
τὸν

ἄλλοι δ' εἰς ἄνεσιν, ᾗ σώματος ἡδέα ἔργα,
ᾗ λυγρὰ δὴ ἀλλήλοισιν ἐπ' ἄλλοτε δ' ἄλλα φέροντες,
σπεύδοντες μάλα πάμπαν ἐναντία τῶν δε γενέσθαι,
Ἀλλὰ Ζεῦ πάνδωρε, κελαινεφὲς, ἀρχικέραυνε,
ἀνθρώπους ῥύσαι ἀπειροσύνης ἀπὸ λυγρῆς·
ἦν σὺ πάτερ, σκέδασον ψυχῆς ἄπο, δὸς δὲ κυρῆσαι
γνώμης, ᾗ πίσυνος σὺ, δίκης μέτα πάντα κυβερνᾷς·
ὄφρ' ἂν τιμηθέντες ἀμειβώμεσθάσε τιμῇ,
ὑμνοῦντες τὰ σὰ ἔργα, διηνεκὲς, ὡς ἐπέοικε
θνητὸν ἐόντ'· ἐπεὶ οὔτε βροτοῖς γέρας ἄλλο τι μεῖζον,
οὔτε θεοῖς, ἢ κοινὸν ἀεὶ νόμον ἐν δίκῃ ὑμνεῖν.

ΣΧΟΛΙΑ.

Εἰς τὸν 4. στίχ. ἑρμηνευτέον ὧδε. Ἐκ σοῦ γὰρ ἔχομεν τὸ γένος, λαχόντες γενέσθαι, γενόμενοι, ἀπομίμημα, ἀπήχημα, ἢ ἀφομοίωμα τῆς σῆς ἰδέας, ἤτοι ἰωῆς, (καθ' Ἡσύχιον.) φωνῆς, ἠχῆς, πνοῆς, μόνοι ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι τῶν ἄλλων ἐπιγείων ζώων· κατὰ τὸ, "Καὶ ἐνεφύσησεν (ὁ Θεὸς) εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ (τοῦ ἀνθρώπου,) καὶ ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος εἰς ψυχὴν ζῶσαν." (Γενέσ. κφ. β'. 7.) Τὸ παρὸν ἡμίστιχιον ἔπειτα μετεχειρίσατο καὶ ὁ Ἄρατος εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν Φαινομένων, ὅς ἤκμασεν ἐπὶ Ἀντιγόνου τοῦ Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ, πρὸ 152 σχεδὸν ἐτῶν τῆς Χριστοῦ γεννήσεως·

Ἐκ Διὸς ἀρχώμεσθα, τὸν οὐδέ ποτ' ἄνδρες ἐῶμεν
ἄῤῥητον· μεσταὶ δὲ Διὸς πᾶσαι μὲν ἀγυιαὶ,
πᾶσαι δ' ἀνθρώπων ἀγοραὶ· μεστὴ δὲ θάλασσα
καὶ λιμένες· πάντῃ δὲ Διὸς κεχρήμεθα πάντες.
τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμέν, ὁ δ' ἤπιος ἀνθρώποισι κτλ.

Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλ. (Πράξ. κφ. ιζ'. 28.) δημηγορῶν ἐν ταῖς Ἀθήναις ἐς τὸν Ἄρειον πάγον, ἀκουόντων Ἐπικουρείων καὶ Στωϊκῶν Φιλοσόφων ὡς πληθυντικὸν ἔφη ἀριθμόν. "Ὡς καί τινες τῶν καθ' ὑμᾶς ποιητῶν εἰρήκασι· Τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμέν," — Εἰς τὸν 7. Ἑλισσόμενος, περιφερόμενος ὡς περὶ κέντρον περὶ τὴν γῆν — Εἰς τὸν 10. διὰ τοῦ ἀεὶ ζῶσ κε-

τὸν ἐκ τῶν ἐθνῶν ἐξελέξατο; Πῶς νὰ μὴ γρηγορῇ, καὶ
νὰ μὴν ἔχῃ ἀμυντήριον ὅπλον καὶ προφυλακτικὸν, τὴν
Προσευχὴν, ἵνα μὴ ἐμπίπτῃ εἰς πειρασμὸν, ἐν ᾧ ἠξεύρει
ὅτι τὸ φυσικόν του εἶναι ὀλισθηρόν; (1) Καὶ ἐνὶ λόγῳ,
ἐὰν

M

κεραυνῷ ἐννοεῖ τὴν Παντοδυναμίαν τοῦ Θεοῦ ἀλληγορικῶς.— Εἰς τὸν 12. Κοινὸν λόγον, ἀντὶ τοῦ, Τὸν κοινὸν νόμον· ὡς κατωτέρω φησί. Θέλει δὲ λέγειν, ὅτι Ὑπὸ τῆς παντοδυνάμεως σου δυνάμεως, διευθύνεις τὸν ἀιώνιον κοινὸν νόμον τῆς φύσεως, τὸν διὰ πάντων τῶν ὄντων διήκοντα, ᾧ τά τε μικρὰ ᾗ μεγάλα οὐράνια φῶτα, ἄστρων φωτεινὰ σώματα, κυκλοφορεῖσι ᾗ περιστρέφονται. — Εἰς τὸν 14. μετὰ τὸ, Βασιλέως, ἐννοεῖται τὸ, ἐι, ὑπάρχεις· τὸ δὲ γεγαῶς, ἢ μετοχὴ, ἀτιολογικῶς κεῖται. — Εἰς τὸν 15. 16. Ὁσοὶ Πρόνοια ἀσάγεται ἀστρεκῶς Εὐαγγελικῶς. — Εἰς τὸν 17. τὸ ἐλεύθερον τοῦ ἀνθρώπου ᾗ αὐτεξούσιον. — Εἰς τὸν 19. ᾗ ἑξ. Καὶ ὁ φίλαρχος φίλα ἐξίν· ἀντὶ τοῦ, Τὰ ἀναγκαῖα ᾗ ἐχθρὰ πρὸς ἄλληλα στοιχεῖα, διὰ τῆς θείας δυνάμεως, φίλα εἰσὶ, ᾗ συνέρχονται ἐπὶ τὸ αὐτὸ, ὥστε μὴ γίνεσθαι διάλυσιν ᾗ φθορὰν τοῦ Παντὸς· οἷον, ἡ ἄυλος ᾗ ἀθάνατος ψυχὴ συνῆλθε ᾗ συνεζεύχθη τῷ ὑλικῷ σώματι ᾗ θνητῷ, ᾗ ἐξ ἀμφοῖν συνημμόσθη ὁ ἄνθρωπος κτλ'. — Εἰς τὸν 21. Ἕνα γίνεσθαι πάντων λόγον ἀεὶ ἐόντα, ἀντὶ τοῦ, Ἕνα κοινὸν νόμον ἀιώνιον. — Εἰς τὸν 22. Ἐῶσιν· ἀντὶ τοῦ, ὀλιγωροῦσι, παραβλέπουσι, καταφρονοῦσι. — Εἰς τὸν 25. Ὧν πειθόμενοι οἱ ἄνθρωποι ἔχοιεν· ἀντὶ τοῦ, Ὧν, νόμῳ πειθόμενοι δύναιντο ἂν διάγειν βίον ἀγαθὸν ᾗ εὐδαίμονα. — Εἰς τὸν 26. Αὐτοὶ ὅμως κακῶς ὁρμῶσι. κτλ. σαφῆ. — Εἰς τὸν 30. Ἔλιπε. Ἦν γὰρ, "....ἐπ' ἄλλοτε δ' ἄλλα φέροντος·" ᾗ ἀνεπληρώθη ὑπ' ἐμοῦ ὡς κεῖται· ἔστι δὲ ἀντὶ τοῦ, Ἐπιφέροντες δὲ, ἀλλήλοις ἄλλοτε ἄλλα κακὰ, σπαδάζοντες ὅλως διόλου ἀποθύμια τέκνων ἀκολουθήσαι αὐτοῖς· τουτ· ἀντιλυπῆσαι ᾗ ζημιῶσαι αὐτούς. — Εἰς τὸν 32. — κελαινεφὲς· μαυροσυννεφῖτα, κοινότερον. — Εἰς τὸν 33. Ἀπειροσύνης ἀπὸ λυγρῆς· ἀπὸ τῆς δεινῆς ἀγνοίας ᾗ ἀμαθείας τῶν θείων σου ἔργων. — Εἰς τὸν 35. Γνώμης· ἀντὶ τοῦ, Τῆς θείας σοφίας. — Εἰς τὸν 37. ὡς ἐπέοικε κτλ. ἀντὶ τοῦ, Οἷα ἐκὸς ὑμνεῖν τὸν θνητὸν ὄντα ἄνθρωπον. — Σημείωσαι δὲ ᾗ ὅτι, ἂν ὀλίγον τι μεταβάλῃς τὸ παρόντα ὕμνον, γίνεται Χριστιανικώτατος. — Πολλὰ περίεργον ἐστὶ ᾗ ὃ λέγει ὁ αὐτὸς Κλεάνθης. "Ἀνελεύθερος, πᾶς ὅς τις εἰς δόξαν βλέπει. Ὡς δὴ παρ' ἐκείνης τευξόμενος καλῶ τινος·" παρὰ Κλήμεν. Προτρεπτ. σελ. 47. ἔνθα δόξαν ἐκεῖνος ἑρμηνεύει, τὴν κοινὴν δόξαν ᾗ συνήθειαν.

(1) Καὶ τὶς, ἢ τί ἄλλο δύναται νὰ στηρίξῃ ᾗ νὰ ἐνδυναμώσῃ τὴν ὀλισθηρότητα ταύτην ᾗ ἀδυναμίαν τῆς φύσεως, εἰ μὴ αὐτὴ ἡ θεία χάρις, ἡ κυρία τῆς φύσεως ᾗ τῶν ἀσθενειῶν θεραπεύτρια; ἰδοὺ ἡ ἀνάγκη τῆς προσευχῆς·

ἐὰν αἱ Χριστιανικαὶ τελειότητες φανῶτιν, ὅτι εἶναι ὑπὲρ τὴν δύναμιν ἑαυτοῦ, κρίνει τοὐλάχιστον, ὅτι δὲν ἠμπορεῖ νὰ εἰπῇ τίποτε περὶ τῶν ἀρετῶν, ἃς ἡ φιλοσοφία ὑπαγορεύει· διότι εἶναι εὐκατόρθωτοι, εὔκολοι νὰ βαλθῶσιν εἰς πρᾶξιν, καθὼς πραγματικῶς τὸ ἀπέδειξαν οἱ παλαιοὶ τῆς ὀρθῆς φιλοσοφίας καὶ οἱ νεώτεροι ζάχοροι.

Χρέη τοῦ Ἄρχοντος ἢ τῶν ὑπαλλήλων αὐτοῦ.

μζ. Ἕπεται λοιπόν, ὅτι, ὅταν Ἄρχων λαοῦ ἦναι ὁ καθ' ἡμᾶς Χριστιανός, πρέπει νὰ προσπαθῇ εἰς τὸ νὰ κρίνῃ ἀπροσωπολήπτως, ὥσπερ ἐκεῖνος, τὸν ὁποῖον ἐκπροσωπίζει, οὗτινος ἐπιφέρει τὸ πρόσωπον, καὶ ἐπέχει τὸν τόπον· νὰ μὴ κοιμᾶται ὁλονυκτίως ὢν τοιοῦτος ἀνὴρ βουλήτορος, (1) ἀλλὰ νὰ φροντίζῃ ἐπιμελῶς περὶ τῆς εὐτυχίας καὶ βελτιώσεως, τῆς ἀσφαλείας τῶν ὑπ' αὐτοῦ ποιμενομένων λαῶν· νὰ ἦναι φίλος τῆς τάξεως, καὶ τὴν ἀταξίαν νὰ ὀρρωδῇ (2) νὰ ἀνταμείβῃ τὴν ἀρετὴν δαψιλῶς, καὶ ἐπὶ τούτῳ νὰ χαίρῃ· (3) νὰ τιμωρῇ αὐστηρῶς τὴν κακίαν, καὶ νὰ πενθῇ δι' αὐτό· (4) νὰ προπαρασκευάζῃ, ὥστε νὰ κάμνωσι τὸ αὐτὸ καὶ τὰ ὄργανα τῆς διοικήσεώς του, οἱ ὑπάλληλοι ὑπουργοί του, διὰ νὰ ἦναι κοινὴ, καὶ διὰ τοῦτο ἔμπεδος καὶ βεβαία ἡ εὐταξία καὶ μόνιμος. (1) νὰ μιμῆται τὸν Θεὸν καὶ εἰς τὸ ἐνεργῶς πολιτευμά του, καὶ εἰς τὴν φυλακὴν καὶ διαμονὴν τῶν νόμων του, διὰ νὰ ἦναι μὲ τὸ πρωτότυπον ὅσον εἶναι τὸ ὁμοιότατ' ἐκεῖνον δηλαδὴ καὶ αὐτὸς ἐνεργῶν εἶναι, καὶ μεγάλα καλὰ ἐκτελῶν, κοινότατα, σεμνότατα, καὶ σωτήρια πρὸς τὸ παρὸν, διὰ νὰ ἔχῃ ν' ἀφίνῃ κατόπιν του τύπον καὶ ὑπογραμμὸν ἐπὶ πολὺ εἰς τὸ μέλλον. Τὸ αὐτὸ θέλει σπουδάζει νὰ κάμνῃ, καὶ ὅταν ἦναι μεριμνώτερον μέλος τῆς Πολιτείας ὁ πιστὸς ὁ Χριστιανός.

Χρέη τοῦ Ἱεράρχου ἢ τῶν ὑπαλλήλων αὐτοῦ.

μή. Ὅταν δὲ ἦναι ἀρχιερεὺς, θέλει σοχάζεσθαι, πρέπει νὰ ἦναι διδάσκαλος, καὶ πατὴρ, καὶ κηδεμὼν τῶν κατὰ πνεῦμα τέκνων του. Ὅθεν θέλει φωτίζει αὐτὰ διὰ τῆς λαμπρᾶς του διδασκαλίας· θέλει φροντίζει περὶ τῶν ψυχῶν ἐκείνων, καθὼς καὶ περὶ τῆς ἐδικῆς του· καὶ θέλει ἐξασκεῖσθαι ἐξ ἐπαγγέλματος τὰς χριστιανικὰς τελειότητας, ὡς διὰ τοῦ παραδείγματός του, τὸ ὁποῖον εἶναι ἡ λαλιστέρα παραίνεσις, (2) νὰ διευθύνῃ τὰ ἤθη των καὶ τὴν πολιτείαν, τοὐλάχιστον εἰς ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ὁ φιλόσοφος διδάσκει, τὴν ἀρετήν. Τὸ αὐτὸ βλέπει, ὅτι πρέπει νὰ πράττῃ, καὶ ὅταν ἦναι μεριμνώτερον ὄργανον τῆς Πνευματικῆς μας ταύτης Πατρονομίας. (3)

Χρέη τοῦ Κοσμικοῦ, ἢ τοῦ μοναδικοῦ.

μθ. Ὅταν ἦναι ἀρχόμενος, θέλει κρίνει, ὅτι πρέπει ἀ[illegible]ρ-

---

(1) "Οὐ χρὴ παννύχιον εὕδειν βουληφόρον ἄνδρα. Ὦ λαοί τ' ἐπιτετράφαται, ᾧ τόσσα μέμηλε." Ἰλ. Β'. 24.

(2) Καὶ γὰρ "Τάξει συνίσταται τὸ πᾶν, ἀταξίᾳ δὲ ἀνατρέπεται." παλαιὸς λόγος διαγορεύει.

(3) Ἀναξιοπαθοῦσα ἡ ἀρετὴ, δίδωσι χώραν εἰς τὴν κακίαν· τῆς κακίας προσχωρησάσης, ἔλεθρος ἀφευκτος τῆς ἐπικρατείας ἐκείνης. Πρέπει νὰ χαίρῃ λοιπὸν, ὅτι τιμωμένη ἡ ἀρετὴ, ἀποβάλλει τὴν κακίαν, τὴν λυμεῶνα τῆς κοινωνίας· ἃς εἶναι πρὸς τὸ παρὸν πολιοῦχος, ἢ διὰ μέλλει νὰ δώσῃ λόγον εἰς τὸν ἀνώτατον πολιοῦχον, τὸν ὁποῖον ἐκπροσωπίζει.

(4) Νὰ δακρύῃ ἐπὶ τῇ τιμωρίᾳ τῆς κακίας, διὰ νὰ δείξῃ ὅτι ἡ φιλανθρωπία εἶναι τὸ πρώτιστον τοῦ ἄρχοντος πλεονέκτημα, τῆς ὁποίας ὅμως ἀπέρχενται οἱ φιλανθρωπότεροι νόμοι τῆς κοινωνίας.

---

(1) Πῶς δὲ προπαρασκευάσει τοὺς ὑποδεεστέρους ἢ ὑπουργούς του νὰ πράττωσι ἢ αὐτοὶ τὸ αὐτό; α'. ἐὰν ἀριστίνδην, ἢ ὄχι πλουτίνδην (διὰ νὰ μεταχειρισθῶ τὸ Ἱεροσόφου Συνεσίου τὰς λέξεις·) ἢ συγγενίνδην, (ἵν' οὕτως εἴπω κἀγώ·) κάμνῃ τὴν ἐκλογήν των. β'. ἐὰν μὲν σεμνύνῃ ἢ τιμᾷ τὸν ἐνάρετον, ἢ ἐκπληρώνῃ τὰ χρέη του ἀκριβῶς· ἀτιμάζῃ δὲ ἢ ὀλιγωρῇ τὸν κακὸν ἢ ἀνάξιον, ὡς λωβητῆρα τῆς κοινωνίας. γ'. ὅταν τὸν μετερχόμενον τὴν Ὀδύσσειον τέχνην τὸν ὑποβλέπῃ ἢ τὸν προσέχῃ· τὸν δὲ τὴν τοῦ Νεοπτολέμου, παῤῥησιάζῃ ἢ ἐνθαῤῥύνῃ κτλ.

(2) "Ἧττον δεήσει τοῦ λέγειν, πράττων ἃ δεῖ." Γρηγορ. Τετρασίχ.

(3) Δηλ. Ἐπίσκοπος, Ἱερεὺς, Διάκονος κτλ.

ἀγαγγύως νὰ δίδῃ τὸν κῆνσόν του. (1) Ὅταν ἦναι υἱός, νὰ ἦναι ὑπήκοος τῷ πατρί· ἀνὴρ, σώφρων· πατὴρ, φιλόστοργος· ἀδελφὸς, εἰλικρινὴς· φίλος, πιστός· καὶ εἰς ὁποιανδήποτε ἄλλην σχέσιν, ὁ κάλλιστος. Εἰ δὲ καὶ χάριν τῆς Εὐαγγελικῆς τελειότητος, θέλει νὰ σηκώσῃ ἐπ' ὤμων του τὸν σαυρὸν, καὶ νὰ ἀκολουθήσῃ τῷ ἐσταυρωμένῳ ὑπὲρ αὐτοῦ, σχάζεται ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἀρνηθῇ δι' ἄλλο τὰς φυσικάς του σχέσεις, ἂς ἔχει μὲ ἕναν, ἢ δύο. (2) παρὰ διὰ νὰ κάμῃ πάλιν ὅλους τοὺς Χριστιανοὺς, πατέρας καὶ γνησίους του ἀδελφοὺς· καὶ ὅτι δὲν ἀφίνει τὸν Κόσμον καὶ τὰ ἐν Κόσμῳ. παρὰ διὰ νὰ ἦναι ὁ νοῦς καὶ ὁ λογισμός του μόνος ὁ Θεὸς καὶ τὰ θεῖα. (3)

Ὁ ἐκλέκτων καρπὸς ἢ ὠφέλεια.

ν'. Καὶ τέλος, συμπεραίνει, πῶς, ἂν αὐτὰ τὰ καλὰ, τὰ αἱρετὰ, τὰ τίμια, τὰ λυσιτελῆ, τὰ σωτήρια, βάλῃ τα εἰς πρᾶξιν ὅλα, οὐχὶ πλημμελῶς καὶ ἐφαμάρτως, ἀλλ' ἐπισηριζόμενος γνησιώτατα εἰς τὰς ἀρχὰς καὶ ἀξιώματι τῆς ἀμωμήτου ἡμῶν Πίστεως, τόσον τὰ εἰς τὸ Θεωρητικὸν, ὅσον καὶ εἰς τὸ Πρακτικὸν αὐτῆς μέρος ἀναφερόμενα· συμπεραίνει λέγω, πῶς θέλει ἔχει βέβαια πνευματικὴν χαρὰν, ὑγείαν, μακροβιότητα, καὶ ἀταραξίαν

(1) Κῆνσος· Λατινικὸν ὄνομα, δηλοῦν, „Νόμισμα ἰσοσθένιον δραχμῇ„ κατὰ τὸν Μοσχόπυλ. Σχεδ. ὅπερ κατ' ἔτος ὡς φόρος τῇ ἐξουσίᾳ ἐδίδοτο. Ματθ. κφ. κβ. 19. - 11. " Ἐπιδείξατέ μοι τὸ νόμισμα τοῦ κήνσου... Ἀπόδοτε οὖν τὰ Καίσαρος, Καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ, τῷ Θεῷ.„

(2) Γονεῖς δηλ. καὶ ἀδελφούς. Παράγγελμα τοῦτο πρὸς Μοναχὸν, οὐχὶ δὲ πρὸς Ἱερέα μιγάδα, ἔχοντα καὶ γυναῖκα νόμιμον καὶ παιδία.

(3) "Δέον δὶ οὐδὲν ἄλλο, ἀλλ' ἢ τὸ δουλεῦσαι τῷ Θεῷ, μᾶλλον δὲ ταῖς ἑαυτῶν ψυχαῖς, τοῦ Κόσμῳ ἀναχωρῆσαι, καὶ οὐκ εἰς ἀνάπαυσιν, ἀλλ' εἰς κόπους καὶ μόχθους αὐτομολῆσαι.„ δηλονότι τοὺς εἰς τὸ μοναχικὸν ἐρχομένους. Ἰωσὴφ ὁ Βρυέννι. Τόμ. γ. λθ'. σε 8.

ραξίαν τῆς συνειδήσεώς του εἰς τὸν περασμένον καὶ πρόσκαιρον τοῦτον βίον, καὶ ἀδιαλείπτως ἀνεκλάλητον θυμηδίαν εἰς ἐκεῖνον τὸν ἀπέραντον αἰῶνα καὶ ἀτελεύτητον.

Ἐσχάτη συμβουλὴ πρὸς τὸν Χριστιανὸν τῆς ἀναγινώσκειν προσεκτικῶς τὸ παρὸν συνταγμάτιον.

νά. Ὅθεν δὲν ἔχω τὶ νὰ προσθέσω ἀφ' ἑαυτοῦ μου, καὶ νὰ νουθετήσω τὸν εὐσεβῆ μου ὁμογενῆ, παρὰ μόνον τὸν συμβουλεύω εἰλικρινῶς, νὰ ἀναγινώσκῃ συχνάκις καὶ ἐσκεμμένως τούτους τοὺς Χαρακτῆρας, τοὺς ὁποίους τυπωδῶς ἐνταῦθα ἐξέθηκα, καὶ νὰ βάλῃ ὡς ἀρχὰς σταθερὰς εἰς τὸν Θεωρητικὸν καὶ Πρακτικὸν βίον του, τὰ καλὰ, τὰ ὁποῖα μεγαλύνει δικαίως ὁ παρὼν λόγος, καὶ νὰ ἀποδιδράσκῃ τὰ ἐναντία· τὰ ὁποῖα πρεπόντως ὁ αὐτὸς στηλιτεύει. (1).

νβ'. Θεόμου παντοδύναμε, βοήθησόν μοι τὸν Χριστολάτρην εἰς τοῦτο τὸ ἔργον, ἐν ᾧ κεῖται ἡ σωτηρία του· ἐνδυνάμωσον αὐτὸν ἐναντίον εἰς τὴν μερικὴν τῆς Φιλοσοφίας μωρίαν· ὑπερασπίσθητι αὐτὸν ἀπὸ τῆς ἀπιστίας τὰς

(1) Ὅστις θέλει τὴν σωτηρίαν τε, δὲν λέγω μόνον τὴν ἐκεῖ, ἀλλ' ἀκόμη καὶ τὴν ἐδῶ, ἂς ἀναγινώσκῃ μὲν καὶ τοῦτον τὸν λόγον, τὸν ὁποῖον ἐπ' ὠφελείᾳ τῶν ὁμογενῶν ἐξεδώκαμεν, ὡς λίαν ὠφέλιμον· ἀλλὰ καὶ τὰ ἐξῆς συγγράμματα, ὡς καὶ αὐτὰ εἰς τὸν αὐτὸν σκοπὸν βάλλοντα· ἅπερ ἐξέδωκαν ἄνδρες ζηλωταὶ, καὶ φιλόκαλοι, καὶ φιλάνθρωποι, καὶ φιλόσοφοι εἰσὶ δὲ·

α'. Τρόπαιον τῆς Ὀρθοδόξου Πίστεως· πόνημα Ἀντωνίου Μανουὴλ, μεταφρασθὲν ἐκ τῆς Ἰταλίδος, καὶ πλουτισθὲν, καὶ τυπωθὲν ὑπ' αὐτοῦ ἐν Βιέννῃ 1791.

β'. Ἔλεγχος κατὰ Ἀθέων, φιλοπονηθεὶς εἰς δύο τόμους παρὰ Πρωκοπίου τοῦ Ἱεροδιδασκάλου, καὶ τυπωθεὶς Ἐνετίησι 1792.

γ'. Ἀνασκευὴ τῆς τελευταίου διερμηνευθείσης Διαθήκης τοῦ Βολταίρ, ὑπὸ Κλήμεντος Γάλλου, καὶ μεταφρασθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἀοιδίμου Θεοτόκη, καὶ πλουτισθεῖσα σοφαῖς ὑποσημειώσεσι πλείσαις· ἐκδοθεῖσα δὲ ἐν Βιέννῃ 1794.

δ'. Σύνταγμα Θεολογικῆς παιδείας τοῦ μακαρίτου Ἰωάννου Λιτίνου Ἐνετίησι 1895.

ε'. Ἡ Θεοσοφία τοῦ Ἀββᾶ Ἀντωνίου τοῦ Γωβηνσίου, μεταφρασθεῖσα ὑπὸ τοῦ λίαν ζηλωτοῦ καὶ ἀοιδίμου Ἀθανασίου τοῦ Παρίου, τέταρτον μέρος τῆς μετα-

τὰς προσβολὰς, καὶ ἀσφάλισαί τον ἀπὸ τὰς ἀπάτας τῆς Δεισιδαιμονίας· ὥστε, ὧν ὅλος ἀλήθεια, ὅλος ἀρετὴ, (τοῦτο δὴ τὸ θεῖόν σου θέλημα·) νὰ ὁδηγῇ λόγῳ καὶ ἔργῳ τὸν Κόσμον νὰ σὲ λατρεύουν· νὰ θεωρῇ μὲ καρποφορίαν ὅλα σου τὰ ποιήματα· νὰ εὐεργετῇ καὶ νὰ περιθάλπῃ τὸν ὅμοιόν του· καὶ ὡς ἔπος εἰπεῖν, νὰ σὲ χαρακτηρίζῃ ἐπὶ τῆς γῆς. Εἰς ἐκείνους ὅμως, οἵτινες ζητοῦσι νὰ τὸν ἀπασχολῶσιν ἀπὸ τὸ θεάρεσον ἔργον του, ἢ νὰ τὸν ἐξαπατῶσι καὶ παραφέρωσιν ἀπὸ τὸν θεοφιλῆ του σκοπὸν, μὲ τὸ φαρμακερὸν τῆς τεχνικῆς κενεαλογίας τὸ δέλεαρ, εἰπὲ τὸ ὅπερ εἶπας καὶ εἰς τὸν ἄνεμον· "Πεφίμωσο·" καὶ νὰ μένωσιν ἀλάλητοι. γένοιτο.

Τέλος καὶ τῷ Θεῷ Δόξα.

" Ἀκρότητες ἄρα ἀμαθίας, Ἀθεότης καὶ Δεισιδαιμονία· ὧν ἐκτὸς μένειν σπουδαστέον." Κλήμ. Ἀλεξανδρ. Προτρεπτ. σελ. 15.

παμφυσικῆς του, ἐκδοθείσης Ἐνετίησι 1802.

ς'. Σπαρτίον ἔντριτον τῆ σοφῆ Εὐγενίου, κατὰ τῶν ἐπηρεασῶν τὴς ἐις Χριστὸν πίστεως ψευδοφιλοσόφων, ἐν τρισὶ πραγματείαις ἀναπλεκόμενον· ὧν ἡ μὲν α'. συνεγράφη ὑπὸ Σωάμου μιλόρδου, καὶ μέλλουσι τὰ παρ' Ἀγγλοις Παρλαμέντου· ἡ δὲ β'. ὑπὸ τῆ Γαλλοβέλγου Δεαυσάβρου, φατρίας τῶν Ῥεφορμάτων· ἡ δὲ γ'. ὑπὸ Αὐγουσίνου Καλμέτου Βενεδικτίνου. 1804.

ζ'. Ἠθικῆς Φιλοσοφίας τμῆμα β'. περὶ τῆ ἀκρου ἀγαθοῦ, παρὰ τοῦ Αἰνεκίου, συνεκδοθείσης τῇ Λογικῇ αὐτοῦ εἰς τὸν Ἕλληνα λόγον ὑπὸ τοῦ ἀρχ. μεγάλ. Βοϊνίκ. κυρ. Γρηγορ. Βρανγκοβάνου. 180.

Εἶναι καὶ ἄλλα μικρὰ ἐγχειρίδια, περὶ τῆς αὐτῆς ὕλης καὶ ταῦτα, τὰ ὁποῖα ὁ φιλόθεος ζητήσας εὑρήσει· οἷον ἐστὶ καὶ τὸ ἀνώνυμον Ἀλεξιφάρμακον, καὶ οἷον τὸ ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Παπαδοπούλου, ἐκ Γαλλικῶν συγγραμμάτων μεταφρασθέν. κτλ.

Ὁ φρονιμος κριτης δὲν ἀκούει μόνον τὴν Κατὰ, ἀλλὰ καὶ τὴν Ὑπὲρ ἐπὶ τὸ αὐτό· ἄλλως γὰρ, Ἐρήμην δίκην δικάζει, τὸ δὴ λεγόμενον· ὅπερ ἄδικον, ἄτοπον, καὶ ἀπάνθρωπον.

Ἐπιστολὴ
Τοῦ
Σοφωτάτου Εὐγενίου
Εἰσέτι Ἀνεκδοτος.

Ν. Λογάδης Πρὸς Τοὺς Ἐντευξομένους.

Τῶν μεγάλων ἀνδρῶν τὰ ποιήματα δὲν πρέπει νὰ λανθάνωσιν ὑπὸ τοὺς κευθμῶνας τῆς λήθης ἀνέκδοτα· καὶ ἂν τινα ἐξ αὐτῶν ἦναι καὶ ὀλιγωτέρας σπουδῆς ἄξια, καὶ κατὰ τὰ ἄλλα εὐτελέσερά πως καὶ εὐδενόσωρα, ὑπολάμπει ὅμως ἐν αὐτοῖς τὸ μεγαλοφυές, τὸ ἀσεῖον, τὸ ἀγχίνουν, τὸ ὡραῖον, τὸ εὐαίσθητον, τὸ πολυμαθές, ὁ εὐγενὴς χαρακτὴρ τῶν ἠθῶν· καὶ ὁ εὐγνώμων παρατηρητὴς, ἀνευρίσκει ἐν αὐτοῖς εἴς ὅ,τι νὰ ἐντρυφήσῃ τὸ πνεῦμά του, καὶ νὰ διατρίψῃ εὐχαρίσως τὴν ὥραν του. Ἔχουσί τι γεραρὸν καὶ ἀξιοσέβαστον· ἔχουσί τι θειότερον καὶ αὐτὰ, εἰς ὅπερ, ἡ ψυχὴ ἁρπαζομένη ὑπὸ θαυμασμοῦ καὶ σεβάσματος, προσεύχομένη προσκυνεῖ, ὡς εἰς ἱερὸν ἀπεικόνισμα τοῦ μεγάλου ἐκείνου νοὸς, ἀφ' οὗ ἐπὶ τοῦ χάρτου ἐξαισίως ἐνετυπώθη· Ἡ ἀρχαιολατρεία καὶ ἡ νεολατρεία ἐπίσης, ἔχουσιν ἑκάτερα τὰ δίκαια ὅρια, διὰ νὰ λογίζωνται ἄξιαι, καὶ ὁ προσκείμενος εἰς αὐτὰ, νὰ μὴν αἰσχύνῃ τὸ πνεῦμά του. Δὲν ἐλειψαν λοιπὸν ἀείποτε οἱ πεπαιδευμένοι ἀπὸ τοῦ νὰ ἐκδίδωσιν εἰς φῶς τὰ τοιαῦτα πονήματα· Εἰς τὸν Βόσπορον τοῦ ἀνωνύμου, εὑρίσκονταί τινες ἐπιστολαὶ τῶν σοφωτάτων Εὐγενίου καὶ Θεοτόκη. Εἰς τὴν Καλλιόπην τοῦ Κυρίου Σταγειρίτου, εὑρίσκε-

εὑρίσκεται μία ἄλλη τοῦ αὐτοῦ Εὐγενίου, ἐν σελ. 207. τῆς Α΄. περιόδου. Εἰς τὴν Μέλισσαν τῶν Παρισίων, ἐν Τετραδ. Β΄. σελ. 240, τοῦ αὐτοῦ ἄλλη, πρὸς τὸν ἐν Σμύρνῃ Ἱερομόναχον Χρύσανθον. Εἰς τὰ ἀνέκδοτα Ἑλληνικὰ, τὰ ἐν Μόσχᾳ ἐκδοθέντα τῷ 1811 ἔτει, "Περὶ Ζώων ἰδιότητος τοῦ ἀνωνύμου, Μαξίμου τοῦ Πλανούδη Ἑρμηνεῖαι Ἑλληνικαί", καὶ ἄλλα, ἐνταῦθα λέγω προσετέθησαν ὑπὸ τοῦ σοφοῦ ἐκδότου καὶ ἄλλαι, καὶ μία Ἐπιστολὴ Νεκταρίου τοῦ Σιναΐτου, (1) τοῦ μετὰ ταῦτα Ἱεροσολύμων Πατριάρχου ὑπάρξαντος τῷ ᾳχξὰ ἔτει, κατὰ τὸν Δοσίθ. βιβ. ιβ΄. κφ. γ΄. Τούτου ἕνεκα καὶ δύο σπουδαῖοι ἄνδρες, καὶ φιλολόγοι Ἕλληνες, Ἀνδρέας ὁ Μουσοξύδης, καὶ Δημήτριος Σχινᾶς, ἀνέλαβόν ποτε τὸν ἀγῶνα τοῦ νὰ ἐκδιδῶσι τακτικῶς ἐν τετραδίοις ἀνέκδοτα Ἑλληνικὰ χειρόγραφα· τὰ ὁποῖα, (διὰ νὰ μεταχειρισθῶ τῶν ἰδίων τὴν φράσιν·) ἂν ὄχι ὅλα λάμπωσιν ἀπὸ τὸ κάλλος τῶν ἐνδόξων αἰώνων, εἶναι ὅμως ἀξιοσέβαστα διὰ τὸν χρόνον, ἢ διὰ τὴν ὕλην· Ἀλλ' ὅμως, οὐκ οἶδ' ὅπως, ἢ κακῇ τύχῃ, ἅμ' ἀνῆψε, καὶ ἅμ' ἀπέσβη, ὡς τὸ ἐν ταῖς σικύαις πῦρ, τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων τὸ πρόθυμον, ἢ τῇ χαιρεκάκῳ τῶν περιστάσεων.

Εὑρὼν λοιπὸν καὶ ἐγώ τινας Ἐπιστολὰς τοῦ μεγάλου Εὐγενίου ἐν χειρογράφοις, ἠθέλησα ἐνταῦθα κοινώσασθαι ἐν τῇ παρούσῃ εὐκαιρίᾳ μίαν ἐξ αὐτῶν, τὴν ὑποκειμένην, ἀπεσταλμένην ἀπὸ τοῦ Ἄθωνος, ἐνθα τὴν Φιλοσοφικὴν κατεῖχε καθέδραν, πρὸς τὸν τότε Ἱεροδιάκονον Κυπρια-

(1) Ὅπερ μὴ εἰδὼς Χριστιανὸς Φριδερίκος, ἀφῆκε τὴν ὑπογραφὴν, Νεκτάριος Εἰναΐτης, ὡς εἶχε τὸ πρωτότυπον ἐφαμάρτως, διώρθωσεν ὅμως Εἰνάτιος, εἰς ἀτοπώτατα παρενεχθεὶς σχολιάσματα.

πριανὸν, τὸν ἐκ Κύπρου, ἐν Κωνσταντινουπόλει ποιούμενον τὰς διατριβὰς, ὡς φαίνεται, οἰκοδιδασκαλικῶς· δι' ἧς προσκαλεῖται αὐτὸν εἰς τὸ γνωσὸν Σχολεῖον τοῦ Ἄθωνος, περίπου τὸ ᾳψνς΄. ἔτος, ὡς ἀναδεξόμενον ἐκεῖ τὴν τῶν Γραμματικῶν μαθημάτων παράδοσιν, μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ θαυμαστοῦ Νεοφύτου τοῦ Καυσοκαλυβίτου· ἀλλ' αὐτὸς σκοπεύων τοῦ ἐπαγγέλματός του ὑψηλοτέρους βαθμοὺς, ἠξιώθη γενέσθαι Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας, παραιτησαμένου εἰς αὐτὸν τοῦ Κυρίου Ματθαίου, οὗτινος Ἀρχιδιάκονος διετέλεσε. Εἰς μάτην ἄρα ἐξεκένωσεν ὁ μακαρίτης Εὐγένιος τὴν φαρέτραν τῶν σοφῶν ἐπιχειρημάτων του, τῶν ἐν τῇ παρούσῃ Ἐπιστολῇ· μήτε ὅλως ἠδυνήθη νὰ καθελκύσῃ αὐτὸν, μὲ τὰς γοητευτικὰς δυνάμεις τῆς ῥητορείας του, εἰς τὰ βροχοσάτια τῆς ἐπιθυμίας του, ὥστε νὰ ἀλωθῇ τὴν ἐλευθέραν καὶ ἀνάλωτον ἄλωσιν· διότι, ὡς ὑψιπέτης ἀετὸς ἐκεῖνος, ἔσπευδε νὰ καταλάβῃ τὰ κρείττωα· διὸ δὴ καὶ ἐπέτυχε. Ἔχει δὲ ἡ Ἐπιστολὴ ὧδε.

Τῷ λογιωτάτῳ ἐν Ἱεροδιακόνοις κυρίῳ Κυπριανῷ, Εὐγένιος ὁ Βούλγαρις, χαίρειν ἐν Κυρίῳ καὶ ὑγιαίνειν.

Τώρα θέλω γνωρίσῃ, ἂν τὸ, Ἐξελεξάμην παραβρίπτεῖσθαι ἐν τῷ οἴκῳ Κυρίου, κτλ. ἀληθεύων, ἢ σκώπτων, σπουδάζων, ἢ παίζων μοι ἔγραψας. Τώρα θέλω πληροφορηθῇ ἐν ἔργοις τὰς τῶν λόγων ἐπαγγελίας. Τώ-

ρα, εἰς ἕνα λόγον, θέλει δείξῃ ὁ Κυπριανὸς, ἂν ἀγαπᾷ τὸν Εὐγένιον. Ἀδελφὲ, παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ παρακέκρουσμαι· παρακέκρουσαι δέ με ὁ ἰσόψυχος καὶ γνωσός· οἶσθα τίνα λέγω. Ὁ κὺρ Νεόφυτος, παλαιόν σοι καὶ ἕωλον τὸ ἄκουσμα ὅτι ἠθέτησε τὴν ὑπόσχεσίν του· καὶ ἐπιχειρισθεὶς ψυχρῶς ἐν ἀρχῇ, τῶν Γραμματικῶν τὴν παράδοσιν, εἰς δύο μῆνας σὺν ἡμίσει προσκυρὴς γενόμενος, ἀνεχώρησε· καὶ προκρίνει τὸ νὰ λατομῇ εἰς τὸ Καυσοκαλύβιον, ὁμαλίζων τὴν τραχεῖαν καὶ ἀπόκροτον κέλλαν του, παρὰ νὰ κοπιάζῃ εἰς τὸ Σχολεῖόν τι, καὶ οὕτως ἐκ τῶν λίθων τούτων νὰ τεκνώσῃ τῷ Ἀβραάμ. (1) Ἔκτοτε γραφεὶς εἷς τινας τῶν αὐτοῦ μαθητῶν, τῶν δύνασθαί τι περὶ τὴν Γραμματικὴν ἄσκησιν δοκούντων, ἐκυλίσθην ἕως τοῦ νῦν, ἄλλοτε ἄλλως, εἰς ἄνδρας οὐχί, ἀλλ' εἰς νέους φρονηματίας τινὰς καὶ τετυφωμένους περιπεσών· (2) Προβιβασθέντες οὗτοι εἰς τὴν ἐπισασίαν τῶν Γραμματικῶν τάξεων, τιμηθέντες τε παρ' ἐμοῦ, ὡς οὐκ ἦσαν ἄξιοι, καὶ δὴ καὶ τὰ ἱκανὰ εἰς μισθὸν τοῦ κόπου αὐτῶν λαμβάνοντες, ἅμα τε μαθητεύοντες καὶ ἀκροώμενοι τῶν ἐπιστημῶν, ὧν ἦσαν πάγκενοι, ὡς ἤρξαντο ὀπωσοῦν τοῦ Ὄρου (3) εἰς ἔννοιαν ἐλθεῖν, παντὸς ὅρου τοῦ

(1) Οὕτω συναπτέον τὰ τῇ λέξει· „Καὶ προκρίνει τὸ νὰ λατομῇ . .. ᾗ οὕτως ἐκ τῶν λίθων τούτων νὰ τεκνώσῃ τῷ Ἀβραὰμ, παρὰ νὰ κοπιάζῃ εἰς τὸ Σχολεῖόν τι . „ ἵν' ᾖ τὸ σκῶμμα Ἀττικὸν, οἷον δημύτατον.

(2) Ὡς φαίνεται ἦσαν προδεδιδαγμένοι ἐν ἄλλαις Σχολαῖς· ἄλλως γὰρ πῶς ἂν ἐν δυσὶ μησὶ ᾗ ἡμίσει εἶχον παρὰ τῷ Νεοφύτῳ ἀξιοι γενέσθαι Γραμματικῶν παραδόσεως μαθημάτων, ᾗ αὐτοὶ προσέτι Λογικεύεσθαι παρ' αὐτῷ Εὐγενίῳ; Οὐδὲ γὰρ οὐδ' οἱ καθ' ἡμᾶς τεραστευόμενοι ἐν δυσὶν ἔτεσι τοῦτο ποιεῖν, κατισχύουσι, καὶ τοι θεῖόν τι ἔχοντες τὸ τάχος τῆς περινοίας. Οὕτω δολιχὸς τῆς Ἑλληνικῆς Φιλολογίας ὁ δίαυλος. οὐ γὰρ δὴ τῆς Γραμματικῆς, ἐν δυσὶν ἔτεσι περαινόμενος.

(3) Δηλ. τοῦ Ὁρισμοῦ. λοιπὸν παρεδίδοντε Λογικὴν, ᾗ ἦσαν εἰσέ-

τοῦ καθήκοντος καὶ δικαίου ἠλόγησαν, καὶ ἀπὸ τῆς διδασκαλικῆς καθέδρας, ὡς ἀπὸ τῶν ἐπιτεθέντων ἀλλήλοις ὀρέων οἱ Ἀλωεῖδαι, (1) οὐ τῇ κεφαλῇ τὸν οὐρανὸν ἐπαράσσειν, ἀλλὰ βέλεσι καὶ ἀκοντίοις διατρῆσαι ἐπεχείρησαν. Οὕτω δεινὸν ἡ νεότης, ἢ ἂν προσῇ τὸ κοῦφόν τε καὶ εὐρίπιζον τοῦ φρονήματος, τῶν παρ' ἀξίαν τυχοῦσα, καὶ ἀκατάσχετον. (2) Τὸ δὲ μάλιζα τούτους διαῤῥιπίσαν, ἡ ὑπὲρ ἑαυτῶν μεγάλη ὑπόληψις, καὶ αἱ κεναὶ ἐλπίδες, ὅτι αἱ πολιτεῖαι καὶ τὰ διδασκαλεῖα πάντα αὐτοῖς ἀνεῴγασι, καὶ διδασκάλους αὐτοὺς ἐπὶ ἀβραῖς χορηγίαις περιμένουσι· καί τοι καλὸν ἦν τοῦτο καὶ ἀνεμέσητον, εἴπερ αὐτάρκως εἶχον δυνάμεως, καὶ μὴ εἰσέτι ἐπὶ πολὺ τροφῆς ἐχρῄζον ἁπαλωτέρας καὶ γάλακτος. Ἀλλ' αὐτοῖς μὲν Θεὸς τόσα δοίη, ὅσα φρεσὶν ᾗσι μενοινῶσι· τὸ δὲ σχολεῖον τοῦτο, ὃ σὺν Θεῷ συνέστη τἄλλα καὶ ἐσῤῥίχθη καὶ ἠὔξησε, παρ' ἔλλειψιν ἀνδρὸς δεξιοῦ εἰς τὰς Γραμματικὰς παραδόσεις, κραδαίνεται καὶ σείεται· καὶ ἐπὶ σοὶ λοιπὸν ἀγαπητὲ σαλεύει, ὡς, (3) εἰς τὴν ἕξιν αὐτὴν οὐδενὸς εἰ δεύτερος. Ἐὰν νεύσῃς αὐτὸς νὰ γέντς συνεργάτης σὺν ἐμοὶ εἰς τοῦτο τὸ καλὸν γεώργιον, τάχα συσαθήσεται ἐκείνη ἡ μεγάλη Ἀκαδημία, τὴν ὁποίαν πολλάκις εἰς τὰς ἰδιαζούσας ἡμῶν διατριβὰς νοεραῖς ἐμφάσεσιν ἔγραφε;

τι εἰς τὰ τῆς Φιλοσοφίας προπύλαια.

(1) Τετ. οἱ δύο υἱοὶ τῆς Ἀλωέως, ὁ Ὦτος ᾗ Ἐφιάλτης· περὶ ὧν Ἰλ. δ. 365.

(2) Γίνεται δηλαδὴ. Τὸ γνωμικὸν ἐστιν ἄριστον. ἔφη δὲ ᾗ Κίνναμ. Ἰς. Β'. „Ἄμαχον γάρ τι χρῆμα νεότης ἐστὶν· ἰσχύϊ ᾗ ῥώμῃ συνεργούμενον, δυσμαχώτερον γίνεται. „ Πρὸ πάντων δὲ Ὁμηρ. „ Αἶψα δ' ὁ πλοτέρων ἀνδρῶν φρένες ἠερέθονται. „ Ἰλ. Γ'. 108.

(3) Ἰο. Βέλτιον γράφειν, ὃς, ἄρθρον.

φες, (1) πολλῷ πιθανώτερα καὶ κρεῖσσον (2) τῆς πολιτείας ἐκείνης τῆς ἀσυςάτου τοῦ Πλάτωνος. Τοῦτο τὸ ἄροτρον μόνος ἐγὼ νὰ τὸ ἔλκω, ἀδύνατον· γενοῦ λοιπὸν καὶ αὐτὸς βοῦς αροτὴρ, ὑποτάξας τὸν αὐχένα ὑφ' ἑνὶ καὶ τῷ αὐτῷ ζυγῷ. Ἡμεῖς ἀλλήλους γινώσκομεν πάνυ καλῶς· ἐγὼ δα τὸν Σίμωνα, καὶ ὁ Σίμων, ἐμέ· ἡ φθάσασα συνδιατριβὴ μὲ τὴν συνομιλίαν τὴν εἰλικρινῆ καὶ συνήθειαν, ἀμφοτέρους πως συνῆψεν εἰς τὸν αὐτὸν τρόπαν, καὶ συνεμόρφωσε, καὶ δέος οὐδὲν μή τι μὴ δυνηθῶμεν εὐθὺ φέρειν τουτὶ τὸ ἄροτρον διὰ τὸ ἀνόμοιον.

" Dis paribus bobus non bene fertur aratrum ·„ (3) ἀλλ' ἔνθα τρόπων ὁμοιότης, καὶ φιλία γνησία καὶ δεδοκιμασμένη, καὶ (οἷον) σφυρήλατος τυγχάνει γε οὖσα,

(1) Ἤγων, ἐζωγράφεις· πῦ ἅμως συνδιέτριψαν ϗ συνεβιότευσαν, ἔμοι γε ἄδηλον. ϗ γὰρ ϗ εἰς τὴν πρὸς αὐτὸν Ἀφιερωτικὴν ἐπιςολὴν, πατριαρχεύσαντα ἤδη, τὴν ἐν τῷ Β΄. Τόμ. τῶν τῦ Θεοδωρήτυ, ἅπερ ἐκεῖνος ἐξέδωκε τῷ 1770. ἔτει, πολλά τινα λέγει περὶ τῆς πολυχρονίυ πρὸς ἀλλήλας συνηθείας ϗ συμμελέτης, ἀλλὰ πῦ ποτε γῆς ἐποιήσαντο ταύτην, οὐδαμῶς ὑπαινίττεται. φησὶ γὰρ· " Ἀλλ' ἔμοιγε εὔλογον, παρὰ τὰ εἰρημένα . . . ἀποφαίνει τὴν ἀφοσίωσιν, ἣν μετὰ σῦ πάτερ, ἀνέκαθεν ἐξ ἧς μάλα βραχείας τῆς συνδιατριβῆς τε ϗ ὁμιλίας ἐγγενομένη συνήθεια, ϗ ὁ ἐξ αὐτῆς εἰς βάθος μοι ἐντετηκὼς ἀκραιφνὴς ἔρως, αἵτε περὶ τοὺς λόγυς, τὰ καλὰ παιδικὰ, κοιναὶ μελέται ϗ συνουσίαι ϗ συνασκήσεις, αἷς πῇ μὲν ἀλλήλων τὸ τῦ νοὸς πτερὸν ἤμεν ποτε διανιςῶντες ϗ διατείνοντες· πῇ δὲ ϗ ἄλλως ἅμα, τό γε καθ' ἑαυτοὺς, ἐπὶ τὴν ὁμοίαν πτῆσιν παραγυμνάζοντές τε ϗ διαθήγοντες. „ κτλ· Ὡς γῦν ἔφην, ἔμοιγε ἄδηλον πῦ ποτε γῆς συνδιέτριψαν ϗ συνεσπούδασαν τὰ μαθήματα· φασὶ δέ τινες, ὅτι Ἐνετίησι.

(2) πολλῷ πιθανώτερα ϗ κρεῖσσον, γραπτ. πάντως, πολλῷ πιθανωτέρα ϗ κρείσσων· ἀναφορικῶς εἰς τὸ Ἀκαδημία. ἢ λητέον ἐπιρρηματικῶς ἀντὶ πιθανωτέρως ϗ κρειττόνως· ὡς πρὸς τὸ ἔγραφες.

(3) Τοῦτα δὲ ὁ αὐτ. Εὐγέν. οὕτω μετέφρασεν ἐν τῇ Φιλοθ. Ἀδολεσχίᾳ Τόμ. Β΄. σελ. 251. ἐν Ἡρῴῳ τῷ μέτρῳ.
" Βαυσὶν ἀνίσοις ὅτι καλῶς τὸ ἄροτρον ἄγοιτο· „

(ἐκεῖ) (1) καὶ ὁ δεσμὸς τῆς ἀγαπήσεως ἄῤῥηκτος, καὶ ἡ διχοςασία μακρὰν. Ἐγὼ πέποιθα ἐπὶ σοί· δίκαιον καὶ αὐτὸς νὰ ἔχῃς πρὸς ἐμὲ τὴν αὐτὴν πεποίθησιν. θεοῦ δὲ ἡγουμένου, ἡ ἐλπὶς οὐ καταισχυνεῖ. Λοιπὸν ἀδελφὲ, ἔνδυσαι τὸ πρῶτον ἱμάτιον· ἐρέθισον τὰ σύνοικά σοι πνεύματα τῆς μεγαλοφροσύνης· ἀπόπτυσον τὴν φλυαρίαν τοῦ κόσμου· ἀποπήδησον τὰ σκηνώματα τοῦ Κηδάρ· (2) προτίμησον τὰς αὐλὰς τῆς Ἀθωνιάδος περικαλλοῦς Ἀκαδημίας· (3) πάντως γὰρ οὐ παραῤῥιφήσῃ, (4) ἀλλ' ἐν τοῖς πρώτοις τεταξῃ. Ἐνθυμήθητι, καὶ διέγειραι τὸν παλαιὸν ὃν εἶχες πόθον, νὰ φανῇς ποτε εὔχρηςος, καὶ ὠφελείας παραίτιος εἰς τὸ Γένος. Ἰδοὺ ὁ καιρός· πρόχειρος ὁ τρόπος. Ἰδοὺ αἱ χῶραι λευκαί εἰσιν εἰς θερισμόν· παχεῖα ἡ βῶλος, δεχομένη βαθεῖαν τὴν αὔλακα· (5) νέοι πολλοὶ συῤῥεύσαντες, καὶ συμφορούμενοι ἀπὸ κάθε μέρος, οἱ μὲν ἀπὸ βλέπουσιν εἰς ἐμὲ, οἱ δὲ εἰς σὲ, καὶ ἐξ ἀμφοῖν, ὡς ἀφ' ἑνὸς τὴν ὠφέλειαν προσδοκῶντες, καὶ ὠφέλιμοι καὶ πολλοῖς ἄλλοις ἐσόμενοι. Ἀνάδοσαι τῇ μνήμῃ καὶ εἰς τοὺς ἀοιδίμους ἐκείνους διδασκάλους, ὧν τὸ κλέος οὐδ' ἂν ὁ

(1) Σημ. ὅτι τὸ (οἷον) ϗ τὸ (ἐκεῖ) οὕτω διειλημμένα, προσετέθησαν ὑπ ἐμοῦ· ὁ δὲ λόγος σαφής· τοιαῦται δὲ προσθῆκαι ἐγένοντο ϗ ἄλλαι τινὲς ἐνταῦθα.

(2) Ἐννοεῖ τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὡς ὑπὸ τῶν υἱῶν Κηδὰρ τάχα κατοικημένην ϗ κρατυμένην· ἐξ Ἡσαΐε κφ΄. κά. 16. 17.

(3) Πρὸς διαζολὴν πάντως τῆς Ἀθηδος Ἀκαδημίας τῦ Πλάτωνος.

(4) Ἀποτείνεται εἰς τὸ ἐν ἀϊχῇ τῆς Ἐπιζολῆς, Παραῤῥιπτείσθαι ἐν τῷ οἴκῳ κτλ.

(5) Ἐν τοῖς ἑπομένοις ἀποδίδωσι τὰ μεταφορικὰ· ἀλλ' ἔδει ϗ προεκθέσθαι· " Νέοι πρὸς λόγυς ὀργῶντες ϗ εὖ ἔχοντες φύσεως ·„ ἵνα τ[illegible]τον, ἵν' ᾖ εὐαπόδοτος ἡμεταφορά· ἄλλως γὰρ οὐκ ἐρρῶσθαι δοκεῖ. Οὕτω δυσφύλακτον τὸ πρὸς τὰς μεταφορὰς πλημμελεῖν· κατὰ ὀργὴν· ϗ Ἑρμογ. εἰπεῖ.

πᾶς αἰὼν ἐξαλείψειε· ἀναμνήσθητι τῶν Μακαρίων καὶ Γερασίμων· (1) γενοῦ καὶ αὐτὸς πρὸς ἐμέ, οἷος πρὸς Μακάριον ἀνεδείχθη ὁ Γεράσιμος· ἀκουέσθω τοῦ λοιποῦ τὸ τοῦ Κυπριανοῦ καὶ Εὐγενίου ὄνομα ὡς ἕν, καθὼς ἀκούεται τὰ ἐκείνων· καὶ οὐ τοῦτο λέγω, ὅτι ἄξιός εἰμι νὰ παραβάλλωμαι πρός τοιοῦτον ἄνδρα, ἀλλὰ κωλύει πάντως οὐδέν, τὸ νὰ ἀπλώνεταί τινας εἰς τὰ ὑψηλότερα παραδείγματα διὰ ζήλου ἐπαινετοῦ καὶ μιμήσεως· ἄλλως τε, καὶ ἂν ἐγὼ πολὺ ἀπέχω τῆς τελειότητος τοῦ ἑνός, αὐτὸς δὲν εἶσαι ἥττων τοῦ ἄλλου. καὶ ὁ ἑτέρωθεν πλεονασμὸς ἀντισηκώσῃ τὴν ἑτέρωθεν ἔλλειψιν. Ἐνδοιάζεις; αὐτὸ (τὸ πρᾶγμα) δείξει, φασί, καὶ δικαιώσει τὴν ἐμὴν κρίσιν, Θεοῦ συναιρομένου, ἡ ἔκβασις. Ἀναβάλλῃ; αἰ, ἀπόσεισαι πάντα σμικροπρεπῆ λογισμόν. Ἀλλ' ἀνθρώπων συνθῆκαι δεσμεύσασαί σε κατέχουσιν; ἀλλ' αὐτὸς διόρρηξον τοὺς ἀνθρωπίνους δεσμούς, τῇ θεία ἰσχύϊ ῥωννύμενος· (καὶ) ἄσεις, εὖ οἶδ' ὅτι τῷ Θεῷ μετ' εὐφροσύνης τὰ χαριστήρια· καὶ, "Ἡ πτὶς ἐρεῖς, συνετρίβη, καὶ ἡμεῖς ἐρρύσθημεν· ἡ βοήθεια ἡμῶν ἐν ὀνόματι Κυρίου." Μέχρι τίνος ὁ Ἀχιλλεὺς θαλαμεύεται ὡς αἱ παρθένοι; (2) καὶ ὑποτέμνει τὰς ἐπ' αὐτῷ τῆς Ἑλλάδος ἁπάσης ἐλπίδας; ἢ μέχρι τίνος, ἑνί τινι χαριζόμενος, ἀδικεῖ τὸ Πανελλήνιον; ἢ ἡ αὐτόσε ἀνάπαυσις τούτων τἀναντία συγκατεπάδει, καὶ ἡ παρ' ἡμῖν ἐρημία σὲ δειματοῖ; Ἴσθι σον, εὑρήσεις εἰς τἀναντία

(1) Πρώτων διδασκάλων τῶν ἐν τῇ Πάτμῳ Σχολείου ἀνδρῶν λόγῳ καὶ πράξει κεκοσμημένων. Δυὰς ἀγαθὴ, ξυνωρὶς ἁγία, πολλ' ἀγαθὰ συμφορήσασα εἰς τὸ Γένος, μακαρία ἡ μνήμη ὑμῶν.

(2) Εἰς τὸν Παρθωνᾶνα τῶν Λυκμήδους ἐν Σκύρῳ; σὺ δηλ. ὁ Κυπριανὸς εἴς τινα λαμπρὸν οἶκον Ἀρχοντικὸν ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει; καὶ ἡ ἑξῆς ἐρώτησις οὕτω.

τία τὸ πρᾶγμα περιϊσάμενον, εἰσακούσας μου. Αὐτοῦ ταραχὴ καὶ τύρβη· ἐδῶ ἡσυχία καὶ ἄνεσις· αὐτοῦ ἐρημία καὶ μόνωσις· ἐδῶ ὁμιλία καὶ διατριβὴ γλυκυτάτη· Αἰσχύνομαι νὰ παραβάλω τὴν Ἱερουσαλὴμ μὲ τὴν Ἱεριχώ. (1) ἐπειδὴ τὶ νομίζεις τῶν ἀνθρωπίνων εἰς ἡδονὴν ἴσον, ἀπὸ τὴν ἀταραξίαν τῆς ψυχῆς καὶ ἀσφάλειαν; τὶ ἀπὸ τὸ ἐλεύθερον τοῦ ἡγεμονικοῦ καὶ ἀδούλωτον; τὶ ἀπὸ τὸ ἀνενδεές, καὶ ἀπὸ τὸ νὰ ᾖναι ἐπιδεεῖς σου ἄλλοι; Ἐδῶ πάντα ταῦτα εὑρήσεις, καὶ παρὰ ταῦτα, μυρία ἄλλα καλὰ πλουτεῖ ὁ ἡμέτερος οὗτος λόφος· (2) τὰ ὁποῖα ἀκριβῶς οὐδεὶς λόγος παρασῆσαι δυνήσεται. Ἐδῶ καὶ ὕδατα καλλίῤῥοα, καὶ ἀὴρ εὐκρατέστατος, καὶ αὔρα ποντιὰς, τὸ περιέχον ἡμᾶς καταψύχουσα· ἄλση τε συνηρεφῆ καὶ κατάσκια πανταχόθεν, καὶ χλόη ἀειθαλὴς, τὴν ὄρασιν κατατέρπουσα· φυτῶν δὲ εἴδη παντοῖα, ἐλαῖαι, ἄμπελοι, δάφναι, μυρσίναι, (3) σιγῶ τἄλλα, τὰ μὲν, εἰς τροφήν· τὰ δὲ, εἰς τρυφὴν, γῆς ὑγιαινούσης βλαστήματα· καὶ πτηνῶν σίφη καλλικελάδων· ἐν οἷς πολλὴ ἡ ἀηδὼν καὶ ὁ κόσσυφος, καὶ ἡ χελιδὼν, ταῖς φωναῖς τῶν τῇδε καὶ κεῖσε περιόντων, καὶ ἐπ' ἀδείας μελετώντων μουσοτρόφων τούτων νεανίσκων, συναμιλλώμενα. λιμενίσκος τε (κεῖται) ὑπὸ τὸν λόφον μικρὸς

ἐν

(1) Δηλ. τὸ Ἅγιον ὄρος μὲ τὸ Βυζάντιον· εἰς ὅπερ ὅμως μετὰ ταῦτα καὶ αὐτὸς Εὐγένιος ἀναγκασθεὶς παρεγένετε, ἀλλὰ τάχιστα ἀπηλλάγη, ὑπὸ τῶν ἀπομούσων κατατρεχόμενος.

(2) Ὁ περὶ τὸ Βατοπέδιον δηλ. ἔνθα ἦν τὸ Σχολεῖον τὸ πολυθρύλλητον τότε, νῦν δὲ πολυθρήνητον διὰ τὴν ἐρέπωσιν· ὃν λόφον καὶ τὰ περὶ αὐτὸν, εὐγενέστατα ἐκφράζει, καὶ ὡς ὀκ ἄντις ἕτερος καλλίων.

(3) Προσθετέον ὅμως καὶ κάσανα, καὶ ποντίκια, (φουντούκια,) ταυτὸν εἰπεῖν Ποντικὰ κάρυα, καὶ λεπτοκάρυα, καὶ ἀγριοκέρασα, πλουτεῖ γὰρ εὖ μάλα τῶν τοιούτων ὁ Ἄθως.

ἐν μέρει καὶ ἑτέρωθεν ἄκρα προβλῆτις· (1) καὶ ἰχθύες ἐντεῦθεν, τοὺς καταβῆναι καὶ ἀγρεῦσαι μὴ ὀκνήσαντας, ἀξιῶντες (2) καὶ δεξιούμενει· θάλασσά τε ὑπερρωμένη κυκλόθεν, νῦν μὲν γαληνιῶσα καὶ κρυσαλλίζουσα· νῦν δ' ὑποφρίσσουσα, καὶ πρὸς τὸ οὖλον ὑποτραχυνομένη· νῦν δ' ἐπαφρίζουσα, καὶ ἐκ μυχῶν αὐτῶν ταρασσομένη, ἄλλοτε ἄλλως ποικίλον παρίσταται θέαμα· Ὅλα καλὰ, ὅλα γλυκυθυμίας, οὐκ ἔχω εἰπεῖν ὅσης πρόξε-

(1) Ἡ λέξις προβλῆτις οὐχ εὕρηται, πεποίηται δὲ παρὰ τὴν ἀναλογίαν· ὡς δῆλον, καθὰ καὶ ἄλλα παρ' αὐτῷ ἀλλαχοῦ, ἐκτὸς εἰμή τις εἴποι γραφικὸν εἶναι ἁμάρτημα, ἀντὶ τοῦ, προβλής τις· ἦγουν προβεβλημένη πως, προὔχουσα, προκειμένη τῆς γῆς εἰς τὴν θάλασσαν· ὡς παρὰ Παυσαν. Ἀττ. ά. "Ἄκρα Σούνιον πρόκειται γῆς τῆς Ἀττικῆς." Ἀλλ' ἐπὶ μὲν τοῦ Παυσαν. τοῦδε, ἀντὶ τοῦ Ἀκρωτήριον λεπτέον τὴν λέξιν ὡς ἔχει δὴ· ἐνταῦθα δ' ἐπὶ τοῦ προκειμένου, ἐπὶ αἰγιαλοῦ ἢ πέτρώδους παφαθαλάσσιου· ὃ κυρίως ἀκτὴ λέγεται· ᾧ ἐναντίον τὸ Θῖς, ὅ ἐστιν ἀμμώδες παραθαλάσσιον. Ἀλλὰ τὸ Ἀκτὴ προβλὴς, ἢ προὔχουσα, διττῶς ἐκλαμβάνεται. τὸ μὲν γὰρ Ἀπολλων. Ἀργον. β'. 354. "Ἀκτή τε προβλὴς Ἀχερουσιὰς ὑψόθι τείνει· "ἀδηρίτως ἐπὶ ἀκρωτηρίᾳ λαμβάνεται· ὡς καὶ τὸ Ὁδυσσ. Ω. 80 "... μέγαν τύμβον Χεύαμεν. Ἀκτῇ ἐπὶ προὐχούσῃ." τυτ. τῇ προβλῆτι ἀκτῇ· ὅ ἐστι τὸ Σίγειον ἀκρωτήριον. Τὸ δὲ Ὀδυσσ. Ε. 404 "Οὐ γὰρ ἔσαν λιμένες... Ἀλλ' ἀκταὶ προβλῆτες." ἀντὶ τοῦ, προβεβλημέναι τῆς θαλάσσης πέτραι· ὥς φησιν ὁ Σχολ. παρὰ τὸ ἀγνυσθαι δηλονότι τὰ κύματα· ἢ κατ Εὐσάθ. αἱ προβεβλημέναι καὶ μὴ κρυπτόμεναι πέτραι· ἢ τόποι πετρώδεις προνεύοντες εἰς τὴν θάλασσαν. Ἀλλ' ἐπειδὴ κεῖται ἐν Ἰλ. π. 407. "Πέτρῃ ἐπὶ προβλῆτι καθήμενος, ἱερὸν ἰχθὺν (ἕλκει·)" ἐξ οὗ καὶ Συνέσ. Ἐπις. δ. ἀντὶ τοῦ, ἄκρα, πέτρα εἶπεν· "Ἐλάθομεν ἐγχρίψαντες πέτρᾳ προβεβλημένῃ τῆς γῆς, ὅσον εἶναι βραχεῖαν χερρόνησον· "ἄμεινον καὶ ἐνταῦθα εἰ, πέτρα προβλὴς, ἐγέγραπτο. ἢ τέως γραπτ. πληθυντικῶς, ἄκραι προβλῆτες· ὃ καὶ μᾶλλον· τοιοῦτοι γὰρ οἱ κατὰ τὸ Βατοπέδιον αἰγιαλοί.

(2) Ἴσ. δεξιῶντες. Ἀλλὰ πῶς; τῇ προσφορᾷ ἑαυτῶν τῷ ἀγρευτῇ. πῶς δὲ δεξιούμενοι; λαμβανόμενοι τῇ δεξιᾷ ὑπὸ τοῦ ἀγρευτοῦ, καὶ τῷ ταγήνῳ ἢ τῇ λοπάδι παρασχευνύμενοι.

ξενα. (1) Εἶτ' ἐπὶ τουτοις, αἱ μοῦσαι ἐλευθέρως περιχορεύουσαι, καὶ ἡ Παλλὰς ἄνευ τῆς Γοργοῦς, (2) καὶ τὸ θεωρημάτιον ἐπὶ τῆς ψάμμου, εἰ τύχοι σχεδιαζόμενον· (3) καὶ ὁ Σωκρατικὸς Ἀρίστιππος ἀνδρῶν ἴχνη ἤθελεν εὑρεῖ καὶ εἰς τὰ πυράκτια, καὶ ὑπὸ τὰς σκιὰς τῶν δένδρων ἀνεπτυγμένα βιβλία τε καὶ τετράδια. (4) καὶ

(1) Ἀλλὰ ταῦτα μὲν τῶν φυσικῶν τἀγαθὰ, ἃ οὐδέν τι μᾶλλον ἐκείνου προσάξοιτο· ἦν γὰρ ταῦτα ἃ ἀλλαχοῦ, ἃ μάλισθ' ἁπάντων πλουτεῖ τὸ Βυζάντιον· ἃ ἃ παραθέσθαι ἐνταῦθα οὐκ ἄχαρι, ὀλίγ' ἐκ πολλῶν, ὑπὸ καλάμῳ ἀτεχνῶς γλευκίζοντι τῷ σοφῷ Χωνειάτῃ, ἢ σακχαρίζοντι ταῖς ἐκφράσεσι· Χρονικ. βιβ. γ'. ἐν Ἀλεξ. Ἀγγέλ. "Τίς ἂν ἀνέξεται ὅλως ταῖς βαρβαρικαῖς ταύταις, ἃ ὅλως ἀχαριτώτοις χώραις διατρίβειν ἐπὶ πολὺ, δι' οὐδὲν ἢ μικρὸν ὄφελος; τῆς σικύων ἃ τῶν πεπόνων ὥρας ἐφισαμένης, ἃ τῶν ἄλλων περκαζόντων ὡραίων τῆς γῆς, οἷς ὑπερβέβριθε δὲ Πρόποντις, ὅσα ἃ παράδεισος χειρὶ Θεοῦ φυτευθείς; Εὖθε ὑπὸ πλακὶ Ῥηγίᾳ γενοίμεθα, ἃ Ἀπάμειαν θεασαίμεθα, ὅπως προσείποιμεν τὴν ἱερὰν Κωνσταντινούπολιν, κἀκεῖθεν εἰς τὰ πρὸ τοῦ Πόντου τρυφερὰ χωρία προσαναπλεύσαιμεν· ἔνθα πραεῖά τις αὔρα βόρειος ἃ ζωογόνος προσβάλλει διὰ παντὸς, ἃ ἰχθύες νεοληῖς περισκαίρουσι, ἃ δελφῖνες ἥδιστα ἀναθρώσκουσι, λιτρῶν τε χάριτες διαγελῶσιν ἁπανταχῇ, ἃ ἀργύρεα πλανώμενα ὕδατα τὸν θεατὴν διαχέουσι, ἃ τὰς ἀκοὰς τῶν δεῦρο καὶ κεῖσε περιφοιτώντων ἐξιῶσι κατακηλῶσαι χελιδόνες, ἃ μελεάζουσαι ἀηδόνες, ἃ πᾶν ἕτερον ἄλλῃ ἃ ἄλλῃ τρύζον ἐν ταῖς λόχμαις ἃ τιτυβίζον μυσικὸν πτερόν." Οὔκουν ἱκανὰ ταῦτα πεῖθειν, ὥστε ἀφέμενον τῶν ἐν ποσὶ, τὰ πόρρω διώκειν ἃ μὴ φαινόμενα· ἀλλ' ἔστιν ἐπίδειξις τῶν περὶ λόγους δυναμένων χαρίεσσα, ὡς ἄρα παιζόντων ἂν τοῖς λόγοις οἷα ἃ βούλονται.

(2) Δηλ. ἡ Ἀθηνᾶ, ἡ Σοφία, ἄνευ φοβήτρου, ἀλλὰ μετ' ἀσφήνης ἃ ἡσυχίας μάλα πολλῆς.

(3) Ὑπὸ τῶν μαθητῶν· ὥσπερ ἃ ὑπὸ Ἀρχιμήδους σχήματα ἐγράφετο τῶν Γεωμετρικῶν ἐν ταῖς ἐσχάραις τῶν λουτρῶν, ἃ τοῦ σώματος ἀληλιμμένου διῆγε τῷ δακτύλῳ γραμμὰς ὑφ' ἡδονῆς μεγάλης, κάτοχος ὢν ἃ μυσόληπτος ἀληθῶς. Πλούταρ. ἐν Μαρκέλ.

(4) Διογέν. ὁ Λαέρτ. οὐδὲν τοιοῦτον φαίνεται ἱστορῶν περὶ Ἀριστίππου, ὡς ἄρα ζητοίη ἴχνη ἀνδρῶν, ἃ εὕροι ἀντὶ τούτων βιβλία ἃ σχήματα Γεωμετρικά.

καὶ τὸ μέλαν, τῆς γραφίδος ἀποσάζον, μιαίνει καὶ κατασαίζει, ἀποθυμαινετοῦσαν ἴσως, ὅτι χυμὸς αὐτῇ ἐπιχεῖται ἀπροσφυὴς, διψαλέαν τὴν πόαν· (1) καὶ περιηχεῖ εἰς τὰ δάεσα ἡ Ἑλλὰς ἀναθάλλουσα. Καὶ ἐκεῖ μὲν ἀγωνίζεται ὁ Δημοσθένης, κατὰ τοῦ Μακεδόνος βαρβύνων τοὺς Ἀθηναίους· (2) ἐκεῖ δὲ ῥαψῳδεῖ ὁ Ὅμηρος τὰς ἀνδραγαθίας τὰς ὑπὸ τὸ Ἴλιον· ἐκεῖ δὲ ἱστορεῖ μὲ ὕψος, τῆς Ἑλλάδος τὴν σάσιν ὁ Θουκυδίδης· ἐκεῖ δὲ ἀφηγεῖται ὁ πατὴρ τῆς ἱστορίας (3) Ἰωνίζων, τὰς ἀρχαιότητας, καὶ τρόπαια κατὰ τῶν βαρβάρων· ἐδὼ καὶ ὁ Πλάτων θεολογεῖ, καὶ ὁ Ἀριστοτέλης πολυπραγμονεῖ τὴν φύσιν· καὶ Γάλλοι καὶ Γερμανοὶ καὶ Ἄγγλοι, προβάλλουσι τὰ νεωτερικὰ αὐτῶν συγγράματα. Ἀλλὰ τί ταῦτα; μήπως προβάλλονταί σοι παρ' ἐμοῦ μόνα ὡς θέλγητρα; ὄχι· νύξιν δέδωκά σοι τινὰ, διὰ νὰ ἰδῇς (ἂν δὲν καταπεισθῇς ὅσον τάχος νὰ ἔλθῃς·) πόσης ζημίας παραίτιος γίνεσαι εἰς τὸ γένος, καὶ ἀπὸ πόσα καλὰ τὸ ἀπωσερεῖς· ἐπειδὴ ἄνευ τῆς παρὰ σοῦ ταχίστης βοηθείας, καὶ συναντιλήψεως. ἀνάγκη εἶναι νὰ περιαιρεθῇ ὅλα αὐτὰ, ὃν ἀδύνατον ἐγὼ μόνος νὰ ἀρκέσω εἰς ὅλα, ὅπου γε καὶ τὸ εἰς ὃ διωρίσθην μόνον, (4) εἶναι ὑπὲρ τὴν ἐμὴν δύμιν. Ἐρρωμένος ὑπὸ Θεῷ ἡγεμόνι τῆς ὁδοῦ ἄψαιο.

ΣΚΟ-

(1) Σφόδρα γε περεέργασαι τὸ τῦ μέλανος ἢ τῆς πόας ἐνταῦθα, καὶ πως μειρακιώδές ἐςι καὶ παρένθυρσον, ἢ παρασεσυρμένον εἰς τὸ ἀβέλτερον,

(2) Ἐν τοῖς Ὀλυνθιακοῖς, ἢ τοῖς ἰδίᾳ καλουμένοις Φιλιππικοῖς.

(3) Δηλ. ὁ Ἡρόδοτος.

(4) Δηλ. ἔργον, τὴν τῶν Φιλοσοφικῶν μαθημάτων παράδοσιν.

ΣΚΟΛΙΟΝ,

Εἴτουν

ΩΔΑΡΙΟΝ ΗΘΙΚΟΝ,

Ποιηθὲν Ποτε

Ὑπὸ

Ν. ΛΟΓΑΔΟΥ.

Κεῖσθω ἐνταῦθα, εἴτι καὶ ὄφελος, καὶ τὸ παρὸν Σκόλιον, ὅμοι ποτὲ πέπαικται, ἐπεξεργασθὲν ἐπὶ τοῦ, "Ὑγεία καὶ νοῦς ἐσθλὰ τῷ βίῳ δύο·" ἐν σίχοις πολιτικοῖς. Σκολιὰ δὲ εἰσι μέλη, εἴτουν ᾠδαὶ, παρὰ τοὺς πότους ἀδόμενα ὑπὸ σοφῶν καὶ συνετῶν ἀνδρῶν δοκούντων μόνον, ἔχοντα παραίνεσίν τινα καὶ γνώμην χρησίμην εἰς τὸν βίον, τὴν ὀνομασίαν λαβόντα κατὰ ἀντίφρασιν, ἅτε ἁπλούστατα ὄντα, εἰ καί τισιν ἄλλως δοκεῖ. Ὅρ. Πρόκλ. Χρησταθ. παρὰ Φωτ. κώδ. σλθ. καὶ Ἀθήν. βιβλ. ιέ. κφ. ις'. Τοιοῦτον τὸ παρ' Ἀθην. αὐτόθ. τοῦ Ἀριστοτέλους.

Ἀρετὰ πολύμοχθε,
γένει βροτείῳ,
θήραμα κάλλιστον βίῳ,
σᾶς πέρι παρθένε μορφᾶς,
καὶ θανεῖν ζηλωτὸς ἐν Ἑλλάδι πότμος,
καὶ πόνους τλῆναι μαλεροὺς ἀκάμαντας κτλ.

Τὸ δὲ ἑξῆς οὐ Σκολιὸν, ἀλλὰ Παιᾶνα, φησὶν Ἀθήν. ὃν ἐποίησεν Ἀρίφρων ὁ Σικυώνιος, κείμενον ἐν τέλει τοῦ ιέ. βιβλίου τοῦ Ἀθηναίου.

SISMANOGLIO MEGARO

Ὑγίεια πρεσβίσα μακάρων,
μετὰ σοῦ ναίοι μι
τὸ λειπόμενον βιοτᾶς·
σὺ δέ μοι πρόφρων σύνοικος εἴης.
– – – – – – – – – ⏑ –
μετὰ σεῖο, μάκαιρα Ὑγίεια,
τέθηλε πάντα, καὶ λάμπει χαρίτων ἔαρ·
σέθεν δὲ χωρὶς, οὔτις εὐδαίμων. κτλ.

Ἀλλ' οὐκ ἂν εἴημι τὸ τοιοῦτον Παιὰν, Σκολιὸν δέ· οὐδεμίαν γὰρ ἔμφασιν Παιᾶνος παρέχει τὸ ᾆσμα, οὐδὲ Παιανικὸν ἰδίωμα, οὐδὲ μὴν τὸ Παιανικὸν ἔχει ἐπίφθεγμα, Ἰὴ Παιάν· ὡς φησιν αὐτόθι Δημόκριτος, ᾧ διακρίνειν εἰώθαμεν τὸν Παιᾶνα τοῦ Σκολιοῦ· τἀληθὲς δὲ εἰπεῖν, πολλῆς φιλολογίας δεῖται τὸ πρᾶγμα, ἵνα τις ἐξακριβωσάμενος τὰ κατὰ ταύτην τὴν ἰδέαν τῆς Ποιητικῆς πεπεισμένα ᾄσματα, διακρίνειν ἔχῃ τὰ Σκολιὰ τῶν Παιάνων· τὸ δὲ ἡμέτερον, ὄνομα λαχὸν καὶ αὐτὸ Σκολιοῦ, ἔχει ὧδε.

Ἃ τὸ ἐράσμιόν μου ὄν,
τὸ πάγγλυκυ καὶ ποθεινόν·
φωνάζει ἡ χρυσομανὴς· ἃ μέταλλον ὡραῖον,
φλογεϊδέσατον, ὠχρὸν, πανέντιμον, εὐκταῖον.
Ἃ τὸ γλυκὺ πικράν μου ὄν,
ἠδύ τε ἅμα καὶ δεινόν·
ἀντιβοᾷ ὁ ἐρασὴς· ἄχ Ἔρως πανδαμάτωρ,
πολυπίθετε, κλεινέ, τῶν ζώντων μονοκράτωρ·
Ἄχ ὦ Τιμή μου ποθεινὴ,
τρισασπασία μου ποινή,
ἐκπνέει ὁ δοξομανὴς· κινήτρια τοῦ βίου,
ὦ περισπούδαστε Τιμὴ, τοῦ γένους τοῦ βροτείου.
Ἄχ οἶνε, οἶνε αὐσηρὲ,

πλὴν ἐν ταὐτῷ καὶ δροσερέ·
ἀκούω τὸν οἰνόφλυγα ὅτι ἀναχραυγάζει·
Οἶνος λύει τοὺς πόνους μου, καὶ τὰ κακὰ σκεδάζει.
Ταῦτα φωνάζει ὁ καθεὶς,
ὁ ἄνθρωπος ὁ ἐμπαθής·
Ἀλλ' ὅμως οἶνος, καὶ χρυσὸς, δόξα, τιμὴ, καὶ ἔρως,
χωρὶς ὑγείας καὶ νοὸς, τί δύνανται ὑγέρως;
Ὁ περιμάχητος χρυσὸς,
δὲν εἶν' ὡς ἄπνους Κολοσσὸς,
χωρὶς ὑγείας καὶ νοός; ὡσαύτως καὶ τὰ ἄλλα,
δὲν εἶναι πάντη ἀδρανῆ τὰ πάθη τὰ μεγάλα;
Ἄρα ὑγεία καὶ ὁ νοῦς,
καὶ εὐγενοῦς καὶ ἀγενοῦς,
εἶναι αἱ πρώτισται βύχαι, ὡς στοιχειώδεις βάσεις,
πλουσίου τε καὶ δυσυχοῦς, καὶ τάξεως ἁπάσης.
ὡς πόλοι, ὁ μὲν Ἀρκτικὸς,
ὁ ἄλλος δὲ Ἀνταρκτικὸς·
εἰς τοὺς ὁποίους στρέφεται ἡ τῆς ζωῆς μας σφαῖρα,
καὶ ἀνατέλλει ἡ λαμπρὰ τῆς τύχης μας ἡ μέρα·
ὥσπερ δυνάμεις ἑλκτικαὶ,
ἐπίσης ἀντιδρασικαὶ,
δι' ὧν κινούμεναι θνητοὶ, πανευτυχῶς χωροῦσι,
τὴν διαγώνιον γραμμὴν τοῦ βίου ἐκμετροῦσι.
ὑγεία μὲν, παθῶν ἐκτὸς,
νοῦς δ' Ἀττικὸς, οὐ Βοιωτὸς,
κακοηθείας ἀμιγὴς, καλῶς πεπαιδευμένος·
μὲ φῶτα Φιλοσοφικὰ, καὶ θεῖα λαμπρυσμένος.
Ταῦτα ὦ πνεῦμά μου συγγὸν,
λογίζου ὡς Ὠκεανὸν,
ταῦτα τὰ δύο ἀγαθὰ, ἐξ ὧν ἀναπηγάζει,
πᾶσα πηγὴ, πᾶς ποταμὸς τῶν ἐφετῶν καχλάζει.

© SISMANOGLIO INSTITUTO

ΤΩ ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΤΩ, ΘΕΙΟΤΑΤΩ, ΣΟΦΩΤΑΤΩ, ΤΕ ΚΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΩ, ΠΑΤΡΙΑΡΧΗ, ΚΥΡΙΩ, ΚΥΡΙΩ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΩ, ΤΩ, ΠΑΝΣΕΒΑΣΤΩ, ΜΟΙ ΔΕΣΠΟΤΗ,

ΕΥΘΥΣ ἐκ Φροιμίων εὐτυχῶν τῆς ὑμετέρας θεσδωρήτε Πατριαρχείας, εὐτυχῆν μοι ἐφάνη τὸ παρὸν πονημάτιον, ἢ κεχαρισμένον Θεῷ, Παναγιώτατε Δέσποτα. Ἦν γάρ μοι τότε πλησίσιον οἷον φερόμενον περίπτε τὸν ὅρμον τῆς τελευτῆς, ἢ χεδόντι καταῖρον", ἢ πείσματ' ἀνάπτον τῇ ἐκ τῶν τύπων ἀπαλλαγῇ. Ναὶ μὰ τὰς Μέσας, ναὶ μὰ τὰς Χάριτας, ἐκ μυχῶν καρδίας ἐχῆττον ἀνέπνευσα, ἢ οἱ Μινύαι „ἐκεῖνοι, πρὸς τὸ χρυσῆν κῶας εἰς τὴν Κολχίδα κατάραντες, ἤκισα μὲν λογιζόμενος τὲς ἐκ τῶν πόνων ἀφελὲς, ἓς δὴ εἰκὸς ὑποσῆναι μεταξὺ τῆ πλοὸς· μάλισα δ' ἀνοῶν τὴν τῶν ἐμῶν ἀγωγίμων διάθεσιν, ὡς ῥᾴων τε ἢ μεγαλέμπορος ἔσοιτο, ἢ ταῖς τῶν κτησαμένων ψυχαῖς εὖ μάλα ὀνησιφόρος, ὑπὸ προσάτιδι ἢ συσάτιδι τῇ μεγάλῃ εὐνοίᾳ τῆς Ὑμετέρας Θεοσόφε Παναγιότητος· Φιλῆσι γὰρ, κατὰ λόγον τῶν συνισώντων, οἱ ἄνθρωποι, τὸν νῆν προσέχειν τοῖς πράγμασι, ἢ τὴν ἐκείνων ἀξίαν, ἐκ οἶδ' ὅπως, προσαναγράφειν τοῖς συναλλάγμασι· καίτοι γε, νὴ Δία, ἢ αὐτὰ καθ' αὑτὰ τὰ ἐμὰ, Πάτερ, ἀγώγιμα, ἐκ εἰσὶν ὅλως εὖ οἶδ' ὅτι, ἀνάξια τῆς Ὑμετέρας μεγαλοδόξε συσάσεως, ὥς ἐκ ἂν ἢ εὐπρόσωπον τὸν συσήσαντα ἀναδεῖξαι, μήτοι γε δὴ ἢ καταισχυνεῖν, ὡς τὴν Σὴν φιλοσοφίαν πρεσβεύοντα, ἢ τεπίτιμον ἀκραιφνὲς αὐτῆς φέροντα. Ταῦτ' ἄρα ἢ τοσῆτον ἀπέχω ἐγὼ, τὴν τέτων ποιότητα σκοπῶν ὑποσείλαθαι, ὥσε ἢ πεποιθότως θαῤῥήσαιμ' ἂν προσαγαγεῖν τε αὐτὰ, ἢ δέξαιο προφρόνως, Παναγιώτατε Δέσποτα,

ἢ

ἢ μεταδῶς αὐτοῖς τῆς ἐθάδος Σοι μελιχρότητος, ἢ τῆς ἐκ τῆ Πνεύματος ζωηρᾶς εὐλογίας ἢ χάριτος, κοινώσαιο τοῖς χρισῶνύμοις ὁμογενέσιν, εἰ μέλλοι τις ἐξ αὐτῶν ὠφέλεια ἐμοί τε κἀκείνοις γανήσεθαι· εἰδ' ἓν, ἀλλὰ τῆτ' ἀπεύχεθαι δίκαιον, ἢ μᾶλλον τῇ ἀποσιωπήσει παραδοτέον, ἐπειπόντα μόνον,

" Αἰχρόν τοι δηρόν τε κάμνειν, κενεόν τε νέεθαι· "
κατὰ μικράν τινα παρῳδησιν τῆ ποιήματος. Καὶ ταῦτα μὲν ταύτῃ, ἢ πέραν τῆ δέοντος μηκύνοντα, ἀποχναίειν τὸ εὐαφὲς τῆς αἰδήσεως, ὅτι μὴν εὐλόγισον, ἢ ἄλλως ἀξύμφορον.

Ἐπεὶ δὲ, τοῖς πόῤῥωθεν πλοϊζομένοις εὐγνώμοσι τῶν ἀνδρῶν, εἰκός ἐσι, καὶ πρέπον δὲ ἅμα, μὴ κεναῖς, τὸ δὴ λεγόμενον, χερσὶν ἥκειν παῤῥησιαζομένες τοῖς ἄρχεσι, φέρειν δὲ καί τι ὅ, τι ἂν ὁ καιρὸς διδῷ, ὅ, τε λόγος αἱρῇ, ἢ οἷόντ' ἂν ᾖ, ἰδέ Σοι κἀγὼ, τὰς ἀκινήτες χορδὰς τῆς διανοίας ἀνακρεσάμενος, κατὰ Πλάτωνα, προσᾴδω τάδε τὰ ἄμεσα τῆς ἐμῆς Καλλιόπης ἀπηχήματα.

Χαῖρέ μοι ὁ πλοτέρη Ῥώμη, Βύζαντος ἐδέθλον,
ἣν κόσμησε μέγας βασιλέων διΐων,
Κωνσαντῖνος, κόσμοισίν τε δόμοισί τε θείοις·
ἀλλ' ὁ δὴ τὰ φύγον, φεῦ, δρέπανόν γε χρόνε
ἀγκύλον, ἥριπε δ' ὥσε Φερέσβιος ἄσαχυς αἶψα,
κεῖντο δ' ἀῤ ἀγνοίης ἱερόντι δόμῳ·
Ἀλλὰ τὰ, σεῦ γεγαὼς Κωνσάντιος ἐκ ταμιείων,
ἃ πτόλις, ὀρθοῖ τ' αὖ, κοσμέει αὖτε λόγοις·
Τῶ τοι χαῖρε, πόλις Κωνσαντίνε, κλυτὸν ἄσυ,
αὐτὰῤ ἢ τῷ δὴ, ὡς μάλ' ἐγὼν ἐρέω.
Κοσμεῖ νῦν σε ὅ, χερσὶ μετ' ἴχων σκῆπτρα θεοῖο,
εὖ πατριαρχεύων, Κρείττονος ἐννεσίῃ.
Τὸν δὴ ὁρῶντες Μεσάων χοροὶ, ἐκπαγλοι εἶπαν·

πρῶ-

Πρῶτος ὁ Γονναδίε, δεύτερος ἑσπόμενος.
Χαῖρε λεῳ, τοιῷδ' ὑπὸ Φωτὶ θέοντες ἀγαυῷ,
λειμῶνας πρός γε Χριστὲ ἀκηρασίες.
Νικόλεω Λογάδε βαιὸν τόδ' ἄεσμα· ναὶ, ἀλλὰ
λευρῆς ἐκ καρδίης ἔκθορε νή γε Δία.
Ἐξαιτέμενος ἦν, τὴν ἀνέκαθεν πρός με εὔνοιαν, ἀλώβητον ἀποσώζειν καὶ ἀπαράτρωτον, καὶ τὰς ἐπιῤῥοὰς τῶν ἀφθόνων εὐχῶν τε καὶ εὐλογιῶν ὑπεκδεχόμενος εὐλαβῶς, διατελῶ, ἕς τ' ἂν ἐπὶ γῆς ὦ,

Τῆς ὑμετέρας Θειοτάτης, Φιλολογωτάτης καὶ κριτικωτάτης Παναγιότητος.

αωλ', Κατὰ Μῆνα
Ἰέλιον.
Ἐν τῷ Ἀνάπλῳ.

Λάτρις ταπεινὸς,

Ν. Λογάδης.

ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΙΟΝ ΜΕΡΙΚΟΝ.

Ἀγάπη μεγίστη εἰς θεὸν, τὸ ἀγαπᾶν τὸν πλησίον. 62.
Ἀδικεῖται μὲν οὐδεὶς, ἀδικοῦσι δὲ πάντες, τί σημαίνει. 32. 33. ὑποσημ.
Ἀδικία μεγίστη, τὸ ἀφαιρεῖν τὴν ζωὴν τῶν ἀῤῥώστων, ἐξ ἀπαιδευσίας τοὺς ἰατρούς. 58. (2)
Ἀθανάσιος ὁ Πάριος. 56. (2) 78. (1) - Ὁ Σταγειρίτης. 45. (1) 80.
Ἀθεΐας ὁρισμός. 3.
Ἄθεος διαιρεῖται. (1) - Ἔχει ἀμυδρὰς ἰδέας ἐσφαλμένας προτάσεις. 5. - Οὐδεμίαν ἔχει ἀρχὴν, εἰ μὴ τὰς αἰσθήσεις. 13. - Ἀποῤῥίπτει τὰς ἀρχὰς τῆς ἀνθρωπίνης σοφίας, καὶ ἐκ τῶν πράξεων τὸ καλὸν καὶ κακόν. 25. - Δὲν ἀρέσκει τὸν Φιλόσοφον. αὐτόθ. - Μιμηθήτω αὐτόν. 48. - Βούλεται γενέσθαι ἀγριάνθρωπος. 16. 17.
Ἀκροτῆτες φιλοσοφίας καὶ χριστιανισμοῦ ἡ ἀθεΐα καὶ δεισιδαιμονία. 3. καὶ (1)
Ἀκτημοσύνη τί. 71.
Ἀλέξανδρος τίς. 56 (2)
Ἄλυσος ἰδεῶν οὐκέτιν. ὁλοσχερὴς, ἀλλὰ συγκεκομμένη, ὁμολογεῖται ὑπὸ τοῦ φιλοσόφου. 49.
Ἀνασκευὴ τῆς τελευταίων διερμηνευθείσης διαθήκης τοῦ Βουλταίρου. 78. (1)
Ἀνατομία, ὠφέλιμος τῷ Χριστιανῷ κατὰ τί. 45. καὶ (2)
Ἀνδρία. 66.

Ἄνθιμος Ἱεροσολύμων. 56. (2)
Ἀντίφασις τί. 7. (3)
Ἄπις, τί ἦν. 18. (3)
Ἄπιοι διατὶ τοσαῦτα βιβλία συγγράφουσι. 30. (1)
Ἀποκάλωψις τί. 10. (1)
Ἀπολλινάριος συγχωρεῖ τὸν Ψαλτῆρα. 42. (3)
Ἀπορίας οὐδεὶ ἀμέσως προτείνειν ἢ λύειν. 56.
Ἀρεταὶ ἰδιωτικαὶ καὶ ἡγεμονικαί. 25· καὶ Θεολογικαί. 10. καὶ Γενικαί. (2)
Ἀριθμητικὴ, τονικὴ τοῦ νοός. 43. καὶ (1)
Ἄρρατα θέματα, τί ἐστι. 64. καὶ (5)
Ἄρχων ἐκπροσωπίζει τὸν θεόν. 59. 75.
Αἰτία, τί. 66. καὶ (3)
Ἀσεϊσμὸς ἐπὶ τῶν θείων φευκτέος. 55. 56.
Ἀστρονομία χρησίμη εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ Ἰατρικήν. 45(3)
Βάπτισμα τὴν προπατορικὴν ἁμαρτίαν ἐξαλείφει. 52. (1)
Βασιλεία ἀπὸ Θεοῦ δεδομένη ἐστί. 70. (2)
Βίος αὐτοσχέδιος χωρὶς τοῦ νοεῖν τοῦ ἀπίστου. 17.
Βιτρούβιος τί φησι περὶ κατασάσεως τοῦ ἀνθρώπου. 17. (1)
Βολταὶρ, ἄθεος, εἰκὼν αὐτοῦ. 35. καὶ (2)
Βοτανικῆς γνῶσις ὠφελεῖ τὸν Χριστιανόν. 45.
Βυζάντιον πόλις προκαθημένη τῆς Ἑώας. 41. (1) καὶ 90 (3)
Βυβοὶ μόνον ἐκ γενετῆς, εἰ σώζονται· 53. (1)
Γένεσις ἐνδυναμουμένη ὑπὸ Θεοῦ τὶ ποιεῖ. 7. (2)
Γενικαὶ ἀρεταὶ τέσσαρες. 10. (2)
Γεωγραφία, ὠφέλιμος τῷ Χριστιανῷ. 44.
Γεωμετρία, τονικωτάτη τοῦ νοός. 43. καὶ (1)
Γοργὼ, ὅρ. Παλλάς.
Γραμματικὰ, ἀχώριστα τῶν Ποιητικῶν καὶ Ῥητορικῶν. 42.

Γρα-

Γραφὴ θεία ἀνθρωπίνῃ γλώσσῃ τῷ Χριστιανῷ δοθεῖσα. 11. (2)
Γρηγόριος θεολογεῖ ἐν τοῖς ὑπερφυσικοῖς 38. - Πλείω γινώσκει τοῦ Ἀριστοτέλους. 39. - Πολλὰ ἐσχούργησε τῆς θείας Γραφῆς, καὶ Τραγῳδίαν εἰς τὸ πάθος τοῦ Κυρίου ἐποίησε. 42. καὶ 43. ὑποσημ.
Δεισιδαιμονία καὶ Χριστιανισμὸς, διάφορα. δεισιδαιμονίας ὁρισμός. 3. - Δεισιδαιμονίας σφάγια πόσα. 38. (1)
Δεισιδαίμων τὶ σημαίνει καὶ πόθεν συντίθεται. 21. 22. (1) - Παρομοιάζει τοῖς ἀχρείοις μυίαις. 27. (2)
- Ἐκ προνοίας ἐνεργεῖ τὸ κακόν. 30.
Δημήτριος Καταρτζῆς. σελίδ. ιϐ'. τοῖς ἀναγινώσκουσι.
Δημοσθένης θαῤῥύνει τοὺς Ἀθηναίους. 98.
Δικαιόρας ἄθεος θετικός. 1. (.)
Διάκρισις τῶν παρομοίων, δυσχερής. 1.
Διαφορὰ συστατικὴ τοῦ φρονίμου, τοῦ φιλοσόφου καὶ Χριστιανοῦ, ἡ αὐτὴ καὶ πάλιν ἡ τοῦ ἄφρονος, ἀθέου καὶ δεισιδαίμονος, ἡ αὐτή. 5. - Διαφοραὶ φιλοσόφου καὶ ἀθέου 24. - Τοῦ καλοῦ Χριστιανοῦ. καὶ τοῦ δεισιδαίμονος. 26. - Τοῦ δεισιδαίμονος καὶ ἀθέου. 28.
Δικαιοσύνη Χριστιανοῦ. 67. - Δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ δεῖ φοβεῖσθαι μᾶλλον, ἢ τῇ εὐστοχαγχνίᾳ θαῤῥεῖν. 61. καὶ (2)
Δίλημμα σφοδρὸν τοῦ Σωκράτους περὶ τῆς μελλούσης ζωῆς. 40. καὶ (3)
Ἐγκέφαλος, γλωσσόκομον ἰδεῶν. 34. ὑποσημ.
Ἐγκράτεια. ὅρα Σωφροσύνη.
Ἐγκώμιον, τί. 1. (1)
Ἐγχειρίδιον, Ἀλεξιφάρμακον. καὶ τὸ τοῦ Παπαδοπούλου· 79. ζ'.
Εἰκὼν τοῦ Φιλοσόφου, ὁ Ἀριστοτέλης. ὁ Πούλταρχος. 33. 34

SISMANOGLIO

34. (1) - Τοῦ Χρισιανοῦ, ὁ Βασίλειος καὶ Νικόλαος. αὐτόθ. - Τοῦ ἀθέου, ὁ Βολταίρ. 35. - Τοῦ δεισιδαίμονος, ὁ Ναυάτος. 37. 4.
Ἐκκλησία Λατινική, καὶ αἱ λοιπαί. 21 (1) - Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ ἀκατάβλητος. 22.
Ἔλεγχος κατὰ Ἀθέων. 78. 6'.
Ἔλλειψις ἐπὶ τῆς πίστεως καὶ τῶν ἔργων ἀποφάσεως. 60. (1)
Ἐνάργεια, τί. 24. (2)
Ἔνθεος ζῆλος, κατὰ δεισιδαίμονα, τί. 20.
Ἕξις τί. 2. (2)
Ἐπίκουρος, ἄθεος. 1. (1)
Ἐπιστήμη τοῦ ἄρχειν 59.
Ἐπιτηδεύματα τοῦ φιλοσόφου. 32. - Τοῦ Χριστιανοῦ. 33. - Τοῦ ἀθέου, 34. - Τοῦ δεισιδαίμονος. 36.
Ἔργα, ὅρα, Πίστις.
Ἰσχάτη συμβουλὴ πρὸς τὸν ἀναγινώσκοντα τὸ παρόν. 78.
Εὐγένιος πότε ἀπέθανε, 56. (1) - Ἐπιστολὴ τοῦ αὐτοῦ. 80.
Εὐλάβεια τοῦ Χριστιανοῦ. 71.
Εὐμορφολογία τοῦ ἀπίστου εἰς τὸ πεῖσαι τὸν Κόσμον ἐρημονόμον γενέσθαι. 17.
Εὐσέβεια, θεόπνευστον. 11. (2) - Οὐδεμία ἀρετὴ μείζων τῆς εὐσεβείας· αὐτόθ.
Εὐσεβὴς, (ὁ) φιλόθεος καὶ φιλάνθρωπος. 28.
Ζυγὸς δικαιοσύνης τοῦ Θεοῦ ἀκριβής. 62. - Ζυγίον κακοτέχνητον. 19. καὶ (1)
Ζῶον δίπουν καὶ ἄπτερον, τί. 18. (2) - Ζῶον ἄλογον ὁ ἄπιστος πειράται κατασκευάζειν τὸν ἄνθρωπον. 25. 49.
Ἠθική, 8. - Διὰ τῆς Ἠθικῆς τί μανθάνει ὁ ἄνθρωπος. 43. (1) - Ἠθικὴ φιλοσοφία Αἰνεσίου καὶ Μαισιόδακος. 43. (1)

Ἡμιωρῶ. πῶς καὶ πόθεν παρήχθη. 70. Ὑποσημ.
Ἡρακλειτίζειν, τί, - Ἡράκλειτος ἀρχηγὸς τοῦ, Οὐδὲν ἀληθὲς, συγήματος. 49. (2)
Ἡρόδοτος, πατὴρ τῆς Ἱστορίας. 88. (4)
Θεόδωρος, ἄθεος θετικός. 1. (1) - Τί ἀνασκευάζων, εἰς κτήνος τὸν ἄνθρωπον κατευτέλιζε. 16. (2)
Θεολογικαὶ ἀρεταὶ πόσαι καὶ ποῖαι, ὅρ. εἰς τὸ, Ἀρεταί.
Θεὸς, τί, κατὰ Σωκράτ. Πλάτων. καὶ Ἀριστοτέλ. 5. (2) - Εὐδόκησε τῷ ἰδίῳ αὐτοῦ σόματι διδάξαι τοὺς ἀνθρώπους τὴν ὀρθὴν Θεοσέβειαν. 11. (2)
Θεοσοφία Ἀββᾶ Ἀντωνίου Γενεσιτησίου μαθητέα. 83. (.)
Θετικὸς ἄθεος, ποῖος. 1. (1)
Θουκυδίδης τί διηγεῖται. 88.
Θρησκεία ἔμφυτος εἰς τὸν ἄνθρωπον. 2. (2) - Ἡ τοῦ Χριστοῦ, τί. 47. Ὑποσημ.
Ἰατρικὴ, βιωφελεστάτη τεχνῶν. 46. Ὑποσημ. - Μαθητέα μόνῳ τῷ ἀκριβῶς εἰδότι αὐτήν. 58. (2)
Ἰδέαι Τίνι παρόμοιαι. 39.
Ἱερουσαλὴμ, Ἱεριχὼ, τί. 83. (2)
Ἱκανοποίησις, ὅρ. Μετάνοια.
Ἰουδαῖοι δεισιδαιμονοῦσι περὶ τίνα. 3. (1)
Ἱπποκράτης τί λέγει περὶ ἀστρονομίας. 46. Ὑποσημ.
Ἱπποκρατικὸς ὅρκος. 58. 59. Ὑποσημ.
Ἵππων ὁ ἄθεος τί φησι. 15. (2)
Ἰσημερία, καὶ ἄλλα τινὰ Ἀστρονομικὰ ἀναγκαῖα τῇ Ἐκκλησίᾳ. 46. Ὑποσημ.
Ἰσοκράτης, ἐρωτηθεὶς ἐν συμποσίῳ, τί ἀπεκρίνατο. 26. (1)
Ἱστορία ἱερὰ καὶ κοσμικὴ ἀναγκαία τῷ Χριστιανῷ. 44.
Ἰωὴ, τί σημαίνει. 73. εἰς τὰ Σχόλια.

Καμαρώνειν. Τί. 35. (2)
Καρπὸς τοῦ Παραλλήλου. 77.
Καρτέσιος πῶς ἀποδεικνύει τὴν ὕπαρξιν τοῦ Θεοῦ. 6. ὑποσημ. καὶ ἑαυτοῦ. 38. (4)
Κηδὰρ, τί ἐννοεῖ. 83. (1)
Κῆπος, τί. 77. (1)
Κλεάνθους προσευχή. 72. (1)
Κοινωνίαι φιλοσόφου καὶ Χριστιανοῦ. 22. - Δεισιδαίμονος καὶ ἀθέου. 28.
Κράτης διατὶ ἐξέθετο εἰς διαρπαγὴν τὴν περιουσίαν. 23. (2)
Κρατύλος κατέφασκεν ἢ ἀπέφασκε τῇ κάτω ἢ ἄνω τοῦ δακτύλου κινήσει. 49. (2)
Κρείττων ὁ Χριστιανὸς τοῦ φιλοσόφου. 38. - Κρείττων τί σημαίνει παρὰ τοῖς πάλαι. 31. (1)
Κύκλων καὶ Θεμελίων Ἡλίου καὶ Σελήνης ἀφαίρεσις, τὶ δείκνυσι. 46. ὑποσημ.
Κυπριανὸς Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας. 83 - Συνδιέτριψεν Εὐγενίῳ τοῦ, ἄδηλον. 84. (1)
Λάμπρος Φωτιάδης σελ. ιϐ'. τοῖς ἀναγ. καὶ 56. (1)
Λείψανα τῶν ἁγίων, ὑπόμνημα τῆς μεγάλης αὐτῶν ἀρετῆς. 68.
Λογικὴ τί διδάσκει. 43. καὶ (1) - Ἡ τοῦ δεισιδαίμονος διάστροφος. 31.
Λόγος ἀποχρῶν, τί. 25. ὑποσημ.
Λόφου τοῦ περὶ τὸ Βατοπέδιον ἔκφρασις ὡραία. 85.
Λώκιος τί φησι περὶ ἀθεϊσμοῦ καὶ δεισιδαιμονίας. 29. (1)
Μαθηματικαὶ ἐπιστῆμαι, τίνες. 43. καὶ (1) - Ἀναγκαῖαι εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῶν Ἑλληνικῶν συγγραφέων. αὐτόθ.
Μακάριος τῆς ἐν Πάτμῳ σχολῆς ἀρχιδιδάσκαλος. 87. (1)

Μακαρισμὸς, τί. 1. (1)
Μάξιμος ὁ Πλατωνικὸς, σελ. ή, Τοῖς ἀναγινώσκουσι,
Μεγαλοψυχία τοῦ Χριστιανοῦ. 71.
Μεγάλων ἀνδρῶν τὰ πονήματα οὐ δεῖ λανθάνειν ἀνέκδοτα. 80.
Μεσότητες ἀθεΐας καὶ δεισιδαιμονίας, ἡ φιλοσοφία, καὶ ὁ χριστιανισμός. 3. καὶ (1)
Μετάνοια, ἱκανοποίησις, καὶ ἀποχὴ, ἀναγκαῖα πρὸς σωτηρίαν τοῦ χριστιανοῦ. 61.
Μεταφυσικὴ τί διδάσκει, 43. καὶ (1) - Μεταφυσικαὶ ἀρχαὶ, τίνες. 24.
Μιραμβὼ, Τὶ ἐτόλμησε. 16. (2)
Νεκτάριος Σιναΐτης, οὐχὶ Σιναΐτης. 81. (1)
Νεολατρεία καὶ Ἀρχαιολατρεία ἔχουσιν ὁμοῦ. 80.
Νεόφυτος Καυσοκαλυβίτης. 83. - ὁ Δούκας, σελ. ιϐ'. τοῖς ἀναγινώσκ.
Νεύθων σπασμοῖς συνείχετο ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ Θεοῦ. 44. (1)
Νικηφόρος Θεοτόκης. 56. (1)
Νικόλαος Βελαρᾶς. αὐτόθ.
Νόημα τοῦ Θεοῦ ἄμεσον δημιούργημα. 7. (1)
Νόησις ἀΐδιος τοῦ Θεοῦ ταυτὸν καὶ Πρόνοια. 7. (2)
Νομικὴ, ἀναγκαία τῷ Χριστιανῷ. 58.
Νόννος σιχουργεῖ τὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον. 43. ὑποσ.
Ξενοφῶν τί διηγεῖται περὶ Σωκράτους. 6. ὑποσημ.
Ὀδύσσειος τέχνη. 76. (1)
Οἰνόφλυξ τὶ ἀνακραυγάζει. 94.
Ὄνος αὐτόχρημα, ὁμόνους Γραμματικός. 42. (1)
Ὁμὰς, άδος. ἡ. ἡ ὁλότης, τὸ ἄθροισμα, τὸ Κεφάλαιον. 35.

SISMANOGLIO MEGARO

Ὅμηρος τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον διεξέρχεται. 91·
Ὁμιλία τοῦ ἀπίσου Κωμική, Σατυρική· 35·
Ὀμματοῦάλια. καὶ ἡ ἀφαίρεσις αὐτῶν τὶ δεικνύει. 45 (3)
Ὀρθόδοξος ἔχει τὰς ἀρχὰς τῶν γνώσεώντου ἐκ τῆς ἀποκαλύψεως, ἐκ τῶν θείων Γραφῶν, καὶ ἐκ τοῦ φυσικοῦ φωτός. 9. 10·
Ὀρνεώδης, ὁ ἄπισος· 18· (2)
Ὁσιότης, ὅρ. Δικαιοσύνη.
Παιὰν Ἀρίφρονος Σικυωνίου· 92·
Παλλὰς ἄνευ Γοργοῦς. 90·
Παραίνεσις πρὸς ἅπαντας τοὺς χριστιανοὺς, ἐν ἰδιωτείᾳ θεωρουμένους καὶ ἐν ἀξίᾳ, ὅπως δεῖ φέρεσθαι. 53·
Παράλληλον ἀθέου καὶ φιλοσόφου, χριστιανοῦ καὶ δεισιδαίμ. 5· - Καρπὸς αὐτοῦ. 53·
Παρθενία, τί. 66·
Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας ἐφιλοσόφουν. 41· καὶ (1) - Ἔπλευσαν εἰς Ἀθήνας καὶ ἀλλαχοῦ. αὐτόθ. - Συνίσων καὶ ἄλλους. αὐτθ·
Πεντάπολις εἰς τὶ ἀλληγορεῖται· 21· (1)
Πετεινόμωλος, ὅρα Ὀρνεώδης.
Πιτίδου Ἰαμβικά. 43. ὑποσ.
Πίστις καὶ ἔργα, ἀδιαχώριστα. 59. καὶ 3· - Ἀναγκαῖα καὶ τὰ δύο πρὸς σωτηρίαν τοῦ Χριστιανοῦ. 66. αὐτόθ. - Ὅρα καὶ δικαιοσύνη.
Πιστὸς ἀπὸ τίνων φυλαχθήσεται. 46. (1)
Πλάτων τὶ φρονεῖ περὶ Θεοῦ καὶ περὶ ψυχῆς. 5. (1) - Καὶ περὶ μέλλοντος βίου. 10. καὶ 23. (3) - Καὶ ὅτι θεοδίδακτον ἡ θεοσέβεια. 11. (2) - Ποσφητεύει οἱονεὶ περὶ Χριστοῦ· αὐτθ. - Μωσῆς Ἀττικίζων· 14. ὑποσ.

Πλη-

Πληροφορία τὶ. 16. καὶ (3)
Πλούταρχος τί φησι περὶ Πλάτωνος. 6. ὑποσ· - Τί φησι περὶ ἀθέου καὶ δεισιδαίμονος. 29. (1) - Εἰκὼν τοῦ ἀληθινοῦ φιλοσόφου. 32·
Πνευματικοὶ ποιμένες ὁποῖοι ὀφείλουσιν εἶναι 76.
Πνευματικὸς ἄνθρωπος. 10. (3)
Πολιτεία δεισιδαίμονος, ὁποία 36. - Τοῦ Χριστιανοῦ. 54. λ'.
Πόνοι τῆς θρησκείας παραίτιοι εὐθυμίας καὶ ὑγιείας. 62. (2)
Πόσις μυσικὴ, τί. ὅρ. Τροφή.
Πραότης τοῦ Χριστιανοῦ. 65.
Προβλήματα λεπτεπίλεπτα καὶ αἰθέρια ὑπὲρ τὸ διότι 46. 47. ὑποσμ. Προμηθεὺς τὶ ἐφεῦρε. 18. (1)
Πρόνοια, τί. 7. (2)
Πρόσωπον Θεοῦ, τί. 11. (1)
Προτροπὴ τοῦ ἀθέου εἰς σιωπήν. 48. - Καὶ τοῦ δεισιδαίμονος εἰς τὸ αὐτὸ. 50.
Προφασιολογία Χριστιανοῦ, ἀνωφελὴς. 60. (1)
Πτωχοπροδρόμου Ἰαμβεῖα, ὡραῖα. 43. ὑποσ·
Πυθαγόρας εἰς τὶ ὑπέβαλε τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ 52. (2) - Καὶ διὰ τίνα σκοπόν. αὐτόθ.
Πυῤῥωνισμὸς, τί. 40. (1) - Ἀναιρεῖ καὶ αὐτὴν τὴν Γεωμετρίαν. αὐτοθ.
Ῥεϋνὰλ ἀντίχριστος, λίαν παράξενος, τὶ λέγων περὶ χριστιανισμοῦ. 47. ὑποσημ.
Ῥωσσώ, ἄθεος. 1. (1) - Τὶ γράφει εἰς τὸ βιβλίον τὸν Ἀγριάνθρωπον. 17. (1)
Σίνναχρειμ εἰς τὶ ἀλληγορεῖται. 21. (1)
Σίξτος ὁ Ἐμπειρικός. 40. (1)
Σέργιος Μακραῖος. 56. (2)

Σιβύλλαι. 14. ὑποσημ.
Σχολιόν, τί. 92.
Σόδομα καὶ Γόμορρα. ὅρ. Πεντάπολις.
Σουΐδας ὁρίζεται τὴν δεισιδαιμονίαν κῶς. 4. ὑποσημ.
Σοφία τοῦ Κόσμου, μωρία ἐπίσημος. 54.
Σοφισαὶ, τίνες· ἡ. τοῖς ἀναγινώσκουσι.
Σπαρτίον ἔντριτον. 79. ὑποσημ.
Σπινόζας, ἄθεος θετικός. 1. (1)
Στερητικὸς ἄθεος, τί· αὐτόθ.
Στοϊκοῖος. 5. (2)
Συμβουλὴ πρὸς τὸν Φιλόσοφον Ἵνα δεχθῇ τὴν Ἀποκάλυψιν. 40.
Σχολαστικὴ περίνοια, ἐμπόδιον τῆς Φιλοσοφίας· ἄχρηστος τῇ Θεολογίᾳ· αἱρέσεων γεννήτρια. 46. - Σχολαστικοί, τίνες. 8. (1)
Σχόλια εἰς τὴν Προσευχὴν τοῦ Κλεάνθους. 73
Σωκράτης τί φρονεῖ περὶ ψυχῆς· 5 ζ'.
Σωφρόνιος Πατριάρχης. 56· (1)
Σωφροσύνη Χριστιανοῦ. 66.
Ταλανισμὸς τί. 1· (1)
Τέλειοι ἀριθμοὶ, σύμβολα τῶν τελείων ἀνδρῶν. 48. ὑποσ.
Τελειότητες ἐπὶ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων. 9. (2)
Τελικὰ αἴτια· 6. (1)
Τηλεσκόπια. καὶ ἀφαίρεσις αὐτῶν τί ποιεῖ. 45· (3)
Τραγωδία Γρηγορίου εἰς τὸ πάθος· ὅρ. Γρηγόριος.
Τριπτόλεμος τί ἐφεῦρε. 18. καὶ (1)
Τρόπαιον ὀρθοδοξίας. 78· (1)
Τροφὴ μυστικὴ, τί. 67·
Τυφλὴ πρόβιξα μαλάρων. 93

Ὕδρα, τί, κυρίως καὶ μεταφορικῶς. 19. καὶ (2)
Ὑμνεῖν τὸν Θεὸν, λειτούργημα μέγιστον. 72.
Ὑπερπάδειρον πλεύσιμον· ὑπὲρ τὰ Γάδειρα, ἔξω Γαδείρων· καὶ μεταφορ. ἔξω τῶν προσηκόντων ὅρων. 46. (1)
Ὑπακοή· ὅρ. Δικαιοσύνη.
Φιλοσοφία διαφέρει ὅλως τῆς ἀθεΐας. 3. - Ἐπωφελεστάτη τῷ πιστῷ, καὶ ἀναγκαιοτάτη. 41. - Παρὰ τῷ χριστιανῷ πῶς λογίζεται. 54. - φιλοσοφίαν μέχρι τίνος ἠσπάσαντο οἱ πατέρες. αὐτόθ. - Φιλοσοφία οὐκ ἀπορρέφεται τοὺς δικαίους ἐπαίνους. 63· (1) - φιλοσοφίας ἔπαινος· ς'· ζ'· η'· θ'· τοῖς ἀναγινώσκουσι·
Φιλόσοφος πάμπολλα ἀγνοεῖ, ἅπερ ὁ Χριστιανὸς γινώσκει. 39. - Ἔχει στοιχεῖα καὶ ἀρχὰς εἰς τὰ πρακτικά. 8. - Περαίνει τὴν εὐδαιμονίαν αὐτοῦ εἰς τοῦτον τὸν βίον. 23. - Στοχάζεται τὸν ἄθεον, σφαλερόν· 25. - Φιλόσοφοι ἐθνικοὶ πόθεν ἔλαβον τὰς ἀληθεῖς περὶ Θεοῦ ἰδέας. 14. ὑποση.
Φρόνησις, τί· 65· λθ.
Φυλλάδιον ἀνώνυμον, ὁ ποῖον ἦν, γ, δ, ε. . . ιά· καὶ ἑξ.
φυσικὴ Ἱστορία, ὠφέλιμος τῷ Χριστιανῷ. 44.
Χαλεπὰ τὰ καλά. 66
Χαρὰ τοῦ φιλοσόφου. 9.
Χαρακτῆρες τοῦ Φιλοσόφου. 5. ζ. - Τοῦ Ὀρθοδόξου. 9. η'. - Τοῦ ἀθέου. 13. θ'. - Τοῦ δεισιδαίμονος. 18. ι.
Χάρυβδις. ὅρ. Σκύλλα.
Χρεὴ τοῦ ἄρχοντος· 75. - Τοῦ Ἱεράρχου· 76. - Τοῦ Κοσμικοῦ, καὶ τοῦ Μοναχοῦ. αὐτόθ.
Χριστιανισμὸς διάφορος τῆς δεισιδαιμονίας. 3.
Χριστιανὸς οὐκ ὀφείλει ἀπορρέφεσθαι τὴν φιλοσορίαν. 41.

- Ἔξι πνευματικώτερος, οὐ ψυχικώτερος κατὰ τὸν Φιλόσοφον. 10. (3) - Πρέπει ἵνα ὑπερβαίνῃ τὸν φιλόσοφον ἐν ταῖς ἀρεταῖς· 33.
Χρονολογία ὠφέλιμος τῷ σπουδαίῳ Χριστιανῷ. 44.
Χρυσομανὴς τὶ φωνάζει. 93.
Χρυσοῦς αἰών. 17. (1)
Ψεγάδια· ἐλαττώματα ψεγόμενα· ἢ ψόγου ἄξια 63.
Ψελλὸς ἐπαινεῖ τὸν Πισίδην ἰαμβίζοντα. 43. ὑποσημ.
Ψόγος τί. 1. (1) - Φευκτέος τῷ Χριστιανῷ 63 λς'.
Ψυχὴ ἀθάνατος. 6. ὑποσημ.
Ψυχικὸς ἄνθρωπος. τί. 10. (3)
Ψυχὴς εἰς τὰ θεῖα. τὶς, κατὰ τὸν δεισιδαίμονα· 28.
Ὠδεῖον Ἠθικὸν. 93.
Ὠφέλεια ἡ ἐκ τῶν φυλαττομένων χρεῶν τῶν Ἱερωμένων καὶ Λαϊκῶν. 27.

ΤΕΛΟΣ·

ΑΒΑΚΙΟΝ ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΩΝ, Η' ΚΑΚΟΤΥΠΩΤΩΝ, Η' ΑΚΟΛΑΠΤΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΚΑΙ ΛΕΞΕΩΝ, ΔΙΟΡΘΟΥΜΕΝΩΝ ΕΝ ΤΑΥΤΑ.

Σελ. ή. ἀντὶ τοῦ, κἂν Γραπτ. καὶν — Ἐν τῇ ὑποσημ. ἀντὶ τοῦ, αὐτοῖς. Γρ. αὐτοῖς — ἀντὶ τοῦ, εἶποι Γρ. ἂν εἴποι

Σελ. ί. ἀντὶ τοῦ, ἀναιρεῦντες Γρ. . . . τες

Σελ. ιά. ἀντὶ τοῦ, καὶ Γρ. καὶ — ἀντὶ τοῦ, εἰπερ Γρ. εἴπερ — δ' οἰκονομήσοις Γρ. δυσοὶ . . . — δὲ τὸ Γρ. δὲ τό. — Λοξ' ὁ — Γρ. Λοξίας — τοὺς Σκότους Γρ. τὸς Σκότως — αὶ Γρ. ᾗ — ᾧ. Γρ. τῷ — οὐ κινεῖς Γρ. ὀρανίως — Ἦν δὲ οὑτῶ Γρ. Ἦν δὲ αὐτῷ — τοῦ ο Γρ. τοῦτο

Σελ. ιγ'. προϊῶν Γρ. προϊῶν — Πολλοὶ Γρ. Πολλοὰ

Σελ. ιδ'. Τμνειν Γρ. Τάμνειν — Μου σύχες Γρ. Μυσάρε.

Σελ. ιε'. μετίω Γρ. μετίτω

Σελ. ί. ἀνδρῶν. δὲ Γρ. ἀνδρῶν. ὁδὲ — Διαγόρας Μήλιος Γρ. Διαγόρας ὁ Μήλιος — οἷον ὁ Ἐπίκυρος Γρ. οἷος ὁ Ἐπί . .

Σελ. 3. οἱ θέλοντες Γρ. οἱ θέλ. . — ἰκοίαις Γρ. οἰκίαις — (Ω) σελ. 24. Γρ. (1) σελ. 22. .

Σελ. 4. ἐφ. ἑκάτερα, Γρ. ἐφ' ἑκ . . . — ἱερέως, Γρ. ἱερέως. (δηλ. τελείαν σιγμήν.) — ἕτεροι δέ· Γρ. ἕτεροι δὲ, (ὑποδιαστολὴν δηλ.)

Σελ. 5. ἡ αὐτὴ Γρ. ἡ αὐτὴ — συγκροτούμενα· Γρ. συγκροτέμενα. (τελείαν δηλ.)

Σελ. 6. λεγει ὅτι! Γρ. ὅτι, — ἀτελῆ Γρ. λῆ — τοιγαροῦν Γρ. ρῦν — κφ Γρ. κφ'. — ἦον Γρ. οἷον — δυσμὰς ᾧ, Γρ. μὰς, ᾧ συγ . . . — ἐστι, παριστάμενον Γρ. ἐστι παρ . . . — δημιουργία Γρ. δημι. .

Σελ. 8. τοῦ ις'. Γρ. τῆς ις'.

Σελ. 9. πράττει τὸ καλον· διότι ἔναι καλὸν, Γρ. τὸ καλὸ ν, διότι ἔναι καλόν· — ἀμεμτος Γρ. ἀμεμπτος.

Σελ. 10. νώσεων Γρ. γνώσεων — αὐτῶν Γρ. αὐτῦν — π. ιεύματος Γρ. — Πνεύματος.

Σελ. 11. ἀλλα Γρ. ἀλλὰ — ἀλλ' εἶδεν Γρ. οἶδεν

Σελ. 12. λεκτέον· Γρ. λεκτέον. „ (δηλ. μετὰ δισίγμου „) — δυνατὸ· ὡςε ὡς οἷόν τε Γρ. δυνατὸν ὡς οἷον τε (περιττῆς ἀποφάσεως τὸ, ὥςε.)

Σελ.

Σελ. 13. ἰδὲν Γρ. ἰδὲν — ὅς τις " λέγω Γρ. ὅς τις λέγω "
Σελ. 14. ταύτης Γρ. ταύτην — ταῦτ—Γρ. ταῦτα. —ἴδλη Γρ. ἔλθῃ — ἐθνῶν, φιλοσόφως Γρ. ἐθνῶν φι.. — ἀγκλὰ Γρ. ἀγκαλὰ

Σελ. 15. ἰδέαν Γρ. ἰδέας
Σελ. 16. μὴ ὠνοεῖν. Γρ. ἔν· (μετὰ μεσοσιγμῆς δηλ.) —Ἀλλ' αὐτὸ ἀληθέσατον Γρ. Ἀλλὰ τὸ ἀλη... — ὡς ἀληθῶς Γρ. ὡς ἀληθῶ,

Σελ. 17. δὲν ἔχε Γρ. δὲν ἔχει — ἄτερ πόνων Γρ. ἀτερ τε πό..
Σελ. 18. Δημτριακῶν Γρ. Δημητ...
Σελ. 19. τὰ περιττὰ ἀναγκαῖα Γρ. τὰ περιττὰ, ἀν... — ἧς τίνες Γρ. ἧς τινος — ποικίλων Γρ. ποι...

Σελ. 20. ἀναργεῖ Γρ. ἀεργεῖ — ἀδεικῖ Γρ. ἀδικεῖ
Σελ. 21. αὐῷτ Γρ. αὐτῷ — τὴν Ἀρμωικὴν, Γρ. κὴν·
Σελ. 24. (1) παρ ἐγρ. ζ'. σελ. 6 Γρ (2) παραγρ. ζ'. σελ. 9.
Σελ. 25. σελ. 9 (1) Γρ. σελ. 7· (3.) — λόγος ςὶν Γρ. ἐςίν, — ἄνοια τῶν Γρ. ἀνοίαν τῶν

Σελ. 30. Ὡς λωσαμένη Γρ. Υ̓ς λυσα...
Σελ. 31. ἑαυτῷ, ἐπεπειλεῖ Γρ. ἑαυτῷ ἐπαπ... — Τοσοῦτον ἀρκεῖ τοῖς φρονίμοις φασὶν, ὀλίγα, Γρ. Τοσοῦτον ἀρκεῖ· Τοῖς φρονίμοις, φασὶν, ὀλίγα. — Κρεῖττον παρὰ Γρ. Κρείττην παρὰ... — μεγισὰν ὁ βασιλεὺς Γρ. ὁ μεγισὰν, ὁ βασ.. — κρήττονες Γρ. Κρήτ.. — ὁ Ζεύς Γρ. — ὁ Ζεύς. (τελείᾳ δηλ.)

Σελ. 32. τὸ ἔργον τυ Γρ. τυ, (μεθ' ὑποδιαςολ.)
Σελ. 33. εἴη ; „ ἢ ἀπεκ... Γρ. εἴη ; „ ἀπεκ...
Σελ. 34. δὲν συμφονεῖ Γρ. φω.. — τῶν χρημάτων τυ; Τὶ λοιπόν· Γρ. τυ. Τί λοιτόν ; — ἢ θικήν· Γρ. ἠθικήν· — ἀνθρωπεν· Γρ. πον ;

Σελ. 35. βαθίεται Γρ. βρωθ...
Σελ. 37. ἀπωλοίας Γρ. ἀπωλείας
Σελ. 39. ἠξεύρη Γρ. ἠξεύρει
Σελ. 40. τελειοποιεῖ Γρ. τελειοποιεῖ
Σελ. 41. μαγέθη Γρ. ἢ μεγέθη. — ηλονότ. Γρ. δηλ...
Σελ. 42. ἐις τὸ ἐπικήδειον Γρ. ἐις τόν... — Ἀλωάδων Γρ. αδῶν
Σελ. 43. Ἰφέον, ὅτι Γρ. Ἰζέον δὲ, ὅτι
Σελ. 44. κατὰ πλευρὰν διάμετρον Γρ. ἢ διάμετρον
Σελ. 46. Σχολαςὴν Γρ. Σχολαςικὴν
Σελ. 48. ἔχμων Γρ. ἔχωμεν — ἀγωγὴν Γρ. ἀγωγήν;
Σελ. 49. δόξης — γένετο Γρ. δόξης ἐγέ...
Σελ. 50. αὐτὲ, τῷ συςήματος ὅτινος Γρ. ςίζοντα ὅτω· αὐτῷ τῷ συςήματος· ὅτινος

Σελ. 51. σελ. (54 .) Γρ. σελ. 49. (1) —διὰ τῦτο Γρ. ἢ διὰ...
Σελ. 54. Μετρεῖ Γρ Λ'. Μετρεῖ — προπυμμώως Γρ. προπυμμένος
Σελ. 59. χαρᾶς διότι Γρ. χαρᾶς· διότι
Σελ. 63. εὑρίσκωνται, ἄνθρωποι Γρ. τα ἀν... —μάθης" Γρ. μάθης"
Σελ. 66. διαγορεύειν. Γρ. α.

Σελ. 68. παρακαταθήκης Γρ. κη—ζῶ Γρ. ζῶν— αὐτῦ Γρ. αὐτῶν. —' (ὁ Θεός·) Γρ. (ὁ Θεός.) Καὶ κφ. ις' 23. " Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ὅσα ἂν αἰτήσητε τὸν πατέρα ἐν τῷ ὀνόματί μυ, δώσει ὑμῖν. α Προσκ...

Σελ. 69. τὸ ἐνδόμιμον Γρ. τὸ ἐνδόσιμον — προφέρομεν Γρ. προσφ... — ἐκτενὴ Γρ. νὴς — Ἀπέςελε Γρ. Ἀπεςειλεν

Σελ. 70. ἐπανωφόρι ; Γρ. ἐπανωφόριον; — προσφέρων Γρ. προσφέρειν — ὁμοφυίας συγγενείας. Γρ. ἢ συγγ...

Σελ. 71. Κυρίυ της Γρ. της ; — παραγωγίε· Γρ. γέα·
Σελ. 72. γ ᾶιαν· Γρ. γᾶιαν, — κρατῆται Γρ. κρατῆται. — Τοιῦτον Γρ. τοῖον — κεφαυνὸν, Γρ. νόν· — ὧ Γρ. ὦ — λόγον ὅς Γρ. λόγον, ὃς — πόντῳ Γρ. πόντῳ· — ὥσθ' Γρ ὥσθ' — Πάντων Γρ. πάντων — ἐῶσι Γρ. σιν, — δύσμοροι οἵ τ' Γρ. δύσμοροι· οἵ τ' —ἔχεεν· Γρ. Γρ. ἔχοιεν· — αὖ ὁρμῶσι Γρ. αὖθ' ὅρ.... — ἡδέα Γρ. ἡδ...

Σελ, 73. ἀγνιαὶ Γρ. ἀγυιαί.
Σελ. 74. φέρεντος Γρ. τες — λυγρῆς ἀπὸ Γρ. λυγρῆς· ἀ...
Σελ. 75. ποιμωμένων· Γρ. ποιμα...
Σελ 76. ὅτ Γρ. ὅτι

Σελ. 85. Dis paribus Γρ. Disparibus (συναπτῶς δηλ.)
Σελ. 86. ἤτ τοιῦτον Γρ ἤτι τοι..
Σελ. 87 ἀντισηκώση Γρ. ἀντισηκώσει — Σχολείου Γρ. Σχολεῖυ,
Σελ. 89. ἐν μέρει ἢ Γρ. ἐν μέρει, ἢ...
Σελ. 96. ἤτι μὴν Γρ. ἤτε μὴν

Τὰ δὲ λοιπὰ ἐκ σεαυτῦ διορθώσεις, ἐκ τύτων ποδηγετύμενος, εἴτην παράδειγμα λαμβάνων. μεμφίμενος δὲ τῷ τυπογράφῳ, ἀλλὰ τῷ ἀτελεῖ τῆς τυπογραφίας.

SISMANOGLIO MEGARO

ΤΑΔΕ

Τριττά με ὑπνώοντα πιπίσκει αἷμα ἐν ὥρῃ
ζῳδια, ἃ ὕπνον νήδυμον ἐκσοβέει.

Ψύλλαι σκιρτητῆρες, ἰδ' ἕρποντες κόριες ὅτοι
ὀζόλαι, ἢ πτανοὶ κώνοπες ἡδυβόαι.

Ἦτοι μὲν ψύλλαι, κόριές τε λάθρῃ ἐμὸν αἷμα
συλῶσιν, καί μοι ὕπνον ἀπὸ βλεφάρων.

Κώνωπες δέ μοι ὀμφαδὸν ἐπίασι κατ' ἄρην,
σαλπίγγοντες ἑοῖς, ὡς σομάτεσσι, πτίλοις.

Αὐτὰρ ἐμοὶ κώνωπες ἀρείονες, οἳ μαχέσιντο
ἃ Ταύροις κεραοῖς, καί τε Λέουσι φόνοις.

Τἆλλα δέ μοι ἔχθιστα ὁμῶς δολίοισι βροτοῖσιν,
οἵμεν δηλεῦνται κτήματα λάθρα βίῃ.

Παῖγμα τὸ Νικόλεω Λογάδαο, πρὸς ὃν ἀλεωρὴν
ὕπνῳ ἐνδίῳ, ἵματι ἰδαλίμῳ.

1828. Ἰωλ. 22.

Βαρδαλάχος μὲν ἐν Αἰγαίῳ περὶ Κύθνον, ὑπῆλθεν
ἁλμυρὸν ὕδωρ, αἴ, μυρόμενος Κυκλάσι·

Κομμητᾶς δ' ἅμ' ἐν Δακίῃ ὑπὸ γαῖαν ὑπῆλθε,
μυρόμενος δὴ ὅλοις Ἑλλαδικοῖς δαπέδοις.

Ἄμφω γηραιοὶ, γεραροί τε, ἐπωφελέες τε,
ἀλλὰ οὐ Κομμητᾶ, φέρτερε Βαρδαλάχε,

Ἑλλαδικῆς σοφίης πνείων πολλὸν, μάκαρ, ἐσσὶ
παισὶ τιθηνότερος, δὲς ἰδίων χαρίτων.

Ταῦτ', ἀπαθὴς λεύσσων ὀφθαλμῷ, ἑτάρος ὑπάρχων
ἀμφοτέροις, ποιεῖ μνημόσυνον Λογάδης.

1830. Μηνὶ Αὐγούστῳ.

SISMANOGLIO
MEGARO